

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

VASILİ YAN

• ÇİFTE BOYNUZLU
ISKENDER

KURGANLARDAKİ ALEVLER

SPARTAKÜS

2 TARİHSEL ROMAN
Çeviri: Rauf Aksungur

ABAKÜS
Yayınları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KURGANLARDAKİ ALEVLER

SPARTAKÜS

Vasili Yan

2 TARİHSEL ROMAN

Çeviren: Rauf Aksungur

**Abaküs Yayınları
Tarihsel Roman - 2**

**Kurganlardaki Alevler & Spartaküs / Vasili Yan
Çeviren:Rauf Aksungur**

Redaksiyon:Mete Dural-Unizend Tasarım&Yazılım Teknolojileri
Kapak Tasarım: Erkal Tülek

Baskı: Başak Matbaası

1.Baskı Ankara Aralık 2008
ISBN 978-605-89631-1-5

© Abaküs Kültür ve Sanat Ürünleri Ltd. Şti.

Tüm yayın hakları saklıdır.

Kısa alıntılar hariç, izinsiz kullanılamaz.

İzmir 2 Cad. 45/15 Kızılay / Ankara

Telefon: 0 312 418 07 65

Faks: 0 312 418 10 39

<http://www.abakuskultursanat.com.tr>
info@abakuskultursanat.com

BİRİNCİ KİTAP

KURGANLARDAKİ ALEVLER

BİRİNCİ KISIM

İSKENDER SED DAĞLARI VADİSİNDE

Kim saldı çarpışmanın ortasına
Muktedir elin yıldırımlarını
Aman bilmez kader gibi
Altın mızrakların vuruşu mu?
(Ksenefon)

GEÇİTTEKİ MAKEDON PUSUSU

Sed dağlarının¹ somurtkan ve kasvetli sırtlarını yaran, dar Dilek Bezleri boğazında² asılı kalmış gibi sarkan, kırmızı damarlı, yeşilimsi granit kütlesinin altındaki Keklik pınarı civarında deri çadırlar kuruludur. Kazıklar üzerine oturtulmuş, yarım daire biçiminde ki çadırları, güneş yakıp kavurmakta, rüzgâr sürekli titretmekte.

Kuru diken demetleri atıldıkça yanmakta olan ateşin alevleri çatırdayarak parlamakta. Hızla esen, soğuk rüzgâr dalgaları yoğun duman kümelerini alıp götürmekte. Rüzgâr çiçekleri sararmış otların, uzun saplarını sallamakta ve kökleri ile kayaların çatlaklarına tutunan, dağ yamaçlarında boy atmış fıstık ağaçlarının kuru yapraklarını sürüp götürmekte. Çakırdikenlerindeki kurumuş, hafif deveelmaları ara sıra aşağılara yuvarlanmakta ve kayalıklı boğazda sıçraya sıçraya uzaklaşmaktadır. Patikanın iki yanındaki bütün çalılıarın üzerinde, batıl itikatlı yolcuların bağladığı, pembe ve mavi solgun bez parçaları durmaktadır. Boğazın derinliklerinde gizlenmiş dağların ruhlarına hediyeler sunulmaz ise, öfkelenir ve o zaman kayalar fırlatır, hastalık salar yahut atları topal eder, yolcuda evini bir daha göremez.

Ateşin etrafında, sararıp solmuş yün pelerinlere bürünen sakallı askerler

1 Sed dağları: Afganistan'da ki Kabil vadisinden güneye doğru uzanan dağ silsileleri.

2 Dilek Bezleri boğazı: Yolcular, "dağların ruhu" şerefine günümüzde de kendi elbiselerinden bez parçalarını bu boğaz- da ki ağaçların dallarına asmaktadır. Boğaz adını buradan almaktadır.

oturmakta. Ateşe doğru uzattıkları, kıllı ve güneşten bronzlaşmış ayaklarındaki kırmızı deri sandaletlerin tabanlarında kabaralar çakılı. Sandaletlerin çaprazlama kayışları dizlerine kadar dolalı. Enselerine doğru devirdikleri, zamanın esmerleştirdiği bronz miğferler pek çok darbenin izlerini taşımakta. Toz ve güneşin kararttığı yüzlerindeki gözleri yakıcı dumandan kısılmaktadır.

İçlerinden biri kımıldanarak homurdanır:

Lanet olası yer! Rüzgâr şu yarıktan, sanki demirci körüğünden çıkar gibi esiyor.

Başka bir asker bağırır:

—Tam lanetlik! Heraklit¹ adına yemin ederim ki burada, bu lanet olası boğazda atlar bile kudurur!

Başları karşılıklı olarak direklere bağlı olan sekiz attan kara yağız dördü bir sırada, kırmızısı dördü de diğer bir sırada direklere bağlı durmakta. Kişneyen iki aygır birbirlerine ulaşmaya çalışarak keskin keskin bağırırlar.

Asker azarlayarak bağırır ve eline aldığı bir tutam saman sapını uysallaşan atların önünde ufalamaya başlar.

—Aristonik ata hiç özen göstermiyor! Bir yerde kayaya oturup şarkısını mırıldanıyordur.

—Dur! Diye bağırان bir ses kayalıklar arasından duyulur. “Dur serseri, yoksa karnını deşerim.”

Üç asker, mızrakları ellerine alarak ayağa fırlar.

—Aristonik nöbette dikkatlidir! Biri nöbet yerinin önünden geçip gitmek istiyor. Onu yakalamak lazım.

Pers’çe “Nere gidiyorsun?”... diye bağırان bir ses duyulur ve iri kayalıkların arasından acayip bir adam fark edilir.

Yanlara açtığı kollarını sallayan, geniş pelerinli adam yarasayı andırmakta ve kayanın birinden diğerine zorlanmadan kolayca sıçrayarak koşmaktadır. Nöbetteki askerler yolunu kesmek için aceleyle ona doğru giderler. Yolcu ateşe doğru birkaç kez daha sıçrayarak atılır ve kendini yere bırakır.

Bu adamın görünüşüne bakılırsa doğduğu günden beri sanki hiç yıkanmamış ve tıraş olmamıştır. Beline kadar sarkmış olan, kafasında ot yığını gibi duran, uzun saçları nerdeyse yere değecek gibidir. Kendi aralarında bir kere daha örülmüş olan, birkaç örgü halindeki o karmakarışık saçları tepesinden bakır tokalarla bağlamıştı. Kahverengi, kıvrırcık sakalı iki demet halinde göğsüne düşmekte, Siyah gözleri, kirli karmakarışık saçlarının arasından şüpheci, vahşi bakışlar fırlatmaktadır. Yarı çıplak, siyah denecek kadar esmer zayıf vücudunu, parlak bez parçaları ile yamanmış lime lime bir pelerin örtmektedir. Gezginin beline kuşandığı çeşitli renkteki birkaç sicimde² eğri bakır bıçaklar, maşalar, burgular, kurutulmuş yılanlar, kertenkeleler ve başka acayip sihirbazlık alametleri asılıdır. Çıplak ayakları kurumuş bir kir tabakası ile kaplı. Elinde tuttuğu asanın ucunda boş bir sukabağı sallanmaktadır.

—Kimin nesisin? Nereye gidiyorsun? Diye sorar askerler.

1 Heraklit: Antik Yunan tanrılarından biri.

2 Belde kuşalı çeşitli renklerde ki sicimler ateşe tapan rahiplere mahsus işaretidir.

O elini kuzeye doğru sallar.

—Zabul’a¹ gidiyorum. Ben yoksul bir atravanım.² Dünyayı dolaşmakta ve insanları korkunç Ahriman’ın³ gönderdiği kötü ruhlardan kurtarmaktayım.

—Niçin doğru yolda gitmiyorsun da, gizli gizli, sessizce dağdan gidiyorsun? Kötü niyetli olmasan neden saklanasın?

Atravan uzun kemikli ellerini göğe doğru kaldırır.

—Her şeyi gören yüceler yücesinin gökyüzüne yazdığı yazıyı görüyorum. Çok kan dökülüyor ve pek çok kişi evine dönemiyor...

—Biz onu sensiz biliyoruz. Sadakacı şuraya otur! Ne kadar para topladın? Konuş!... Diye bağırان asker mızrağı vuracaktı gibi kaldırır.

Atravan yere kapaklanır ve sızlanmaya başlar:

—Of, vurma! Önemli bir şey anlatacağım! Sizin başkanınız kim? Sadece ona anlatırım.

—Aristonik buraya gel! Bu serseri başkanı görecektim. Galiba bir dalavere çevirmek istiyor! Bununla daha fazla uğraşmamak için boğazın dibine yuvarlayalım gitsin!

Başında keçe şapka, çizgili yünlüden Fenike pelerinine bürünmüş genç bir savaşçı kayalardan inerek yaklaşır. Parmakları dalgın dalgın elindeki kifaranın⁴ tellerine dokunmaktadır.

Şaşkın şakin bakınan savaşçı gerinir ve sorar:

—Bu kim?

—Bir dilenci! Böyleleri yollarda sürtüp durmakta ve her şeye burunlarını sokmaktadırlar. Bunlar en şüpheli serseriler. Onu gebertmek lazım.

Saçları karmakarışık gezgin başını eğerek, delik deşik pelerinin kıyısından tutar ve sararmış dişleri ile pembe bir yamayı sökmeye başlar. Ufak gümüş bir mangır parçasını çıkarır ve esmer karası avucunda uzatır.

Aristonik mangır alır, dikkatle inceler ve askere anlatır.

—Berda, bu gerekli bir adam. Mangırdaki kabartma bizim Bazilyev’e ait. Bu bir sumballon.⁵ Sen onu doğrudan doğruya ana karargâhtaki casuslara bakan kısma götür. Onu canlı teslim etmek için dikkatli ol...

Aristonik atravana ateşin yanında yer gösterip, “şuraya otur!” der.

Boğazın derinliklerinden çımlayan bağırtılar işitilir. Toza bulanmış süvariler, eşekler ve sırtlarındaki yüklerle, yanlarında elleri kamçılı sürücülerıyla develer dağın yamacından yukarı doğru çıkmaktadır. Hepsinden daha yüksek olan külrengi kocaman bir fil, sırtındaki selesi ile hemen göze çarpmaktadır. Kalın hortumunu sallayarak, ölçülü adımlarla azametle yürümektedir.

—Durun! Yoksa Heraklit sizi yamurtur! Diye bağırان askerler mızraklarını çaprazlama gererler.

1 Tasvir edilen dönemde, ahali Afganistan’ın başkenti Kabil’e Zabul demekte idi.

2 Atravan: Ateşe tapanların bilgin rahibi.

3 Ahriman: Kötülüklerin başlangıcı olan eski Pers tanrısı. (R. A.)

4 Kifara: yedi ve daha çok telli eski bir müzik aleti.

5 Sumballon: İki kişinin birbirini tanımasını sağlayan belirli işaretler taşıyan nesne. Örneğin kenarları birbirini bütünleyen, ikiye bölünmüş tahta ya da mangır parçası.

Kervan durur. Nöbetçilerin komutanı deri çadırdan çıkar ve gelenlerin etrafında dolanarak, her birinin ağzını aramaya başlar. Yuvarlak, beyaz keçe şapka giyen tercümanı da onun yanı başında yürümektedir.

Duruşları mağrurane, kırmızı pelerin ve parıldayan ışıldayan miğfer giymiş olan birkaç süvari soruları kuru ve kesik kesik cevaplar.

—Atina'dan¹ elçi heyetiyiz. Dört kişiyiz, beşinci kişi hizmetçi. Ekbatan'daki stratejist Parmenion² tarafından imzalanmış olan, Pers ülkesinden serbestçe geçiş izin belgesi var.

—Bekleyin!

Eşeklerde oturmakta olan, rengârenk giyinmiş yolcular hep bir ağızdan bağırırmaya başlar:

—Biz, şanlı muzaffer askerlerin, yaraları iyi eden ilaçlara, traş takımlarına, hoş kokulu kremlere ve başka şeylere de ihtiyaç duyduklarını biliyoruz. Biz onları satıyor ve başka mallarla takas ediyoruz.

—Bekleyin burada! Yükleri kontrol etmemiz gerek.

Tüccarlar sızlanmaya başlar:

—Öf be, gene mi beklemek! Ne kontrolü imiş, yüklerimiz biraz daha eksilecek!

Çizgili bir pelerin giymiş yaşlıca bir yolcu, sarı kadifeden yeşil ağ örtülü, yüksek gri bir katır üzerinde yaklaşır. Elbisesinin biçimi ve altın rengi türbanı olağandışıdır.

—Ben, Libya³ sahilindeki özgür Kart-hadaşt⁴ kentinden elçiyim. Beş uşak ve Makedonya'nın şanlı hükümdarı için hediyeler yüklü on katır da benimle birlikte.

—Ne mır mır ediyorsun? Bazilyev artık, şimdi sadece Makedonya'nın hükümdarı değil, bütün Asya'nın da efendisidir.

—Hükümdarların hükümdarını selamlamaktan mutlu olacağım için böylesine uzun bir yolculuk yaptım.

—Bekleyeceksin! Peki, bu kim?

Parlak, ufak bez parçalarından dikilme, alacalı bulacalı bir elbise giyen ihtiyar askerlerin önünde fırl fırl dönmeye başlar. Başının üzerinde, yıldız işlemeli, ucu sivri, keçeden bir kalpak yükselmekte. Boynuna sarılmış olan bir maymun da, dişlerini göstererek omzunda oturmaktadır.

İhtiyar hoplayıp zıplayarak ve hızlı hızlı konuşarak anlatır:

—Mucizeler gösteriyorum: İyi ruhları çağırıyor, kötülerini kovuyor, Tır ve Sidon kentinin ünlü dansözü Anaşoret'i getiriyorum. O güzel dansöz, Asya'nın büyük fatihinin ve askerlerinin önünde sanatını göstermek için gelmekte...

Ünlü dansöz, alacalı bulacalı bir örtüye bürünmüş olan zayıf, zarif bir kızcağızdır. O kurdelelerle süslenmiş ufak bir eşekte oturmakta ve siyah gözleri örtüsünün kıvrımları arasında neşe ile parıldamaktadır.

1 Atinalılar Makedonlara karşı düşmanlık güdüyorlardı ve İskender'e karşı defalarca açık saldırıya yönlendiler.

2 Parmenion: İskender'in ülkesi ile bağlantısını ve cephe gerisi yollarını korumak için önemli bir kavşak noktası olan Ekbatan'da yedek savaşçılarla birlikte bulunan, İskender'in kıdemli yüksek komutanlarından biri.

3 Eski zamanlarda Afrika, Libya diye adlandırılmakta idi.

4 Kart-hadaşt: Kuzey Afrika sahilindeki zengin Fenike kenti Karfagen.

—Öyle ise bize şarkı söyleyin ve dans etsin! Nasıl bir dansöz olduğunu görelim! Diye konuşur askerler.

Anaştoret, gülümseyerek örtüsünü sıyırıp atar ve tefine vurarak Helence şarkı söylemeye başlar:

Dans ederim ip üstünde,
Yüksekteyim insanlardan ve çadırlarından,
Öperim neşeli gülücüğü
Parlak pembe dudaklarla.

Yılan gibi kıvrak ellerde
Dans ederim usturalar arasında.
Gülücüklerimin ışığı
İz bırakır demirde.¹

Kız tefi dişleri ile tutarak, eşeğin sırtındaki halı parçasının ucundan tutar ve bacaklarını akrep kuyruğu gibi başının üzerinde eğip, ince, esnek kolları üstünde amuda kalkar. Sonra, kıvrılmış bacaklarını ihtiyatla daha da bükmeye devam eder ve onları hiçbir şeye aldırmandan dikilen eşeğin sırtına kadar sarkıtır. Ve yeniden doğrulup kolayca yere sıçrar.

Savaşçıların takdir sesleri duyulur:

—Mükemmel!

Nöbetçilerin komutanı ise kızgın kızgın konuşur:

—Sizin burada yapacağınız hiçbir şey yok! Gerisin geriye dönüp uzaklaşın!

—Ağabey! Diye haykırır kız. “Sen yoksa memleket türkülerini dinlemek istemez misin? Ben Makedon ve Elen türkeleri söylemeyi biliyorum.”

Aristonik söze karışır:

—Grabos bırak onları geçsin! Şarkı dinlemekten ve keskin kılıçlar arasında dansözlerin tehlikeli oyunlarını seyretmekten Bazilyev’in kendisi de hoşlanır.

Komutan elini sallayarak çadırına döner. Aristonik fısıldayarak konuşur:

—Çekinecek bir şey yok! Kente gidebilirsiniz.

Gülümseyen ve eşeğin sırtına kolayca sıçrayan kız, “sen çok yaşayasın!” der.

Yolcular kente doğru ilerlerken, boğazın derinliklerinden ise yeni sesler duyulmaya başlar.

—Dikkat edin! Açılın! Ulağa yol verin!

Tek hörgüçlü, külrenginde, tırısı kalkmış üç deve paytak adımlarla boğazda koşmaktadır. Öndeki ikisinin üzerinde renkli elbiseler giyinmiş, yüzlerini başlıklara bürümüş Persler, üçüncüsünde ise erguvani pelerini içinde, başında deri bir miğfer olan Makedon oturmaktadır.

Persler kalın kırbaçları hayvanlara şaklatmakta. Boyunlarını ileri doğru uzatan develer hızla koşmaktadır. Mızraklarını ileriye doğru uzatmış, kahverengi

1 A. Şapiro’dan bir şiir.

pelerinler içindeki Grek süvarileri de onların peşinden doludizgin gelmektedir.

—Bazilyev adına durun!

Devenin üzerindeki Makedon kükrer:

—Hükümdar postasını kabaca yolundan alıkoymaya siz nasıl cesaret edersiniz! Çekilin! Sen yoksa Grabos musun? Seni hangi talih attı buraya? Sen, ünlü hükümdarımız Filip zamanından beri hizmet veren, yaşlı savaş gazisi şimdiye dek hala yüzlük başı mısın? Büyük Pers hükümdarlığındaki halklardan birine hükümdar olmadın mı? Atılğan, savaşkan İskender'imiz ile Asya'nın fethi için yola çıkan her Makedon'un, hatta en sonuncu seyisin dahi, eğer eyalet hükümdarı olmadı ise, hiç değilse hazinedar olduğundan bizde, Pella'da ¹ hiç kimsenin şüphesi yok.

Nöbetçilerin komutanı deveye yaklaşır ve iki elini birden ulağa doğru uzatır:

—Nerden geliyorsun Nikomendir?

—Dosdoğru Pella'dan. Diyerek cevaplayan ulak devenin hörgücünden eğilir ve sesini kısarak konuşur. “Ana kraliçe Olimpiada'nın kendi eli ile oğlu krala yazdığı mektubu getiriyorum. Uzun yıllar sağlıklı yaşasın! Öğrencimi de görmüş olacağım. Ben onu inatçı ve küstah bir genç olarak tanıdım. Onun Butsefal² adındaki atı sağ mı?

—Butsefal'ın gövdesi yağlandı ayakları ise zayıfladı. Bazilyev artık ona binmiyor, fakat gene de eski göz ağrısını diğer genç atlarla birlikte yanında götürüyor.

—Öğrencim İskender'in son yıllarda büyük başarılar kazandığı doğru değil mi? Galiba bizim tüm Makedonya'mız sırf şu vadiden daha büyük değildir. Bugün ona her konuda sorular soracağım ve sana böylesine küçük bir görev verdiği için azarlayacağım. Yollarda pek çok düzensizliğe tanık oldum. Barbarların nasıl daha iyi yönetileceğine dair ona faydalı öğütler vermek istiyorum. Hala daha çok genç ve bizim gibi hayat tecrübesi fazla olanları dinlemesi gerek. Peki, Bazilyev şimdi nerededir?

Grabos eli ile kuzeyi göstererek, “şuraya doğru bak!” der.

Geçit yerinin karşısında bereketli bir vadinin manzarası yayılmaktadır. Ağaç ve çalılıklarla kaplı adalar oluşturmuş olan üç nehir, vadide yeşil çayırliklar arasında gümüşü renkte görünmekte. Tarlalardaki sayısız yeşil parseller bölgenin zenginliğini ve bereketini anlatmakta. Birbiri üstüne konmuş kilden küp yığını andıran, uzaklardaki kent sabah sisinin titreşen dumanları arasından belirmekte. Vadiyi yükseklikleri karla kaplı, mor dağ silsilesi kuşatmakta.

—İşte şu ana kent Ortospa, ya da bura sakinlerinin söylediği adla Zabul. Bazilyev'in kampı burada uzunca bir zamandır hareketsiz duruyor, daha ilerlere gidip gitmeyeceğini veya geri dönüp dönmeyeceğini hiç birimiz bilmiyoruz. O, kentte oturmuyor. Yan taraftaki düzgün çadır sıralarını görüyor musun? Orası, Filota'nın atlılarının yerleştiği yer. Bazilyev'in sütkardeşini elbet hatırlıyordur?

1 Pella: Makedonya'nın başkenti.

2 Plutark'ın tasvir ettiği Butsefal isimli at İskender'e seferlerinde eşlik eder ve Hindistan'da ölmüş olduğu yerde de onun adına Butsefalya kenti kurulur.

Daha ilerde sık bahçelerin yeşerdiği yerde de, işte tam orada Bazilyev'in karargâhı bulunmakta... —Sesini kısarak devam eder.-- İskender, labirent gibi birbiri içine geçmiş, kirli, dar sokakları olan kentlere güvenmemekte... Eğer bizim savaşçılarımız onların evlerinde geceleme yi akıllarından geçirselerdi, kent sakinleri, hepsini teker teker boğardı. Sırf Zabul'un kentlileri o kadar çok ki, saymak bile mümkün değil!

—Ne gevezelik ediyorsun! Yoksa böylesine akıllı ve mükemmel bir hükümdarları olduğu için kent sakinleri memnun değil mi?

—Hey, burası açıklama yapma yeri değil... Az sonra sen kendin her şeyi görür ve anlarsın. Senin dediğin gibi olsun Nikomendir, verdiği söz ü unutma ve bu soğuk boğazdaki yolda nöbet tutmaktan daha iyi bir göreve beni atmasını Bazilyev'e söyle.

Makedon "hayrete!" diye bağırır ve kendine eşlik eden Perslere eliyle işaret eder.

Geniş kamçılar gürültü ile şaklar ve develer hüzünlü inleyişlerle taşlı yolda aşağı doğru paytak paytak koşmaya başlar. Arkalarından, ince mızraklarını ileriye doğru eğen, bakır çanlarının çıkardığı sesle göze çarpan kafiledeki süvariler, dörtümla kalker.

Yola koyulmuş olan kervan boğazda yavaş yavaş ilerler. Atlarını çözen iki asker renkli eyer çulunun² üzerine atlar.

Saçı sakalı karmakarışık serseri atravan etrafına asık suratla bakarak ve delik deşik kahverengi pelerini içinde sallanarak süvarilerin arasında yürür.

Ari00000stonik kifarasını akort ederek ve şarkı söyleyerek ateşin yanına oturur.

Arbel savaşları sona erende
İskender hemen yücelmede
Darius'dan hükümdarlığı almada...

BAZİLYEV'İN KABULÜ

Tehditkâr Bazilyev'in berrak bakışları karşısında kendini takdim etmek isteyenler, eski Pers valisinin kent dışındaki sarayının dar ve sıkışık salonunda toplanırlar. Önde uzaklardan, Karfagen'den gelen Helen elçileri, onların arkasında da görevlerini kaybeden yüksek post sahibi Persler ve İskender'in ordusundan bazı askeri bölüm başkanları sıkışık halde duruyorlardı.

Nikomendir yün pelerinin kırışıklarını sabırsızca düzelterek, komşusu Atina elçisine kısık bir sesle anlatır:

—Ben onu şimdi göreceğim. O neşeli, azimli, şanlı delikanlı değişmiş mi bakalım. O daha da sağlamlaştı mı yoksa Perslerin zevki sefası onu hanım evladına mı döndürdü? Daha önce olduğu gibi kılıcına söz geçirebiliyor mu? Ben ona ne

1 Hayrete: Grekçe selamlama sözcüğü olup "müjde olsun" anlamındadır.

2 O zamanların süvarileri eyer ve dizgin bilmezlerdi. Atların üzeri geniş kayışlarla bağlanmış olan, deri veya kürkten bir şilte "eyer çulu" ile örtülmekte idi.

denli savaş usulleri göstermiştim! En mükemmel usulü ustaca öğrenmek için uzun süre çalışmıştı: önce başa, sonra omuza, yeniden başa yalancı bir vuruş, vuruşu sağ koltukaltına aktarmak ve hasım gevşediği zaman, miğfer ve zırh arasındaki boşluktan saplanması için, kılıcın sapı yukarı sivri ucu ise aşağı doğru olarak; aniden bütün vücutla boğaza yüklenmek... Bu usulün adı “beşinci vuruşla gelen yıldırım” dır. İskender bu vuruşta ustalaşınca dek uzun süre alıştırmaya yapmıştı... Ve işte galiba geliyor...

—Sen onu tanıyor musun?

—Ben onu tanımaz olur muyum? Sen şaka mı ediyor sun?

—Kapıyı örtmekte olan, süslü püslü, ipek işlemeli perde, diz çökmüş ve dalkavukça bir pozu olan şişman harem ağasının eli ile sonuna dek açılır.

Herkes sessizliğe gömülerek doğrulur. Bütün yüzünü örten giydiği miğferin aralığından gözleri ışıldayan, cıllanmış zırhlar içindeki bir asker kapının yanında durmaktadır. Sivri geniş ucu ayağına doğru olan mızrak, donmuşçasına kımıltısızdır. Dört kişi çevik adımlarla içeri girer. Onların hepsi hemen hemen aynı yaşta ve yaşamlarının da, gençliklerinin de en parlak dönemindeler ve acayip şekilde de birbirlerine benzemektedir. Düzgün, buruşuğu olmayan beyaz yün pelerinler, Atina geleneklerine göre, vücutlara dolanmış ve uçları sol omuz üzerine atılıdır. Yüzleri özenle tıraş edilmiş ve hafifçe kıvrıkcık, perçemleri dalgalı, yüzün iki tarafından inen saçları omuzlarına kadar inmemekte. Dördünün de boyunları adaleli ve çıplak sağ kollarının kasları gelişkin. Dizlerine dek kaytanlarla bağlanmış olan çizmeleri de, tıpkı pelerinleri gibi Atina adetlerine göredir.

İleri atılmak için gayri ihtiyarı harekete geçen Nikomendir, hayretler içinde gözlerini açarak durur.

Atinalı elçiler ve Karfagenyalı hallerini ileri uzatmış, yere doğru eğilmektedir. Leylaki çiçekler işlemeli, erguvani elbiseler giymiş birkaç Pers asilzadesi yerlere kapaklanarak halıyı öper ve sonsuz bağlılık pozunda büzüşürler.

İçeri giren dört kişi, orada bulunanlara aldırılmaz gözlerle bakarak birkaç saniye dikilirler. Dört kişinin az kısaca olanı söze başlar:

—Nikomendir, bana niçin selam vermiyorsun?

—Bu sen misin, Bazilyev İskender misin? Yoksa sevinçten benim gözlerim catal mı görüyor, fakat ben karşımda dört İskender görmekteyim!

Konuşanın yüzünden belli belirsiz bir gülümseme gelir geçer ve “hayrete!” (müjdeler olsun) diyerek herkesi aynı anda selamlar.

Nikomendir sabit gözlerle bakarak kımıldamadan durur. Alnı, burnu ve Eros’un¹ yayı gibi kavisli, zarif ağzı ile düzgün bir hat oluşturan bu tanıdık mert yüzde keskin, sert kırışıklar belirmişti. Fakat onu şaşkınlığa düşüren bu kırışıklar değildir. Soğuk ve duygularını ele vermeyen, hareketsiz, cam gözlerin bakışı karşısında, “bu adam bana nasıl sakın sakın şefkat gösterebilirse, tıpkı öyle sakın sakın ezebilir de” diye düşünür. Ders verirken kör kılıçla omuzlarına vurduğu, eski neşeli, azimli delikanlı ile arkasında sayısız yıkıntılar, gözyaşı nehirleri ve acılar bırakarak dünyanın yarısını çiğneyip geçen, şu kendine güvenli, kaygısız

1 Eros: Eğri yayı ve oku ile birlikte küçük bir çocuk tipinde Greklerin timsallemlediği aşk tanrısı.

insan arasında uçurumlar var.

Nikomendir, İskender'e doğru yarı şaşkın, yarı mahcup atılır. O da yanağından öpülmeye izin verir ve tıpkı eski öğretmenini öptüğü gibi, dudaklarını kımıldatır.

Alacalı elbiseler içindeki yaşlı, şişman haremağası leylak rengi halının üzerine portatif beyaz masayı koyar. Çıplak dizkapakları güneşten kararmış olan İskender, kaytanla bağlanmış kırmızı çizmeler içindeki bacaklarını yayarak oturur.

Diğerlerine aldırmaksızın İskender, Nikomendir'e hitaben konuşur:

—Öğrencini iyi dövüşmüş olarak mı buldun? Kestane ağaçları altındaki evinde otururken, yenilmez İskender'in seferlerini işitiyor muydun?

Nikomendir mahcup mahcup gülümser, alışkın olduğu üzere öğrencisinin omzunu sıvazlamak için eli harekete geçmek ister, fakat elini durdurur.

—İşitmez olur muyum? Şimdi Pella'da sadece, bizim genç Bazilyev'in nasıl dövüştüğüne, ayağına çabuk ünlü Aşil'den daha kötü olmadığına dair konuşulmaktadır.

İçerde bulunanlardan biri bağırarak konuşur:

—Bazilyev'e sadece Aşil'den daha kötü değil demek yetmez, O kendi babasını da geçti! Bazilyev'i sadece yenilmez ilah Herkül ile kıyaslamak mümkündür.

Başka bir ses araya girer:

—Herkül'ün ne kahramanlığı var! O yeryüzünde dolaştı durdu, fakat anayurduna has bir yarar sağlamadı. Bizim Bazilyev ise barbarları tek bir devlette birleştirdi ve onları Helen tanrılarına ihtiram göstermek zorunda bıraktı.

İskender sıçrayarak ayağa kalkar ve odada taşkın bir şekilde gezinir:

—Doğru! Ben Herkül'ün vardığından daha uzaklara ulaşmak istiyorum! Ben ordumu bilinmedik vahşi yaratıklarla dolu görülmedik çöllerin olduğu, denizin yeryüzünün en son kıyılarını yaladığı, Cihan'ın bittiği, artık yoluma çıkmaya hiç kimsenin cesaret etmeyeceği yere kadar götüreceğim.

—Sen zaferler kazanırsın, sen engel tanımazsın! Diye bağırırlar hep bir ağızdan.

—Peki, Atina'da ne diyorlar? Bu geveze, şöhret düşkününü kentte de bulundun mu?

Nikomendir cevaplar:

—Bizim gemi yolda Pire¹ ye de uğradı, ben de Atina'yı ziyaret ettim. O gün senin uzaklarda, güya Perslerin ülkesinde öldüğüne dair söylentiler duydum. Bütün konuşmacılar telaşlı tavuklar gibi dır dır edip duruyor, halk ise agora'ya² doğru koşuyordu. Orada gevezeler, Makedonya'ya karşı gecikmeden savaş ilan edilmesini talep ederek, böbürleniyordu. “Savaş ilan etmenin ne acelesi var? Biraz bekleyelim! Eğer İskender öldü ise o yarın da, ertesi günün de ölü olacaktır. Önce bu söylentilerin doğruluğunu kontrol edelim, savaşı sonra ilan etsek de olur.” Diyerek, bir tek Fokion kuduran kalabalığı yatıştırmaya çalışmakta idi.

—İskender sağ ve daima sağ kalacak! Diye bağırان sesler dalgalanır.

—Dur bakalım... Bu küstah ve geveze kente ben irademi yeniden

1 Pire: Atina'nın limanı.

2 Agora: Atina'da ki halk toplantılarının yapıldığı meydan.

göstereceğim! Helenlerle aramızda beş yüz parasang¹ mesafe de olsa, öfkemin şiddetini şöhrat düşkünü Atinalılara göstereceğim gün gelecek.

Nikomendir beyaz yün pelerinin kıvrımları arasından, mühürlü sicimlerle bağlanmış olan deri bir rulo çıkarır ve onu ihtiramla yukarı kaldırır.

—Epir kraliçesi, Olimpiada'dan mektup!

İskender ruloyu eline alırken, yakışıklı yüzünden karamsar bir gölge gelir geçer. Eğri kaşları çatılır. Ve dalgın dalgın konuşur:

—Şan ve esenlik Epir hükümdariçesi ile olsun! Sen bugün, bir süre sonra memlekette ne olup bittiğini bana anlatırsın. Gefestion, bu mektup sende dursun.

Boyu İskender'den biraz daha uzun olan, güzel ve sakın yüzü, çocukluk arkadaşı Gefestion iki eli ile kıymetli bir hazine gibi aldığı deri ruloya dudağını dokundurur ve geri çekilir. Bazilyev, Nikomendir'i bırakıp hızla Karfagen elçisine yaklaşır ve gözünün içine bakarak konuşur:

—Sen buraya kendi iradenle mi geldin, yoksa devletin mi gönderdi?

Karfagenyalı ellerini havada dolandırır:

—Ben eğer görüşmelerimde başarı elde edersem, vatandaşlarım tarafından gönderildim demektir, yok eğer başarılı olamaz isem, o zaman kendim geldim demektir.

Bazilyev gülümser, bir an düşünür ve sol gözünü kısarak sorar:

—Ordumla, Libya kıyılarındaki Karfegan'a gemilerle mi, yoksa karayolu ile gitmem mi daha iyi olur?

Fenikelinin biran şimşeklenen siyah gözleri İskender'in üzerinden kayar geçer. Sonra hafifçe eğilerek, hürmetli bir eda ile cevaplar:

—Bu tanrıların seni hangi yolda, deniz mi yoksa karayolunda mı esirgemek istediğine bağlıdır.

Bazilyev kahkaha ile güler ve kendi yoldaşlarına dönerek konuşur:

—Fenikeliler her zaman işlerinde de, sözlerinde de kumazdırlar. Fakat onunla akşam yemeğinde görüşmemiz neşeli olacak. Gefestion, Anat'ın oğlu'nun² bu akşam benim yanımda oturmasına özen göster.

Bazilyev keskin bir hareketle döner ve Atinalılara umursamazca yaklaşır, soğuk yüzü duygularını ele vermemektedir.

—Benim bilge hocan Aristo sağ mı? Sizin zıpır hükümetleriniz onu henüz idam etmedi mi?

İki yoldaşının önünde hafife alıcı ve bağımsız bir pozla dikilen, yüzü solgun Atinalı cevaplar:

—Atina her zaman Bütün Helenya'nın aydınlanma ocağı ve okulu idi. Biz acaba, bilgeliliğin en yüksek öğretmenine kabalık ve saygısızlık eder miyiz? Daha önceleri olduğu gibi, Likey'in³ gölgeli bahçesinde gençlerimize ders vermekte!

—Fakat Delf tapınağının kâhini, Sokrat'ı bütün bilgelerin bilgesi olarak

1 Parasang: Beş kilometreden biraz daha uzun uzunluk ölçüsü birimi.

2 Fenikeliler kendilerine "beni Anat" (Anat'ın oğlu) diyorlardı. Fenike sözcüğü Grekçe olup --doğulu insan-- anlamındadır.

3 Aristo Atina yakınlarındaki, Likeyli Apollon'un tapınağı yanındaki yol boyları ağaçlı Likey bahçesinde öğrencileri ile birlikte gezinerek, onlara felsefe ve diğer bilimleri öğretiyordu. Öğrenim kurumu adı olan -Lise- buradan gelmedir.

ilan etmesine rağmen, sizin kentin yargıçları ona ölüm cezası verdi. Atinalılarda kıskançlığın sınırı yoktur. —İskender’in sesi boğuklaşmaya başlar.

-- Bütün dünya benim tanrının oğlu olduğumu kabul ediyor, fakat Atinalılar benim göğe yükselmemi kısıyor. Bu davranışlarıyla topraklarını kaybetme tehlikesini görmüyorlar mı?

Bazilyev sert bir hareketle Atinalılardan ayrılıp, yerde serili duran Pers asilzadelerinden yana gider:

—Ayağa kalkın arkadaşlar! Siz şimdi benim uyruklarısınız ve benim büyük hükümdarlığımdaki bütün halkların diğer asilzadeleri gibi benimle aynı yoldasınız. Şikâyet ve istekleriniz nedir?

Persliler dizleri üzerinde İskender’e doğru sürünüp, onun beyaz yün pelerin’in eteğini öpmeye çalışırken, konuşurlar:

Bazilyev’e doğru eğilen tercüman fısıltı ile konuşur.

— Bunlar, Pers hükümdarı Dariya’nın eski saray erkânıdır. Onlar bağılıkları ve sadakatleri üzerine yemin etmekte ve malikânelerinin, eski görevlerinin kendilerine bırakılması için senden ricada bulunmaktalar.

—Onları bugün ki akşam yemeğine davet et. Onlara, yeni efendileri İskender’in, hayırsever hükümdarları Dariya’dan daha az şefkatli olmadığını söyle.

İskender yeniden Nikomendir’e yaklaşır:

—Pekâlâ, ihtiyar, şimdi kimin kılıcı daha güçlüdür?.. “Beşinci yıldırım vuruşu” nu benimle hala sınamak ister misin?

Nikomendir sevinir ve çabucak gülümser:

—Haydi, kılıçlarımızın çevikliğini sıneyalım!

—Dinlendiğin zaman sınarsın. Yoksa yol seni yormadı mı?

—Hükümdarîçe’nin mektubunu sana teslim etmek için öylesine sabırsızdım ki, yorgunluk hissetmedim. Fakat haddi hesabı olmayan yanmış evler ve enkazlar arsında erkek, kadın, yaşlı, çıplak insanlar görmekten fazlası ile usandığımı itiraf etmeliyim. Etraf pis kokularla dolu! Karşından pis kokulu rüzgâr esmeye başladığında, çürüyen cesetlerin çakılı olduğu uzayıp giden çarmıhlar arasında, karınları şişkin obur köpeklerin dolanıp durduğunu bilirsin. Kızgın ovadan sonra geçit yerine çıktığım ve memleketin soğuk rüzgârını hissettiğim zaman, her şeye rağmen sevindim Sanki sevgili Makedonya’ya yeniden kavuşmuş gibi oldum! Ve burada vahşi kayalıklar arasında, aniden harika bir Grek türküsü işittim. Asya’nın uzak uçralarında söylenen türkûde, yenilmez İskender’in kahramanlıkları terennüm ediliyordu.

—Bu söylediklerin nerede oldu?

—Uzakta değil, buraya en yakın dağ geçidinde. Birden ne göreyim: bizim savaşçılar bir ateş etrafında oturmuş, aralarında da benim eski dostum Grabos. Onu hatırlıyor musun? O, baban Filip hükümdarı olduğu zamanlarda güvenilir bir askerdir. Yalnız sesi işitilip, kendi görünmeyen onun müfrezesindeki bir asker, şarkıyı o kadar güzel söylüyordu ki ben o acaba, elinde lir kayalıklara oturmuş,

kendi kahramanlıklarını terennüm eden Pan¹ mı diye düşündüm?

— “Filota!” diye seslenen Bazilyev konuşmayı bölerek sorar. “En yakındaki geçit yeri komutanı kim?”

Önde gelen askeri şef grubunun arasından süvarilere has hafif zırhlar içinde, uzun boylu, düzgün yapılı bir Makedon ortaya çıkar. Ve dik durarak konuşur:

—Dilek Bezleri boğazında ki nöbet yeri komutanı Makedon Grabos’dur. Fesallı on altı süvari de onunla birlikte.

—Bugün onu çağır ve iyi şarkı söyleyen askeri de beraberinde getirmesini söyle. Akşam yemeğinde onu dinleriz.

Kapıya yönelen İskender, elini kaldırarak durur ve “Hayrete” diye bağırıp perdenin arkasında kaybolur.

“HIÇKİMSEYE İNANMA!”

Bazilyev yalnız kalmayı sevdiği ufak odaya girer. Ağızları yeni bilenmiş her biçim ve ölçüde çelik kılıçlar, düzgün sıralar halinde duvarlarda asılıdır. Köşede çeşitli büyüklükte birkaç mızrak durmakta. Duvarlardan biri boyunca sıralı altın desen kaplamalı zırhların yanlarındaki miğferlerin siperliklerinde kırmızı kabarik tüyler dikili ve arkalarında bulunan yuvarlak kalkanların yüzeyi, savaşan askerleri yansıtan kabartmalarla doludur. Elindeki sarı paçavrayı tastaki sıvıyağa batırarak silahları temizleyen, koyu renk kısa etek giymiş, kır saçları bukle bukle örülü yaşlı Makedon, İskender’in çatık kaşlarıyla karşılaşınca uzaklaşır.

Alacalı halı ile kaplı dar locada Gefestion, kendini yere bırakıp, hançerle kırmızı sicimi ihtiyatlıca keserek mum mührü kırar ve deri rulodan parşömen parçasını çıkarır. Bazilyev duvara asılı uzun, ağır kılıçların arasında dikilir.

—Ne yazıyor Olimpiad’ın ünlü Hükümdariçe annesi? Memlekette gene isyan mı var?

Gefestion’un gözleri düzgün harf sıralarını tarar.

—Hükümdariçe yine seni uyarıyor. Dinle Bazilyev:

“Makedonya ve Epir hükümdariçesi Olimpiada, yenilmez büyük İskender’e, bütün Asya’nın hükümdarı ve efendisine, Filipin oğluna mutluluklar diliyor! İlahlara adak sunulan yerde yemin ederek, benim elimden aldığı mektubu senin eline teslim edeceğini, hükümdarlığın selameti için hayatını fedaya hazır olduğunu söyleyen, evimize sadakatle bağlı, askerlik sanatı öğretmeni Nikomendir ile bu mektubu gönderiyorum.

Etrafına topladığın bütün insanlarla ilişkilerinde daima ihtiyatlı olman için, aşikâr tanrılara yakarıyorum. Senin soylu Makedon beylere fazlası ile güven duyup, şefkat gösterdiğini biliyorum. Unutma, sen bizzat Zevos’un gönderdiği yeryüzünde ki biricik hükümdarsın, onlar, yani senin uyrukların ise sıradan ölümlü kişilerdir ve sana boyun eğmeleri gerek. Onlardan kaygısızca yeni hükümdarlar

1 Pan: Grek mitolojisindeki doğanın timsalleşmesi olan ilah.

yapacak olan gene sensin. Memlekette önemsiz birer çoban olarak kalıp, domuz ve keçi otlatacak olan, senin cömertliğın sayesinde yükselen bütün bu zıpçıktılar, şimdi seninle denkleşebileceklerini tasavvur ediyor.

Bana kadar ulaşan haberlere göre, en yakınlarının bile onlara gösterdiğın şefkat ve dağıttığın hediyeleri unutup, eyalet yönetimlerini niçin Makedonlara değil de Perslere verdiğini ve barbarları kendine neden yaklaştırdığını düşünerek seni gizli gizli yargılamaktalar. Ve sen barbarları kendine niçin yakınlaştırıyor muşsun? Hatta babanın arkadaşı ihtiyar Parmenion bile arkadaşlarına seni gemlemek gerektiğini, Makedonlara artık senden hayır gelmeyeceğini, oğlu Filot'u hükümdar ilan etmek gerektiğini küstahça konuşmakta.

Sen ise hiçbir tedbir almıyor, hatta Filot'u süvarilere komutan yapıyorsun. Yaralanıp ta dönüp gelenler, savaşçıların kendini övmeleri ve hükümdar seçmeleri için, Filot'un onlara rüşvet verir gibi değerli hediyeler dağıttığını söylediler bana. Parmenion da, Filot ve ölen kardeşi Nikanor da sadece senin emirlerini uyguladıkları ve senin, tanrının oğlunun yakınında bulundukları için ünlendiler. Onlar, sensiz ancak isli paslı evciklerinde oturabilir ve pazara satmak için odun ve keçi peyniri götürebilirdi.

Yeryüzü enginliğinde sen o denli uzaklara açıldın ki, eki zaman kahraman ya da tanrılarından hiç biri o kadar uzaklara gitmemişti. Pella'ya geri dön, Makedon kızlarından en iyisini seç ve baban bilge Filip'in hain ve alçak Grekya'yı tehdit ederek yönettiği ve Cihan'ın fethine hazırlandığı gibi, sen de dünyayı buradan yönet. Asya'nın uçsuz bucaksız yollarında seni korumaları ve sağ salım, zararsız ziyansız vatana döndürmeleri için, ben tanrılara her gün şarap sunuyorum.

Göndermiş olduğun değerli hediyeler için teşekkür ederim. Doğu halklarının dokumuş olduğu, ince, şeffaf ipek kumaşlardan biraz daha edinmek isterdim."

Gefestion, İskender'e bakar.

Bazilyev, yukarı doğru kaldırdığı elinin altın yüzük takılı işaretparmağını dudaklarına dayar. Ve fısıltı ile konuşur:

—Ağzını suskunluk mührü ile mühürle. Süvarilerin hepsi ve benim korumalarımın tamamı Filota'nın ellerinde, fakat onun kendisi şimdilik hala benim iktidarında. Biz Hindistan Kafkaslarına¹ kadar geldik, eteraların² hepsi hala bütün dünyayı onlar için, diğer halklar üzerinde onlar hüküm sürsün diye fethettiğini düşünüyor. Onlar minnettarlık olarak tıpkı babam Filip'e yaptıkları gibi, beni de sırtından hançerlemeye hazırlar. Bu gün ziyafetten sonra, gece yarısı Kara Klit'i gizlice buraya getirirsin... Hayır!.. Kara Klit'te benimle tartışmaya başladı, ondan sakınmak gerek. Krater, Amita, Ptolomi ve Perdikka gelsin. Küstah ve övüngen Filot'u hemen bu gece gözaltına alıyorum. Onun çadırındaki her şeyi araştırmak ve ne olursa olsun babası Parmenion'dan gelen mektubu arayıp bulmak gerek. Komplonun ipinin nereden uzandığını öğrenecek ve onları ateş ve işkence ile çözeceğim. Ben suçluları öyle bir cezalandıracağım ki eteralar da Persler gibi

1 İskender'in kampının bulunduğu yer olan, şimdi ki Afganistan bölgesi o zamanlar, Kafkasya'nın parçası sayılıyor ve oradaki dağlar Esas Kafkasya'dan ayrı olarak Hindistan Kafkas'ı diye adlandırılıyordu.

2 Etera:En iyi biçimde silahlanmış, ayrı özel bir müfreze teşkil eden Makedonlar, İskender'in yoldaşları ve yaşlıları hetyra (etera) diye adlandırılıyordu.

karşımda karınları üzerinde sürünecek.

—Acele ederek hatalar işleme! Bu mektup belki de hükümdariçe validenin sırf kör sevgi ve oğlu için endişesini anlatmakta. Filot, onun ölen kardeşi Nikanor ve yaşlı Parmenion sana daima samimiyetle sadakat gösterdiler. En iyi arkadaşlarını yok edersen geriye kimlerle kalırsın, üstelik vatandan bu kadar uzakta? Yoksa dalkavuk Perslere ki, sen onlar daima düşman, yabancı, işgalci olarak kalacaksın, daha mı çok güveniyor sun?

Dudakları köpüklenen İskender öfke ile onun sözünü keser. Öfkeden yakışıklı yüzü yamulur ve iri, beyaz dişleri vahşice sırtır.

—Ayağımın bastığı ve ordumun bulunduğu yer benim vatanımdır! Benim artık babam gibi sırf Makedonya hükümdarı olmadığımı, tüm Asya'nın efendisi olduğumu unutma. Bütün dünya, dingil çevresindeki teker gibi ayağımı bastığım yerde benim irademe göre ve benim istediğim yönde dönecek. Yirmi bin Makedon eğer bana boyun eğmek istemez ise ben onları tek sözümle, onların üzerlerine atılacak olan, Asya'nın sayısız ordu sürülerinin toynakları altında ezerim... Asyalılar bana yabancı gözü ile değil, bütün insanlara barış ve mutluluk getirecek olan, gökten inen tanrı gözü ile bakıyorlar.

Bu arada bronz kalkana vuruşun sesi cınlar ve Bazilyev “gir!” diye bağırır. Perçemleri kıvrımlı ve başının çevresi mavi şeritli genç bir efeb¹ kapıda görünür.

—Ekzetazis geldi. Yanına gelmesine izin vereyim mi?

—Bırak gelsin!

Sarı yüzlü, şakakları çökkün, çok zayıf bir Grek olan Ekzetazis öksürerek ve pelerini içinde sallanarak içeri girer. Dudakları morarmış ve çenesi titriyordu.

—Sen kötü hastalanmışsın, der Bazilyev. “Hangi önemli konu seni yataktan kaldırdı ta, buraya getirdi?”

—Sen, her ne olursa olsun kuzeyden haberler talep ediyordun. Bu gün, Dilek Bezi boğazından bana bir casus getirdiler. Onda bizim bir sumballonumuz var. O pek çok şeyden haberdar.

—Onu al, buraya gel.

—Fakat o çok kirli...

—O zaman ben onu orada, diğer odada sorgularım...

SUGUDA'DAN² CASUS

Örgülü saçları karmakarışık sakalıyla, hayvan gibi kıllı atravan duvarları bembeyaz ufak odaya girer. Sıkıca giydiği, yamalarla dolu, delik deşik pelerini de, kendisi de kokan Atravan dizleri üzerine çöker. Kir pas içinde, örselenmiş bir zırh giyen savaşçı da ardında hareketsizce dikilir.

Atravan uzun kollarını döşemeye dayayarak, maymun gibi dörtayak üzeri

1 Efeb: görevli nöbetçi olan aristokrat aileden genç. Sonraları etara oldular.

2 Suguda ve Baktra: Eski Pers eyaletleri. Grekler onlara Sogdian ve Baktrian diyorlardı. Sguda (Sogdian) bugün ki Özbek ve Tacik toprakları üzerindeki Sarderya'nın yukarı kısımlarında bulunan bereketli topraklardır. Afgan topraklarında Hindukuş ve Paropamis arasında Amuderya'nın sol kıyısındaki, Suguda'nın güneyinde Marakanda ve Baktriana adlı başkentleri bulunmakta idi. Ateşe tapanların dini olan Zoroastra'nın, zoroastricilerin vatani, Baktra'nın merkezi Balh idi.

durur. Hararetili, dikenli bakışları uzamış yele gibi dolaşık saçlarının arasından ışıldar.

—Sen Pers’çe mi konuşursun?

İhtiyar hırıltı ile pavkırır gibi bir şeyler söyler ve ağzından gümüş mangır parçası çıkarıp, esmer siyahı avucunda uzatır. Karşısında kar beyazı, yün pelerin giymiş, portatif masa üzerinde oturan genç bir yabancı görünmekte. Yabancıнын adaleli sağ kolu çıplaktır. El derisi, kızların ki gibi pembemsi olup, kendisi de tıpkı çiçeklenen elma aroması gibi tutmakta. Gözlerindeki aldırılmaz bakışlar, asil efendilerin kölelere, ya da taşlara bakışı gibidir. Gözlerinden biri koyu yeşil diğeri açık gridir.

Yanında Pers elbisesi giymiş, gözaltlarına siyah sürme çekmiş, beyaz yüzlü bir adam dikiliyordu. Altın tokalı, kırmızı bir kayış saç lülelerini çevreliyordu. Oturan, atravanın bilmediği bir dilde konuşurken ayakta dikilen Pers’çe açıklamaktaydı:

—Dilin eğer bütün gerçeği söylemezse, dürüst bir çocuğun annesine anlatışı gibi her şeyi dosdoğru söyleyeceğin zamana dek, kancalarla dirseklerinden asılacaksın. Başla bakalım. Sen kimin nesisin?

—Baktralı bir atravanım. Geçmişini bilir, pek çok dağ ve denizin arkasındaki gerçeği görür, geleceği ziyaret eder, gizli kapaklı şeyleri keşfederim.

—Kes sesini! Sadece sana sorulanları anlat.

—Ben, yüce ve kudretli kişiyi dinliyorum! Dikkat kesilecek kulaklarına önemli haberler söylemem için, kaygısızca uyuklayan gözlerini aç.

—Buraya kendin mi, yoksa birilerinin emrinde mi geldin?

—Tanrı Ahuramazda’nın gizemli sesi, dağlardan ve vadilerden yürümem ve ahir günün geldiğini insanlara duyurmam için bana emir verdi. Her şey çöküyor, çocuklar analarının memelerinden koparıldı ve bulular çok yakında gökyüzünde uçmayıp, taş olup yeryüzüne yağacak.

—Sen hangi yolu izleyerek geldin?

—Buraya Baktra kenti üzerinden, Suguda’dan, Marakanda¹ kentinden geldim. Yollarda ucu bucağı görünmeyen Pers savaşçıları ilerliyorlar, herkesin üzerini arıyorlardı. Sanki yoksul atravanda altın olabilirmiş gibi, benim yırtık pırtık halime bile acımadılar.

Otmakta olan kımıldanır ve daha da dikkatli gözlemeye başlar:

—Yollarda pek çok savaşçı olduğunu mu söylüyorsun? Onları hangi yolda gördün?

—Dosdoğru Baysun dağlarındaki demir kapılardan geçen yoldan geldim. Oks² nehrini kayıkla yüzerek geçtim ve Baktra’ya yöneldim...

—Orada çok kayık var mı?

—Pek çok. Bütün gün, gece gündüz savaşçı taşımaktalar. Onların hepsi buraya Sed dağlarına doğru geliyor.

—Buraya niçin kuzeyden, doğru yoldan gelmeyip de, güneyden öyle büyük bir kavis yaparak Dilek Bezleri boğazına vardın?

1 Marakanda: Bugün ki Semerkant’in yerinde bulunan eski bir kent.

2 Oks yahut Vahş: Amuderya nehrinin eski adları.

—Ben, anayollar üzerinde müfrezelerin durmakta olduğunu söyledim ya. Ben kötü bir niyetle değil, korkudan kavis yaptım. Eğer birileri dağlara doğru yürümek isterse, savaşçılar onun sol memesi altına vurup, uçurumdan aşağı atmakta. Ben kervanların bilmediği, dağlardaki keçi patikalarından koşarak geldim. Bu patikalar, uçurumların yukarılarındaki kayalıklardan geçmekte. Bu karlı patikalardan görünmeden geçip, Dilek Bezleri boğazına vardığımda yavanalar¹ beni kaba elleri ile tuttular.

—Yolda sakları gördün mü? Sakların kim olduğunu biliyor musun?

—Sakları tanırım, onlar insanların en yiğididirler ve kısraklardan süt sağanlardır.

—Yalnız Marakanda'da az sayıda Sak gördüm, diğer yollarda ve yerdekiler ise Sugudlar² ve Bagdralı savaşçılardı. Sakların hepsi kuzeye, kendi steplerine çekildiler.

Oturmakta olan yabancı yerinden sıçrar:

—Sen, çok şey bilen aziz ve kurnaz bir atravansın, şimdi benimle gelecek ve kervanların geçmediği, Marakanda yolunu bana göstereceksin.

İhtiyar yüz üstü yere kapanıp, yakararak elini uzatır:

—Işık saçan, hayırsever insan beni serbest bırak! Ben Marakanda'ya gidemem, orada beni kazığa oturturlar ve iman sahibi atravan ezilen bir sinek gibi kaybolur.

Yabancı adam geriye çekilir, ihtiyarın uzun kemikli eli ise ona doğru uzanır.

—Benim karım ve on üç çocuğum burada yakınlarda. Bana biraz mükâfat ver ve serbest bırak, aksi halde her şeye kadir cinler beni arkalar, senin ayaklarının altına taşlar atar.

“Onu serbest bırakmak değil, saklamak ve doyurmak, daha iyi”, diyen yabancı perdenin arkasında kaybolur.

HÜKÜMDARLAR HÜKÜMDARININ ZİYAFETİ

Kent hâkiminin sarayının üzerinde merdivenli üç teras yükselmekte. Tüm döşeme Pers halıları ve Hint kumaşları ile kaplı. Terasın kıyılarındaki üçayaklı bronz sehpalardan duman tütmekte ve onların içindeki hoş kokulu yağlar titreyen alevlerle yanmaktadır.

Yukarı terasta her birinin etrafı işlemeli ipek örtülerle çevrilerek loca haline getirilmiş, ufak alçak masalar at nalı tarzında dizilidir. Başlarında simli kumaş kurdeleler, topuklarına kadar beyaz elbiseler içindeki Pers hizmetçiler masalara yemek dolu kapları bırakarak terasta sessizce hareket etmektedir.

Köşelerde ki mazgalların kıyılarında mızraklı nöbetçiler donmuş gibi hareketsiz dururken dönüp uzaklara doğru baktıklarında, miğferlerindeki

1 Yavana veya Yavuna: Persler Grekleri genellikle böyle adlandırmakta idi.

2 Sugud—Sogd: Suguda'da yaşayan halk.

atkuyrukları sallanmaktaydı.

Sed dağlarının keskin kayalıklı zirveleri, solmakta olan koyu kırmızı gökyüzünde keskince göze çarpmaktadır. Kararmaya başlayan Kofen vadisinde sayısız ateşçikler, yıldızlar gibi parıldarken, kimi beyaz Grek pelerinli, kimi de kadife işlemeli, kırmızı Pers elbiseleri içindeki misafirler basamaklardan terasa çıkmaya başlar.

Kalçalarında kısa kılıçlar, yaldızlı zırhlar içindeki, kıvrıcık saçlı efebler, Bazilyev'in korumaları merdivenin basamaklarında durur ve gelenlerin isimlerini sorarak, taşıdıkları tahta levhalardaki kayıtlara göre, misafirlerin her birine, yerlerinin üç terastan hangisinde olduğunu gösterirler.

Artık toplanmış olan davetliler, Bazilyev'in gelmesini bekledikleri yöne, aşağı terasa doğru bakarak kendi aralarında ölçülü biçili sözlerle konuşurlar. Ayrı bir grup olarak duran, kısım komutanı olan Makedonlar ise kendi aralarında yüksek sesle serbestçe konuşurlar. Davetlilerin hepsi kıyıları kırmızı işlemeli, beyaz yünden Pers pelerinerine bürülüdür.

Beyaz süet deri işlemeli, kırmızı deriden zırh giymiş olan, uzun boylu, düzgün yapılı Filot, pelerinine bürünmüş olan, yaşlı bir Grek¹le, filozof Kallifen¹ ile sohbet eder.

—Nere daha soğuk? Makedonya mı yoksa bura mı?

—Buranın daha soğuk olduğu besbelli.

—Sen niçin böyle düşünüyorsun?

—Şu Makedonlara bak: Skardon kayalıklarında, kendi memleketlerinde iken, herhalde koyun otlatıyor ve üşümekten şikâyet etmeden giydikleri delik deşik pelerinlerin içinde uyuyorlardı. Burada ise hemencecik büründükleri, üç kat süslü Pers pelerinleri onlara yetmemekte!

—Ama filozof ta olsan, gene de, lüks ve zarafeti kabul etmiyor musun, hem senin giydiğin de sıcak yünden beyaz Pers pelerini! Eğer biz Makedonlar bütün Cihanı çığnemesek ve tüm dünyayı zapt etmese idik, herhalde sen de ona sahip olamazdın.

—Fakat Makedonlar şimdi, fazlası ile büyük bir tavşanı yutmuş ama nasıl sindireceğini bilemeyen yılana benzemiyorlar mı?

Fısıltı dalgaları: “Bazilyev!” Herkes suskunlaşır ve doğrudur. Harplar çınlamaya, flütler ve borazanlar ötmeye başlar, yirmi davulun gürlemesi terası uğultu ile doldurur.

Aşağıdaki küçük meydanda leylak renginde, aynı tip kısa etek giyen, kokular sürünmüş ve kıvrılmış saç lülelerinde kırmızı kurdeleler sarılı erkek çocukları ve delikanlılar görünür. Birer çift halinde merdivenin basamaklarında dizilirler. Kalabalığın arasında onlar hakkında konuşmalar başlar:

—Bunlar çocuk rehinler, İskender'in boyun eğdirdiği otuz halkın hükümdarlarının çocukları.

Yaklaşan Bazilyev'i derhal tanıyamazlar. O, Gefestion ile beraber gelir, fakat giydikleri, olağan olarak giyindiği biçimde, kısa Grek eteği ve beyaz yün pelerin

1 Kallifen: Sözlerinde ki cesareti ve özgür düşüncesi ile seçkinleşen, Aristo'nun yeğeni, ünlü bilgin, filozof.

değildir. Simli çiçekler ve kanatlı tekerleklerle¹ nakışlı, leylak rengine, eski pers hükümdarlık elbisesi üzerinde altın kaplama kuşağı adaleli vücudunu sıkıca sarmıştır. Perslerin eski yüksek post sahipleri ve beyleri alınlarını halıya değdirerek, yüz üstü kapanır. Doğrulmuş olan Makedon komutanlar, askeri duruşlarını muhafaza ederek dikilirler. Selamlama bağırırları kuvvetlendiği ve Perslerin en aristokrat beyleri dizleri üzerinde sürünerek ve yaldızlı sandallarını öperek yolunu kestikleri zaman, çatık kaşlı Bazilyev'in asık ve beyaz yüzü canlanır. İskender yere uzanmış olan, Perslerin birkaç hükümdarına verdiği elli yıllık hizmeti ile ünlü, yaşlı Artabazan'ın üzerinden yukarı terasa çevik adımlarla koşarak çıkar.

—Hoş geldiniz! Diye bağırır Pers'çe ve ufak masaların arkasındaki merkezi yere geçer.

Nubalı siyah uşak, Bazilyev'in yaldızlı sandallarını çözerek çıkarır ve altın dökme aslan figürleriyle süslü locada uzanır.

Üst kattaki terasa geçebilme arzusuyla Persli aristokratlar ayağa sıçrayarak, kalabalık bir yığın halinde basamaklara yığılır. Fakat sadece listede zikredilenlerin yukarı çıkmasına izin veren efebler onları kabaca itip kakarak geriye atar.

—Yakınında durmamıza izin ver! Güzelliğini görerek şerefelenim! Diye bağırır Pers beyleri.

Gefestion ile konuşmakta olan İskender, gülümser:

—Nikomendir'in söz konusu ettiği, güzel sesli asker burada mı?

Filot öne çıkarak cevap verir:

—Evet, Bazilyev, O geldi! Onun için en iyi süvarileri acilen göndermiştim.

Filot'nın bakışı ile karşılaşan Bazilyev'in gözler parıldar, fakat soğuk ve duygularını ele vermeyen yüz ifadesi değişmez.

—Sen yapman gerekeni yapmışsın. Türkücü daha yakında beklesin.

Gefestion, ziyafette Bazilyev ile aynı masada bulunmasına izin verilenlerin isimlerini listeye göre kontrol eder. Herkes mutlu görünüşleri ile pelerinlerinin ve şatafatlı entarilerinin kıvrımlarını düzelterek, efeblerin gösterdikleri yerlere geçer, ayakkabılarını çıkarır ve kendilerini kanepelere bırakırlar. Hizmetçiler ise onların sol kolları altına ipek yastıklar yerleştirir.

Davet edilenlerden “en şanslı” yirmi kişi, yemeği Bazilyev ile birlikte yer. Onun sağ yanına, altın sarısı sakalı örülü, yüzü şişkin, şişman bir Pers, öldürülen Pers hükümdarı Darius'un kardeşi Oksiafir oturur. Onun diğerlerinden farkı, sarhoş olmaksızın durmadan yiyip içmesi ve daha önceleri “en insafı ve en asil hükümdarlar hükümdarı” Darius zamanında, nasıl şenlikler düzenlediklerine dair konuşmasıdır. Oksiafir'in yanında sadece tatlı yemekleri seven, Makedon prens, Bazilyev'in akıllı hafif kardeşi Arridi bulunmakta. Efebler, İskender'in sol yanına Karfaghen elçisini yerleştirir, arkasında ise Makedon komutanlar ile en önde gelen Pers asilzadeleri sıra ile yerlerini alır.

Nal biçiminde yerleşimin ortasında bulunan Bazilyev bütün misafirleri görebilmekte. O arada bir sol kanada, Filot'un, filozof Kallisfen ile nükteleşip ve şakalaştıkları yere doğru bakar.

1 Kanatlı tekerlek: Eski pers arması.

Zencefil serpilerek kızartılmış keklik dolu kaba Bazilyev'in elinin uzandığını gören bütün misafirler, yemeklerin çeşitliliğine ve hükümdar aşçıların ustalığına hayretlerini yüksek sesle duyurarak, yemeklere saldırır. Fıstıkla doldurulmuş semiz tavuklar, nar suyunda ıslatılmış yavru yabandomuzu butları, safran serpilmiş yılanbalığı ve et horozu salamura ve Pers asilzadelerinin sevdiği diğer pek çok yemek, hayranlık uyandırıyor.

Misafirler beğendiklerini ya sağ elleri ile ulaşıp almakta, ya da işaret ettiklerini hizmetçiler altın kaplama kaplarda sunuyordu. Her biri neyi tercih ediyorsa onu seçmekteydi. Yağlı parmakları silmek için, her masanın yanında, pişmemiş hamur bulunduruluyordu. Misafirleri gözleyerek ilk işaretlerinde, onların yağdan ve ağdalılardan parlayan dudaklarını renkli havlularla silen ayrı özel hizmetçiler hazır bekliyordu.

Balık seven İskender, Girkaniye'nin¹ yerel yöneticisinin hediye olarak gönderdiği, hoş kokulu, tutsülü mersinbalığından övgü ile söz edip, misafirleri de tadına baksın diye, mersinbalığının masa etrafında dolaştırılmasını emretti.

Çeşit çeşit, sayısız yiyeceklerin arkası kesildiğinde hizmetçiler gümüş taslar ve sıcak su kupaları getirir, herkes ellerini yıkasın diye. Eferler misafirlerin başlarına çiçek ve yeşil defnelerden çelenkler koyduktan sonra masalarda tatlı meyveler ve kabartma av sahneleriyle süslenmiş altın kupalar ortaya çıkar.

Sakiler kupalara şarap doldurur, hizmetçilerde onların üzerine her misafirin işaret ettiği kadar su ilave eder. Makedonlar kendi adetlerine göre, şarabı su ile karıştırmadan saf olarak içerler.

İskender kupayı yakınılaşan siyah bulutlar arkasında yıldızların hızla sönüp gittiği göğe doğru kaldırır ve kupadakini yere serpererek, Gelios'a dua eder.² Grekler ve Makedonlar Anakreon'un sevdiği şölen türküsünü söylemeye başlar:

Taçlıdır kıvrıcık saçlarımız
Güzel kokulu çelenklerle
Dolu kupalardan içeriz şarabı
Neşeli gülücüklerle...

Türkü sona erip kupalar tokuştuğunda, Bazilyev sorar:

—Sözü verilen asker-türkücü nerede? Onun benim seferlerim için söylediği türkülerini nerede?

Herkes sessizliğe gömülür. Gecenin koyu loşluğunda kadife gibi yumuşak bir ses türkü söylemeye başlar:

Miğferlerin kırmızı ibikleri,
Kılıçla vuruşmada düşer.
Sen kız oğlan kız oyna, kıvrıl,
Tıpkı ilk aşk titreyişi gibi!

1 Girkaniye: Hazar denizinin güney doğusunda ki eyalet.

2 Gelios: Güneş tanrı.

Hükümdar Büyük İskender'dir,
Şanlı zaferle taçlı O,
Ses şöleninde bizimle O,
Senin dansına bakar O.

Düşmanın tekerleri kırıldı,
Teker parmakları bıçaklandı.
Taşlı kayalardan uçar süvari,
Düşman üzerine.
Kimdir çarpışma ortasına atılan,
Yıldırımdır hükmü onlunun.
Kader gibi ele avuca gelmez,
Altın mızraklıların vuruşu.

Silahları, filleri, tekerleri
Savunur muzaffer İskender
Pek çoktur güzel atları,
Mermer beyazıdır karıları.
Oymalı çekmece altından
Doludur kehribarla, inci dizileri ile
Siyah sihirbaz açar onu
Bıçağında daima sıcak kan olan.

Ve şöyle der Bazilyev: “ Tamam
Siz bugün cesur dövüştünüz kahramanlar!
Alın bütün altınları, güzel kadınları,
İncilerin hepsini, bütün silahları,
Bütün kehribarları,
Dört başkentin saraylarını,
Ve yirmi Pers satrabını!..

Aranızda ki birinci benim, yaşasın gençlik!
Dost sevgisidir kıymetli armağan.
Boş altın çekmecedir yalnız,

Alıp ta otağın gölgesine koyduğum¹
Kan kokusudur kaplayan mor vadileri,
Şafakla yükselir kalkanlar, zafer nidaları
Ne zaman koyarsa Bazilyev altın duvarlar arsına,
Homeros türkülerinin uzun tomarını.

1 İskender'in altmış bin kişilik ordusunun Perslerin yarın milyon kişilik ordusunu bozguna uğrattığı, Gavgamel'deki ünlü çarpışmadan sonra, İskender ele geçen bütün ganimetleri askerlere dağıtır ve kendisine sadece hükümdar Dari'nin altın çekmecesini alır ve onun içine Homeros'un “İlyada” şiirinin sevdiği el yazmalarını koyar ve bu kutuyu sonraları da daima başucunda muhafaza eder.

Uykular da uçar hükümdara doğru
Onun başucu çekmecesinden,
Onda gizlenir türkülerde ki Homeros nidaları,
Bileğilenmiş çelik inlemesi gibi.
Homeros'un yiğitleri yüzer,
Bulañık kanın altın kutusunda,
Gavgamel'in mor dumanında,
Kent enkazının alevlerinde.

Alacakaranlık mavisinde tütsünün dumanıdır yayılan,
Üçayaklı mangalda alevlerdir cıvıldaayan,
Bizim askerlerin kalbidir, hiç durmadan yüzüp duran,
Hükümdar İskender'dir onların arasında olan,
Kehribar şarabında dudakları ıslatırız,
Düşman zırhlarını çiğneriz!
Titreyen parıltısında çıralı alevin
Ağır kupaları deviririz!¹

Herkes alkış tutarak bağırır:

—Mükemmel! Homeros kahramanlarına denk Bazilyev'imiz yaşasın!
Kılıçlarımızı yeni şanla kaplasın! Hayır, İskender Homeros'un kahramanlarından
daha yüksekte!

—Yaklaş bana delikanlı! Der Bazilyev.

Yüzü beyaz ve alnında da soğuk ter damlaları parıldaayan Aristonik, Ona
yaklaşır. O asker olarak, İskender'in önünde kımıldamadan dimdik durur.

—Sen aslen nerelisin?

—Ben Beotya'dan Fiv'liyim.

İskender keskin bir hareketle doğrulur ve Aristonik'e şüphe ile göz atar.
İskender'in Fiv kentini temellerine dek yıktığını, taş duvarları yerle bir ettiğini,
otuz bin kent savunucusunu köle olarak sattığını hatırlayarak herkes sessizliğe
gömülür. Fakat delikanlı dimdik durarak, doğrudan Bazilyev'in yüzüne bakar.

—Sen nasıl canlı kaldın?

—Fiv ele geçirilirken deniz sahilinde olduğumdan, senin öfken bana
dokunmadı.

—Fiv'in duvarlarının yeniden kurulmasını ister miydin?

Aristonik kafasını eğer, tereddüt geçiriyor gibidir ve b ir müddet sonra cevap
verir:

—Fiv'in duvarları yeniden kurulacak olursa, biz daima, İskender'in ortaya
çıkıp onları tekrar ele geçirmesinden korkardık.

İskender gülümser, onaylarcasına saç perçemlerini silkeler ve çevresindekiler
üzerinde bakışlarını gezdirir.

Yakınındaki misafirler, Bazilyev'in onları duymasını arzu ederek

1 Şiirler A. Petrov'dandır.

fısıldanırlar:

—Delikanlı övülmeye layık! Bazilyev, Fiv’liye nasıl da şefkatli!

İskender şefkat göstererek konuşur:

—Sen, böyle türküler söyleme yeteneğini büyük yurttaşınız Fiv’li türkücü Pindar’dan¹ miras almışsın. Seni kendi maiyetimde ala koyacağım. Seni çağırdığım da türküler söylersin. Şunu mükâfat olarak al. Diyen İskender, delikanlıya içinde şarap dolu kendi altın kupasını uzatır.

Aristonik kupayı gökyüzüne doğru kaldırır, birkaç damlasını tanrıların şerefine halıya serper ve gözlerini Bazilyev’in gözlerinden ayırmadan şarabı sonuna dek içer. Askerce dönüş yaparak keşin adımlarla uzaklaşır ve Eferler arasında gözden kaybolur.

İskender, Karfagen elçisi ile konuşmaya yöneldiğinde Fenikeli anlatır:

—Bizim kentimiz, İçdeniz’in tüm kentlerinin en zengindir. Benim şofetlerim², sağlam bir ittifak yapmak için çok önceden Pers hükümdarı ile gizli görüşmeler sürdürdü. Karada en güçlü devlet Perslerin ki, denizde en çok sayıda ve kudretli gemiler de Fenikelilerin kidir. Özgür Karfagen kenti ve büyük kudret sahibi Persler sağlam bir ittifak yapsalardı, bu ittifakın iktidarı yeryüzünün en son sınırına dek yayılırdı. Küstah Roma şimdi başını yeniden kaldırmaya başladı. Romalılar, Greky ve Makedonya’ya el koymak istiyor. Yüce hükümdar senin güçlerini ve özgür, kudretli, Karfagen’in zenginliğini niçin birleştirmeyelim? Dünyadaki en güçlü iki devletin ittifakını niçin kurmayalım?

Masanın sol ucunda Filot’un yanında oturanlar iğneleyici sözcüklerle sohbete tutuşurlar.

—Dalkavukluk en güçlü silahlardan birisidir.

—Özellikle İskender’de!

—Gavgamel savaşından sonra ele geçen ganimetlerden onun kendisine hiçbir şey ayırmadığı doğru, ancak sonra Persepolis’ten Pella’daki annesine altın ve gümüş yüklü otuz beş bin katır ve beş bin deve gönderirken utanmadığı da doğru.

—Acaba, mahalli zorbarların yönetimini kılıcı hakkına kendi yoldaşlarına mı dağıttı? Ne yazık ki hayır! O, onları küçümsüyor! O, başkan olarak her yere Persleri atadı.

—Biz hükümdarlıkları bir biri ardına onun için zapt ettik, ağır yaralarımızın mükâfatı ihtiyaç duyulmayan sakatlar diye vatana geri yollanmaktır.

—Şimdi biz, asil eterler İskender’i çok seyrek görmekte ve Onun huzuruna çıkmamıza izin versin diye, hatta eski yoldaşımızı görebilmek için dahi, ilkönce Pers haremağası önünde eğilmemiz gerekmekte.

—Geniş Pers şalvarı ve barbar elbisesi giyinerek niye kendini rezil etmekte?

Eski hükümdarlar hükümdarı Darius’un sevdiği içe işleyen melodiyi müzisyenler yeniden söylemeye başlar. Düdükler öter, kaval sesleri yayılır,

1 Pindar: Ünlü Grek lirik şair,

2 Karfagen Cumhuriyeti’nin seçimle gelen iki hükümetinin adı Şofet idi.

borazanlar uğuldar, tefler boğuk boğuk gürler.

İSKİT VE HELEN

Hava karardığında ziyafet çekenlerin üzerinde yanmakta olan iki meşale, ısıltılı; renkli, kısa ceket giyen, zayıf bir kızı aydınlatır. Gerili ellerindeki meşaleleri sallayarak adeta havada yüzen akrobat kız terasın ortasına vardığında, yan taraflardan iki meşale daha yanar ve halatta ufak bir maymun, sallanarak ve kızı taklit ederek arka ayakları üzerinde ihtiyatla yürümeye başlar.

Yukarı terastan yüksek sesli kahkahalar duyulur, parmağı ile maymunu işaret eden ve gülmekten nefesi kesilen çömelmiş bir genci herkes fark eder. Onun kahkahası herkese bulaşarak bütün teraslarda dalga dalga yayılır ve aşağıda askerlerin toplandığı avluda yankılanır.

—Böyle yüksek sesle gülen kim? Diye sorar Bazilyev. “Yüzü bana tanıdık geliyor”.

Yaklaşan efef cevaplar:

—Bu bir İskit, genç Sak beyi Skolot. Sen dün onun bodrumdan çıkarılmasını, banyo yaptırıp yeni elbiseler giydirilerek yanına getirilmesini emretmiştin.

—Ona şarap ver ve sevecen davran. Ben bugün onunla konuşacağım.

Kız ziyafete katılanların üstündeki halatta kalarak yanan meşaleleri çevikçe havaya fırlatır ve onları saplarından yeniden yakalar. Aşağıdan bir biri ardına dört meşale daha fırlatılır. Akrobat kız onları da ustaca yakalayarak havaya fırlatmaya devam edince başının üzerinde fırıl fırıl dönen ateş, yüzen bir çelenk oluşturur.

Herkesten daha yüksekteki halatta tek ayak üzerinde duran kız için endişelenen izleyiciler sessizliğe gömülür.

“Şanın böylesi İskender’in”, diyen birinin sesi işitilir. Filozof Kallifen’in sesini bazıları tanır.

Kız dengesini korumak ve meşaleleri yakalamak için gücünün tamamını gerer. Sımsıkı gergin halat titrer, maymun meşaleleri düşürerek devrilir ve dörtayağı ile birden tutunarak asılı kalır.

Meşaleler aşağıya, yüksek kırmızı kalpak ve altın yıldızlar işlenmiş uzun bir elbise giymiş olan yaşlı adamın olduğu yere, kıvılcımlar saçarak birbiri ardına düşmeye başlar. Yanan iki meşale ile kalan kız, seyircileri eliyle selamlayarak halatın sonuna kadar yürür. Maymun halattan kayar gibi kıza yaklaşır ve onun omuzlarına tırmanır. İki meşale döne döne aşağı uçar. Kız maymunla birlikte karanlıkta kaybolur.

Genç İskit’i Bazilyev’in yanına getirirler. Onun giydiği dar ve kısa bir etektir. Kocaman parmaklı elleri kemikli, uzun bacakları zayıf ve hantaldır. İskit ağzını açıp Bazilyev’e yan yan bakar.

İskender’in yanındaki iki sekreterinden biri kıvrım kıvrım siyah saçlarının etrafı kırmızı şeritli, beyaz tenli genç bir Suriyeli olup efendinin sözlerini kaydediyordu. Sakalı küçük halkacıklar halindeki perçemi ile bağlı olan diğeri ise yaşlıca bir Pers tercümandır.

İskender konuşur:

—Seni uzun zamandır görmedim. Hayatından belki de memnun değilsin. Fakat bu senin kendi hatan, bana niçin başvurmuyorsun?

İskit'in beyaz dişleri ışıldar ve gözlerinin çevresinde alaycı kırışıklıklar topaştır.

—Kışatra¹ ben de seni uzun zamandır görmüyorum, hayatımdan herhalde senin kadar memnun değilimdir. Karanlık bodrumumdaki küçük pencereden sadece gelip geçen askerlerin ayaklarını görmekteyim. Keneler ve tahtakuruları beni yiyip bitirdi.

—Bunun için seni mükâfatlandırabilirim. Ne almak isterdin?

İskit kâh bir ayağı kâh diğer ayağı üzerinde durur ve geniş omuzlarını oynatır.

—Aygırımı arayıp bulmam gerek. O stepteki ünlü Fırtınakuşunun oğlu olup, sırtı boyunca koyu renk alası olan, yelesi ve kuyruğu siyah, açık renkte bir dorudur.

Bazilyev, “Anlaşıldı!” diyerek devam eder:

—Senin açık renkli dorunu arayıp bulmaları için emir vereceğim. İstedığın, daha başka bir şey var mı?

İskit, kimisi locaya uzanmış, kimisi ayakta duran, etrafındaki tanımadığı insanların üzerinde gözlerini gezdirir, şarabın etkisi ile ışıldayan gözlerle kendisine alaylı alaylı bakmaktadırlar.

—At, eğer ahırda işsiz güçsüz uzun süre kalırsa ayakları üzerine çöker. Ben de aynı haldeyim. İşsiz güçsüzlükten canım sıkılıyor. Her kim olursa olsun, birisiyle dövüşmek isterdim.

—Bu eğlenceli bir gösteri olur! İskit'le dövüşmek isteyen var mı?

Birkaç kişi öneride bulunur:

— İskit'le dövüşmeye layık, Bazilyev'in korumaları olan babayiğit Makedonlardan birini çağıralım.

Usta Nikomendir bağırır:

—İskit eğer kılıç kullanmayı biliyorsa, ben onun üzerinde ustalığımı denemeye razıyım.

Tercüman onun sözlerini İskit'e açıklar. Bunun üzerine genç İskit, Nikomendir'den yana küçümseyici bir bakış atar.

—Benim ay baltamı verin, bu ihtiyar gibi üç kişi ile dövüşürüm ben.

Bazilyev, Nikomendir'i yanına çağırarak kulağına fısıldar:

—Onu öldürmeyesin, o bana gerekli. Yalnız hafifçe yaralayabilirsin.

Nikomendir küçümseyici bir jest yapar.

—Onu neresinden yaralamalı?

—Sol omzunda üç yara açabilirsin.

Nikomendir, eferlerden yana dönerek: “Makedon kılıcımı verin!” der.

Pelerinini çıkarıp atar ve giydiği etek ve kırışmış kıvrır kıvrır saçlarındaki çelenkle kalır. Nikomendir'in adaleli kol ve bacakları çıplaktır ve beyazlaşan

1 Kışatra: eski Pers dilinde--hükümdar anlamındadır.

yaraları onun yalnız bir kereye mahsus dövüşmediğine işaret etmektedir.

Misafirlerin geleneklere göre, ziyafet yerine girişte çıkardıkları silah yığını arasından aldıkları, sapı altın kaplama, dar kılıcı Eferler Nikomendir'e sunar. İskit'e de ağır bir Makedon kılıcı verirler. İskit kılıcın esnekliğini, keskinliğini yoklayıp göğsüne doğru kaldırır:

—Tanrı Papay¹, bu kurbanı sana adıyorum! Bizim Sak steplerindeki sürülerimizi kurtlardan koruyan Sen şu eşkıyaların arasında kalan beni de koru!

İskit koyu bulutlarla kaplı, karanlık gökyüzüne yakarıyla bakar. Rüzgâr hızlanır, kandillerin alevleri kopuk kopuk titreşir. Kopan fırına dalgaları, ihtirasla kaptıkları kıvılcımları uzaklara alıp götürür.

İskit, uzun bacaklarını açar ve Makedon'a karşı yönelttiği kılıcını ileriye doğru uzatır.

Nikomendir sağ omzunu hasmına doğru çevirir, bacaklarını eğer ve sivri ucu yukarı kalkık kılıcını, göğüs ve yüzüne siper ederek dümdüz tutar.

—Ey hükümdarların en ünlüsü olan hükümdar ve siz bütün Makedonlar, Helenler ve diğer misafirler! Yenilgi bilmeyen kılıcım bugün, hükümdarımızın isteği üzerine şu barbara acıyacak. Fakat ben, kılıcımın ucu ile genç adamın sağ omzuna üç vuruşla Asya'nın en yüce efendisinin baş harfi olan A'yı² yazmaya söz veriyorum.

İskit hararetle gözlerle hasmını izleyerek, sol ayağı üzerine çöelmeye ve kılıcı tuttuğu damarlı sağ elini ileriye doğru uzatmaya başlar.

Sol elini sırtına koyan Makedon'un gözleri kısılır. Tıraşlı yüzündeki kırışıklıklar keskinleşmeye ve derinleşmeye başlar. Çıplak kollarındaki adaleler gerginleşir ve kabarır. Saldırıya hazırdır.

Kılıcı çakan şimşek gibi birkaç zigzag yapar ve çarpışan çeliklerin cayırtısı duyulur. Uzun boylu İskit biraz daha aşağı eğilir ve sadece kılıcı tutan kemikli eli, Makedon'un ışıldayan kılıcını karşılayarak fırl fırl döner.

Nikomendir'in halinden memnun ve alaylı yüzü birden ciddileşir. O vahşi hasmının gücünü hisseder. İskit kılıca bakmamakta. Mavi gözleri kararmakta ve Makedon'un çatılan kaşlarına bakmaktadır. Kendisi hücumla kalkmayıp Nikomendir'in atak vuruşlarını vahşi hayvan çevikliği ile püskürtmektedir.

—Çok iyi! Mükemmel! Diye bağırarak Makedonların sesleri duyulur.

İskit'in sol omzunda eğik bir çizgi kızarmaya ve koyu bir kan sızıntısı göğsüne akmaya başlar. Deve gibi ağırlaşmış görünen İskit, yan tarafa aniden çevik ve esnek bir şekilde sıçrar, atak saldırısını henüz sona erdirmemiş olan Nikomendir, birden hücumla geçen İskit'in birbiri adına inen darbelerini karşılayarak hızla geriler ve güçlüğüle ayakta kalır.

Çatı ve duvarlara tırmanmış olan askerlerden:

—Acıma ona Nikomendir! Parçala barbarı! Kılıcı onun boğazına sapla! Diyen bağırışları duyulur her taraftan.

Eğri yeni bir çizik A harfi açısının ikinci kenarını çizerek ve İskit'in göğsüne

1 Papay: İskitlerde gök gürültüsü ve yıldırımın timsali olan en önde gelen tanrı.

2 İskender adının batı dillerindeki karşılığı Aleksander'dır. (R.A.)

akan kan sızıntısı artar. A'nın sadece ufki çizgisi kalır. Hasımları birbirinden ayırmaya hazır birkaç efeb ve asker onlara doğru yaklaşır.

İskit görülmedik bir usule geçer. Onun kılıcı havayı coşkuyla yırtarak hasma güçlü vuruşlar indirir. Nikomendir'in İskit'i karşılayan ve kavis çizen kılıcı yan tarafa uçar. İskit vahşi hayvan gibi sıçrayarak, kemikli dizleri ile Makedon'un göğsüne çöküp altına alır ve çılgık atarak dişlerini onun boynuna geçirir.

—Barbarı ayırıp çekin! Onun kafasını ısırtıyor! Diyerek bağırışlar etraftan.

İskit'in üzerine çullanan asker ve efebler, onu elleri ve ayaklarından tutarak Makedon'dan koparıp çekerler.

Ağzı yüzü kan içinde, ayağa kalkan İskit, savaşçıları kolayca silkeler. Şaşkınlıktan Nikomendir, vahşice etrafına bakınan gözlerle dikilir. Onun boynundan fışkıran kan efeblerin parlak eteklerine bulaşır.

Bazilyev'in doktoru ilaç kutusu ile koşarak gelir ve Makedon'un boynunu acele ile sarmaya başlar.

—Sen savaşçının başını niçin ısırarak istedin? Diye sertçe sorar hükümdarın tercümanı İskit'e.

Yüzünü havlu ile silmekte olan İskit sevinçle gülümser:

—Ne münasebet! Onun gücü ve ustalığı bana geçsin diye ben onun sadece kanını içtim. O kılıcı çok iyi kullanıyor, şimdi ben ondan daha güçlüyüm...

Fırtına kuvvetlenir. Bir rüzgâr dalgası yüksek kandili devirir ve kandilin hoş kokulu yağlı halıya dökülür. Ziyafettekilerin üzerine iri kar lapaları uçuşarak yağmaya başlar. Bazilyev locada doğrulur, siyah Nubili onun sandaletlerini bağlar ve omzuna astarı kunduz kürkü, renkli Hint pelerini atar. Bakır zırhları ışıldayan korumalar iki sıra halinde dizilirler.

İskender, Gefestion'un kulağına fısıldayarak konuşur:

—Ben herkesi silah odasında bekleyeceğim. En sadık süvari müfrezeleri teyakkuz haline geçsin. Filot'u aniden yakalamak gerek. Dansçı kızı bana getirin.

Bazilyev kararsızca birkaç adım atar ve filozof Kallisfen'in önünde durur.

—Bu vahşi İskit'in savaş kuralını bozduğuna şüphe yok, ancak O bir barbar olduğuna göre onu bağışlamak mı, yoksa öldürmek mi gerek? Kallisfen sen, bazen ihtiyatsızca tespitlerde de bulunsan, bir filozof ve Aristo'nun, her tür bilgeliğin ve güzelliğin öğrencisi olarak insanlara karşı davranış inceliğini bilirsin... Bu İskit'le ilgili görevi sana veriyorum: Ona Helen dilini öğret ve kendi İskit stepinin zihniyetinden daha fazla, Helen zihniyetini sevmesini sağla. Sen bir sofist olarak, tercih ettiğin bir şeyin doğruluğunu kanıtlamasını bilirsin. Bir ay sonra bana gelir ve İskit'i eğitmede hangi başarıları elde ettiğini anlatırsın.

Perslerin hükümdarlar hükümdarının adına müzik çalınmaya ve kar insanların gözlerini kaplamaya başlar. Bütün halılar beyaza bürünür. Misafirler ve askerler yüksek sesle çılgınlıklar atarken, sallanmakta olan İskender iki efebe yaslanarak basamaklardan yavaş yavaş iner. Ziyafete katılanlar, pelerinlerine bürünüp silahlarını kuşanır ve terastan acele ederek ayrılırlar.

Karfağen elçisi halat üzerinde dans eden küçük kızın yanında durur ve onun

elinden tutarak Finike'ce konuşur:

—Bana öyle geliyor ki biz, seninle aynı ülkedeniz?

—Evet, ben bu vahşinin parçaladığı deniz ve güneş kentindenim. Şanlı Tır'denim.

—Burada onları niçin eğlendiriyorsun? Yoksa senin öz kentinin en yiğit bin beş yüz savunucusunu Bazilyev'in çarmlıha gerdiğini unuttun mu?

—Hatırlıyorum ve hiçbir zaman unutmam. Babam da çarmlıha gerilmişti. İşte ben de bunun için buraya geldim...

İki efeb kızın kollarına girer:

—Sen bizimle geleceksin. Bazilyev seni bekliyor!

Bazilyev, terasa açılan oymalı çiftkanatlı kapısı olan ve duvarları Pers halıları ile süslü ufak odadaki, yaldızlı eğri bacaklı kanepeye yatar. Bol çeşitli akşam yemeklerinden sonra genellikle boz ayı kürkü üzerine uzanarak derin bir uykuya dalmaktaydı.

İskender günün her saatinde kendi isteği ile derhal uyuyabilmek ve kısa bir uykudan sonra tamamen dinç ve yeni işine başlamaya hazır olarak kalkabilmekle övünür. Üçayaklı, yüksek bronz sehpanın kancasına asılı, tütsüsü hoş yağla dolu altın kandil portakal rengine düzgün bir ışık yaymakta. Kıvrıkcık saç perçemleri, koyu kırmızı çiçek nakışları ustaca işlenmiş, gök mavisi ipek yastıkta yayılı kırışıkları düzelmiş güzel yüzü sessiz ve sakindi. Güçlü boyun açık ve şeffaf, yeşilimsi ceketin kumaşı atletik yapılı göğüsün zarif, pembe derisini hafifçe örtmekteydi.

Gözkapakları hafif gök mavisi rengine ki, kımiltısız yüze, parıldayan açık gözlerini diken Finikeli küçük kız uyuklayan genç bedenin yanında dikilmiş, düşünceleri kafasından fırtına hızı ile geçmekteydi:

“Asya'nın efendisi işte benim karşımda... Çarmlıha gerilen ve işkence edilen binlerce Finikeli genç için duyduğum öç, şimdi seni parçalayacak... Varsın senin cellâtların beni sonra paramparça etsin, Tır'in kızının eli titremeyecek...”

Finikeli kız İskender'e doğru eğilir, karmaşık yüksek topuzlu saçının arasından hançer gibi, uzun ve ucu sivri çelik saç tokasını ihtiyatla çıkarır. On altı ince saç örgüsü omuzlarına yayılır. Saç örgülerinden biri kayar ve İskender'in pembe göğsüne değer. O hafifçe irkilir, yüzünden bir gölge gelip geçer ve çatılan kaşları arasında bir kıvrım ortaya çıkar. Yarı açık dudakları belirsiz sözcükler fısıldar, fakat göğsü düzenlice soluk alıp vermeyi sürdürür. Bazilyev uyanmaz. Finikeli kız vuracağı yeri seçerek ve elini havaya kaldırarak doğrulur.

Hafif bir rüzgâr esintisi kafasını geriye çevirmesine neden olur. Yaşlı, yüzü buruş buruş haremağası Pers, ellerini göğsüne çaprazlamış yanı başında kımıldamadan dikilmektedir. Pers'in ince beyaz dudaklarından yılan ışıltısı gibi ince bir ses yayılır. Kapıda asılı olan ipek halı kımıldanır ve oradan siyah, yarı çıplak Nubili ortaya çıkar. Haremağası gözleri ile Finikeli kız işaret eder, Nubili kızın üzerine alacalı bir pelerin fırlatır ve onu odadan sessizce çekip çıkarır. Onların ardından, haremağası yaşlı kadınlarinkini andıran kafasını sallayarak çıkar.

Finikeli kız, ertesı gün uzun süreli işkencelerden sonra dört kısma bölünür ve adet olduğu üzere, kentin kapalı merkez pazarının dört kapısı üzerine asılır.

İKİNCİ KISIM

İSKİT STEPLERİ

Atlar hazır mı? Kılıçlar bileli mi?
Yaylarınız sertçe gerili mi?
(Saksafar'ın türküsünden)

TEPEDEKİ YOLCU

Uçsuz bucaksız ovada tek başına yükselen tepenin doruğunda yere düşmüş, ekin sapları sarılı işaret sıırığının yanı başında bir adam kımıldamadan durmaktadır. Solgun eski elbisesi de tıpkı toprak gibi kahverengidir. Kafasında kırmızı bir bez parçası dolalı, adam, hafif yamalı, ökçesiz çizmeler içindeki bacaklarını genişçe açmış sağlamca dikilmekte kısık, çekik gözleri kırılmadan uzaklara bakmaktaydı.

Genç, elmacıkkemikleri çıkık yüzü güneş yanığı koyu esmer renkteydi. Derisi güneş ve rüzgârdan çatlak, çatlaktır. Omuzlar geniştir. Elinin biri omzundan sırtına atılı deri torbayı tutmakta, diğeri geniş ağızlı bıçağın, koynunda görünen kemik sapını tutmaktadır. Belinde, birkaç kez doladığı ham deriden uzun bir kayış bulunmakta.

O uzaklara, geniş ovada neşe ile serpiştirilmiş beyaz ve siyah Saks¹ çadırlarının olduğu yere doğru bakar. Onların üzerlerinde mavi mavi dumancıklar göğe doğru tırmanmakta. Çadırların yanlarında, çalı çırpı ile çevrelenmiş avlularda siyah ve beyaz kuzu sürüleri kümelenmekte.

Bugün bayram. Patikaların benek benek parsellediği ovada parlak giysiler içinde süvari silsileleri görünmekte. Onlar obaya doğru uzayıp gitmekte. Onların çeşitli çiçek nakışları işlenmiş, parlak renkli, alacalı bulacalı elbiseleri ufukta henüz yükselmeye başlayan güneş ışınlarında coşup kabarmakta.

Tepedeki adam öylesine uzun süredir ve kımıldamaksızın durmakta ki, ovada gitmekte olan süvariler kamçıları ile onu göstermeye başladılar bile.

—Orada ki şu adam kim ve kimi gözetlemekte? Diye sorarak konuşmaktalar.

1 Saks: Sogdiana'dan kuzeye doğru çeşitli göçebe kabileler yaşamakta idi. Grekler onları İskit diye adlandırmakta, fakat tarihçi Strabon onların kendilerini, memleket memleket dolaşan, göçebe anlamına gelen bu adla anmadıklarını söylemektedir. Burada en büyük İskit kabilelerinden biri (Saklar ya da Sakuklar) tasvir edilmektedir.

“O bir çoban değil. Sogdaların gönderdiği bir casus olmasın? Budaken’e hastalık salmak isteyen bir büyücü olmasın?”

Gruptan ayrılan alacalı at üzerinde bir süvari, tepeye doğru doludizgin gider. Duraklamaksızın onun tepesine çıkar ve sonra yavaş adımla, hareketsizce duran adamın arkasından yaklaşır. İnce titrek mızrağın sivri ucu ile onun omzunu dürter. O kafasını ardına çevirerek aldırış etmez bakışı ile süvariye baştan aşağı süzer.

At üzerinde yaklaşan genel sözcükle selam verir:

—Tanrı Papay’ın selameti üzerine olsun!

Islık sesi gibi bir cevap duyulur: “Sıhhatin nasıl? Gücün kuvvetin yerinde mi?”

—Ruhun sevinçle sükûnet içinde olsun! Der süvari. O, İskitlerin meşhur düşmanları Sogdaların adetlerine göre, yolcunun başına dolamış olduğu kırmızı kuşağa şüphe ile bakarak, elini düz kıllı, sert siyah sakalı üzerinde gezdirir.

—Şu oba kimin nesi? Diye soran sözcükler yolcudan ıslık gibi dökülür.

—Sen buraya nereden düştün ki, Altın Gem lakaplı Budaken’in ünlü obasını bilmiyorsun? Senin ayakların toz içinde, yakınlarda at da yok. Sen hangi yolla geldin?

—Yürüyüp geldiğim ve benim artık üzerinde olmadığım bir yoldur o. Ünlü bey Budaken’i görmek için ben, eğer on gün süreyle çölde yürüdüysem, önemli bir konunun beni buraya getirdiği besbelli.

O halde Alacalının arkasına otur, der süvari. “Vahşi atlar terbiyecisi Kidrey, seni beyin kendi çadırına kadar götürecektir. Budaken’de bugün ziyafet var: O kızını kocaya verecek. At koşusunda ondan mendili kapan onunla evlenecek. Uzak ve yakın obalardan, her yerden bugün misafirler gelmekte. Eğer atın olsaydı, sen de Budaken’in kızını elde etmeye yeltenebilirdin. Ben de deneyeceğim. Kızı yakalamak acaba vahşi beş tıylı atı yakalamaktan daha mı zor?”

Yolcu, kıvrımlı patikada toynaklarını vurarak ve taşları sağa sola sıçratarak, yavaşça yokuş aşağı inmeye başlayan alacalı atın sağrısına kolayca sıçar.

BUDAKEN’İN ŞAKALARI

Gençlerin at yarışında, güreşte, ok atışında yarışmalarından sonra Altın Gem Budaken misafirlerini daha fazla eğlendirmek ister ve kızının at koşusuna gelmesi, deveyi de hazırlanmaları için babayığit yavaşmalarının¹ kulağına fısıldar. Babayığitler az sonra gerçekleşecek gösterideki düşünceye gülümseyerek, emri yerine getirmeye koşar.

Geniş omuzlu, devamlı ata binmekten bacakları eğri Budaken’in giydiği ev dokuması koyu gri yünden elbisesi başlığından geniş pantolonunun eteğine kadar mavi boncuk işlemli ve altın düğmelerle süslü. O, büyük kısmı çeşitli soydan kabilelerin önderi olan yaşlı misafirlerine şeref bağışlamaya, kendi sevinci ile

¹ Yavaşma: Zengin sürü sahiplerinin hizmetinde bulunan İskitler, köle çocukları, yoksul kişiler. Onlar sahiplerinin sürüsünü gözetlemekte ve sahiplerinin verdiği çeşitli görevleri yerine getirmekte idiler. Yavaşmalar kölelerden daha fazla hak ve özgürlüğe sahiptiler.

hayrete düşürmeye çabalar.

Sağrısı geniş alacalı aygırı Budaken'e getirirler, o vahşice hırlamakta ve ön ayakları ile yeri dövmetedir. Atın dizginleri altın rozetli; saf altın olan gem dövüşen aslan kabartmaları ile ağdalı bir şekilde süslü; firuze ve kırmızı akikle süslü boynundaki kayışların güzelliği dikkat çekmekte.

Misafirler arasında Tigraḥūd¹ soyu oymaklarından genç bir önder, ince yapılı, uzun boylu, mağrur bey Gelon ayırt edilmekte. Onun yüzü hala gençlik tombulluğu ile kaplı, fakat çatık kaşları ve kibirli bakışı onun ruhen artık genç olmaktan uzaklarda olduğunu söylemektedir. Belinde İskitlerin Perslerle savaş resimleri nakşedilmiş altın kın içinde kısa bir kılıç asılı. Kırmızı renk yabancı kumaştan elbisesinin her tarafında dikili parıldayan kabuğa benzeyen altın pullar alev alev ışıldamakta. Gelon'un uzun beyaz kuyruklu, yeyesiz², altın kırmızısı renginde ki aygırı Budaken'in aygırından daha narin ve güzeldi. Gelon'un onu, yüksek, çevik atları ile ünlü Masagetlerden taşlı toprakta kuyu açmayı ve yumuşak deri işlemeyi bilen dört esirle takas ederek aldığı söylenmekte.

İşıldayan ve canlı gülümseyişi, parıldayan gözleri ile boncuklar, kurdeleler, gümüşü takılar içindeki Budaken'in kızı Zarika kara yağız bir at üzerinde kalabalığın arasından aniden ok gibi çıkar. Onun her birinde dokuz kısrağa bir aygır olan otuz at yalkısını, koyun sürüsünü, hediyeler yüklü on deve ve kırk esiri kızına çeyiz olarak vereceğini herkes bilmektedir. Bu nedenle kıvrak atlara binmiş, zarif giysiler içinde ki kalabalık genç grubu doludizgin Zarka'nın peşine düşer. O yüksek tepeyi hızla aşarak geri dönmek için atını oraya doğru dörtlüyle sürmekte. At yarışlarının ünlü siyah aygırı hendek ve tümseklerden kolayca atlayarak steppe uçarcasına gitmekte. Yetişen süvariler Zarika tepenin ardından döndüğünde onu yakalamaya heves ederek çeşitli yönlerde dağılmakta.

Alev gibi parıldayan pembe elbise giymiş, altın sarısı bir aygıra binen Gelon diğer süvarilerin arasında hızla seçkinleşmeye başlar. Ve Zarika'ya iyice yakınlaşır, ancak O kısrağını keskince yan tarafa döndürünce, Gelon da yanından ok gibi geçip gider. Yan taraftan uçar gibi yaklaşmaya başlayan, cesur at eğitmeni Kidrey'in alacalı aygırına çarpar Zarika. Kidrey onun ellerinde dalgalanan kırmızı ipek mendili kapmaya çalışarak Zarika'ya kenetlenir. O da kalın kırbacı hızla savurarak Kidrey'e vurur ve kendisi kısrağın boynuna yılan gibi dolanarak gizlenir. Doludizgin koşturanların hepsi birkaç dakika sonra Kurgan'ın ardındaki toz bulutu içinde kaybolur. Onlar tekrar göründükleri zaman atların kuşatması altındaki Zarika sağına soluna kamçılar savurarak biryandan diğer yana atılıp durmakta, Kidrey'in alacalı atı ise süvarisiz, başıboş koşmaktadır. Sonraları Gelon'un Kidrey'in üzerine uçar gibi vardığı, atının göğsü ile ona büyük bir şiddetle çarptığı, onun da uçar gibi düştüğü ve bilincini kaybettiği söylendi.

Gelon süratle Zarika'ya yaklaşarak ona kenetlenir ve kırmızı ipek elinde titreyişlerle dalgalanmaya başlaması üzerine kalabalıkta konuşmaya başlarlar:

—O mendili kendi eliyle verdi! Budaken'in asil bir soydan damadı olacak.

1 Tigraḥūd: Şimdiki Sarıderya'nın arkalarında yaşamış olan, İskitler soyu.

2 Orta Asya'daki eski zaman cinslerinden en iyi atların büyük bir kısmı (argamaklar) doğuştan yeyesizdiler.

Budaken'in kendisi bir zamanlar basit bir çobandı... Budaken şimdi öylesine zengin ki, kimi isterse onu damat olarak alabilir.

Zarika doludizgin obaya geri döner, kadınlar, kızlar ve kız arkadaşları onun çevresinde toplaşır. Esirler ter ve köpük içindeki kısırağın dizginlerini tutar, Zarika'yı ise halı ve şallarla süslenmiş gelin çadırına götürürler.

Gelon, bütün hızı ile Budaken ve asilzade misafirlerin atları üzerinde beklemekte oldukları yere yaklaşır, onlara on adım kala keskince durdurduğu aygırı güçlükle zapt ederek adım adım Budaken'e doğru sürer ve elindeki kırmızı ipek mendili ona fırlatır. Uşak koşarak Gelon'un yanına varır ve içi kırmızı dolu insan kafatasından yapılma altın çerçeveli kupayı sunar. Gelon iki eli ile aldığı kupayı öper ve onu ev sahibine uzatır.

İri gövdeli, sarkık bıyıklı Budaken kupayı alır. Onun yüzü duygularını ele vermemekte, fakat gözlerinde neşeli alevcikler koşturmakta. Gelon'un bu jesti kızına talip olduğu anlamındadır. Şimdi köklü asil bir soydan olan Gelon, eski bir çobanın, akıllı, kurnazlığı ve başarılı baskınları sayesinde önderliğe yükselen Budaken'in damadı olacak.

Budaken kıymızdan bir yudum alır, yüzeyine üfler ve sonra dibine dek içer. Gelon yedek atına geçer ve onun altın sarısı renginde ki aygırını yan tarafa çekip götürürler, orada atları yarışa hazırlayan ihtiyar ona güçlükle binerek, terini soğutmak için adım adım, ileri geri gider gelir.

DEVEYİ ÇÖZEN

İskitler koyu gri tüylü büyük bir deve getirip güçlükle diz çöktürürler. Yarı vahşi deve böğürür, çırpınır ve ayağa kalkmaya çalışır. İskitler bükük ayaklarını bağlar, başını yana bükerek, pek çok düğüm atar, kıl organla kısıkıvrak bağlayıp ve çözülmesi daha zor olsun diye de urganın ucunu örerler. Budaken gençlere acele ettirir. Çember halinde dikilen muazzam kalabalık bağıra çağıra gürültü ediyor ve şakalaşıyorlardı.

Budaken'in dalkavuğu ve maskarası rolünde ki yaşlı Hoş bağırmaya başlar:

—Bu deve sekiz çuval arpayı çekebilmekte ve bir o kadarını da bir defada yiyip bitirmekte. O dişi develerin ardından tırısı kalkanmakta, semer gördüğünde ise saklanmakta. Susuz on gün yol gidebilmekte ve bir o kadar da kırmızı tulumlarına bakarak oturmakta. Babil'e kadar gitti ve daha da vahşileşmiş, yüzünü sakal bürümüş olarak geri döndü. Fakat misafirlerini eğlendirmek isteyen Altın Gem cömert Budaken, bıçak kullanmaksızın urganı çözebilen, sonrada devenin sırtında obanın etrafında dolaşabilen cesur kadına, bu ender deveyi hediye edecek. Ancak eski geleneğe¹ göre kadının bıçak gizleyememesi için üzerinde hiçbir elbise olmaması gerekmekte.

Birbirlerini dürtükleyen ve gülüşen kadınlar geniş yenleri ile yüzlerini

¹ Deve çözmeye dair bu gelenek Orta Asya'nın bazı göçebe kabilelerinde günümüze kadar korunmuştur.

örterek ayrı bir grup halinde durmaktaydılar. Kalabalık karşısında hangi duruma düşeceğine aldırış etmeyen, sarhoş ve arsız İhtiyar Bolhaş'ın şimdi ortaya çıkmasını bekliyorlardı. Onu buzat¹ içip yattığı çadırın arkasında arayıp bulurlar, o ise kadınların uyandırmak için sarsmalarına cevap olarak sadece homurdanır. Bu arada kalabalığın içinden bağırtılar yükselir:

—Ne dikilip duruyorsunuz? Korkmayın! Deveyi çözüp almayı deneyin!

O zaman kadın grubunun arasından düzgün yapılı bir kadın öne çıkar. O utangaç, mütevazı bir yürüyüşle asil misafirlere doğru yaklaşır, ellerini göğsünde çaprazlayarak Budaken'in karşısında eğilir ve rengi atmış, gözlerini yere dikmiş olarak konuşur:

—Selam sana, yiğit ve cesur Budaken! Eğer sen onu gerçekten bana hediye etmeye söz veriyorsan, ben deveyi çözebilirim...

Bu kızı ilk defa gördüğü için şaşkınlanan Budaken:

—Eğer deveyi çözer ve onun üzerinde çadırların etrafını dolanıp gelersen deve senin olacak. Hiçbir şeyden, hatta utançtan korkmayan kız sen kimsin?

Kız umutsuzca el sallar:

—Özgürlüğünü kaybetmiş olan için utanç nedir ki?

—Esir misin? Sahibin kim? Adın ne senin?

—Benim adım Tomris...

—Tomris, Tomris! Diye uğuldanırlar kalabalığın içinde.

—Ben Dahlar² kabilesindenim, baskın esnasında kaçırıldım ve tüccarlara satıldım. Şimdi beni Bey Gelon, senin şahane kızına hediyelerle birlikte gönderiyor.

Zaferi ile böbürlenen Bey Gelon öfkeden kararmaya başlar ve en yakınındaki hizmetçisinin kulağına fısıldar:

—Şu kendini bilmeze buradan ayrılmasını ve arsızlığa kalkmamasını söyle.

Kızın yanına hızla varan İskit onun kulağına bir şeyler söylemeye başlar. Tomris cevap vermeden dikilir. Eğlenceli gösteriyi bir an önce seyretmeyi arzulayan kalabalık ise, Tomris'in deveyi bir an önce çözmeye başlamasını talep ederek bağırmaya başlar.

Tomris uşağa uzaklaşması için eliyle ikaz edici jest yaparak devenin tüylü, koyu gri gövdesine koşarak varır. Beklenmedik sıkıntılı durumundan dolayı şaşkınlanan deve kızgındır ve urganı koparmaya çabalayarak ayaklarını germekte, bütün vücudu ile kıvranmakta, uzun pembe dilini çıkarıp yan tarafa uzatarak cıkcıkلامakta ve çalkalamaktadır. Kız çabucak soyunduğu renkli elbisesinin hepsini katlayarak çıkın haline getirir ve şalvarının kırmızı sicimiyle bağlar. Çıkını dikenli seyrek otlar arasındaki kumların üzerine koyar. Kalabalık uğuldamakta ve kahkahalar atmaktadır. Sadece boynunda kırmızı boncuk dizgisi ve dar omzuna düşen, on altı ince saç örgüsünde alacalı kurdelelerle süslenmiş, düzgün yapılı, zayıf kızı görünce herkes sessizliğe bürünür.

1 Buzat: sütten hazırlanan sert, sarhoş edici içki.

2 Eski zamanlarda Dahıların büyük kabilesi Aşağı Yaksart'ı (Eski adı Sarıderya olan nehir) iskân tutuyordu.

Tomris hiç kimseye aldırış etmeksizin saç örgülerini başının etrafına bağlar.

Dişsiz ağzında geveler gibi konuşan, Yaşlı bey Tamir: “Fakat bu çok genç bir kız! Altı babayiğit gencin attığı bunca düğümü bunun çözebilmesi mümkün mü?” Der.

Tomris azimle deveye doğru atılır ve pembe bir topak halinde boz tüyler üzerine sıçrar ve parmaklarını, dişlerini geçire geçire düğümleri çözmeye başlar. Her şeyden önce devenin karnına doğru gerili boynunu çözer. Deve başını kurtarıp, boynunu uzatmaya başlayınca çırpınmayı bırakır ve ara sıra dar, uzun çenesini açarak sadece şikâyet eder gibi inler. Tomris karmakarışık düğümler üzerinde inatla çalışır; ince kolları acayip bir ağ gibi dolanmış olan siyah kıl urganın arasında uçmakta ve kenetlenmektedir.

Sonra elbise çıkınının üzerine atılarak dişlerinin arsına kısıtır ve emekleye, emekleye çabalamaya devam eder. İşte devenin arka ayağı kurtulur. İp gevsemeye, deve yeniden çırpınmaya başlar. Karnı üzerinde döner ve hantal bir sıçrayışla önce arka, sonra ön ayakları üzerine yükselir.

Tüylü hörgüçler arasına yerleşen Tomris artık onun sırtında oturmaktadır. Deve silkinir ve tuhaf bir şekilde zıplayıp, uğuldayan kalabalıktan uzaklaşarak, stepe doğru hızla, geniş adımlı rahvanla koşmaya başlar.

Tomris ise saçlarının arasından çıkardığı tokayı hörgücüne batırınca, deve acıdan yüksek sesle böğürür.

Eski adetlere göre deve koşarken giyinebilmek, obanın etrafını dolanmak ve şölen yerine dönmek gerekmektedir. Koyu gri deve, hörgüçleri arasına oturan kızla tepenin arkasında kaybolur. Bey Gelon’un uşaklarından birinin atına sıçrayışına ve devenin peşinden stepe doğru doludizgin gidişine hiç kimse dikkat etmez.

SPİTAMEN’İN HEDİYESİ

O zaman Spitamen’i ilk kez fark eder ve hakkında konuşmaya başlarlar.

İskitler soyunarak deveyi çözmekten çekinmeyen kız hakkında gülüşürken, omzunda torba, toz toprak içinde bir yolcu Budaken ve asil misafirlere doğru yaklaşır. Meçhul kişi onlara birkaç adım kala durur, Sakça’yı doğru telaffuz ederek yüksek sesle konuşur:

—Asil bey Budaken Altın Gem, ben gücüne, yiğitliğine ve güler yüzlü misafirperverliğine yakışan bir hediye getirdim sana. Böylesi bir hediyeyi uzun mandır bekliyor olmalısın.

Hayrete düşen Budaken elini sallar:

—Sakça konuşan Sogd bana ne hediye edebilir ki? Ben artık insanın isteyebileceği her şeye sahibim. Daha yakınımaya gel.

Yolcu Budaken’in atına doğru yaklaşır, elini deri torbasının içine uzatır ve oradan uzun kuyruklu, ufak koyu gri renkte bir yavru çıkarır. Tüylü vahşi yavru keskin dişlerini gösterir, beyaz bıyıklarını kabartır ve kudurmuşçasına çırpınarak hırlar. Meçhul kişi sorar:

—Yakışıklının böylesinden hoşlanır mısın? En hakikisi ve hırçını. Ayağındaki siyah alayı görüyor musun? İki yıl sonra o seninle ava çıkar, vahşi keçileri yakalar, dağ koyununun belini kırar, düşmanlarını atlarından alaşağı eder. Bu vahşiyi tanıdın mı?

Ve yavrudaki, geleceğin ayağına en çabuk çitasını, sahibine köpek gibi bağlanan ve çarpışmada onun düşmanlarına korkusuzca saldıran ve dağların korkunç vahşisini herkes tanır.

Budaken'in gözleri alev gibi parıldar. Gepard (çita)¹ yavrusu bulmak zordur. O en vahşi dağların geçitlerinde, ulaşılabilir kayalıklarda bulunan bir vahşidir.

—Teşekkür ederim gezgin adam! Sen bu yavru için ne istersin?

Budaken'in cömert olduğunu, herhangi bir şey onun hoşuna gittiğinde değeri karşısında duraklamadığını herkes bilmektedir. Bu nedenle yakınlarda dikilen askerler bağırmağa başlar:

—Küçük çitayı hediye ettiğini söyle! Budaken vahşinin ederinden daha fazla bir fiyatla sana karşılık verir!

Ancak meçhul kişi arzusunu söyler:

—Sen zengin ve ünlüsün Budaken! Sürülerindeki koyunları yahut yulkırlarındaki atları hiç kimse sayamaz. Onların sayısını sen kendin bilmezsin. Senin damgan olan genç bir atı bana hediye et...

Böylesi sözler göçebe adetlerine göre küstahlık ve saygısızlık sayılmakta. Meçhul kişi yoksul birine benzemekte ve onun talep etmeye yeltenmemesi, sadece zengin ve etkin Budaken'in lütfünü beklemesi gerekmekte idi. Bu nedenle Budaken'in kaşlarının nasıl çatıldığının herkes farkına varır. Ancak bu büyük ve güçlü bey şakayı ve eğlenmeyi seviyordu ve beklenmedik tuhafıklardan yoksun değildir. Budaken yanıtlar:

—Adın ne senin gezgin cesur adam ve aslen nerelisin? Budaken atına sıçramayı becerebilir misin? Ancak bu senin söylediğin, Sogdların kendilerine mahsus saydıkları kuştüyü döşeğe oturuşlarına benzemez. Sen eğer bizim aygıra binersen anında tepe taklak gidersin...

Etraftaki herkes kakhaha ile gülmeye başlar:

—Sogdlarda bana Spitamen derler, benim diğer bir adım da Şeppe-Temen'dir². Ben sizinle aynı kandanım. Annem savaş çığlığı "ulala!"³ Olan Toharlar⁴ soyundandır. Fakat babam Sogd'dur ve ben çocukluğumdan beri Sugud'da yetiştirildim ve Sogd darısı ve üzümü ile beslendim.

Misafirleri neşelendirmek isteyen Budaken yeni bir şaka düşünmeye

1 Gepard yahut av leoparının kafası kedinin ki gibidir ve uzun kuyrukludur, fakat vücudunun geri kalan kısmı köpeğin ki gibidir. Memeliler arasında en süratli koşan hayvandır. Doğu ülkelerinde eski zamanlarda keçi ve geyik avı için eğitiliyorlardı. Orta Asya dağlarında seyrek olarak günümüzde de karşılaşılmaktadır. Perslerde geparda çita yahut yuspeleng diyorlardı.

2 Spitamen: Cesaret ve yiğitliği ile parlayan anlamında eski bir Pers kelimesi. Spita--kıvılcım demektir. Spitamen: kelimsi kelimesine yakıcı, kızgın, parıltılı anlamındadır. Şeppe-Temen (Türkçe bir kelime değildir): Solak-Diken (İğne) demektir.

3 İskitlerin her soyunun düşmanın üzerine atılırken birbirlerini çağırdıkları kendi ayrı özel savaş çığlıkları var idi.

4 Toharlar: Bu kitapta anlatılmakta olan olaylardan iki yüz yıl sonra Doğu Baktriya'yı istila eden ve onu ele geçiren büyük bir İskit halkı.

başlayarak konuşur:

—Pek ala Şeppe-Temen... Ben seninle aynı savaş çığlığından olmakla memnun oldum. Tamam, sen benden istediğin atı alabilirsin ancak bağlı olanlardan birini değil, serbestçe otlamakta olanlardan birini. Ve bundan başka atı, diğer bir ata binerek değil yaya olarak alacaksın...

O zaman Spitamen şükran ifadesi olarak ellerini göğsünde çaprazlar ve av için altın kartal, şahin, tazi köpekleri ve diğer hayvanları eğitmesini bilen, yaklaşan ihtiyara çita yavrusunu teslim eder:

—Budaken yalnız, ben eğer daha kötüsünü değil de daha iyisini seçersem kızmayasın...

FIRTINA KUŞUNUN AVI

Budaken, steppe yakınlarda otlamakta olan at yilkısını daha yakınlarla sürüp getirmeleri için uşaklarına bağırır ve kendisi misafirlerle birlikte yayan, yilkının bulunduğu yere doğru yönelir. Uşaklar çığlık çığlığa yilkıya doğru dörtnele gider ve onu yayılan bir zincir gibi kuşatmaya başlar. Spitamen, kendine güler yüzle seslenen İskit'in atının sağrısına çevikçe sıçrar. Ve Budaken'in ıslığının ardından hep birden tırısı kalkarlar.

Telaşlanan kısırakların yilkısı steppe obaya doğru koşmaya başlar. İskitler kementleri sallayarak vahşice çığlıklar atar, ısıklar çalarak yilkının etrafında koşuşturur. Yilkının içinden birkaç aygır uçarcasına ayrılır boyunlarını uzatıp, kulaklarını dikerek ve İskitlerin üzerine atılmaya hazır olarak, hızla onlara karşı dörtnele koşar. O zaman İskitler atlarını steppe doğru döndürür ve kamçılıyarak uçarcasına uzaklaşmaya başlar, bir müddet sonra yarım çember yaparak, yeniden yilkıya doğru dönerler.

Budaken ve misafirler ok gibi gelen yilkının ayakları altında kalmamak için atlarını tepeliğe doğru yel gibi koşturur. Onlar üç devenin, biryandan diğer yana devrile devrile, hantalca, steppe doğru koşarak terk etmekte olduğu kurgan'a varır.

O zaman uşaklar vahşice çığlıklar atarak ve uzun kırbaçlarını şaklatarak yilkıyı sıkıştırır ve kurganın önünde durdurur.

Kısıraklar küme halinde toplaşır, bazıları başlarını yukarı doğru dikmekte, diğerleri de, sürünün içinde onların sahipleriymişçesine dolaşmakta olan boz ve alacalı aygırlardan kaçışarak, çifteler savurarak zıplamaktadır. Budaken bağırır:

—O Sogd nerelerde? Saks kısıraklarının kuyruğunu görünce korkmuş olmasın?

Fakat Spitamen artık hazırdır. Halka halinde dolanmış, ham deri kemendi sallayarak, yumuşak adımlarla kurgandan yokuş aşağı inmeye başladığında, daha da tıknazlaşmış ve omuzları genişlemiş gibi görünüyordu. Diğer elinde de deri torbasını tutmaktaydı.

Kurganda bulunan herkes göçebelerin ürken atları sakinleştirmek için, perdeden perdeye geçerek çaldıkları, kuvvetli, tekdüze ıslığı iştir.

Yılıkının tamamı kulaklarını diker, kara yağız bir aygır ok gibi öne geçer, o yüksek, güneş ışınlarında parıldayan, ele avuca sığmaz, ünlü Fırtına Kuşu dur. Spitamen duraklar. Aygır birkaç kez sıçrayarak şaha kalkar, arka ayakları üzerinde havada dönüş yapar ve gerisin geri atılır. Spitamen yılıkiya doğru birkaç adım daha yaklaşır. Kara yağız aygır durur, burun deliklerinden havayı kuvvetle içine çekerek, yeniden Spitamen'e doğru hızla koşar. Spitamen elini savurduğunda, o artık üç adımlik mesafede idi. Ham deri kement havada şimşek gibi çakar ve ısıldayan, yuvarlak boynun çevresine dolanır, avcı ise kayışı gererek, yan tarafa sıçrar. Aygır dönmeye, çifteler savurmaya başlar ve tekrar küstah düşmanının üzerine atılır. Dişleri ve ön ayaklarının vuruşu ile adamı yere devirmeye çalışmaktadır. Spitamen meşin torbayı kızgınlıktan kuduran aygırın kafasına geçirir ve İskitler avcının bir anda, elleri ve ayakları ile sıkıca tutunarak, onun boynunda asılı olduğunu görürler.

Fırtına kuşu kendine sakız gibi yapışan binicisini fırlatıp atmaya çabalayarak kafasını sallar, şaha kalkar, zıplar, ayakları ile yerleri döver ve sonunda havaya mavi toz kümeleri kaldırarak stepte kudurmuşça koşmaya başlar.

—Ulala! Diye bağırmaya başlar Spitamen.

—Ulala! Diye çığlık çığlığa bağırır İskitler. “O bizim kanımızdan! O bizim! Hiçbir Sogd, hiçbir zaman bizim başıboş aygırımızın üzerine sıçramaya cesaret edemez!” diyerek kendi aralarında konuşurlar.

Yoksul avcı en iyi atlarından birine binmiş de olsa misafirler ilginç gösteriye hayran kaldıkları için Budaken memnundur. Onlar şimdi kendi obalarına dağılacaklar ve bütün step Budaken'in cömertliğini öğrenecek, herkes çıta yavrusuna karşılık kara yağız aygırı verdiğini konuşacak ve ateş yakılan her yerde, İskit ovasının bütün patikalarında Budaken'in adı tekrarlanacak.

KAÇAK KIZ TOMRİS

Spitamen rengârenk İskit kalabalığının heyecanla bağrışıp çağırışmakta olduğu, kurgan ve obanın önünden fırtına gibi geçer. Yolu ayırt etmeden kudurmuşça uçar gibi koşan, başına torba geçirilmiş atı kayışı ile kamçılar. Ancak oba arkada görünmez olduğu ve rüzgârın sürüklediği kum tepelikleri uçuşmaya başladığı zaman, avcı atı bronz tokalı kayışla kamçılama devam ederek, başından torbayı çıkarır.

O seyrek kandım¹ çalılıkklarının yetiştiği kum tepeleri arasında, soluklanma fırsatı vermeden aygırı sürer ve beyaz köpük kabarcıkları ele avuca sığmayan süratli atı kaplamaya başladığı zaman, Spitamen koynundaki yuları çıkarıp azgın Fırtına Kuşunun o güzel başına takar. At artık direnmez ve boynunu geriye çevirerek süvarinin dizlerini ısırmaya çabalamaz.

Aniden ileriden bağırtilar işiten Spitamen tepelikler arasında koyu gri devenin iri figürünü görür. Onun hörgüçleri arsında Budaken'in obasında bağlı

1 Kandım: Türkmenistan çöllerinde, genellikle münferit halde bulunan bir çalı.

deve üzerinde gördüğü kız, parlak kırmızı elbise içinde ışıldamaktadır.

Fakat şimdi rüzgâr gibi giden, tepesi sivri külâh ve koyu renk elbise içinde bir süvari deveye yetişir ve kızı yakalayıp geri götürmeye çalışır.

Kız umutsuzca çılgılık atmakta ve kendini korumaya çalışmakta:

—Step, beni sakla! Step, kurtar beni! Ölüm gözlerime saplanmak istiyor...

Spitamen arkadan süvariye yaklaşır. O koşan demirkırı atın kıvılcım saçan toynaklarını, İskit'in tıknaz, geniş sırtını, küçük kayışlarla ayak bileklerinde boğumlanmış olan çizgili şalvarını görür. İskit'in eli kızın kırmızı elbisesine yapışır, fakat kız çılgılık atarak, onun eline vurmaya çabalayarak uzun bronz saç tokasını savurur.

—Alçak kız, sen benden kaçamazsın! Diye boğuk bir sesle bağırır süvari. “Şimdi sonun geldi...”

O an Spitamen'in ham deri kemendi havada yeniden uçarak İskit'in boynuna dolanınca, o kollarını yana açarak eyerden uçar ve kumların üzerine yığılır kalır. Kumların üzerinde şaşkın ve yarı boğulmuş bir halde, bir süre Spitamen'in kara yağız aygırının peşinden sürüklenir. Spitamen kayışı keser ve kumda yatan İskit'i bırakıp, hızla devenin peşine düşer. Süvarisiz başıboş koşturmaya başlayan demirkırı at kum tepelikleri arasında bir görünüp bir kaybolur ve nihayet görünmez olur.

Dostça selamlama olarak “ulala!” diye haykıran Spitamen:

—Kız sen hangi soydan sın? Diye sorar.

—Maşuci¹ diye yüksek sesle bağırır kaçak kız.

Kafasını arkaya çevirerek bakar. Başına dolamış olduğu koyu kırmızı örtünün altından düz kaşlı, siyah gözler görünür. Spitamen kuzeyde, Oksian denizi yakınlarında kendine has ayrı kabileler halinde yaşayan, kadın kabilelerin savaş çılgılığının “Maşuci” olduğunu bilmektedir. Aynı kendine has sert yasalara uyarak yaşamakta olan Amazonlara komşuları hürmet göstermekte. Bu kabilenin yakın zamanlarda aralarından atılmış olan kadına İskit'in saldırması göçebe yasalarına göre suç sayılmakta.

Kara yağız, koşmakta olan deveye yetişir ve yanı başında koşmaya devam eder.

—Beni öldürmek istedi. Bey Gelon'un uşağıdır. Fakat sen bana dokunmayacaksın değil mi? Kaçmama yardım et. Ben özgür doğdum ve kendi çadırlarıma dönmek istiyorum. Havaya kaldırdığı elinde bronz saç tokasının sivri ucu görünen Tomris, avcıya şüpheyle bakar.

—Spitamen'in çadırı, Afrasiab'ın taş putunun bulunduğu yere yakın dört yol kavşağındaki acı kuyularda kuruludur. Annem orada yaşıyor ve o seni barındırır. Der Spitamen.

Kız cevap olarak, “sen bani özgür kılacak mısın?” diye yüksek sesle bağırır. “Yoksa sen de bana esaret zinciri mi takmak istiyorsun?”

Sözcükleri rüzgârın ışıığında kaybolur gider. İkisi de, burnundan soluyan iri deve ve çevik kara yağız atı hızla koşturmaya devam eder. Spitamen haykırır gibi

1 Maşuci: Eski zamanlarda Oksian (Aral) denizi yakınlarındaki steplerde yaşamış olan Amazon kabilelerinden bir soy.

konusur:

—Spitamen yoksul fakat özgürdür! Benim sürüde sadece on koyun var. Fakat beylere yalvarıp yakarmaz, zincire vurulanların dostudur. Benim çadırımda çörek ve koyun peyniri bulursun. Eğer sen oradan ayrılmak istersen, çadırımın perdesi daima açık olacak.

Kız bir an düşünür:

—Senin sözlerin kurtuluşum için gerçeği mi söylüyor yoksa bu beni parçalamak isteyen, kurnaz bir kaplanın mırıldanışı mı bilmiyorum. Fakat sana inanmak istiyorum: sen beni soyunuzun çığılığı ile selamladın. Acı Kuyulara doğru gidecek ve orada Spitamen'in çadırını arayacağım.

Avcı eliyle işaret eder:

—Sen şimdi dosdoğru güneye gidersin. Çok geçmeden kemik ve çalı çırpı ile kaplı bir yükseklik görürsün. Ondan sonra geniş patikada devam edersen Afrasiab'ın putunu ve benim çadırımı görürsün.

Spitamen kara yağızı, Budaken'in obasından yana değil doğuya Yaksart kıyısı boyunca yetişmiş kavakların ince hattına doğru döndürür ve hız kesmeden yönelir. Eğilmiş saksaul¹ gövdeleri ile kaplı tepeler, önünden hızla geçip gider. Ayaklarının altından ara sıra keklikler uçuşur, yanı başından tavşanlar sıçrar, o ise sadece karşısındaki, mavi çizgi ile birleşen siyah kaşları görmekte ve dudakları fısıldamaktadır:

—Kızıl güneş, ön altı saç örgünü bağlamak için yukarı kalkan altın rengi ellerini, ışınları ile doldurdu. Ve ben kendi kendime söz verdim: “İşte, gökyüzünden indireceğim sabahyıldızı bu!” Fakat ölüm peşimden koşmakta ve bende sadece günün yarısı kaldı...

YAKSART SAHİLİNDE

Coşkun akan Yaksart'ın bulanık suyunda kavak ve söğütler dallarını yıkamakta. Nehir sahili yalamakta, nehrin üzerine eğilmiş olan bazı ağaçlar köklerine tutunmakta, fır fır dönmekte olan su dal, çör çöp ve kütükleri hızla kaydırıp alıp götürmekte. Nehrin, su basan, yeşil çayır oluşturarak kıvrıldığı yerdeki ot ve kamışların arasına iki yüz at öbek öbek yerleştirilmiştir. Onların kimisi toprağa çakılı kazıkların çevresinde dolanmakta, kösteklenmiş olan diğerleri sıçraya sıçraya, topallaya topallaya bir yerden diğer yere yavaşça yürümektedir.

Atların büyük kısmı² ufak ve zayıftı. Ve sırtları keçe ya da solmuş çuha parçaları ile örtülüydü. Soylu yük atları, renkli şilteler, gümüş süslemeler yoktu. Spitamen'in kara yağızı tümseğin ardından ortaya çıkıp ta, atları görüp keskin bir şekilde kişnemeye başladığında tepeleri sivri şapkalar giyen birkaç İskit söğütlerin altından koşarak geldi.

Kaba sesler “Şeppe-Temen, sen bizimle misin?” diye bağırır ve alev alev yanan gözleri ve omuzlarına dökülen saçları ile birkaç Sak, kan ter içinde kalmış

1 Saksaul: Asya'da yetişen bir tür çöl bitkisi.

olan aygırı tutar ve ağaca bağlar. “Burada senin Budaken’e satıldığın, onun seni atla satın aldığı konuşulmakta!”

Spitamen devrilmiş olan kavağın kalın gövdesine çıkar. Onun karşısında birbirine sıkıca yanaşmış olan, çeşitli giysiler içindeki pek çok göçebe sahilin yamacında oturur. Kiminin geniş çizgili şalvarlarının paçaları, kayışlarla ayak bileklerine boğumlanmış, nehrin karşı sahilinden gelmiş olan kimisinin de, şalvarları dizlerine dek sıvamış ve elbiseleri hala ıslaktı.

Spitamen konuşmaya başlar:

—Budaken beni satın alamaz. Ben onun Fırtına Kuşunu bileğim hakkına aldım. Budaken semirmekte, beylerle dostluk kurmakta, kızını bir beyle evlendirmekte. Koyunlarının sayısını bilemez oldu. Seferlere yalnız mı yoksa bizimle birlikte mi gitti? Yalnız başına mı dövuştü ya da bizler başlarımızı kaybederek, her şeyi savaşlarda mı kazandık?

—Doğru! Dosdoğru! Bunu bilmeyen mi var! Diye bağırان sesler duyulur.

—Onun sürüleri niye çoğalmıyor? Diye soran Spitamen devam eder. “Çünkü onlar bizde azalmaktadır. Onda ki uşak ne kadar ve herkes onun zenginliğine göz etçilik etmede. Eğer O herhangi bir kişiye, bir inek verse o kişi ertesi sene ineği bir dana ile birlikte geri vermesi gerekmektedir.

—Peki, ne yapmalı? Budaken güçlü ve zengin ve beylerin hepsi ondan yana.

—Yoksa siz, her çalışanın, her yanaşmanın hür olduğı ve sahibinden ayrılıp gidebileceğine, eğer yirmi bir savaşçı kendi ayrı soyunu oluşturmak isterse kendi savaş çığılığını bağırabileceğine, ayrı bir oba halinde yerleşebileceğine dair bütün eski gelenekleri unuttunuz mu?

Keçi sakalı kırlaşmış, zayıf bir ihtiyar bağırmaya başlar:

—Fakat biz kendi ayrı soyumuza nasıl başlarız? Çocuklarımızı süt ve peynirle beslemek için bize yetecek sürümüz yok. Kadınlarımız bizlere elbise dokusun diye yünü kırpacığımız koyunlar yok. Yoksullar bir şeye muhtaç olduklarında, Budaken ve beyler onlara cömertlik ediyor.

Bağrısmaya başlayan sesler duyulur:

—Sesini kes, keçi Sagil! Budaken’i övdüğün yeter! Seni Budaken mi gönderdi? Yoksa ondan kurtulmak için kendin mi geldin? Bırak, Şeppe-Temen ne yapmak gerektiğini bize anlatsın.

Spitamen, Budaken tarafından gönderilmekle suçlanan İskit’e hitap eder.

—İlk defa görüyor da olsam seni tanıyorum. Galiba, her sabah onları nasıl doyuracağım düşüncesi ile titrediğın onca çocuk çadırında cıvıldaşıyor. Fakat sen ölünceye dek boynundaki ilmikle kalacak ve ipin ucu daima Budaken’in çizmesi altında olacak. Eğer korkarsan, çocukların da Budaken’in çocuklarına çalışacaklar. Fakat uşakların hepsi Budaken’i terk ederse, acaba onun sürüleri stepde dağılıp gitmez mi? Acaba O çobansız, yalnız başına bütün sürüyü avucunda tutabilir mi?

—Doğru, doğru, Şeppe!

—Yeni hayata başlamak için, stepde daha ötelere gitmek, kendi özgür çadırlarını yayman gerek. Başlangıçta zorluklar da olsa, doğan her kuzu sizin olacak ve siz onu Budaken’e götürüp vermeyeceksiniz. Her tayı kendiniz için

büyütecek ve iki yıl sonra da ona çocuğunuzu bindireceksiniz.

—Pekâlâ, öyle olsun!

—Eğer biz yirmi bir çadır toplanabilir isek, stepte uzaklara çekilelim, kendi kuyumuzu açalım, kendi savaş müfrezemizi kurmaya başlayalım. Eğer yirmi bir savaşçı, yabancı düşman kabileye baskın verirse, bütün kışı açlık korkusu duymadan geçirecek kadar hayvan sürüsünü derhal sürüp getirir.

İskitler ayrı bir soy için, yeni obada kendi çadırlarını kurmaya kaç süvarinin ayrılıp geleceğini hesap etmeye başlar. Onlar uzun süre tartışır, farklı bakışlar öne sürülür ve nihayet on yedi çadırı sayarlar.

BUDAKEN'İN ÇADIRI

Boynu bükük kara yağız Budaken'in obasına yaklaştığında, alacakaranlık stepi mavi örümcek ağı gibi örtmeye başlamıştı. Siyahmış gibi görünen bütün çadırlar, içeride yanan ateşten kızarıp parlayan yarıkları ile şeffaflaşmaktaydı. En kıyıdaki çadırların yanında birçok ateş alev alev yanıyor, duman buramaları batan güneşin solmakta olan kızılına doğru, tıpkı tanrı Papay'ın sakalı gibi dalgalana dalgalana yüyüyordu.

On dört büyük bronz kazanda, kimi davetli, çoğunluğu hiçbir davet olmaksızın, komşu obalardan gelen çok sayıdaki misafirlere ikram etmek için at, sığır, koyun keçi eti pişirilmekteydi.

Yedişerli sıra halinde ki kazanlar toprağa gömülmüş ve altlarından kuru tezek ve çalı çırpı dolu bacalar geçmekte. Kırmızı yansımalarla aydınlanan kadınlar ellerinde büyük tahta kaşıklar kazanların etrafında dönüp durmakta ve kazanlara yanan uşakların ellerindeki tahta ve kil taslara et parçalarını dolduruyorlardı. Onlar da çadırların yanlarında ki halı ve kamış hasırlarda oturan misafirlere dağıtıyorlardı.

Spitamen, Budaken'in büyük alacalı çadırına yaklaştığı zaman, girişte dikilen iki İskit ona doğru koşar ve gözlerini dikerek Budaken'in birçok kez onu sordüğünü ve yanına çağırdığını söylerler. Bağırarak seslendikleri, zamanın yarı kambur hale getirdiği ihtiyaç gelir ve atı yularından tutarak elini boynunda, ön bacakları arasında, kaburgalarında dolandırırken başını sallar:

—Sen onun canını iyice çıkarmışsın. Fırtına kuşunun yeniden yağ bağlaması için ayda iki kez arpa ile doyurmak gerek.

—Bu koyun mudur ki sen onu yağlandırmak istiyorsun? At ceylan gibi çevik olmalı.

—İskitler Spitamen'i, Budaken'in ferah geniş çadırına götürür. Çadırın biçimi yuvarlaktır. Çubuklarla ustaca örülü olan çatı ve yan duvarlar, çiçeklerle, yıldızlarla bezenmiş keçeyle kaplanmıştı. Çıralı köklerin yakıldığı ufak ateşten yükselen duman, çatıdaki yuvarlak delikten çıkıp gidiyordu. Ocağın etrafında oturan ünlü İskit beylerinin güneş yanığı sert yüzlerini alevleri ile aydınlatan ateşe, uşak parlak alevlerle tutuşan kuru diken demetleri atmaktaydı.

Çizgili ipek elbise ve incilerle bezeli başlık giyen, kamburlaşmış, ihtiyar bey Tamir misafirler arasında ayırt edilmekte. Onun yanı başında genç Gelon, daha sonra da Ariasp ve diğer soyların başkanları.

Yarılmamış bütün sığır derisinden yapılma, kırmızı dolu iki koskocaman deri tuluk, girişe yakın, sol tarafta asılı duruyordu. Boğazları bağlıdır ve ayakları prangalı, gözlerinin yerinde kızılıyaralar olan iki esir ellerindeki oymalı tahtadan yayık tokmakları ile İskitlerin en çok sevdikleri içecek olan kızırmızı aralıksız çalkalamaktaydılar.

Yayıkların yanında koskocaman tahta bir kupa, yanı başında da sanki onun küçük çocukları imiş gibi görünen daha ufak, kilden yapılma diğer kupalar duruyordu. Ana-kupada dolu olan kızırmızı, hemen oracıkta dizleri üzerinde durmakta olan, hikâyeleri ile Budaken'i neşelendirmeyi bilen sakallı ihtiyar Hoş, yorulmak bilmez elinde ustaca oymalar işlenmiş kepçe ile savurup durmaktaydı. Hoş, Budaken'den emir alınca kızırmızı karıştırmayı bırakır ve kahverengi elbisesinin yeni ile daha ufak olan tasları silerek onlara içecek doldurmaya başlar. Beyaz kil kupalar altı tanedir ve her birine konan beşer kepçeden daha az değildir. Hepsi doldurulduğu zaman, servis için çadırın eşliğinde dikilen iki uşak, kızırmızı, yaş ve kıdem sırasına sıkı sıkıya uyarak misafirlere dağıtır.

Misafirler kupaları dibine dek içer. İçme zahmetini kolaylaştırmak için, konuşmalarla soluklanarak yahut nefeslenirken köpüren kızırmızın yüzeyini üflüyormuş gibi yaparak içmeyi birkaç yuduma bölerler. Uşaklar boş kupaları anında toplamakta ve tekrar kızırmızıyla doldurup, daha az önemsenen diğer misafirlere dağıtmakta ki onlar da kuşaklarının altındaki meşin torbalardan, mütevazı bir tutumla sefer kupalarını¹ çıkarıp kızırmızıyla doldurmakta. İskitlerin adetlerini bilen Spitamen, ünlü ev sahibinin kendisine dikkat ayıracağı anı bekleyerek girişte kımıldamadan durur. Her şeyi pür dikkat gözlemleyen, Hoş ve uşaklara gözü ile işaret veren Budaken, Spitamen'in görünmesini anında fark eder. Fakat onun kendi kasıntısını koruması gerekmektedir ve ünlü kişilerin bulunduğu ortamda, dikkatini ünsüz, yoksul avcıya derhal ayıramaz. Ancak yaşlı bey Tamir dişsiz ağzını şapırdatarak “Şu, bugün Fırtına Kuşunu uysallaştıran babayığit değil mi?” diye sorduğu zaman Budaken yüzüne gülümseyen poz vererek, Spitamen'e kızırmızı vermesi için Hoş'a göz eder ve kımıldamadan dikilen avcıya seslenir:

—Çöllerin misafiri, daha yakına gel, ateşin yanına otur.

Ünlü soylardan az veya çok muhterem misafirler her tarafta halılar üzerinde oturmakta olduklarından, ileri geçebilmeye imkân yoktur. Fakat sonradan ilaveler yapıp süsleyerek ayrıntıları ile geniş ovanın obalarında anlatacak olan, yoksul gezgine misafirperverlik ve şefkatini göstermek önemlidir.

“Sen hangi oymaktan olduğunu, oymakbaşlarından kimin uşağı olduğunu bize anlat.” Der kibirli bey Gelon. Doğunun uzak obalarından gelen komşusu, şaşı gözlü bey Ariasp ilave eder:

—Öyle çevikçe kement atmayı ve yerden at üzerine sıçramayı nereden

1 İskitler kuşaklarındaki özel meşin torbalarda bronz yahut kil, zengin olanlar ise altın kupayı daima üzerlerinde taşımakta idi.

öğrendiğini de anlat.

İskit adetlerine göre, yoksul herhangi bir kişi at yarışlarında, güreşlerde yahut başka bir yarışmada at veya değerli bir ödül kazanırsa, galip gelen kazanılan mükâfatı kendine ala koymaz, minnet duyduğu ya da gelecekte kendisinden şefkat beklediği ünlü bir oymakbaşına hediye ederdi.¹ Bu nedenle herkes, yamalı çizmeler giyen, başında ucu sivri külah bile olmayan yoksul avcının ünlü oymakbaşlarının lütfünü elde etmek için Budaken'in atını onlardan birine hediye ederek kendisine hami ilan etmesini bekler.

Uşak, Spitamen'in geçip gelmesini sıkışık olarak oturan misafirler arasında halıya oturmasını elinde bir kupa kımızla bekler. Fakat tuhaf avcı kapıda ayakta dikilmeye devam eder. Budaken ona bir bakış fırlatarak uşağa işaret verir. Uşak kımız dolu kupayı Spitamen'e sunar.

Avcı onu iki eli ile tutarak alır ve ıslık sesi gibi bir fısıltı ile konuşur:

—Biz seninle aynı kandanız. Soyumuz kıtlık ve kırim görmesin ve yenilgi utancı bilmesin! Der ve sonra birkaç yudum alarak, dilini şaplatıp devam eder: “Budaken'in kısırakları hoştur! Rüzgâr gibi çeviktir Budaken'in aygırları ve her yol için uygun aygırının birini, çita yavrusuna karşılık yoksul avcıya verir.”

Budaken olduğu yerde döner ve dikenli gözlerini Spitamen'in soğukkanlı yüzüne diker. Şaşı kahverengi gözlerinde ateşin aksi parıldar.

—Spitamen'e at, yay, kılıç ve mızrak gerek. Sana büyük sevinç ve büyük acı verecek olan, bildireceğim haber karşılığında bütün bunları bana verirsin...

Sakin Budaken, güler yüzlü, güvenmez gülümseyiş ile omuzlarını silkerek: “Sen bana sevinç verecek olan hangi haberi verebilirsin? Konuş, mükâfatsız gitmezsin.” Der.

Yaşlı bey Tamir başını sallar:

—Bir gün çadıra hayırlı havadisle gelene çadır sahibi her karşılaşmada daima: “Merhaba! Tekrar gel!” diyecektir.

Spitamen:

—Doğru, fakat eski insanlar: “Kim kötü haber getirirse herkes sonra onun bin adım uzağından geçer.” Diyerek cevap verir. Çadır sahibinin kulağına birkaç kelime söyleyeceğim için misafirler gücenmesin...

Ve oturanların arasından çevikçe kayıp geçen Spitamen, Budaken'in ağır altın küpe asılı olan iri kulağına doğru eğilerek birkaç sözcük fısıldar. Sevinç ve acısını her zaman gizlemesini bilen Budaken kendine hâkim olamaz. Dikdörtgen biçimli büyük avuçları ile yüzünü kapatır ve anlaşılmaz sızlanmalarla sallanmaya başlar.

Herkes, genellikle sakın ve azametli olan İskit soyunun başına şaşkınlıkla bakarak sessizliğe gömülür, Spitamen ise kapının yanına gerisin geri kayar gibi döner ve elleriyle belindeki kemeri tutarak, eski kımıltısız pozunu alır.

Budaken kalkar ve iri adımlarla çadırdan çıkar.

Herkes susar ve Budaken'in, eşikte nasıl güçlülükle soluk alıp vererek, durduğunu işitir. Onun soluk alıp veriş devenin inlemelerini hatırlatır. Sonra O her zaman ki, soğukkanlı halinde çadıra dönüp yerine oturur.

1 Bu adet geçen yüzyıla (19. yy.) Orta Asya göçebelerinde hala devam etmekte idi.

Kuşkulu gözlerini Spitamen'e diker:

—Sen at, yay, kılıç ve mızrak mı istiyorsun? Hangi savaşa hazırlanıyorsun?

—Çifte boynuzlu ile savaşa!

Sabırsız bey Gelon bağırır:

—Bu hırpani kılıklı avcı, hangi savaştan söz ediyor? İki boynuzlu sığır avı için kılıca gerek yok.

O zaman Spitamen eliyle güney yönünü işaret ederek konuşur:

—Oraya, stepe doğru bakın. Bayramla meşgul olan sizler kurganlarda tutuşmuş olan ateşlerin gösterdiği tehlike işaretlerinin farkında değilsiniz.

ENDİŞE VEREN ATEŞLER

Taze havanın gelmesi için, çadırın yan keçeleri çatısına toplanmıştı. Hafif tahta parmaklığın aralığından uzaklardaki birçok kırmızı noktayı, gecenin alaca karanlığında herkes görür. Obaların derinliğinden Sugudların tahkim edilmiş mezralarına kadar kesintisiz bir zincir gibi uzanan nöbetçi kulelerinde ateşler yanmaktaydı. Sogud, Paropamisad, ya da başka kabile müfrezelerinden hiçbirinin hareketi farkına varılmadan geçip gidemezdi. Kulelerinde gündüz ve gece gözetlemede olan İskit nöbetçileri, hasmın saldırısı durumunda, uzun sııklara dolanmış olan saman burmalarını gecikmeden yakıyor. Birkaç saat sonra da bütün step yüzlerce verst¹ çevresi ile müfrezelerin yol kavşaklarında önceden belirlenmiş yerlerde toplanmaları, oymakların sürü ve obalarını savunmaya hazır olmaları gerektiğini anlamaktaydılar.

Kızıl ateşleri görünce bütün beyler yerlerinden sıçrayıp, çadırdan koşarak çıkar. Bu tehlike işaretlerini her biri kendine göre açıklamaya girişir:

—Massagetler'in baskını mı? Fakat biz onlarla karşılıklı dostluk anlaşması yaptık. Belki de, hükümdarlar hükümdarı Darius'un talebi gereği bir yıl önce gitmiş olan bizim müfrezelerimiz dönüyor Ya da Sogdlar savaş ilan etti? Fakat Sogdlar, çarpışmayı değil, ticaret yapmayı sever...

Budaken, kurganda tehlike işareti ateşinin yakılmasını emreder. Yirmi İskit savaşçısına atları doyurmalarını, silahları hazırlamalarını, heybelere üç günlük arpa almalarını emreder. Ekin sapları dolanmış olan uzun sırığı, uşaklar çalı çırpı ve deve kemiklerinden yapılma kulede yükseltir. Step iki yıldır sükûnet içinde olup, hiçbir işaret de verilmediğinden, gerek duyulmayan fırtınanın devirdiği sırık boylu boyunca yerde durmakta idi. İskitler çömlekte ateş közleri getirip sıırıktaki ekin saplarını tutuşturur. Yükselen alevler sırığın tepesini yalamaya ve endişe içinde üşüşen, uğuldayan İskit kalabalığını aydınlatmaya başlar.

En yakın nöbet yerlerinin ulaklarının bir saat sonra gelmeleri gerekiyordu. Budaken'den emir aldıklarında, ya da step üzerine çöken bir bela söz konusu olduğunda haber vermek için gelirlerdi.

1 Verst:1,06 km'lik Rus uzunluk ölçüsü. (R.A.)

Kimi misafirler kösteklenen atlarını arayıp bulmak için koşuşturur, kimi de Budaken'in çadırına döner ve heyecanla tartışarak halıya otururlar. Parmaklıkların arasından soğuk bir rüzgâr gelmeye başlar, uşaklar ipek kaplamalı tilki, samur ve kunduz kürklerini asilzade ihtiyarların omuzlarına koyar.

Budaken, Spitamen'i yanına oturtur. Tuhaf avcıdan bildiği her şeyi öğrenmek ister. Ona güvenmemekte ve meçhul düşmanlarca gönderilmiş casus olmasından şüphe etmektedir. Çadır sahibi endişe, sevinç ya da acısını hiçbir şekilde açığa vurmaz.

Özellikle, yüksek sesle bağırıp safça konuşur:

—Düşmanın kim ve nerede olduğu henüz bilinmiyor. Eğer safkan genç kırağın şişte kızartılmış etinden yemez isen, ruhun sıkılmaya başlar.

Spitamen'e çeşitli sorular soran Budaken, öğrendiği pek az da olsa avcının ileride kendisine yararlı olacağını anlaması için yeterli idi. Kısa bir süre susup yeniden konuşur:

—Spitamen, doyurulması ve hürmet gösterilmesi gereken misafir kalmayınca, yarına dek bende kalacaksın. Yılıklarında olan sırtı koyu alalı, en hakiki sauranı¹ hemen yarın ben sana ayırıyorum. Uzun yollar için uygundur. Fırtına Kuşu senin için uygun değil. Yedi yıldır, otuz kısraklı kendi yılkısını gütmekte ve sürüyü kurtlardan korurken fazlasıyla zayıf düştü. Bu nedenle Fırtına Kuşu uzun koşudan sonra böylesine bitkin düştü. Fakat Fırtına Kuşu kendinden doğan bütün tayların başlarının ufak, kulaklarının daima dik duruşu, boyunlarının kavisli ve ok gibi düzgün, yağsız ayaklarında bileklerinin tüysüz, toynaklarının ufak oluşu ile ünlüdür.

—Bunlar doğru. Fırtına Kuş'unun taylarını stepte herkes uzaktan tanır. Diyerek onaylar bey Tamir. "Onlar yürümez dans eder, onlarda ki baş değil bir şarkı, ayak değil kartal kanadıdır."

Ellerini dizleri boyunca uzatıp ayakları üzerine oturan Spitamen gözlerini indirerek susar. Yüzü, stepin yol kıyısındaki taşı gibi kımıltısız kalır. O, Budaken'in Fırtına Kuşundan ayrılmak istemediğini anlar ve ona karşılık sahibinin daha başka tekliflerde bulunmasını bekler. Budaken ekler:

—Sauranın şilte ve kötü gözlerden koruyan beyaz kavrılarla süslü dizgin ile birlikte alacaksın.

Spitamen susmaya devam ettiğinden Budaken ekler:

—Üstelik ucu demirden² mızrak alır ve o zaman Marakanda'ya benim kılavuzum olarak gelirsin.

Spitamen'in şaşı gözleri halının üzerinde gezinmeye devam eder. Ateşin ışığı kımıltısız yüzünde gölgelerle oynar.

—Peki, sen ne istiyorsun? Diyerek söze karışır bey Gelon. "Vakit kaybetmeden kabul et. Böylesine cömert hediye, Budaken'den başka kim vermeye yetenekli?"

O zaman Spitamen dişlerinin arasından mırıldanır:

1 Sauran: Göçebe rivayetlerine göre, yaban atı kökenli belinde omurgaları boyunca koyu renk alası olan bal rengine, parlak kırmızımsı at. Sauran yorulmazlığı ile seçkinleşmekte.

2 Demir, bakır ve bronzdan daha kıymetli idi.

—Çayırda kaybolan oku hediye et bana...

Budaken bir gözü ile Spitamen'e yan yan bakar. Avcının sözlerindeki ayrı özel anlamı hisseder.

—Göge uçup giden kartalı hediye et bana. Deveyi çözen esiri hediye et bana...

Budaken gülmeye başlar. Gözler tam bir oyuk halini alır, burundan yüze pek çok kırışıklık uzayıp gider. Onun büyük iri gövdesi sarsılır ve ona bakarak diğer misafirler de gülmeye başlar. Bey Gelon bağra bağıra konuşur:

—Artık bu kadarı fazla! Çita yavrusuna karşılık mızrakla genç atı ve esiri istemekte... Bu haddinden fazla! Yoksul bir kişi olarak yayan gelen bu avcı kim ile konuştuğunu unutuyor.

Spitamen tehditkârca parıldayan, somurtkan bakışını bey Gelon'a doğrultur ve konuşmaya başlar:

—Niçin atın sahibinden, Budaken'den daha fazla acıyorsun? Yoksa yakalanmamış sudaki balığı, bulut gölgesini hediye etmek zor mudur? Budaken niçin ağırdan alıyor? Bu esiri onun artık kaybettiği doğru değil mi? O devenin üzerinde kaçıp gitti, onu yakalamak çiçekten uçup giden arıyı yakalamak gibidir.

O zaman yaşlı bey Tamir öfkeli öfkeli dişlerini gıcırdatır:

—O esir kıza aferin! Benim çok, çokook hoşuma gitti. Onun yanında galiba herkes gençleşir. Budaken eğer onu bana bırakacak olursa, dokuz kısırakla öderim.

Budaken gülmeyi bırakır. Onun büyük iri gövdesine bakanda kuşku bırakmayacak şekilde çevikçe yerinden sıçrayıp, avuçlarını çırpıp fakat ayrılıp gitmekte acele eden misafirlerin atlarını getirmeye gittiklerinden yakınlarda uşak yoktu. Budaken uşağı çağırarak karanlığa doğru yüksek sesle bağırmaya başlar:

—Marmer, Mava! Neredesiniz? Buraya gelin!

—Buradayım efendim. Diyerek bir ses yakınlardan yanıtlar ve elinde dizgin, mavi elbise giymiş bir genç karanlıktan ateşin ışığına doğru belirir. Budaken İskit'le fısıldaşır. Kızmaz ve bağırıp çağırılmaz esirin kaçıp gitmesine öfkelenip öfkelenmediğini hiçbir şekilde açığa vurmaz. Yaşlı beylerin orada olmalarını ve onların yanında, özgür her savaşçı için kaybedilen saman balyasından daha kıymetli olmaması gereken, hiç kıymetinde bir esir için öfkesini göstermeyi fazla bulmaktadır.

Budaken yerine dönüp, diz çöker ve sonra kendini ayakları üzerine bırakır. Her zaman olduğu gibi güler yüzlüdür.

—Sen kuyuya düşen yüzüğü, kamışların arasına uçan oku istiyorsun. Haklısın. Deveyi çözen esir şu ana dek henüz dönmedi. Eğer şu, bütün babayığitlerin ata bindirilmesi gerektiği zaman olan, savaş endişesi olmasa idi ben şimdi stepe iki yüz savaşçımı yyardım, yarın ise o kaçak kız burnuna takılmış halka ve alınına dağlanmış olan Budaken damgası ile çukurda otururdu. Ben elimde olmayanı beye hediye etmeye kalkışmayı fazla cüretkârlık sayarım.

—Okluğundan düşmüş olan oku eğer yukarı kaldırırsam, onu sana vermeme için talep etmez misin?

Ve Spitamen kesin cevap bekleyerek Budaken'e bakar.

—Bendeki diğer oklar az mı? Diyerek önemsemezce cevaplar Budaken.

Spitamen Budaken'in karşısında eğildikten sonra konuşur:

—Eğer sen umduğunu arayıp bulmak için beni yanına alırsan, kılavuzun olur seni ve atlarını korurum.

Budaken, Spitamen'in kara yağızdan vazgeçmesinden memnundur. O her şeyden çok atları, sonra da Pers hükümdarı Darius'un çağırısı üzere gitmiş olan oğlunu, ondan sonra da bütün geri kalanları sevmektedir. Onun kısarak yılıksının ne kıymeti kalır, eğer Fırtına Kuşu olmaz ise. Şimdi bütün oymaklar Budaken'in kara yağıza karşılık, eyerlenmiş sauranı ve genç esir kızını acımadan verdiğini, onun kadına savaş atını tercih ettiğini anlatmaya başlayacağı için Budaken kendi hikmetinden sevinç duymakta.

SUGUDA'DAN ULAK

Birden obanın sonundan çığlık ve bağırtilar işitilir. Mum rengi ellerini ateşin üzerinde ısıtmakta olan yaşlı Tamir kulak kabartarak:

—Bu gelen ulak, der.

Diğer misafirler yerlerinden sıçrar ve çadırdan koşarak dışarı çıkar. Gürültü artar, atların ve koşuşan halkın ayak sesleri duyulur. Ellerinde mızrak birkaç İskit içerde sadece Budaken, Tamir, Gelon ve Spitamen'in kaldığı çadırın girişinde dizilir.

—Her şey yitti gitti! Her şey mahvoldu! Diye feryat eder kadın ve erkek sesleri. “Biz hepimiz mahvolacağız! Tanrı Papay bize niye öfkelen-di!.. Tanrı Papay öfkelen-di ise kudretli Budaken ne yap-sın!

—Ulağı getirin ve çadıra başka hiç kimseyi bırakmayın! Diye gürler, Budaken'in yeni bir tonla çınlayan, buyurucu sesi.

O, boncuk işlemeli süet deri çizme içindeki ayaklarını genişçe açarak kalkar, duvardan çekip aldığı kısa kılıçlı kemeri kuşanır ve sapı altın kaplama, iki kuyruklu kamçıyı ellerine alır.

—Yüklenmeyin! Uzaklaşın! Diye bağırır İskitler. “Bırakın ulak geçsin!..”

Yolu ulağa ve muhafızlarına açmaya çalışan uşakların şakırtı ve bağırtiları duyulur.

Sırtında lime lime olmuş zengin Pers kaftanı ve çiçek desenleri işlemeli geniş ipek pantolonu giymiş sakallı bir adam çadıra koşarak girer. Onun uzun sakalı ve kıvrıkcık saçları karmakarışıktır. Gözleri vahşice gezinmekte. Kısa Pers kılıcını havada sallar.

—Bey Budaken kim? Sen mi yoksa sen misin? Diyerek kâh yaşlı Tamir'den, kâh Budaken'den yana döner ulak.

Budaken:

—Neler oluyor? Diye sorar. “Kuyruğu tilkinin dişleri arasında kalan, ürkmüş tavuk gibi ne gıdıklayıp duruyorsun?”

—Her şey kayboldu gitti! Diye umutsuzluk içinde haykırır ulak ve halının üzerindeki alacalı minderlere göğüs üstü kapanır.

Çadırın dışından bazı seslerde: “Her şey kayboldu gitti!” diye tekrarlamakta. Haykırmalar, bağırımlar gecenin sessizliğini dağıtır. Sonra herkes Budaken’in ne söyleyeceğine kulak kabartarak susar. Dikilmeye devam eden Budaken:

—Peki, anlat bakalım kaybolup giden ne? Diye somurtarak sorar.

—Biryıl önce hükümdarlar hükümdarı Darius ’un çağırdığı İskitmüfrezeleri... Konuşamıyorum içecek bir şey verin!

—Kafasının serinlemesi için ona kırmız verin! Diye emreder Budaken.

Uşaklar mızrakları bir yana koyup, tuluktan kupaya biraz kırmız sızdırır ve ulağa verir.

O ise bir parçasını içer, soluklanır ve hüzünlü bir sesle inler gibi konuşur:

—Her şey mahvoldu! Çifte boynuzlu hepsini bire dek kılıçtan geçirdi!

Bulunanların hepsi bakışları ile Budaken’i süzer. Sıradan savaşçılar hesaba katılmasa da, onlar Budaken’in sevgili oğlu Skolot ve onunla birlikte yirmi genç akrabasının gittiğini bilmektedir.

Çadırın parmaklıkları ardındaki sesler yeniden: “Nerede oğullarımız, kardeşlerimiz, kocalarınız?” diye feryat etmeye başlar.

Parıldayan gözler parmaklığın çubuklarına yaslanır, parmakları bükülü eller içeri uzanır:

—Onları bize geri ver Budaken! Stepimizden onları uzak memleketlere gönderen sensin.

Budaken bacaklarını daha önce olduğu gibi genişçe açarak dikilir, çenesi sarkar, şakaklar kasılır, gözler burun ucuna doğru çarpılır ve elinin titremesinin şiddetinden kamçının iki ucu yılan kuyruğu gibi kıvrılır.

“Kırbaçlayın onu!” diye gürlür Budaken ve ateşin üzerinden geçerek korku içindeki ulağa kamçı ile vurmaya ve tekme savurmaya başlar. Kupa elinden düşer ve beyaz kırmız ipek döşeklere dökülür. “Onu kamçılaysın diyorum ben! Kulağı sarkınış koyunlar gibi ne bakıp duruyorsunuz!” Ve uşaklardan birinin omzuna yapışarak büzüşen ulaktan yana fırlatır.

İskitler sırtlarındaki kamçıları çıkarıp ulağın üzerine atılırlar. Onlar Budaken’in öfkesini bilmektedir. Bey seyrek öfkelenmekte, fakat öfkesi korkunçtur, aşırı kızdığında birçok kez suçlanamı kendi eli ile boğmuştu. Öfke ile soluyan Budaken:

—Onu ayaklarından ve başından tutun!” diye gürlür. “Daha sıkı tutun! Onu ben kendim parçalayacağım. Azgın deve!” diye bağırır O ve kıvrılmış olan ulağın bedenine iki kuyruklu kamçı ile vurmaya başlar.

Ürküntü içindeki ulak önce korkudan susar, ancak sonra kudurmuş bir sesle çığlık atmaya başlar.

Çadırın dışındaki kalabalık susar, parıldayan pek çok göz parmaklıktan içeri bakar.

—Seni kimler gönderdi... Azgın deve! Daha akıllı başka birini gönderemezler miydi? Bütün obaların çadırlarını sökmesi, buradan dağların ardına İssedonlara

doğru gitmesi, bizim yerimize sizin Sogd çobanlarının sürüleri ile gelip yerleşmesi için, bizim bütün stepi telaşa vermek mi istiyorsun? Belki herkes kaybolup gitmemiştir? Konuş!

—Belki herkes değil! Diye inler ulak.

Budaken vurmaya devam ederek: “Nerde kaybolup gittiler?” Diye gürlür.

—Orada! Diye feryat eder ulak.

—Ora, nerde?

—Perslerin ülkesinde...

ELÇİLERİ ÖLDÜRMEZLER

Ulağın dövülmesini gülümseyerek gözlemleyen Spitamen, o zaman Budaken’e yaklaşır ve durmaksızın vurmaya hazır elini sıkıca tutar.

—Artık yeter, Budaken! Sen elçiye hakaret edilmez ve öldürülmez kuralını unuttun. Elçi öldürmek yasak...

Budaken elini çekip kurtarmak ister fakat Spitamen onu bırakmaz.

—Şimdi, akli artık başına döner, der Yaşlı Tamir hafifçe gülümseyerek. “Artık bir daha gıdıklamaya başlamaz. Şimdi olup biteni bize sakın sakın anlatsın. Ona taze kımız verin.”

—Altına daha fazla döşek koyun, oturmakta güçlük çekiyor. Diye ekler Spitamen.

Budaken ateşi dolanarak geçer ve hala kesik kesik soluyarak yerine oturur. Onun geniş göğsü ıslık sesi ile iner iner yükselir. Çılgın gözlerle bakar. Ulağın havadisi, tıpkı Spitamen’in kulağına söylediği sözler gibi onu şaşkına çevirir fakat O gene de buna inanmak istemez. Oğlunun mukadderatı onu endişeye boğar. O acaba öldürüldü de, genç, cesur, Budaken’in gençliğine benzeyen onu yeniden görmek için hiçbir umut yok mu?

Ulak yan tarafı üzerine uzanır. Onu döşeklerle sarmalarlar. Uşakların ıslık çalarak yürüttüğü, gümüşü renkte gri iki tazi halı ve döşeklere dökülmüş olan kızıy çabucak yalar. Ulak kızıydan bir parça içmeye çalışınca, dişleri altın kupanın ağzına çarpar, gözyaşları yanaklarından akmaya devam eder ve Budaken’e yaralı bir vahşi hayvan gibi bakar.

Yaşlı Tamir ulağı sakinleştirir:

—Sen ki erkeksin! Sessizce gelip beylerle yahut en seçkin kişilerle konuşman gerekirdi. Sonra biz yargılar, herkesi çağırır ve ne yapılması gerektiğini düşünürdük. Sıçanın üzerine düşen, dolu tanesine dair masalı hatırlıyor musun? Üzerine dolu tanesi düşen sıçan korkuyla stepte koşmaya ve düşmanın sayısız askerle gelmekte olduğunu, onu ok atışına tuttuklarını bağırmaya başlar. Ne var ki stepteki bütün vahşi hayvanlar, o zaman ona inanır ve dağlara doğru kaçır. Sen tıpkı öyle olsun mu istiyorsun?

Budaken ulağa dönerek konuşmaya başlar, onun sesi yeniden sert ve duygusunu ele vermezdir:

—Senin ruhun dalağına gerisin geri geldi mi?
Ulak susar ve fark ettirmeden gözlerindeki yaşı silmeye çalışır.
—Şimdi, kim olduğunu, adının ne olduğunu, hangi atadan geldiğini ve kimden kaçtığını bize anlat.

ÇİFTE BOYNUZLUYA DAİR HİKÂYE

—Benim adım bey Oksiart, Kureşata¹ kenti veliaht hükümdarları soyundan Amurg'un oğluyum. Hükümdar Suguda Bes'in atlarının iâşesine bakmaktayım. Beyler birbirleri ile bakışır. Hepsinde aynı düşünce şimşeklenir: “Eğer bu Suguda ve Baktra'nın her şeye kadir satrapı² Bes'e yakın bir insan ise Budaken böylesine soylu bir Pers memurunu dövmekle düşüncesizce davranmış olmadı mı?”

Yaşlı bey Tamir yumuşak, yılışıkça bir sesle:

—Sen yüce hükümdarla birlikte danışma masasında oturmuyorsun da, sivil hayvan bakıcılarını, kısırak sağıcılarını telaşa vererek, kuyruğu yanmış deve gibi stepte koşturuyorsun? Der.

Gelon ekler:

—Hükümdar Bes bir yıl önce, hükümdarlar hükümdarına hakaret eden, küstah halkları cezalandırmak için Suguda, Baktra ve Sakların bütün kabilelerinden ordu ile yola çıkmıştı...

Oksiart, dili tutulmuş gibi duran Budaken'e kuşkuyla ve asık suratla bakarak konuşur:

—Denizden çıkıp gelen, şeytanlara hükmeden tanrının kendisi eğer ona karşı yürümeye başladı ise, yüce hükümdar ne yapabilir? O bildiğimiz olağan insanlara benzemiyor. Gözleri yıldırımlar saçıyor ve çevresinde ki herkesi öldürüyor. Olağan savaşıdan iki kez daha uzun, onun başında dağ koyunun ki gibi kıvrımlı boynuzlar çıkmış... Konuşmaya başladığı zaman insanlar tufandaki gibi yerlere düşmekte. O kötü tanrı Arıman'ın ve kutsal yılan Ahgro-Mayni'nin oğludur. Tanrı Ahriman ona kudret ve kötülük düşünen akıl bahşetmiş, yılan ise onu kurnazlıkla ödüllendirmiş, öyle ki bütün halklar onun ordusundan, kuruyan step tutuştuğu zaman koyunların yangından kaçışı gibi kaçmakta...

Bütün İskitler Pers'i ağızlarını gererek dinler ve ona inanmalı mı, inanmamalı mı bilemezler. Onun anlattıkları fazlası ile inanılmaz gibidir.

Kopuk kopuk sorular duyulur:

—O yılan gibi karnının üzerinde mi sürünüyor?

—Onun kuyruğu var mı?

—Onu sen kendi gözlerinle gördün mü?

—Eğer ben onu görmüş olsa idim acaba burada olabilir miydim? Onun

1 Kureşata: (Kirobol) Sogdiana'yı kuzey stepi göçebelerinden korumaya mahsus, Sogdiana kalelerinden, steple olan sınırda yer alan tahkim edilmiş kent.

2 Satrap: Eyalet-satrapıya başkanı-valisi.

bakışından herkes ölmekte...

Herkes sessizliğe gömülür. Dışarıdan parmaklıklara yaslanan İskitler reisin söyleyeceklerini bekleyerek soluklarını tutarlar. Beyler ise gözlerini yere indirerek, kurnazca birinin ilkin konuşmasını beklerler.

Spitamen, dar kahverengi gözleri ile herkese bakmaya başlar. Onun dudaklarında bir gülücük dolanır:

—Beyler neden susuyorsunuz? Gördüğünüz gibi acele etmek gerekiyor, aksi halde yılandan olma, tanrının oğlu, çifte boynuzlu bütün İskitlere, turna kuşunun kurbağalara yaptığını yapacak. İssedonlar'a ya da Çernosvitler'e 'doğru kaçın. Orada bütün yıl boyunca kar yağar. Çifte boynuzlu belki sizin peşinizden oralara gelmez?

Budaken, Spitamen'in sözlerindeki alayı hisseder.

—Sogd kargasının kuyruğunda getirdiği söylentilerden dolayı, Saklar kaçıp gitmez! Bizi cezalandırmak için, yenilmez hükümdarlar hükümdarı Kuruş² bize, stepe gelmemiş mi idi? Bizim komşularımız, Massagetler, onun başını kesip doyuncaya dek içsin diye kan dolu torbaya koymadılar mı? Biz, Saklar ise Masagetlerden hem daha güçlüyüz, hem de daha kalabalığız.

İskitler kendine gelir:

—Doğru! Doğru! Biz neden korkarız? Bizim uçsuz bucaksız stepimize kim gelebilir?

Spitamen tekrar konuşmaya başlar:

—Saklar eğer düşman onlara doğru geldiği zaman ne yapmak gerektiğini unuttu ise, ozanı çağırın. O eski türkülerden söylesin. Onlarda atalarımız neleri unutmamamız gerektiğini anlatmakta.

—Saksafar'ı çağırın! Diye bağrıışan sesler işitilir çadırın dışından. “O bizim eski türkülerimizi söylesin!

SAKSAFAR'IN TÜRKÜLERİ

Saksafar'ı derhal arayıp bulurlar ve getirirler. Zayıf, beli bükük, dalgalanan beyaz saçları ile O fakir biri olarak, deve yününden kahverengi kaba elbise giymekte, pek çok metalik süsleme, kukla, tısmımlar takılı kemer kuşanmakta. Ayaklarındaki sarı çizmelerden keçe çoraplar görünmekte. Kırpılmayan, solgunlaşmış gözler yukarılara doğru bakmakta. O ellerini öne doğru uzatarak yürümekte ve karşısına gelenleri hissetmekte. İskitler onu onur verici bir yere oturtur. Önüne gerilmiş telleri olan üçgen biçiminde bir kutu koyarlar.

Saksafar ellerini tellerin üzerine bırakır ve yaşlı kişilere has zayıf bir sesle

1 Herodot'un anlattıklarına göre İskitlerin yerleşik olduğu topraklardan kuzeye doğru “gökten beyaz tayım döküldüğü yerde” Melanhlenler (siyah pelerin giyen Çernosvitler) ve diğer kabileler yaşamakta idi. Buluntular, eski zamanlarda bütün bu kabileler arasında ticari ilişkilerin olduğunu göstermektedir.

Rusça çerno siyah, siyahî anlamındadır. Vid ise görünüş, tür, tip anlamındadır. (R.A.)

2 Pers hükümdarı Kir'e Persler Kuruş diyorlardı. Onu İskitler-Massagetler bozguna uğrattır, onların hükümdariçesi onun kafasını keserek kan dolu bir torbanın içine koyar.

konuşur:

—Tigrahud ve Roksonoka soyundan cesur yoldaşlar, selam sizlere! Ben sizlerin yüzlerini görmüyorum, sonsuz bir karanlıkla onlar benden saklı, fakat ben sizlerin babalarınızı ve dedelerinizi hatırlıyorum. Sizlere söylediğim gibi, onlara da türküler söyledim ve onlar da çarpışmaya atıldıklarında eski yiğitleme sözcüklerini tekrar ederlerdi...

—Bize türkü söyle Saksafar! Yüreklerimiz öfke ile tutuşsun!

Bükülmüş, yaşlı on parmağın altında teller tınlamaya ve Saksafar gecenin sessizliğinde gür, çınlayan, titrek bir sesle türkü söylemeye başlar:

İlk Türkü

Eğer, siz istiyorsanız güneşin boyamasını altın ışıkla
Alnı açık çocuklarımızın gülen yüzlerini,
Kadınlarımızın yuvarlak karınlarının,
Armağan vermesini yeni savaş narasını,
“ulala!” çığlıklarını
Coşku ile dans etmesini saçlarında on altı örgü ile kızların,
Kişneyerek çağrışmasını kızgın aygırların,
Ve etrafında şaha kalkışını tatlı tatlı esen aygır yolkısının,

Sadağımızdaki okları yoklayın,
Sıkı gerilmiş mi yaylarınız bakın?

Yağmurlar çoğaltır suyu kuyularda,
Kısıraklar ise doldurur kımızı deri tuluklara.
Eğer öğrenirse çocuk şamar atmayı yabancı yanaklara,
Gülerek karşılar ateş anını,
Ne zaman üzerinde ölüm zinciri çınlasa.
Eğer görürseniz yanan dumanlı ateşler
Uzaklardaki nöbetçi kulelerinde kurganın,
Seslenin yoldaşlara, koşun yol kavşaklarına!

Atlar hazır mı? Kılıçlar bilendi mi?
Sıkı gerilmiş mi yaylarınız bakın?

İkinci Türkü

Ulala! İskitler! Duydunuz mu daveti?
Gene titremekte sıcak rüzgârda,
Yılan gibi kuyruğunda dikilen,
Mavi uzaklıkları bizim stepin...

Gördünüz mü, noktalar kıpırdıyor uzaklarda?
Demek ki gene göründü iki ayaklı çakallar.
Biz yakalamalıyız onları,
Yorulmaz yarış atlarımızın üzerinde
Ve kırmalıyız onların bellerini oklarımızla!
Ulala! İskitler! Duydunuz mu daveti?..

Bırakma yaralıyı savaş alanında,
On düşman senin peşinde olsa bile,
Hatırla yiğit Sakmar'ı
O öldürdü dokuzunu sıra ile
Peşinde ki Paropamsidler'in

Kulak ver sen peşindeki ayak seslerine,
Yay sıkı mı gerili?
Düşmanları çek tuzlak alana,
Ağır atlarının batacağı yere.
Sanki çok korkuyormuş gibi dur
Ve peşindekinden kaçmak ister gibi...

Ulala! İskitler! Duydunuz mu daveti?..

Üçüncü Türkü

Sorulursa eğer tavşana öğüdü,
Onun titrer kuyruğu, gösterir tabanlarını,
Sor bizim yiğitlere öğüdü,
Onlar yükseltir ay baltayı, atar savaş narası "ulala!" yı,

Sıyırın ağzı geniş bıçakları!
Bileğleyin onları siyah taşta!..

Eğer olursa dört kişi bir,
İndirir onlar gökten yıldızı
Arasına girerse sekiz yiğidin ayrılık,
Ağızlarındaki lokmayı yitirir...

Yalnız kurdu parçalar kaplan,
Fakat yedi kurt kardeş çıkarsa gezmeye bir
Kendi ecel türküsünü söyler,
Kaplan, homurdanarak sürünür kamışlar arasında.

Acele edin daha çabuk yardıma İskitler,
Ne zaman duyarsanız bizim davetimiz “ulala!” yı.

Dördüncü Türkü

İnanmayın yoldaşlar uzun sakallı elçilere!
Hasta kurdun pençesini kemirir çakallar,
Daha önceleri sırt üstü kıvrılırdı o,
Ne zaman görse kuyruk gölgesini kurdun...
Bileğleyin bıçakları siyah taşta!

Eğin başlarınızı yaşlılar önünde yalnızca
Ve savaşta ölen askerler-yoldaşlar önünde!
Uzun sakallı persler ister kamçılar bizi,
Fakat hatırlar onlar oklarımızın yılan sesi ısığını.
Bileğleyin bıçakları siyah taşta.

Hükümdarlar hükümdarı idi yüce Kuruş,
O idi isteyen zincire vurmak İskitleri.
Fakat kalan ne onun binlerce askerinden geriye?
Biziz onları leşini seren, çakalların sürüyüp götürdüğü!
Bileğleyin bıçakları siyah taşta!

Biziz, yüce Kuruş'un kesik başını
Kan dolu deri tulumda sulayan.
Onun sayısız askerlerinin kafatası ile oyunlar oynadı,
Bütün İskit çadırlarında çocuklar...
Bileğleyin bıçakları siyah taşta!

Hükümdarlar hükümdarıdır Kir,
Fakat en iyisi onun bahçesindeki halıda oturması,
Dört yüz karısının türkülerini dinlemesi olurdu,
Fakat yaban arısı İskit'in ocağına çomak sokan o oldu...
Bileğleyin bıçakları siyah taşta!

Beşinci Türkü

Savaş atlarımızın taylarını eğitsin
Özenle baksın zarif kadın elleri,
Atlarımız çevik yürüyüşlü olsun diye,
Tıpkı boncukları çınlayan melikleri uzun kızlarımız gibi,
Gururlu özgür duruşlu,
Tıpkı kupalarla kuyuya giden kadınlarımız gibi.

Kadınlar teslim eder tayları ihtiyarlara,
Öfkesini tutmasını bilenlere,
Ve biziz sevinecek olan görünce iki yıllıklar,
Nasıl da yetişiyor tecrübeli yaşlı yarış atlarına.

Kadın elleri baksın atlarımıza!

Bizim atlarımız bilmez, nedir uzak dedikleri.
Evet, lanetlenecek İskitler,
Altın mangırın tınlayışını duyunca gözlerini süzerse,
Ve tuzlu stepleri rüzgâr gibi aşan,
Ter döken atlarını bezirgânlara bırakırsa!

Bizim tüylü ala atlar
Düşmanlara salar korku uzaktan,
Atılır kum fırtınası gibi,
Ve kaybolur gözden, sönen ateş dumanı gibi,
Atlarımızla biz bilmeyiz, nedir uzak dedikleri!

Kadın elleri baksın atlarımıza!

Altıncı Türkü

İskitler! Işık saçan böcekleri ile mavi göktür—bizim yorganımız.
Kulelere kâpanan, Pers yiğitleri varsın
Dinlesin serin olukların şırıltılarını
Ve fiyat koysun ürününe bitek topraklarının,
Bizden satın aldıkları kölelerin teri ile sulanan.
Varsın yatsın halılar üzerinde dut bahçelerinin,
Tutarak ağzı ile dökülen bal gibi dutlarını.

Varsın öğünsün toza bulanan yolcular önünde
Yüksek duvarlarla, evlerini kuşatan.
Kuş tüyü dolu yastıklarla,
Ve safran, üzüm, hurma dolu çuvallarla.

Siz, İskitler korkun uyumaktan taş sandıklarda,
Sessizce, renkli perdeler arasından
Çıka geldiği yerde bileğlenmiş ince bıçağın
Ve daima siyah yorgan örtmede
Gözlerini, rüyasında mavi steplerimizi görenleri...

Biz, İskitler, yaşarız step dikenleri gibi,
Severiz pelin kokan rüzgârın esintisini,
Çakalın gece ulumasını, kuyunun tuzlu suyunu,
Ateşin göğşe tırmanan dumanını,
Işık saçan böcekleri ile mavi göktür—bizim yorganımız.

İskitler dikkatle dinler Saksafar'ın eski zaman türkülerini. Kadınlar içlerini çeker, zayıf yaşlılar, güçlü savaşçılar haykırır ve elleri ile saçlarını yolar. Saksafar sevdiği meşhur nakaratları “Ulala! İskitler! Duydunuz mu daveti?” ya da “Bileğileyin bıçaklarınızı siyah taşa!” diye söylemeye başladığı zaman, nakaratı herkes tekrarlar ve kaba, güçlü seslerle bağıra bağıra söyler.

Kimi bağırır:

—Saksafar! Afrasiab'ın¹ türküsünü söyle!

—Afrasiab'ın öfkesine dair türküyü söyle Saksafar!

O zaman Saksafar, donuk gözlerini göğşe doğru kaldırır, kırışan başını sallar ve İskitlerin en sevdikleri savaş türküsünü söylemeye başlar:

Afrasiab haykırır: “Ben gidiyorum sefere!
Yakın kınayı atımın kuyruğuna!
Satıyor kızlarımızı Persler pazarda.
Bu düşünce burkar yüreğimi!”

Ve dinleyen İskitlerin hepsi nakaratı kora halinde tekrarlar:

Afrasiab haykırır: “Ben gidiyorum sefere!”

Yaşlı türkücü devam eder:

1 Afrasiab: Orta Asya masallarının mitolojik önder ve kahramanı. Semerkand yakınlarındaki bazı tarihsel anıtlar günümüze dek onun adı ile anılmaktadır.

Bütün yaşlı savaşçılar kuşatır öfke içindeki Afrasiab'ı
Ve çırpırlar avuçlarını, duyunca seferi.
Yakarlar ateşi kadınlar ve koyarlar et kazanlarını,
Atılır delikanlılar yılıklara at seçmeye kendilerine.

Afrasiab ilk gün yollar renkli çadırı ileri,
Ve emreder beklemlerini yol kavşağında, acı kuyularda onu.
Üçüncü gün biner Afrasiab, ata kuyruğu kınalı
Ve söyler kadınlara: "Sürülere göz kulak olun kendiniz".

Afrasiab çıkar sefere. Korkudan titrer bütün ova.
Pers hudut kulelerinde yanar titreyen ateşler.
Afrasiab istilasını taştan nehir gibidir.
İki yüz bin siyah başlıklıdır peşinden giden onun.

Kesemez dağlar Afrasiab'ın hücumunu.
Çıkarmaz atların eyerini, nehri geçerken onun savaşçıları.
Persler bırakırlar evleri, kaçarlar dağların zirvesine.
Kaleler boş durur, açılmış kapıları ile.

Kanlı bulut kaplar gökyüzünü yedi gün,
Güneş yeniden parlar sekizinci gün.
Afrasiab haykırır o zaman: "Döndürün atları,
Kurulayın kılıçları Pers yavrularının saçları ile!"

Afrasiab döner stepe şan ile.
Binlerce yüklü devedir peşinden izleyen onu.
İskitler oturur çadırlarının önüne, içer kımızı düşmanın kafatasından.
Ve söyler türkülerini Öfke içindeki Afrasiab'a dair.

Bir süre sonra türkülere dikkat etmez olan beyler, kafalarını birbirlerine
yaklaştırarak Sogdiana'dan gelen tuhaf söylentiler karşısında neler yapmak
gerektiğine dair fısıldanmaya başlarlar.

Gelon:

—Herkesin kendi obasına gitmesi ve sürüleri daha uzaklara, Oksian
denizinin arkasına sürüp götürmeye hazırlanmaları için diğer göçebe soylara haber
vermek gerek.

Budaken kabul etmediği anlamına çık cıklar:

—Acele etmek niye? Suguda'da arkadaşlarım var. Eyalet valisi Bes'in ,

kendisi geçen yıl benden bir çift aygır hediye aldı ve beni kendisine konuk olmaya davet etti. Biz artık birkaç yıldır Sogdlarla baskın yapmama sözü vererek barış kupasından içmekteyiz. Yarın ben kendim yirmi savaşçıyla Sugada'ya gider ve hükümdarlar hükümdarından ne gibi bilgiler alındığını, hakkında masallar anlatılan Çifte Boynuzlu muzaffer kişinin kim olduğunu öğrenirim.

Yaşlı bey Tamir buruşuk kafasını onaylama anlamında salları ve Budaken'e dönerek fısıldar gibi konuşmaya başlar:

—Sen bütün Suguda'yı baştanbaşa geçmeye ta Okse sahiline dek, Baktra'ya geçit yerine kadar varmaya çalış. Başımızı döndüren tatlı şarapları hazırlayan bu kurnaz adamların, bizler için zararlı bir şeye niyet edip etmediklerine dikkatle bak ve kulak ver. Üç günde bir savaşçılardan biri ile haber gönderirsin. Bizim için büyük bir tehlikenin varlığı göze çarpıyor ise ulaşı kurganlarda çifte ateş yakılması emri ile gönder. Yılanın oğlu-Çifte Boynuzluya dair hikâyeleri ile kadınları korkutan, bey Oksiart sen dönünceye dek burada, obada kalsın. Ona karşı şerefli bir rehin gibi davranmak, fakat gözü dört açarak gözetlemek gerek, eğer kaçmaya kalkışırsa derhal zincirler takılmalı ve derin bir çukurda oturtulmalıdır.

Beyler, Saksafar'ın türkü sesleri arasında dinledikleri yaşlı Tamir'in bilgece öğütlerini doğrulayarak evet derler.

Saksafar yeniden savaş türküleri söylemeye başlayınca, İskitler koro halinde türküyeye katılır:

İşitiyor musunuz kardeşlerin çağırısını?
Sesleniyor bize kavganın sesi!
Duyuyor dilimiz
Tatlı kanını ölenin...¹

Şan ver, ün ver cesaret ve kuvvete
Şan ver, ün ver kana susayan mızrağa!
O çoktan kan içmedi.
İçsin!

Yakında iki ayaklı çakallar!..
Eyerleyin çalışkan atları!
Katın onların ayaklarına güç
Rüzgâr verin yelelere!

Savaşın acımazlığına türkü söyle,
Kartalın yiğitliğine türkü söyle!
Düşmanın gözü kanlı,
Oku sivri!
Ulala!

¹ İskitler öldürülen ya da yaralanan muzaffer kişinin kanını içtiklerinde onun gücünün kendilerine geçtiğini düşündüklerinden öldürdükleri düşmanlarının kanını içiyorlardı.

ÇUKURDAKİ ESİR

Gece geç vakitte, bütün oba artık uyuduğu zaman, Budaken kendi çadırının dışına keçe çulu serer ve samur kürkü kaplamalı kuzu postundan kürkünü başının altına koyarak yatar. Onu uyku tutmaz, endişe verici düşüncelerden kurtulamaz ve bir yandan diğer yana döner durur.

Yaşlı uşağı Hoş ona sessizce yaklaşır, dizleri üzerine çöker. Ve ayakları üzerine oturarak, her akşam yaptığı gibi obada olup biten her şeyi: misafirlerin atlarının ne kadar arpa yediğini, kımızdan sarhoş olan Kidrey'in, ava giden Çepan'ın çadırına yanlışlıkla girdiğini ve uykudaki Çepan'ın annesine karanlıkta tosladığını, ihtiyar kadının da onun başında ki başlığı çekip aldığını anlatır. Şimdi onun, çadırına gireni başlığından bilecek olan Çepan'ın avdan dönmesinden korktuğunu söyler.

Budaken ilgisizce dinler ve Hoş'a emir vererek gönderir:

—Kidrey'e silah ve atı ile sabah yola çıkmaya hazır olmasını söyle. O benimle Suguda'ya gidecek.

Ay ara sıra kül rengi bulutlara bürünerek yavaş yavaş yükselir. Budaken'in karlılarından biri sessizce kayarak yanına gelir ve ayaklarının üzerindeki çula oturur, fakat tek kelimelik selam dahi alamayınca, gece gölgeleri arasından kaybolur.

Kafası kırmızı kuşaklı avare-avcının fısıldayarak söylediği: “Ben senin oğlunu gören adamla konuştum. Oğlun Skolot sağ, fakat O köle oldu...” diyen sözleri Budaken'in kulağının dibinde çeşitli bağırıtı ve keskin seslerle aralıksız tekrar ediliyor gibidir.

Ve Budaken sakinleşemez. Artık sönmüş olan, dün akşam ateşlerin parıldadığı yere, ayın mavi ışığının doldurduğu ovanın uzaklarına bakar ve uzun boylu, yakışıklı, becerikli köle kadınların eliyle nakışlanan, kendine yakışan, koyu renk kaftan giyen oğlunu hatırlar. Vedalaşırken düzgün beyaz dişlerini göstererek gülümsemişti. Fırtına Kuşunun oğullarından dalyan gibi iki atı da yanında götürmüştü. Ve şimdi artık neşeli cesur delikanlı, gözetçinin kırbacı ile zorlanarak döndürmekte olduğu, değirmen çarkına zincirlenmiş olabilir. İskitlerin kuvveti bilinmekte ve onlar daima en ağır işlere koşulmakta. Yahut Budaken'in kımızı çalkalayan kendi esirlerine de yapıldığı gibi, oğlunun gözleri de oyulmuştur ve onun Skolot'u büyük dibek tokmağı ile havandaki buğdayları ufalamaktadır.

Öfke ve umutsuzluk kaplar Budaken'i. Sert sert soluk alıp veriş tıpkı demirci körüğünde olduğu gibi, geniş göğsünden kopup gelmekte. “Bir tek günü bile boşuna kaybetmek olmaz; avare avcı ile birlikte gitmek, Skolot'u gören o adamı arayıp bulmak gerek. Onunla oğluna haber göndermek ve sürülerinin yarısı kadar dahi olsa fidye sözü vermek gerek”.

Uyuyan obanın üzerinde vahşi, tekdüze bir uluma net olarak yayılır. Budaken dikkatle kulak kabartır. O daha önceleri böylesi bağırtıları hiçbir zaman dikkat etmemişti, fakat şimdi şişman ayaklarını yarı çizme yarı çoraba sokarak, ulumanın geldiği yöne doğru ağır ağır yürür.

Budaken çeşitli biçimlerde uyumakta olan figürleri dolanarak yanlarından

geçer, birkaç köpeği ürkütüp kaçırarak son çadırları da geride bırakır ve kopuk kopuk uluyuşun yayıldığı çukura doğru yaklaşır. Çukurun kenarında bir adam ayakları üzerinde oturmaktadır.

—Kimsin sen ve burada ne yapıyorsun? Diye seslenir Budaken.

—Ben insanoğlunun kaderini gözlemedeyim! Diyerek cevap verir, tanıdık, ıslık çalar gibi bir ses. “İşte şu gördüğün, her birimizin başına gelebilir.”

Ay küllengi örtüsünden sıyrılır ve Budaken de Spitamen’i tanır. Ucuna börek geçirdiği uzun bir sırığı elinde tutmakta ve onu uluma ve bağırıtların gelmekte olduğu çukura sarkıtmakta.

Çukurun dibine düşen ay ışığı beş insan figürünü aydınlatır. Onların hepsinin ayakları bir zincirle bağlı. Sırığın ucundaki böreği kapmaya çalışan dördü, birbirleri ile itişerek ellerini uzatmakta. Sıçrayanlardan birine bukağılı olan beşinci çukurun dibinde yatmakta ve vahşi hayvani bir sesle feryat etmekte. Yatana aldırış etmeden üzerine basan dördü, daha yukarı sıçramaya çalışmaktaydı. Çukurda bulunanların hepsi, Budaken’in emirlerini uygulamak istemeyen köleleri idi. Onlar, İskit dilini bilmeyen kalın kafalılar olup sürekli kendi memleketlerine kaçmaya çalışıyorlardı.

Budaken çukurun kıyısına oturur. Aşağı doğru, uzun sakallı kıllarla kaplı, ellerini ona doğru uzatan, anlaşılmaz sözcükler bağırان adamlara bakar. Çukurdan korkunç pis kokular gelmekte. İskitler oraya yemek artıklarını atmakta ve zincire bağlı köleler de tüm zaruri ihtiyaçlarını orada gidermekte.

“Belki, benim oğlum da leş gibi kokan bir çukura atılmıştır ve belki diğer kemik döküntülerinden kurtularak memleketine kaçmak istiyordur?”

—Onlar hangi dilde konuşuyorlar? Vatanları nerededir? Onlar, karanlığın şeytanlarınca çarpılmışa benziyor, obada hiç kimsenin hatta felaket anında tanrı Papay’ın kendisi ile konuşan rahip Kursuk’un bile anlamadığı sözcükler bağırmakta.

Spitamen oradan oraya sürüp durduğu zamanlarda öğrenmiş olduğu çeşitli dillerde esirlere sorular sorar. Onların hepsi susarak kulaklarını kabartır ve sonra birbirleri ile yarış ederce soğuktan kısılmış sesleri ile cevap vermeye başlarlar. Onların cevaplarını Spitamen, dikkatle dinleyen Budaken’e tercüme eder:

—İşte şu, saçları kafasının etrafında dolalı olan Toharların ülkesinden. Babil’e ipek ve değerli taşlar götüren kervana eşlik ediyormuş. Massagetler kervana saldırıp talan etmiş, esir aldıkları bütün tüccar ve eşlik edenleri de komşu kabilelere köle olarak satmış. Uzun sakallı ve kolları değnek gibi zayıf olan şu ikisi ise aslen Girkaniya’danmış. Gene onlara da dağ patikalarından inip gelen Massagetler bir gece vakti onların köyüne aniden saldırarak yakmış ve insanları, atları, develeri beraberlerinde götürmüş. İkisini de köle etmişler fakat onların çalışacak güçleri olmadığından sahipleri alıkoymak istememiş. Onlar memleketlerinde tanrılara dualar eden, hastalardan kötü cinleri kovan sihirbazlar imiş, bu nedenle değirmen taşını çevirmektense, çukurda oturmayı daha iyi saymaktalar.

Dördüncü, Spitamen’in tek kelime bile anlamadığı bir dilde konuşmakta.

Uzun sözlerinin arasında bazen Tir, Sidon, İeruşalaim¹ gibi kent adları duyulur, fakat söylemek istedikleri sır olarak kalır. Spitamen onu şöyle anlatır:

— Onun saçları kıvrıkcık gözleri siyah. Belki de başkenti İeruşalaim olan memlekettendir. Deniz sahilinde uzanan memleketin sakinlerine benzemekte. Hasta olan beşincinin yaralarını kurtlar kaplamış. Çifte boynuzlu hükümdarın içinden çıktığı Yavan halkının dili ile konuşmakta; fakat o aklını kaybetmiş, sözleri arasında bağlantı yok; Diğerlerinin uyumasına engel olarak bütün gün boyunca sivri bir taşla çukurun duvarlarına yazılar yazmakta, insan ve at resimleri çizmekte. Sessizce yatsın diye yoldaşları onu dövmüş.

Budaken kalkar ve gerisin geri kendi çadırına doğru yürür. Pis koku da onun peşi sıra gelir. Çadırın yanında sırt üstü taş gibi uyuyan, ağzı açık bir İskit görür. Budaken geniş avucu ile onun ağzını kapatır ve burun deliklerini sıkar. Birkaç saniye sonra boğulur gibi olan İskit yerinden sıçrar ve anlamsız bakışlarını Budaken'e diker.

—Hava artık ağarıyor, yola hazırlanma zamanı! Koçyiğitleri kaldır.

İskit kendine geldiği zaman Budaken ekler:

—Sen hemen şimdi çukurda ki beş kölenin hepsini çıkar ve onlarda ki zincirleri de sök. Ben onların inatçılıklarını bağışlıyorum. Onlar dört yönün hepsine gidebilir. Onlardan hiçbir yarar gelmez, çalışacak kuvvetleri yok. Onları boşu boşuna doyurmak gerekiyor. Onların arasında Girkaniya'dan uzun sakallı iki sihirbaz var. Benim yolculuğumun başarılı olması için kendi tanrılarına dua etsinler. Bütün bunları onlara, Fırtına Kuşunu yatıştırmış olan, kırmızı Sogd elbisesi giyen avare avcı anlatabilir. Orada yaralar içinde bir de hasta var. Onda ki zincirleri sökmeyin; hastadan kötü cinlerin çıkıp gitmesi için, rahip Kursuk onun üzerine dualar etsin ve tef çalsın. Onun yaralarını inek sidiği² ile yıkamak ve koyun yağı sürmek gerek. Fakat hiç bir şekilde onun kaçmasına fırsat verilmemeli. Esirlerin değişimi için gerekli olabilir. Sonra... Yaşlı bey Tamir uyanır yanmaz ve yemeğini yer yemez biz yola çıkarız. O zamana kadar atların ve yol için erzakın hazır olmasına dikkat et.

BUDAKEN YOLA ÇIKAR

Süvari grubu, gözleri kamaştıran inci gibi parıldayan steppe yola çıkar. Üç kişi yan yana gitmektedir. Koyu renk yol elbisesini giyen Budaken sağlam bir doru atın üzerindedir. Alacalı desenler işlenmiş pantolonun paçaları, sivri burnu yukarıya kalkık, topuksuz sarı çizmelerinin içine sokuludur. Heybe eyerin arkasına ham kayışlarla sıkıca bağlıdır. Budaken ve atında ki her şey uzak yolculuğa göre ayarlıdır.

Yanı başında beli hafif bükük, zayıflamış, inciler dikili kırmızı başlığının altından seyrek beyaz sakalı sarkan bey Tamir, kahverengi benekli kül rengi yüksek bir aygırda oturmaktadır. Onun atmaca gibi gözleri uzak ufku ısrarla süzmekte

1 İerusalim'e eski zamanlarda İeruşalaim deniyordu.

2 Ateşe tapan Sogdlarda, inek sidiği, günahlardan arındıran ve hastalığı iyileştiren kutsal bir şey sayılmakta idi.

ve çukurlaşan ağız sürekli kımıldamaktadır. Kuş ve çiçek nakışları işlenmiş, yeni ipek gocuk giyen üçüncü süvari genç ve yakışıklıdır. Geniş çizgili pantolonun paçaları ayak bileğinde gümüş kösteklerle boğumludur. Altın sarısı renginde beyaz kuyruklu yüksek bir aygırda güvenle oturmakta. Sağrısı altın sırma işlemeli koyu kırmızı şilte ile örtülü At dik boynunu eğerek, dizginlerini gever ve ileri atılır, fakat bey Gelon'un sert eli onu tutar.

Gözcü dört asker, yüz adım kadar ileriden gider. Çoğu, sivri ucu kırmızı kıl demetleri ile süslü ince mızraklı, kalabalık bir süvari grubu da arkadan gelmektedir. Birinin elindeki saplığın çapraz basamağında, gagalarına küçük çingirak takılı üç şahin oturmakta ve onların altından da üç beyaz atkuyruğu sarkmaktadır.

Bu, kendine bağlı obanın sınırına dek Budaken'e bizzat eşlik etmek isteyen yaşlı bey Tamir'in savaş sancağıdır.

Budaken'in yüklü kervanı birkaç saat önceden yola çıkar ve güneş batarken kararlaştırılan mola yerine ulaşır.

Süvariler on çadırılı ufak bir obanın dengine vardıkları zaman Kidrey Budaken'e hızla yaklaşarak, is ve zamanın kararttığı delik değişik çadırın yanında yatmakta olan, dizleri bağlı, koyu gri renk bir deveyi işaret eder.

Sürüsünden her hayvanın dış görünüşünü hatırlayan bir göçebe olarak Budaken, şölen günü cesur, genç esir kızın çözmüş olduğu deveyi derhal tanır. Bey Tamir'e onlara yetiyeceğini bağıarak, çatlamış killi toprak üzerinde iri sıçramalarla doludizgin giden atı kamçılar. Ardından Kidrey dörtlüye kalkar.

Çadırların yanında karşılına boğulurcasına öfkeyle üren tüylü köpek sürüsü çıkar. Rengini yitirmiş, topuklarına kadar uzun bir gömlek giyen, zayıf ve buruşuklar içinde ihtiyar bir kadın çadırdan çıkar ve bakır bilezik ve kabartmalı yüzük takılı kahverengi elini gözlerine siper ederek, Budaken'i süzmeye başlar.

—Erkekler eğer ava gitti ise siz niye çadırların arasına dalıyorsunuz? Derhal evi terk edin!

Kidrey hızla konuşmaya başlar, fakat Budaken onu azametli bir el hareketi ile durdurur:

—Bu deve kimin?

—Bilip de ne yapacaksın? Neredensin sen? Kendi yolkısına her gün bir at, yüzerli sürülerine bir deve katan, cimri Budaken göndermiş olmasın seni. Stepten yakacak taşımak için bizim hayvanımız yok ve hepsini iki büklüm kendi sırtımda getirmem gerek.

—Fakat Budaken sadece kendi sürüsünü artırıyor o aynı zamanda kendi kan kardeşlerine de hayvan hediye ediyor. Peki, şu deveyi Budaken hediye etmedi mi?

Kidrey fısıldar:

—İhtiyar kadın sen ne tıslayıp duruyorsun? Seninle konuşan Budaken'in kendisi...

Onların soyundan her bir kişiyi, öldürme, yargılama ve bağışlama iktidarına sahip olan, her şeye kadir beyin adını duyan ihtiyar kadın delik değişik başörtüsünün kenarını başına atar ve gerileyen atın toynağına başını koymaya çalışarak yere

doğru kapanır.

—Bağışla beni, akılsız, bunamış ihtiyar! Diyerek feryat etmeye başlar. “İhtiyarlığımın dolayı aptalca sözler ettim. Bunların hepsi açlıktan, beni öfke kapladı. Ekmek yok, koyun yok, oğlan iki yıldır dolanıp durmakta, nerede ancak tanrı Papay bilir...”

Budaken istifini hiç bozmadan konuşur:

—Kalk ve hiçbir şeyden korkma! Senin oğlanın adı ne ve iki yıldır nerelerde dolanıp durmakta.

İhtiyar kadın toza bulanmış olarak kalkar ve dikkatle Budaken’e bakmaya başlar.

—Galiba sen gerçekten Budaken’sin. Sende ki dizginler gerçek altın. Benim oğlan kervan sürücüsü olarak Babil’e gitmiş, oradan da daha uzaklara, utanmadan pantolonsuz ve yalın ayak gezen, bizim tanrılarımıza inanmayan, Yavan ve Kilikas¹ denilen yabancıların olduğu deniz kenarına kadar gitmiş. O yakın zamanda, şiltesi ve dizgini olan bir atta geldi. Şimdi beni besliyor... Evde at olduğu zaman dünyanın sonunu görmek mümkün...

Budaken geveze yaşlı kadını dikkatle dinler. Spitamen’in Kilikya’ya, Greklere kadar yolculuğu endişeli beyde yeni şüphelere yol açar. Attan inmeye ve koyun sütü içmeye davet eden, kadına başka sorular sormaktan da memnun olacaktı. Ancak Budaken attan inmeden çadıra yaklaşır ve kaba yün kanadı aralayarak içeri göz atar. Parlak kırmızı elbise içinde genç bir kadın, çadırın dibinde yarı çürümüş haliya oturmuş el değirmenini döndürerek buğday tanelerini öğütmemekte. Çadırın çatısında ki yırtık delikten geçen yatık ışınlar içeri düşmekte ve di dirseğinden yukarıda bronz bilezik olan esmer eli, kocaya varma işareti olarak boyun ve çene altına dolanmış kırmızı başörtüsünü aydınlatmakta. Mavi sürmenin birleştirdiği düz çizgi gibi kaşları ile siyah ve gülün gözler ona tanıdık gibi gelir.

Budaken atı çadırdan geri döndürerek, “Bu çalışan kız nereli?” diye ihtiyar kadına sorar.

—Nereli mi? Bilmiyorum. Diyerek cevaplar geveze ihtiyar kadın. “O mavi aylı bir gece, koyu kül rengi devede geldi. Tabi ki onu benim oğlan buldu. Şeppe-Temen aklından geçirdiği, yerin altındaki bir şeye dahi ulaşır... Yalnız, ben onun evde kalmasını, dağları ovaları dolaşıp durmamasını isterdim. O zaman ana yüreği ıstırap çekmezdi. Bana bir gün onun kafasız bedenini getirmelerinden korkuyorum.”²

Budaken ihtiyar kadını daha fazla dinlemeden, steppe yavaş yavaş ilerleyen bey Tamir’in müfrezesi peşinden doludizgin gider.

—Benim Fırtına Kuşunu yakalayan o avcı burada oturmakta. O, koyu kül rengi deveyi de kendi ganimetine katmış, deveyi çözen o utanmak bilmez kızda galiba onun karısı olmuş...

Gelon’un altında ki at sıçrar, bey de öfke ile bağırır:

1 Tasvir edilen dönemde Persler Greklere Yavan ya da Kilikas demekte idiler, çünkü Kilikya’da pek çok Grek-İyon yaşamakta ve Persler Kilikyahılarla büyük ticari bağlara sahiptiler.

2 İskitlerin adetlerine göre onların askerleri savaş ganimetinin paylaşımına iştirak edebilmek için düşmanlarının kafalarını kesiyor ve kendi obalarına götürüyordu.

—Uyuz köpeği nasıl beslersen besle, onun gözü her zaman leştedir!..

Tıslar gibi bir ses, “Bizim hepimiz de bir gün leş olacak” diye yavaşça söylenir.

Beyler başlarını çevirir ve yanı başlarında ki Spitamen’i görürler. Ufak bir kılıç ve içinde yolcu kupası olan deri torbanın sallandığı bir kemer kuşanmış olan avcı, aynı eski püskü elbisenin içindedir.

Eyerin altındaki çuhanın birer yanına, eğri yay ve tüy takılı oklarla sıkıca dolu olan sadak takılı, sırtı boydan boya alalı, kır renkli ufak bir step-sauran olan Spitamen’in atı, İskitlerin hiçbir şeyden yoksun kalma korkusu duymadan üzerinde uzun yolculuğa çıktıkları, sağlam ve kemer burunlu gerçek bir berktir.¹

Beyler az sonra durur. Durdukları bu yerde stepin ana patikaları kesişmekte: kuzey-batı Hovarezm’e² doğru, güney Suguda’ya doğru, doğu Toharlara doğru dur. Çoğu saksaul³ dalları ile kaplı kuyular hayvanların çiğnediği, yanık stepin ortasında serpilidir. Bütün bir kaya parçasından oyulma kocaman taş put, ellerinde taştan bir kupa tutarak kör, pörtlek gözleri ile bakınmaktadır. Bey Tamir ve onun ardı sıra diğer bütün yolcular attan iner ve sıra ile putun kupasına kurutulmuş koyun eti, börek parçası veya birkaç arpa tanesi koyar.

Sonra beyler birbirlerine yaklaşır, dirseklerinden tutuşur, dua sözcükleri mırıldanarak birbirlerinin omuzlarını öperler. Budaken yaşlı Tamir’in ata yeniden binmesine yardım eder. Sonra kendi sağlam aygırına çevikçe sıçrar ve çiğnene çiğnene ark haline gelmiş olan killi topraktaki dar patikada güneye doğru hareket eder.

Tamir kamçıyı ata şaklatır ve yolsuz stepte, kendi durak yeri yönünde koşturmaya başlar. Onun yol arkadaşlarını hepsi, havaya toz kaldırarak peşinden doludizgin giderler.

Tek başına kalan boz renkte ki put görmeyen taş gözleri ile kızaran titrek havada uzaklara, hızla küçülen süvari grubunun olduğu yere doğru, bakmaya devam eder.

1 Dayanıklı yol atı anlamına gelen “Berk” adı, göçebelerde günümüze dek korunmuştur.

2 Hovarezm ya da Horezm:Hiva’nın eski zamanlarda ki adı.

3 Saksaul: Asya çöllerinde yetişen bir tür bitki (R.A.)

ÜÇÜNCÜ KISIM MUTLU SUGUDA

Şimdi her şeyin yok olup gideceğini, kuru tozlu toprakların kanla yıkanacağını, yeni bir hayatın başlayacağını hiç kimse düşünmüyordu.

(Doğu vakayinamesinden)

KENT KAPILARINDA

Kureşat kenti kızgın güneşin yakıcı ışınları altında uyuklamakta. Kentin giriş kapılarının bulunduğu, büyük dikdörtgen tuğlalardan yapılma, hayvan ağzına benzeyen geniş siyah giriş yeri olan kemer açık durmakta. Zamanın ve kurtların aşındırıp kemirdiği, karaağaçtan yapılma eski kapılarda oyularak işlenmiş, arka ayak pençeleri üzerinde duran, aslan ve aslanı kulaklarından tutarak karnını kılıçla yaran olağan üstü cesur Pers hükümdarının figürleri bulunmakta. Kemerin altından yonca yüklü eşekler, ağır ağır yürüyen sakallı mandalar, kocaman çalı çırpı altında görünmez olmuş kısa boylu atlar geçip gitmekte. Boz renk çuval bezinden elbiseler içinde köylüler, bağrışıp çağrışarak hayvanların ardı sıra yürümekte. Onların sakalları uzun ve siyah, çukura kaçmış gözleri güvensiz, burunları kargaburnu. Ateşe tapan dürüst kişilerdir ve hayırlı düşünce, hayırlı söz, hayırlı iş denilen, sahip oldukları üç faziletin sembolü olarak çeşitli renklerde üç sicim kuşanmaktadırlar. Kafalarına ucu omuzlarına düşen sarı veya mavi havlular dolamaktalar.

Kent kapıları ham kerpiçten yapılma iki duvarın kavuştuğu köşe aralığında durmakta ve mazgallar duvarlarda çıkıntılar meydana getirmekte. İskitler eğer stepten doludizgin gelir ve kente hücumla kalkıştırlarsa duvardan onlara oklar fırlatıyor, yukarıdan taşlar atıyor ve üzerlerine kaynar sular, sıcak katranlar döküyorlardı.

Kapının üzerinde ki çıkıntıda bekçi Kukey oturmakta ve nakışlı yün çoraplar örüyordu. O artık yaşlıdır ve bu yerde uzun yıllar geçirmiştir. Güneşten yanmış yüzünde kırışıklıklar derin izler meydana getirmiş, sulanmış gözlerinin üzerinde ki kırışmış kaşlar her yöne fırlamış gibi durmaktadır. Artık stepten uzun zamandır baskın olmamaktaydı. Fakat o, stepten benekli ve yanık renkte ki ufak atlarda

uçları sivri siyah şapkalar giyen süvarilerin kısa mızraklar, ağır ay baltalarla sonuncu seferlerinde, nasıl fırtına gibi gelip saldırdıklarını çok iyi hatırlamaktadır. Onlar mandalar gibi böğürüyor ve okları uzaklara uçuyor, ıskalamadan hedefi buluyordu. Kaynar su ile dolu kazanları bırakan kent savunucuları duvarlarda görünmez olmuştu. Süvariler sulanmış buğday tarlalarını atları ile çiğnemiş, hızla giderken koyun ve danaları kapıp eyerlerine yerleştirmişler, ay baltalarla kapıları darbelemişlerdi. Onlar ancak buğday dolu çizgili çuvalların ve sert şarapla, bal dolu kupaların yüklü olduğu deve dizisini alınca gerisin geri stepe gitmişlerdi.

Bekçi Kukey uyuklar, elleri ise alışkın olduğu biçimde, çorap örmeye devam ederek, ağaç örgü şişleri ile kımıldar. Köylüler kendi aralarında yüksek sesle tartışmaya başladığı zaman, Duvardan aşağı bakar.

Kukey'in sağ tarafında güneşin etkisi altında yer yer kavlayıp dökülmüş, ham kerpiçten yapılma kulenin tepesinde karmakarışık bir yuva ve onun içinde de belli belirsiz görünen, uzun kırmızı ayağı üzerinde bir leylek vardır.

Bazen geniş kanatlarını katman katman açarak sıçramakta ya da başını arkaya atıp, sırtına koyduğu gagasını takırdavık gibi takırdatmaktadır.

“Bizim kentimiz mutlu” diye düşünür Kukey. “Her şeye kadir gökteki koruyucumuz Ahuramazda’yı henüz öfkelenendirmemiş olduğumuz besbelli”. Ve çoraplı ellerini dua niyetine güneşe doğru uzatır.

Sol taraftaki, duvar yarıklarında, iri kül rengi atmacaların yuvaları gizli. Onlar ataktır, korkusuzdur ve yuvalarından sık sık dışarı uçar ve tıpkı kuyunun üzerindeki çıkırığın inlemesi gibi cızırtılı ince bağırtılarla “gıyyygg, gıyyig...” diye ses vererek gökyüzünde yüzerler.

Leylek aniden kanatlarını çırpır ve ince ayakları üzerinde dans eder, uçsuz bucaksız solgun bir pelerin gibi kuzeye doğru yayılan step ovasına yönelerek sanki yüzüyor gibi uçmaya başlar.

Kukey'in uykulu gözleri, güneşte gümüşü andıran leyleğin uçuşunu izler. Kanaldan bırakılan suyun dörtgen biçimli mısır ve yonca tarlalarında ışıldadığı yerdeki tarlalar arası sınırlarda bir grup süvari belirmeye başlar. Kukey onları anında tanır, grubun yaklaşık yirmi kişilik İskit savaşçısı olduğuna şüphe yok. Uçları sivri siyah şapkalar, yanık renk ve alacalı ufak atlar nasıl tanınmaz! Artık öne doğru eğik ince mızrakları da ayırt etmek mümkün.

Kukey kirişte asılı olan, bronz savaş kazanına doğru atılır ve sopa ile ona bütün şiddeti ile vurmaya başlar. Tehlikeyi duyuran, keskin çınlayan sesler kentin her yerinden işitilir. Korkuya kapılan ahali işlerini bırakıp düz damlarda görünmeye başlar.

Kukey, uykudan yüzü gözü şişmiş korku içinde ki onluk başı¹ koşup gelene dek kazana vurur. O gözlerini kâh Kukey’de, kâh stepte gezdirir ve nihayet yaklaşan korkunç süvarilere dikkatle bakarak duvara doğru atılır. Köylüler yollarda koşuşmaya, kanallardan sıçramaya, eşekleri doğrudan doğruya tarladan sürüp götürmeye başlar.

“Kapılar! Kapıları çabuk kapatın!” diye bağırmaya başlar onluk başı ve

1 Onluk başı: On savaşçının başkanı.

aşınmış ham tuğla basamaklarda, Kukey'le kuleden aşağı koşar.

Fakat duvarın çıkıntısını döndükleri zaman ikisi de, alacalı atlarda hızla gelen üç İskit'le burun buruna gelir. Onlar artık kapıya girmiş, diğerlerini beklemektedir.

“Geri! Geri gidin!” diye bağırır onluk başı. Yakınlaşmaya korkar ve sadece uzaktan elini sallar. Süvarilerden biri, başında kırmızı kuşak olan Kukey'e bağırır:

—İhtiyar çorapçı, sen yoksa beni tanımak istemiyor musun? Ben çömlekçinin oğlu Levşa'yım, Şeppe-Temen'im! acaba hatırlamıyor musun? Bağırsağın nasıl kiriş haline getirildiğini, geyik boynuzundan nasıl yay yapıldığını bana sen göstermiştin.

Kukey dikkatle bakar ve rüzgârdan pürtüklenen yüzü ve dar neşeli gözleri tanır.

—Doğru, sen galiba Levşa Şeppe'sin! Seni tanımaz olur muyum, kapı bitişik komşu idik. Şimdi sen artık kendi atına biniyorsun! Anlaşılan zengin oldun. Fakat ben ne yapabilirim, eğer İskitleri kente bırakmama emri verildi ise.

Oluk başı bağırmaya devam eder: İskitlerin onu ağır ay baltalarla parçalamaya başlamasından korkmaktadır.

—Kent duvarının dışına çıkın, biz kapıları kapatalım, ancak ondan sonra sizinle konuşmaya başlarız. Kente dalmak için sizin peşinizden binlerce İskit'in gelip gelmediğini kim bilir.

—Kes bağırmayı! Diyerek Spitamen onu yatıştırır. “Niçin tüm kenti telaşa veriyorsun? Kaç yıldır aramızda artık savaş yok! Saks şefleri, sizin beylerle defalarca dostluk kupasından içtiler”.

—Bana türkü söyleme, geri dön! Diye bağırır onluk başı. “Sizi bıraktığımız için kent valisi öfkeden beni ve bekçi Kukey'i kapılara çiviler”.

Kalabalık komşu sokaktan birkaç süvari haykırarak uçar gibi gelir. Önde ki besili iri atta silahını kuşanmış, mızrakla öne doğru eğilmiş bir vaziyette şişman bir Sogd hızla gelir. Zırhı ısıldamakta, miğferinde sülün tüyü dalgalanmaktadır. Kılıçlarını kaldırmış bıyıksız delikanlılar da onun ardı sıra doludizgin gelirler.

Aynı anda Budaken ve peşi sıra da yol arkadaşları kapıya gelirler. Her zaman olduğu gibi sakindir ve bıyıklı asık suratı ile atta oturmakta; sadece onun kısık gözleri kuşkulu kuşkulu parıldamaktadır. Herkes durur.

Kukey ileri sıçrar:

—İşte şu gelen bizim yüzlük başı. O da İskitler, kente girmez diyecektir.

Yüzlük başı kesik kesik soluyarak bağırır:

—Buraya niçin geldiniz siz?

Spitamen cevap verir:

—Bu, Sakların asil elçisi, bey Budaken Altın Gemler'dir. Marakaşa'ya bölge valisi Bes'e gidiyor ve kıymetli hediyeler götürüyor. Eğer senin asaletin bağırarak ve bizi kente bırakmayıp, duvarların dışında tarlada, çakal ve köpeklerle birlikte yıkıntılarda gecelemeğe zorlamak olursa, biz burada kalmaz yola devam ederiz. Biz orada sizi hükümdarın bölge valisine şikâyet eder, önemli elçileri nasıl

kaba karşıladığınızı anlatırız!.. O zaman Bes, asil elçiyi gücendirdiğiniz için, sizin ikinizin de aynı zamanda boğularak cezalandırılması için, kent hâkimine ve sana burulmuş kendir sicimi gönderecektir.

Yüzlük başı kendi maiyeti ile fısıldanır.

—Onları ticaret sarayına¹ bırakalım ve orada üzerlerini kilitleyelim, diyerek öğüt verir gençler.

Bekçi Kukey, dizginlerden tutar ve yüzlük başından mızrağı alır. Yüzlüğün iri vücudu attan kayarak iner. Ellérini göğsünde çaprazlar ve yere doğru eğilerek İskit beyine doğru yavaş yavaş yaklaşır.

Budaken sıçrayarak yere atlar ve eğri bacaklarında sallanarak, yüzlük başını karşılamaya yönelir. Her ikisi de hürmet anlamında sağ ayaklarını bükerek kaldırıp, ellerini uzatır ve bir müddet tutar.

Yüzlük başı konuşur:

—Muhterem misafiri selamlıyorum, hoş geldiniz! Ana meydana doğru buyurun. Orada yolcular için ticaret sarayı var. Bekçiye kızmayın... O haklı: yabancı ülkelerden, izinsiz hiç kimseyi kente bırakmamak için Marakanda'dan emir var. Yüksek elçilerden biz her zaman memnun oluruz. Zaman öylesine tehlikeli oldu ki. Çifte Boynuzlu hükümdarın kumandası altında düşmanların Suguda'ya doğru yürümekte olduğu konuşulmakta. Senin kuvvetin varsın ata binsin ve beni takip etsin.

Budaken ve yüzlük başı atlara yeniden binerler.

—Azrak, bekçi Kukey'e kemendi tak. Diye bağırır yüzlük başı.

Asık suratlı, geniş omuzlu Sogd savaşı atın üzerinde bekçi Kukey'e yaklaşır, kemendi onun boynuna geçirir ve atını döndürüp ihtiyarı peşinden sürükler. Kukey onu boğan ipe elleri ile yapışır ve içini çekerek ağlar:

—Gitti benim kelle! Artık benim kurtuluşum yok! Hep bu İskitlerin yüzünden! Beni kim kurtarır! Anam benim, sen artık ölümü görürsün!

Gençler halkın dolu olduğu dar sokağa atılır ve önlerine gelen herkesin başını kırbaçlamaya başlarlar.

Bu sokağın her iki yanında tüccarların tezgâhları uzayıp gitmekte. Eşekler, atlar, köylüler, alacalı bulacalı elbiseler içinde zarif kentliler, herkes korkunç İskitlerden kaçarak uzaklaşır.

Haykırışlar duyulur:

—Saklar baskına gelmiş! Ariman'ın oğulları! Kapatın kapıları! Afrasiab döndü! Artık herkesi keserler!

Tüccarlar oymalı dükkân kapılarını acele ile kapatır. Koşarlarken nar, hurma, kaysı sepetlerini devirirler.

Renkli uzun elbiseler içinde ki kadınlar evlerin düz damlarına koşar. Onlar ağlayan çocuklara yapışır, yorgan, kilim, kupaları taşır.

Çökkün ihtiyar kadın, yeşil bir yastık sürükleyerek damın kıyısına sürünerek

¹ Ticaret sarayı --rabat-- Arapça: istihkam demektir. Böylesi saraylar Persler tarafından ana yollarda, geceleri kapatılan, tek kapılı yüksek sağır duvarlarla çevrili dörtgen biçiminde saraylar olarak düzenleniyordu. Daha sonraları doğulu misafirler için Moskova'da da böyle bir --rabat-- yapılır ve bu ad --Arbat-- haline dönüşerek korunmuştur.

varır ve aralanmış, eğri beş parmağını sallayarak en kırıcı Pers hakaretleri savurur:

—Senin babanın canına okurum! O cehennem dibinde yansın!..

O zaman Kidrey gülerek ona bağırır:

—Niçin yüzünü gösteriyorsun? Sırtlan memesi gibi çirkin! Yastıkla kapat onu!

Kent sakinleri, İskitlerin sakince gitmekte olduklarını, onların ay balta ve mızraklarının hiç kimseye zarar vermediğini görünce, cesaret bulur ve münferit gruplar halinde toplaşmaya ve gittikçe yakınlaşıp, parmakla işaret ederek, gülerek, kendi kalçalarına vurarak, İskitler arkalarına dönüp baktığı an da ise sağa sola kaçışarak arkadan izlemeye başlarlar.

Ana cadde, kenti, doğu girişi kapısından tam karşıtı batıdakine dek ikiye ayırmakta, yer yer küçük bahçe kapıları ve dar ara sokaklarla kesilmiş olan sağır kerpiç duvarlar caddeye açılmakta. Bu duvarların gerisinde, yeşil bahçeler ve kendi içine kapanık büyük mahalle evlerinin çatıları görünmekte.

Süvarilerin geldiği ufak bir meydanın ortasında, arkasında duvarla çevrili alçak binalar bulunan tuğladan bir kemer yükselmekte.

—Bu kervanlar için ticaret sarayıdır, diyerek açıklar Budaken'e, Spitamen.

Kureşat tüccarlarının dükkânları meydana açılmakta. Kumaşlar, renkli ayakkabılar, boya tozları dolu tabaklar, eğri bıçaklar, başörtüleri, boncuklar, gerdanlıklar, bilezikler, kupalar, ufak kapacaklar, at takımları, koncalar, yüzükler ve İskitler için diğer parlak ve tuhaf şeylerle dolu dükkânların önünde ki, halılarla kaplı tahta tezgâhlar ve ranzalar alacalı bulacalı görünmektedir.

TİCARET SARAYI

Önde ki Sogd savaşçıları kamçıları şaklatarak, ticaret sarayının geniş kapısından uçar gibi girer. Develerin bağırışı ve böğürmeleri duyulur.

Yüzlük başı eli ile güler yüzlü jest yaparak, “Buraya! Buraya!” diye bağırır.

İskitler toplaşır ve hafif bir sesle aralarında konuşurlar:

—Sogd duvarlarından korkulur! Gireriz, sonra da çıkamayız! Burada bizi çukurda ki sıçan gibi boğarlar. Tarlada kalmak daha iyi.

Fakat iyice yaklaşan Sogdlar, çömeler, avuçlarını dizlerine vurur ve sarayın içine buyur ederler.

Kidrey'in alacalı atı ve geniş sırtı, loş avluda görünüp kaybolur. Oradan döner ve bağırır:

—Orada su var, saman var ve bizim için yeri temizliyorlar.

Budaken kırbaçlı elini kaldırır ve yirmi İskit atı tek sıra halinde kapıdan geçer.

Duvarla çevrili büyük dörtgen saray, bağırıp çağıran insanlar ve tedirgin develerle doludur. Sarayı çevreleyen terasların üzerinde ki tenteyi oymalı tahta,

sütunlar desteklemekte. Duvarlarda yolcuların yerleşebildiği yer olan, derin oyuklar karaltı gibi gözükmemekte.

Oyukların bazılarında renkli perde ve halılar asılı. Portakal sarısı ve koyu kırmızı örtülere bürünmüş kadınlar onların arkasından ürkek ürkek bakmaktalar.

İtip kakarak ve kırbaç vuruşları ile kaldırdıkları yolcu kalabalığını sarayın bir tarafına süren Sogd savaşçıları sarayın her tarafında koşuşturur. Yolcular yüksek sesle bağışarak çeşitli oyuklardan fırlar, ürkek develerini yakalar, yüklerini çuvallarını bir yere taşır ve dağılan saman ve yoncayı toplarlar.

İskitler kuşku kuşku etraflarına bakınarak, derinleştirilmiş hayvan yemliği bulunan duvar boyunca atlarını bağlarlar.

Sogdlar İskitlere yaklaştıkça cesaretleri artar, bazıları onların elbise kumaşlarının sağlamlığını, at takımı ve silahlarını yoklar, çömelerek oturur ve akıcı yumuşak dillerinde hızlı hızlı konuşmaya başlarlar.

Çıplak köleler kadınları itip kakarak, bohçaları ve ağlayan çocukları fırlatıp atarak, teras ve oyukları süpürmeye başlar.

Yaşlı Hoş burnunu buruşturur, kafasını sallar ve yavaş bir sesle Spitamen'e sorar:

—Buradan nasıl çıkılır sen biliyor musun? Bu kentte yolunu şaşırmak kamışlıkta şaşırmaktan daha kolay. Hem bu akılsızlık niye? O burada ne arıyor?

Terasta kıymetli ipek elbise içinde bir Sogd yürümekte, fakat başında delik deşik bir kumaş parçası ile ayakları yalındır. Elinde silkelemekte olduğu bir torba tutmakta ve gözlerini yukarı doğru yuvarlayarak durmaksızın dualar mırıldanmaktadır. O, kölelerin duvarları ve döşemeyi süpürdükleri yere gelir ve çöplerin üzerine atılır orada ki tahtakurularını, kırkayakları, karıncaları yakalar. Ve onların hepsini, monoton ağlayıp sızlamalarla zaman zaman silkelediği elindeki torbanın içine atar.

—Ne yapıyorsun sen fazilet sahibi annenin en değerli oğlu? Diyerek sorar Hoş.

—Ben günahkârım! Yedi yüz yetmiş yedi dert geldi başıma. Şimdi beni bu hayattaki ve ölümden sonraki cezalar tehdit ediyor. Karanlığın ruhu beni kemirecek

—Senin başına niçin böylesi dertler geldi?

—Kardeşim vergi toplamakla görevlendirildiği zaman ben onun verdiği şölende idim. Eski şarap başıma vurdu ve ben sallanarak, türküler söyleyerek eve geldim. Ahriman beni kıskandı, köpekler peşime takıldı ve elbiserni tırmaladı. O zaman ben onları kovalamak için, kaptığım taşı köpeğin birine öyle vurdum ki ayakları titremeye başladı, --vay başıma gelen!-- ve düşüp geberdi.

Hoş şaşırır:

—Fakat bu niçin böylesine büyük bir dert sayılasın? Sen köpeğe vurmakla tamamen doğru bir şey yapmışsın.

Sogd dehşete kapılır:

—Sen ne biçim günahkâr sözler söylemektesin! İnek veköpek bizde kutsaldır ve onları yüce tanrı Ahuramazda kendisi korumakta. Ben köpeğe vurduğum

zaman, yakınlardan tapınak hizmetçisi geçiyormuş ve yüksek rahibe şikâyet etmiş. Şimdi, benim yasaya göre kırkayağı, kertenkele, yılan, kene, akrep, çıyan ve pis diğer hayvanlardan kindar Arıman'ın dört yüz seksen uşağını ellerimle, toplamam gerekmekte. Onların hepsini benim mutlaka canlı olarak tapınağa götürmem ve ölüm için kutsal cımbızla rahibe teslim etmem gerekmekte. Bundan sonra O dua edip beni günahlardan temizleyecek.

—Peki, bundan başka senin rahibe ne kadar ödemen gerekecek? Diye sorar Spitamen.

—Ben hali hazır rahibe bir koç, iki koyun, sekiz tavuğu adak olarak verdim, daha ne kadar ödemem gerektiğini yalnız rahip bilir. Sogd, inleyerek ve kesik kesik soluyarak uzaklaşır.

Hoş şaşkınlaşır:

—Ne tuhaf şey! Burada, köpek insandan daha iyi yaşıyor gibi mi?

—Sen kendin kolayca test edebilirsin, diyerek cevaplar Spitamen. “Taşla önce bir insana, sonra da bir köpeğe vurmayı dene.”

Dizginlerini iki uşağın tuttuğu, güzelce süslenmiş at üzerinde bir ihtiyar avluya girer. Koyu kırmızı püskülle nakışlı sarı elbise, ucu sivri keçe şapka, altınla süslü kısa asa ihtiyarın önemli bir şahsiyet olduğunu anlatmakta. Ustaca kıvrılmış olan, gümüşü uzun sakal eşit ufak halkacıklar dizisi halinde. Siyah boya ile sürmelenmiş gözler kuşkulu kuşkulu etrafına bakınmakta.

Yüzlük başı Budaken'e dönerek yüksek sesle:

—Her şeyi gören Ahuramazda, kentimiz hâkiminin sağ kolu Asil Feyzaval'ı korusun!

Uşaklardan biri Feyzaval'ın atının yanında yere kadar eğilir. İhtiyar, hasırdan kırmızı kayışlarla kaplanmış ayağını onun sırtına basar ve attan yere iner. Diğer uşak onun başı üzerinde kırmızı, beyaz ve mavi çizgili geniş bir şemsiye tutar. Feyzaval altın yaldızlı asayı biraz kaldırır ve yavaşça birkaç söz söyler.

Onun görünmesi ile hürmetle eğilmiş olan Sogdlar emri duyunca, hızlı çeşitli yönlerle koşup dağılırlar. Uşaklar çabucak halı ve alacalı yastıklar getirip, terasta ki sütunların arasına yerleştirir.

Feyzaval avucu kırmızı boya ile süslü elini tekrar, biraz kaldırır ve uşak ona ufak bir sepet sunar. Feyzaval törenselsel bir ifade ile ondan uzun saplı kırmızı bir gül ve portakal rengi bir nar alır. Onları çok kıymetli şeyler olarak önünde tutarak, yavaş adımlarla Budaken'e doğru yönelen Feyzaval:

—Bu kentin en bilge ve en güzeli, faziletleri ile yeryüzünü süsleyen bey kızı Rokşanek, senin gelişin üzere, işlerinde sana saadet ve refah dileklerini gönderiyor ve sana “Hoş geldiniz!” diyor. Feyzaval, bu arada Budaken'in ellerini tutar ve gül ve narı onlara koyup, yakınında duran savaşçıların koruması altına geri döner.

Budaken, Spitamen'e döner:

—Sen burada bulundun, bunları ne yapmam gerektiğini biliyor musun? Yemek için mi?

—Hayır, kendi uşağına teslim et, o da yakınında dikilsin ve ağzına dek su ile dolu kupa gibi elinde tutsun.

Budaken kaşlarını kaldırıp, Hoş'a bakar ve O ileri doğru uzattığı ellerinde gül ve narı tutarak beyin arkasında durur. Budaken somurtarak susar.

Spitamene Feyzaval'a döner:

—İskit beyi Budaken, teşekkür ediyor ve gül ve narın ona niçin gönderildiğini anlatmanızı rica ediyor.

—Bey kız Rokşanek, beyin bu şahane gül gibi açılıp serpilmesini ve narın içindeki tane denli uzun yıllar mutlu yaşamasını diliyor.

Budaken yüksek sesle kahkaha ile güler:

—Bizimstepteherkese güle benziyor olduğumu ve dört yüz yıl yaşayacağımı anlatacağım. Der ve ekler. “Ben sizin bey kız Rokşanek'i görmeyi çok istiyorum. Ben de onun güzelliği ve faziletine layık hediye sunacağım.

Feyzval'ın gözleri etrafa bakışlar fırlatır ve ağır ağır azametli bir jestle halıyı işaret ederek konuşur:

—İlkin oraya, dinlenme locasına gidelim, aklımızı ve ruhumuzu yücelten hoş bir sohbetle başlayalım.

Budaken ve Feyzaval halının ayrı köşelerine oturur.

Yüzlük başı, elinde şemsiye uşak ve birkaç silahlı genç Feyzaval'ın arkasında durur.

Feyzaval mutlak sorularla başlar:

—Bey, sağlıklı mı? Burnun şişman mı?¹ Adalelerin her zaman olduğu gibi güçlü mü? Göğsün serbestçe nefes alıyor mu?

—Senin şefkatin sayesinde, tıpkı kent hâkiminin bilge sahibi sağ eli gibi güzel nefes alıyorum.

Feyzaval altın yaldızlı asayı yukarı kaldırır, uşaklar gelir ve halıya bakır tepşiler koyar. Onlarda yığılı börekler, kuru üzüm, badem, fıstık, bal şerbeti bulunmaktadır.

Kulağında kemik halka olan, çıplak bir esir yosun ve küf kaplı büyük bir kil kupa getirir. Başının çevresinde sarı şerit ve geniş çizgili elbise içinde yaşlı uşak, bağrında birbiri ardına dizili olan, küçük bakır fincanları çıkarır, onları mavi yün kuşağının ucu ile siler, kupanın ülüğündeki tortuyu bıçakla kazır, tahta tıkaç çıkarır ve fincanlara koyu renk koygun bir şarap doldurur.

Sonra, ihtiyar şarap dolu fincanı alır, buruşuk sol avucuna ondan birkaç damla damlatır ve fincanı Budaken'e verir. Aynı zamanda sol avucunda ki şarabı yalar ve dilini şaklatır. Aynı hareketlerini tekrarlayarak, diğer kupaları da Feyzaval ve İskitlere verir. Eğer ilkin dolduran ihtiyar içiyor ise fincanlarda zehir olmadığını ve şarabı çekinmeden içmenin mümkün olduğunu herkes anlar.

Feyzaval fincanı iki eli ile alır ve gözlerini yukarı kaldırıp şarkı söyler gibi heceleri uzata uzata haykırır:

—Ahuramazda, yüce hükümdarlar hükümdarını, topraklarımızı ve en yüceye tapınan herkesi korusun! Der ve fincanı bir dikişte sonuna dek içer.

Budaken, Feyzaval'ın ne yaptığını gözler ve onun jestlerini tekrar etmeye çalışır. Hoş kokulu, tatlı ve sert şarabı sonuna dek içip sorular sormaya başlar:

1 Kuvvetli insanda—şişman burun, kuvvetli ağız—şişman dudaklar olur.

—Hükümdarlar hükümdarının sağlığı nasıl? Perslerin yenilmez, yüce hâkimi şimdi nerede?

Feyzaval elini havada dolaştırır.

—Siz, değerli ve bilge sahibi kısrak sağıcıları, bütün havadislerin size bir yıl sonra ulaştığı uçsuz bucaksız steplerde yaşamaktasınız. Hangi hükümdarlar hükümdarını soruyorsun? Eğer âlicenap Daraiavauş¹’ı soruyorsan, O artık yok, Ahuramazda onu kendine göğşe çağırды; ailesinin de nerede olduğu belli değil. Onlar da ya öldürüldü ya da daha da kötüsü kindar Çifte Boynuzlu tarafından köle yapıldılar. Bu şaraptan bir daha iç, bu şarap yer altında uzun yıllar geçirdi, bu nedenle bal gibi koygunlaştı.

—Hükümdarlar hükümdarının başına neler geldi, hangi belalar onu buldu? Diyerek sormaya devam eder Budaken.

—Biz, burada tuzlu çöl sınırındaki küçük kentçikte ne bilebiliriz! Bizler sessizce durmalı ve bizi yöneten yüce insanların emirlerini beklemeliyiz. Der Feyzaval ve mütevazı bir tarzda gözlerini indirir.

—Peki, bölge valisi Bes? Galiba O sağdır ve Baktriy ile Suguda’yı eskisi gibi yönetmektedir?

—Sen, benim duyduğuma göre Marakanda’ya gitmek istiyormuş sun?

—Evet, ben Marakanda’ya, bölge valisi Bes’in yanına gitmek istiyorum. O bir sene önce beni, kendisine misafir olarak çağırmişti.

Feyzaval başını sallar:

—Sen olup biten hiçbir şeyi bilmiyorsun. Bölge valisi Bes artık yok. Bes’i hükümdarlar hükümdarı yapmak ve onun başına hükümdar tiarasını² koymak ve bütün Persleri yönetme esasını ona teslim etmek, bu dünyanın yüce yaratıcısı için en uygun olanı idi. Şimdi Marakanda’ya, Bes’e misafir olarak gitmek pek öyle kolay ve basit değil.

Budaken:

—Eğer Bes hükümdarlar hükümdarı oldu ise, galiba bu onun adaletle dolu olmasındandır. Hükümdarın verdiği sözü hatırlaması ve yerine getirmesi gerek. Bes’in benden hediye olarak aldığı ünlü Fırtına Kuşunun oğlu iki aygırı unutmadığını ve onu ziyaret etmeye çağırıldığını hatırlamakta olduğunu düşünüyorum.

Feyzaval tatlı, yapmacıklı bir sesle konuşmaya başlar:

—Hükümdarlar hükümdarı şimdi Marakanda’da ve çok sıkı korunmakta: Özel çağır ve yazılı, mühürlü emir olmaksızın hiç kimsenin kente girmesine izin verilmiyor. Burada, bu kentte dinlenmen ve Marakanda’ya gitmene izin vermeleri ricası ile benim ulağımın mektupla oraya gidip gelmesini beklemen senin için daha iyi olmaz mı? O zaman, şimdi Perslerin yeni başkenti olan Marakanda’ya özgürce gidersin.

Budaken, tatlı şaraptan artık birkaç fincan içmişti. Çok güçlü de olsa, şarap onu hararetlendirir ve Feyzaval’ın sözleri ona aşağılayıcı ve kırııcı gelir.

—Bize Sak derler, özgür bir halkız, ne bölge valisi Bes’in ne de hükümdarlar

1 Daraiavauş: Makedonyalı İskender’in bozguna uğrattığı Pers hükümdarı. Onun adı Grekler tarafında Dariy olarak söylenir.

2 Tiara: Pers hükümdarlarının törensel durumlarda giydikleri altın şapka.

hükümdarının hizmetine girmeyiz. Nerede istersek orada yaşarız; eğer bir şey hoşumuzagitmez ise, çadırları söker, onları arabalara¹ yükler ve diğer kuyulara doğru gideriz. Sen bizi kene ve akrep dolu kil kapanda tutabileceğini ve Feyzval'ın tek başına, ordusuz, sırf kendi bilgeliği ve kurnazlığı sayesinde yenilmez bey Budaken ve yirmi özgür İskit'i esir aldığı ihbarını Marakanda'ya gönderebileceğini mi düşünüyorsun? Yanlıyorsun Feyzval ve Afrasiab'ın seferlerini unutmuş olduğun görünüyor. Hey, savaşçılar, atımı getirin bana! Diyerek haykırır Budaken. “Senin, bütün savaşçılarınla birlikte, Sogdların bütün bir kervanını tek başına sevk eden, Budaken'i alıkoymayı nasıl deneyeceğini göreceğim.

Budaken ayağa sıçrar, savaş ay baltasını kapar ve ıslık sesi verdirerek sallamaya başlar.

Feyzaval kenara kaçır ve saklanarak uzaktan Budaken'in öfkesini yatıştırmaya çalışır:

—Kentin meraklı sakinleri seni rahatsız emesin diye, biz özellikle bu saraya getirdik seni!..

—Sen buradan daha kötü bir yer bulamadın mı? Kene toplamak için buraya deliler geliyor ve savaşçılarımla beni burada gebertmek mi istiyorsun?

—Kapatın kapıları ve hiç kimseyi bırakmayın! Diye bağırır sütunun arkasına gizlenerek Feyzaval.

—Bütün askerler orada toplandı! Diye konuşur İskitler. “Kidrey kapılardan geçmek istedi fakat onu mızrak ormanı ile karşıladılar”.

Budaken'in ay baltası Feyzaval'ın kafası üzerinde ulurcasına yeniden döner. O titreyen ellerini Budaken'e doğru uzatır:

—Sakin ol, bey! Bizim bey'in yazlık sarayına taşınabilirsin. Orada ağaçların altında gölgede olacak, halıya uzanacak ve tatlı şeftaliler yiteceksin. Bizim şarkıcılar da sana en iyi şarkıları söyleyecek.

—Askerlerine kapıdan çekilmelerini emret, aksi halde savaşçılarımla Sak oklarının nasıl uçtuğunu, mızraklarımızın üç insanı aynı anda nasıl delip geçtiğini gösterir.

Kapılardan bağırtilar duyulur:

—Saklar kudurdu! Onlar atlarına biniyor! Şimdi bizim üzerimize atılacaklar!

—Ulala! Ulala! Diye kükrer Budaken sakların savaş narasını.

—Ulala!.. Diye ulur gibi cevaplar yirmi İskit.

Kapıların arkasından komut bağırtiları ve sokağa dörtüml atların ayak sesleri duyulur.

—Benim, Kureşata hâkiminin bilge kızını görmem gerek! Diyerek Budaken, Feyzaval'a hücum eder.

—Bizim kadınlarımız erkeklerden korkmaz, fakat sen iki erkeksin! Diyerek cevaplar Feyzaval. Sen onun evine girdiğin zaman, Rokşanek korkudan ölür.

—Onun yanına dek bana sen eşlik edeceksin. Biz Saklar, ne kadınlara, ne de

1 İskitlerin arabaları dört ya da altı tekerli idi. Göçün çabuk olması için çadırları, çoğu kez arabalar üzerinde kurulu idi.

çocuklara kötülük yapmayız. Beni ona götür!

Feyzaval ellerini gökyüzüne doğru kaldırır:

—Oyyy her şeye gücü yeten! Oyyy ayın ve altı gezegenin yaratıcısı! Benim suçsuz olduğumu sen görüyorsun; beyim Oksiart'ın öfkesinden koru beni!

—Hangi Oksiart'ın? Diyerek durur şaşırın Budaken.

—Bey Oksiart, Kureşata kentinin ve tüm çevresinin efendisidir. Fakat o burada yok. Hükümdarlar hükümdarının askerlerine atları teslim etmeye gitti. Onun yerine bilge kızı Rokşanek yönetmekte.

Budaken çadırında, Oksiart'ın ortaya çıkışını ve sonra onunla birlikte olup biten her şeyi canı sıkılarak hatırlar

Feyzaval:

—Bekle beni, ben şimdi bey kız Rokşanek'e gider onunla konuşur ve onun cevabını getiririm der.

—Fakat ben senin döneceğine inanabilir miyim?

—Ben, sahip olduğum en kıymetli şeyi: altın kuşak, çelik kılıç ya da kehribar gerdanlığı sana rehin bırakırım.

—Bende, onlardan pek çok var.

Feyzaval: “O zaman sana daha da kıymetli bir şeyi: sakalımı bırakayım...” diyerek, kulaklarının arkasına takılı altın kancalara ustaca tutturulmuş gümüşü kıvrıkcık sakalını çıkarınca, pürüzsüzce tıraşlı, yaşını göstermeyen güzel bir pers yüzü ortaya çıkar.

O, uşaklardan birine halıda oturmasını ve kıymetli sakalı bakır tepside tutmasını emreder. Kendisi altın yaldızlı asa ile selamlama jesti yapar ve her tarafı süslü ata doğru yönelir.

Uşaklar onu tutup kaldırır ve atın halı şilte örtülmüş, parıldayan oval sırtına oturtur. Feyzaval kendi askerlerinin eşliğinde geniş kapılardan geçerek gözden kaybolur.

KISRAKLAR SAĞILMIYOR

Budaken, yün elbiselerini çıkarıp oları çizgili Sogd şalvarı ile değiştirerek, çıplak adaleli sırtını güneş ışınları altında tutar. O, mavi kuşlar ve kırmızı güller işlenmiş geniş halıya uzanır. Sayısız küçük portakal rengi meyveleri ile yüz yıllık kaysı ağacı dallarını onun üzerinde yaymakta. Şişman gövdesi yılan gibi ağacın etrafına dolanmış olan, kolları ağacın en tepesine dek tırmanan üzüm asmasının sık yaprakları arasında ki, mum rengi üzüm salkımları her yerde görünmekte.

Feyzaval'ın birkaç uşağı, Budaken'in yanında bırakılır, O da onlara, ağaçların nasıl dikildiğini, onlardan ne kadar meyve toplandığını, kışlık için nasıl kurutulduklarını, ahırda neyin bulunduğunu sorar.

İskitler atların eyer ve yüklerini indirir, arklardaki suyun yan taraflarında birikmiş olan tuz ve tozu sıyrarak onları sular. Atlar da ipek gibi parıldayan başlarını sulu taze ot demetlerine gömerek gölgede durur.

Ticaret evine, toz toprak içinde cılız attı yeni bir İskit daha gelir. Terinin soğuması için atın başını yukarı kaldırarak, sütündeki halkaya bağlar. İskit yumuşak adımlarla Budaken'e yaklaşır, kuşağına sokulu bıçağın sapı üzerinde ellerini çaprazlayarak onun karşısında durur. Onun tozdan kül rengine dönmüş yüzünde ter damlaları esmer şeritler meydana getirmiş. Budaken'in bakışı ile karşılaşan İskit, halının kenarına diz çökerek ayakları üzerine oturur.

Budaken'den ilk sorular: "Benim kısıraklar ne yapıyor? Fırtına Kuşu nasıl koşuyor? Küçük çita sağ mı?" diye sormak olur.

—Oyyy-oyyy, kötü. Çoban eğer giderse, onun sürüsü dağılıp gitmez olur mu? Şimdi kurtlar koşup gelecek ve her yöne kuzucukları alıp götürmeye başlayacak.

Budaken iki eli ile tuttuğu şarap dolu, alacalı kil kupayı bırakır ve dikkat kesilir:

—Fakat bey Gelon, bana bütün sürülerime göz kulak olmaya söz vermişti! Yoksa bey Gelon da mı gitti?

—Bey Gelon yapabileceği her şeyi yapıyor: sürünün birinden diğerine koşturuyor, yorgun atları değiştiriyor, çobanlara bağırıp çağırıyor, onları kamçı ile kendi dövüyor, fakat bütün bunların faydası çok az.

—O niçin koşturuyor? Onun işi koşturmak değil. Onun çadırların yanında serin gölgelikte haliya oturması, kımızını içmesi ve yıllık çobanlarının eğilerek gelip, ona ihtiyaçlarını söylemelerini ve stepte olup biten de her şeyi anlatmalarını beklemesi gerekir. Acaba benim herhangi bir zaman çobanlarımın ardından koştuğum oldu mu?

—Sen... O ayrı bir konu. Sen her şeyi geniş avucunda tutmakta idin. Sen ayrılınca herkes, ansız enikler gibi her yöne sürünmeye başladı. Oyyy, oyyy ne yapacağız!

Göçebe hiçbir şeyi derhal söylemez. Onun sözü stepteki patika gibi kıvrımlıdır ve yolda gördüğü her şeyi anlatmak için onun uzaklardan başlaması gerekir.

Budaken ona şarap dolu fincanı verir:

—Önce Sogd şarabını iç ve korkma. Çoban kendi koyunlarına döner ve her şeyi düzeltir. Olup biten nedir?

Yaşlı İskit fincanı alır, koyu renk yağ gibi şaraba bir gözü yan yan bakar ve onu koklar:

—Hiç böyle bir şarap denememiştim. Papay bizim hepimize güç kudret ve çocuk sürüsü versin! Diyerek şaraptan biraz içer dilini şaklatır: "Bal mı katmışlar? Kafa omuzlar üzerinde dönmez mi?" diye soran İskit, Başını geriye atar, kil fincanın dibini görünür ve gözlerini fal taşı gibi açan ihtiyar oflayıp pufalayarak fincanı haliya koyar.

—Çarpışmalarda Sogdlar bizden daha zayıflar, ancak bizim kımız çalkalayıcılarımız böyle şarap yapamıyor diyerek devam eder Budaken: "Pekâlâ, seni ovamızdan benim ardım sıra neyin kovaladığını, şimdi düzenli olarak anlat bakalım"? Adın ne senin? Galiba Asuk değil mi?

Birden neşelenen İskit yanıtlar:

—Evet, doğru, adım Sagil Asuk! Ben doğduğum zaman, çadıra giren babam bir yaban keçi –Asuk¹-- getirmiş! İşte bundan dolayı bana Sagil Asuk adını vermişler. O zamandan beri ben bir Asuk gibi stepte dolaşıyordum ve çadırda oturmayı sevmiyordum. Bilirsin sen: evde oturmak sonuncuyu yiyip bitirmektir, stepte dolanıp durmak ise mutluluğu bulmaktır.

—Pekâlâ, pekâlâ! Şimdi, kurganlarda ateşler yakılmaya başlandığı zaman bana gelmiş olan Sogd Oksiart'ın ne yaptığını anlatarak devam et.

—O Sogd, kırmızı ve buzattan çok hoşlandı, durmadan içiyor, sonra da sığıyor, oynuyor, yaşlıları davet ediyor ve onları da oynamaya zorluyor.

—Misafiri eğer neşeli olursa çadır sahibi bundan sadece sevinç duyabilir. Fakat ben hala, niçin endişe duymam gerektiğini anlamış değilim.

—Bey Budaken Altın Gemler, sende zarar büyük: kırsaklar sağılmadan duruyor, yıklarlar bir araya topladı ve çiğnenmiş çayırdaki, artık otların kalmadığı yerde otluyorlar, onları yeni yerlere sürecektir hiç kimse yok.

—Peki, benim uşaklar ne yapıyor? Yoksa Sogd ile oyun mu oynuyorlar? Ya da birbirleri ile mi dalaşıyorlar? Ya da hastalık mı onları boğdu?

—Onların hemen hepsi senden ayrılmış gitti...

Budaken'in suratı asılır, gözlerini Asuk'a diker. Büyük eli gayri ihtiyari halıyı yoklamaya başlar, sanki kılıcını aramaktadır. Habercinin rüzgâr yanığı buruşuk yüzünden, sonuna dek söylenmeyip gizlenmiş olanı anlamak isteyerek gözlerini onun gözlerinin içine diker.

Dolu fincanı göstererek “şunu da iç!” der.

İhtiyar fincanı gene bir dikişte içer ve onun dili çözülür. Budaken'e doğru eğilir ve kısık bir sesle konuşmaya başlar:

—Birkaç Sak bizi kışkırttı. Diyorlar ki: “Niçin, bey Budaken'e hizmet edelim? Yoksa O da bizim hepimiz gibi bir İskit değil mi? Yoksa O da bizim gibi isli, yağlı çadırda doğmadı mı? Biz niçin onun için çabalıyoruz, çalışıyoruz, O ise bütün kuzuları ve tayları kendi sürülerine katıyor, biz ise hep delik deşik deri pantolonlar giyiyor, öyle devam ediyor, sadece yeni yamalar dikiyoruz?” Bizi kışkırtanlara: “Doğru, doğru fakat Budaken'le nasıl baş edilir? Güneş de onu bizden daha çok aydınlatıyor.” Diye cevap verdik biz.

—Ve herkes benden ayrılmaya söz birliği mi etmiş? Diye hırıldar Budaken.

Yumrukları sıkılır. Sahibinin öfkesinin vahşice parladığını bilen hoş, kılıcını halının altına saklar.

Asuk cevaplar:

—Söz birliği etmek değil, daha ziyade şefler bizi kışkırttılar. Ben onlara: “Bana ekmeği onun verdiğini bilmiyor musunuz?” dedim. Onlar: “Sen korkak bir keçisin, Asuk! Budaken sana ekmek değil, kendi yediği ekmeğin kırıntılarını veriyor.” Diyerek cevap verdiler. Hoşnutsuz birkaç Sak, bizim at yarışları ve şölen düzenlediğimiz zaman, Yaksarta Nehri'nin kıyısında gizlice buluştular.

—Kimler var idi o zaman? Hepsinin isimlerini söyle! Diyerek Budaken, Asuk'un üzerine çullandır ve güçlü eli ile onu halıya doğru sıkıştırır.

1 Asuk: Sogd dilinde dağ keçisi anlamında.

—Hepsinin adını söylerim, hepsini! Ben kendim de orada idim. Sana karşı, herkesten daha çok, senin aygır Fırtına Kuşunda gelen o avcı konuştu...

Budaken, Asuk'u bırakır, ayağa kalkar ve etrafına yaklaşp susarak ayakta duran İskitleri süzer. Onların gözleri Budaken'in üzerindedir ve aralarında Spitamen yoktur.

İskitler fısıldanarak konuşur. Asuk'un anlattıklarını hepsi duyar ve beylerinin nasıl davranacağını görmek için bekler. Budaken'in hiçbir şeyi diğerleri gibi yapmadığını, her şeyi kendine göre yaptığını bilmekteler.

Budaken, Asuk'un omzunu okşayarak gülmeye başlar ve onun aklından geçeni hiç kimse anlayamaz.

İç Asuk! Bizde sana böyle şarap vermezler! Anlatmaya devam et. Benim uşaklar nereye çekip gitti? Hangi beye? Kurnaz ihtiyar Tamir'e mi?

Asuk, şarabın tadını çıkararak devam eder:

—Sıkroş'un taşlı yakası yakınlarında ayrı oba, küçük bir köy kurdular. "Özgür yaşayacağız, hiç kimsenin önünde eğilmeyeceğiz." Diye konuşmaktalar. Orada ben de çadırımı kurmak isterdim, ileride ne olacak bakalım, şimdilik beklemeyi düşünüyorum. Benim sahibim Budaken, ekmeğimi O veriyor, ben onu niçin bırakayım? İşte bütün bunları anlatmam için, sana Gelon gönderdi beni. Bizim nöbetçi kurganlarda dokuz defa at değiştirdim. Seni durdurmak ve bir an önce gerisin geri sürülerinin yanına dönmen için atı gündüz ve gece koşturdum.

Budaken yüksek sesle kahkaha atarak güler:

—Yaşlı kertenkele, kısırakları kendim sağlamak için benim döneceğimi mi düşünüyorsun? Varsın sağılmadan kalsınlar, tayların içecek daha çok sütü olsun! İhtiyar Sagil Asuk, sen benim uşaklarımın arkasından koşturacağımı ve eski sahiplerine dönmelerini rica edeceğimi mi düşünüyorsun? Tanrı Papay varsın bütün Saklara bana verdiği denli at yilkısı versin. İleri! İleri! Diyerek gürleyen Budaken devam eder: "O takma sakallı rakkas nerelerde? Deve ve pire dolu bu rabatta (ticaret evinde) bizi şarapla sarhoş edip, sonra sarhoş sarhoş iplerle bağlamayı mı düşünüyor? Çağırın onu buraya, aksi halde onu aramaya ben kendim gideceğim..."

Azametli, dik duruşlu Feyzaval, açık mor renkte uzun bir elbise giymiş, başında alacalı şerit ve kestane rengi kıvrıcık yeni sakalla, zayıf birkaç uşak eşliğinde avluya girer. Onlardan biri ışıldayan tepside dilimlenmiş kavun getirir.

Feyzaval, eğilerek avucunu alnına koyar:

—Mükemmel atına yedirmen için bey kız Rokşanek, bu kavunu sana gönderdi, Senin ihtişamını ve gücünü, keza yiğit savaşılarını da görmek istiyor. Şimdi seni beklemekte.

—Budaken altı İskit'e atları eyerlemelerini, silahları almalarını ve peşinden gelmelerini, diğerlerine de ayrılmayıp, yüklerin yanında durmalarını emreder. Sogd pantolonunu çıkarıp atar ve tekrar İskit elbisesini giyer.

—Dikkatli olun, atlardan uzaklaşmayın, silahlar yanınızda olsun ve Sogdların okşayıcı sözlerine inanmayın! Bizimle olup bitenleri bilmeniz için askerlerden birini, saraya vardığımız zaman geri gönderirim.

Budaken ve altı asker rabattan çıkar, Asuk boş fincanı kucağında tutarak halıya uzanır ve mırıldanır:

—Sagil Asuk, akıllı adamdır: O hem Budaken'den ekmek alır, hem yoldaşlara yardım eder!..

Gitmemiş olan İskitler, Asuk'un etrafına oturur ve Budaken'in obasında ne olup bittiğini onun ağzından almaya çalışırlar.

HÜKÜMDARLAR HÜKÜMDARI KONUŞUYOR

Dar, eğri sokaklar ve kilden yapılma, çarpık, sağır duvarlar uzayıp gitmekte; o duvarların ardında da evler, saraylar ve bahçeler gizlenmekte. Tüm hayat, orada bir yerlerde, avluların içinde yitip gitmekte. Etrafta ki düz damlar birbirleri üzerinde basamaklanmış gibi durmakta. Kadınlar, onların üzerlerine kurutmak için uzun, beyaz ve mavi keten bezler sermiş, çıplak, esmer çocuklar duvarlara tırmanmakta, sapanlarla kil misketler fırlatmakta ve korkup saklanmaktalar.

Karşıt yönden gelen, çizgili elbiseler içindeki Sogdlar, silahları ışıldayan, parlak cübbeli, horuldayan, görülmedik atlara binmiş süvarilere yol vermek için, ya duvar boyunca süzülerek geçmekte ya da duvarlara yaslanıp durmakta.

Kent merkezindeki tepede kasvetli şişman bir kule yükselmekte. Onun önünde de kil duvarlarla çevrili, dörtgen biçiminde ufak bir meydan bulunmaktaydı. Duvarların ardında üzerleri halkla dolu düz çatıların uzayıp giden sırası görünmekte. Kırmızının, portakal renginin ve yeşilin beyazla meydana getirdiği çizgili elbiseler giyen kadınlar ve çocuklar ayrı gruplar halinde, alacalı elbiseler giymiş olan erkekler ise duvarlarda oturmakta ve başlarındaki kırmızı, mavi şeritler büyük çiçekler gibi görünmekteydi.

Meydanın ortasında küp biçiminde taştan sunak yeri bulunmakta, hafif bir duman onun üzerinde kıvrılarak yükselmekte. Uzun beyaz elbiseler giymiş iki ihtiyar, tüten kömürleri yelpaze ile üfleyerek sunak yerinin etrafında dolanmakta. Kutsal alevi nefesleri ile incitmemeleri için ihtiyarların ağızları, dörtgen beyaz kumaş parçası ile bağlanmıştı. Duvarlardan biri boyunca yaya Sogd savaşçıları, başka bir duvar boyunca da süvariler diziliydi. Hepsi yaklaşık yüz kişi kadardı. Hepsi farklı farklı giyinmiş. Kimisi sicimden örülme diğerleri de deriden zırhlar içindeydi. İrili, ufaklı atların da renkleri çeşit, çeşit.

Uşakları ile beraber Feyzaval, İskitlerle birlikte meydanın çevresinden dolanır ve kule duvarının altında durur.

—Bey Budaken, şimdi bu meydanda yıldırım ve ardından da askerlerin hareketlerini göreceksin!..

Budaken Hoş'un kulağına eğilerek fısıldar:

—Burada ne yapıldığını görüyor musun? Geri dönelim. Bizimkilerin yanına ulaşmayı hala başarabiliriz biz. Burada bir bölük asker var! O taşın üzerinde bizi keser ve yakarlar. Meydanın köşesindeki kapılar açılır ve borazanlar keskin bir sesle uğuldamaya, flütler ötmeye başlar. Sekiz müzisyen ikişer ikişer çıkar. Önde flütçüler, onların ardında davulcular ve arkada da ucu önde ki müzisyenlerin başı

üzerine dek uzanan, uzun düz deri borazanları ile borazancılar. Arkalarından beyaz cüppeler içinde ayin şarkısını söyleyen çocuklar, sonra da yüksek bir şapka giymiş, açık mor renk cübbeye bürünmüş zayıf bir ihtiyar yürüyerek çıkarlar. Genç iki rahip ihtiyarı koltuk altlarından desteklemekte, biri de kocaman cüppenin eteğinden tutarak ardından yürümekte. Yüksek kalpaklar ve uzun geniş pelerinler giymiş üç çift rahip daha belirir.

Bütün alay sunağın önünde yerini alır. Müzisyenler seslerini keser. Ayin şarkıcıları hüznü, tekdüze şarkı söylemeye başlar. İhtiyar rahibi sunağın yanına götürürler ve titreyen elleri ile kendine sunulan sepetten birkaç dal parçası alır, nefesiyle sunağı lekelememek için, kolunun geniş yeni ile ağzını kapatır ve dalları ateşe atar. Bitkiler çatırdar, hoş kokulu mavi duman buram buram yükselmeye başlar. Rahip sonra, ateşi büyük alev dilleri halinde parlatacak olan, iki fincan şarap ve yağı ateşe döker. Bütün çatılarda yüksek sesli haykırışlar yayılır:

Agni¹ sunağımızı kabul etti! Agni bizi seviyor! Agni dualarımızı duydu!

Genç rahip ince bir sesle, kutsal kitap Zaratustra'dan² eski bir şarkıyı söylemeye başlar:

Yıldızlı gökyüzü,
Girdaplı denizler,
Vahşi hayvanlar ve tanrılar,
Cinler ve insanlar—
Bağlıyız biz hepimiz
Biricik kuvvetle.

Kehanet sahibi sözü
Hükmeder her yerde,
Gücün sözü
Ok ve kılıçtır.
Dinleyin yıldızlar,
Dinleyin rüzgârlar,
Türkülerimi.

Boyun eğen güçler,
Sihirbaz bilgisine,
Davet sesleri,
Ok gibi uçun siz ona...³

Rahibin şarkısı, kasvetli kuleden yankılanarak meydanın her tarafında yayılır.

İhtiyar rahibin havaya kaldırdığı mum rengi ellerini, düşmesinler diye onun iki çömezi destekler. İhtiyarın önünde uzun bir parşömen rölesi açarlar. Başrahibin

1 Agni: ateş tanrısı.

2 Eski kutsal kitapların yaratılışı, Zaratustra'ya --ki günümüzde "Zend Avesta" denilmekte-- atfedilmektedir.

3 D. Tsertelev'in çevirisi.

titrek, yaşlı sesini daha iyi duyabilmek için herkes susar.

—Hükümdar fermanını dinleyin! Hükümdarlar hükümdarının söylediklerini dinleyin:

Bu dünyayı yaratan, başımız üzerinde ki gökyüzünü ve üzerimize düşmeden yukarıda yüzen bulutları yaratan, insana yararlı bütün yiyecek ve içeceği yaratan yüce tanrı Ahuramazda'dır. İşte O yüce tanrı Ahuramazda, ışığı bol tanrıya tapınan, mükemmel ve kıymetli insan Bes'i, kendi huzurunda diğer insanların duacısı ve hamisi olması için, Perslerin ve iktidarı altındaki bütün ülkelerin yeni hükümdarlar hükümdarı olarak seçti.

Bundan böyle hükümdar Bes hükümdarlar üzerinde hükümdar, bütün yeryüzü ve çeşit çeşit dilli halklar üzerinde hükümdar ve hem bizim mutlu toprağımız Suguda, hem de uzak ülkeler üzerinde efendi olacak.

Bundan böyle onun adı hükümdar Artakserks olacak.

O, Ahamenidler soyundandır, aslı Perstir, Pers oğludur, aridir, arî ailedendir. Ve hükümdar Artakserks'in iradesi şu an herkese duyurulur: Tanrı Ahuramazda, Bes Artakserks'i hükümdarlar hükümdarı yaptığından, bütün halklara hükümdar Artakserks'e itaatetmelerini, dualarda onun ismini anmalarını, yüce Ahuramazda'nın yüksek yargı için ruhunu kendi yanına almış olduğu Darius'un Bistasbahiy oğlu hükümdarlar hükümdarı, Kodeman adına daha önce nasıl uygulanıyor idi ise, yıllık hediyelerin ona getirilmesi emredilir.

Ve şimdi hükümdarlar hükümdarı Artakserks konuşuyor: Daha önce Pers mızrağı nasıl herkesi hükümdarlar hükümdarının iradesine tabi kılarak, onun gücünü uzaklara taşıdı ise, onlara karşı koyanları nasıl Perslerin ayakları altında toza çevirdi ise tıpkı öyle, şimdi de kindar Ariman'ın ve yılanın oğlu, Çifte Boynuzlu yavuna Kilikas eşkıyası İskender gantag-gat¹ gibi topraklarımızı işgal etti. Pek çok savaşta Perslerin şanlı ve kudretli kuvvetlerini bozmadı ancak, kudurmuş bir kurt gibi Pers topraklarında koşturup durmakta, yüce Ahuramazda Çifte Boynuzlu İskender'i barışçı ve mutlu Suguda'dan kovmak istediğinden, O kurtçukların yediği pis çakal gibi taşlıklarda gebereceği yer olan, karlarla kaplı Haraiva² dağlarına gitti.

Ey insanlar! Artakserks, hükümdarlar hükümdarı, aydınlık tanrılara tapınan bütün dürüst insanlara diyor ki: yeryüzünde olup biten her şey, Ahuramazda'nın iradesi dâhilinde olur biter.

Ahuramazda onun iradesini uygulamak isteyenlere yardım eder. Ahuramazda ona tapınan herkesi korur, onun için endişe verici söylentilerle şaşırmanın, zira yüce Pers hükümdarlığını yaratan, Ahuramazda onu yüce mahkeme günü gelene dek dokunulmaz ve bütün olarak koruyacaktır.

Ey insanlar! Ahuramazda'nın iradesine karşı gelmeyin! Doğru yolu bırakmayın, hiç kimseye kötülük etmeyin! Ahuramazda'ya tapının!

İhtiyar rahip ellerini indirir. Parşömeni tutan rahip onu özenle rulo haline getirir, alına koyar ve kuşağındaki kemerde sallanan, deri borunun içine sokar.

1 Gantak-gat: kindar haydut.

2 Haraiva: Kuzey Afganistan.

İhtiyar eli ile işaret yapınca diğer altı rahip, sunağın etrafına dizilir. Onlar uzun kalpakları ile yerlere dek eğilir, dualar mırıldanır ve doğrulup birer avuçları ile ağızlarını kapatarak diğeri ile sunağa tahıl ve reçine atarlar. Alev yeniden parlar.

—Sunaklar tanrı Agni tarafından kabul edildi! Diye haykırır altı rahip ve ellerini yukarı kaldırır. Sağ el avuçları alıyor gibi yukarıya doğru, sol el avuçları veriyor gibi aşağı doğrudur.

Flütler zarif bir hava çalmaya başlar, davulları ve tefleri altışar ritimli vuruşla çalarlar, rahipler sunağın etrafında aynı anda hareket ederek dönmeye başlarlar. Her biri farklı büyüklükte çember yapar; biri sunağın hemen yanı başında diğerleri sunaktan gittikçe uzaklaşarak. Uzun elbiseleri, düzenli dönüşlerde çan biçiminde dalgalanır ve yukarı kalkık elleri ile aynı tip poza haiz rahipler, alacalı büyük topaç gibidirler.

Budaken yanı başında tanıdık hafif bir ses işitir:

—Bunların manası, gökte dünyanın etrafında dönmekte olan altı gezegen olduğudur; onlar Ay, Çoban Yıldızı (Venüs), Merkür, Jüpiter, Mars, Satürn'dür.

Budaken etrafına bakınır. Yanı başındakül rengi atında Spitamen durmaktadır. Kısık gözlerle dönmekte olan rahiplere bakar, sonra da eliyle önemsemez bir jest yapar:

—Bu dualarla ve dönmeye Çifte Boynuzlu vahşinin saldırısını durduracaklarını sanıyorlar. O ise kan aramakta ve her gün bize biraz daha yakınlaşmakta...

Budaken soğuk bir bakışla Spitamen'i tepeden tırnağa süzer: “Gad-gantak” diye fısıldanır kendi kendine ve “Benim Sakları, sen mi baştan çıkardın? Ben, seni iki elimle boğabilirim! Fakat sen bana daha lazımsın!” diyerek kendini tutar, yüzü duygularını ele vermez olarak kalır.

Yaşlı rahip: “Durun!” diye haykırır

Dans eden rahipler bir an durur. Uşaklar ihtiyarı kaldırır ve omuzlarına oturturlar. O, elini gözlerine siper ederek dönen rahiplerin nerede ve nasıl durduklarına bakar. Sonra onu yere indirirler.

İhtiyar yüksek sesle, heceleri uzatarak haykırır:

—Altı gezegen hayırlar sahibi Ahuramazda tarafından yaratıldı. Yüce tanrının iradesini insanlara göstermek, geleceği önceden haber vermek, tehlikeler hakkında uyarmak için, onlar gökyüzündeki kendi sonsuz yollarında düşmeden hareket etmekte. Buna karşın büyük düşman iyice yaklaşmakta. Fakat gezegenlerin konumları belanın yanımdan geçip gideceğini ve bize dokunmayacağını göstermekte. Ey Suguda! Sen, mutlu ve düşmanların dokunamadan bin yıldır yaşamaktasın ve barış içinde mümin Sogdların zenginliklerini biriktirerek yaşamaya devam edeceksin. Dinle Feyzaval, sen şimdi Afşin Oksiart'ın yardımcısısın, hükümdarlar hükümdarı Bes-Artakserks'e onun huzurlu olması için gündüz gece dua ettiğimizi yaz. Keza gökyüzünde gezegenlerin birbirine uyumu ve yeryüzü etrafında dönüşleri, bunların hepsi Çifte Boynuzlu vahşinin, Suguda'yı rahat bırakıp, dağlara doğru gideceğini göstermekte.

Feyzaval yüksek sesle haykırır:

—Hükümdarımız Artakserks selametle uzun yıllar yaşasın!

Bütün rahip ve savaşçılar bu çılgılığı tekrarlar.

Yaya ve atlı savaşçılar, düzene uymaya çalışarak döner ve “Hükümdarlar hükümdarına şan olsun!” çılgınlıkları ile Feyzaval’ın önünden geçip, kulenin kapıları arkasında kaybolurlar.

Feyzaval süslü atına dokañır ve Budaken’e yaklaşır:

Sogdiana şimdi büyük Pers hükümdarlığının tümünün ana eyaleti, Marakanda ise başkenti olacak. Bizim eski eyalet valimiz, bütün halkları oradan yönetecek. Sogdiana’ya şimdi büyük bir talih geliyor ve Artakserks eğer seni hatırlar ise sana iyilik edebilir, armağanlar bağışlayabilir.

Budaken geniş omuzlarını silker:

—Biz göçebeler yoksul fakat özgür yaşarız. Bizim ne saraylarımız, nede onlarda gizlediğimiz zenginliklerimiz var. Bu nedenle bizim Çifte Boynuzlu vahşiden korkacak bir şeyimiz yok. Bizde bulunan, sağlam kılıç ve iyi atlardır. Biz stepin derinliklerine çekilebilir ve onu, hükümdarlar hükümdarı Kuruş’u karşıladığımız gibi karşılayabiliriz.

Budaken’in cevabı, Feyzaval’ın hoşuna gitmez, fakat Pers inceliği ve nezaketi onu kendine hâkim olmak ve hoşnutsuzluğunu göstermemek zorunda bırakır.

—Benim seni terk etmem gerekiyor bey Budaken, Ben, Marakanda’ya aziz başrahibin bu önemli kehanetini yazmalıyım. Seni ruh sevinci bahçesine benim uşaklar gerisin geri götürür.

—Peki, bey kız Rokşanek? Diye öfke ile bağırır Budaken. “Onun beni beklemekte olduğunu ve sohbet etmek için beni kabul edeceğini söylemiştin! Ben de bunun için geldim buraya! Bana niçin şaka yapıyorsun?”

Görünüşte aşırı derecede şaşırın Feyzaval:

—İşte burada, sen onun kabulünde idin, daha ne istiyorsun? Diyerek yanıtlar. “İşte O, orada çatıda.” Ve Feyzaval, nakışlı kırmızı halıların sarkmakta olduğu evin çatısını işaret eder. Parlak renkli elbiseler içinde bir grup kadın orada oturmaktadır. “İşte orada bey kız Rokşanek. O altı gezegenin açtığı fal törenini seyretti ve seni de, savaşçıları da gördü.

—Ben, bey kız Rokşanek’in çatıdaki örtüsünü görmek için burada değilim. Onu görmek ve onunla konuşmak istiyorum, eğer sen bunu istemiyor isen, evine kendim gider ve onu arar bulurum!...

Budaken, görüşmeyi öylesine ısrarla talep derki, bey kızın yorulduğuna, onun çok ürkek olduğu ve savaşçıların görünüşünden korktuğuna dair, Feyzaval’ın hiçbir iknası işe yaramaz. Feyzaval atı kamçılar ve çatısında Rokşanek’in bulunduğu eve hızla gider. Bir süre sonra çatıda telaş ve sağa sola koşuşturma başlar ve bütün kadınlar yastık yığınına bırakarak gözden kaybolur.

Feyzaval Budaken’in yanına döner:

—Şimdi, Suguda’nın en güzel çiçeği, bey kız Rokşanek’i göreceksin. Onlar elbiselerini değiştirmeye koştular.

BEYKIZ ROKŞANEK

Süvariler beyaz badanalı sağır duvarların yanında durur. Kapılar açılır, Feyzaval'ı bırakırlar ve tekrar kapanır.

İskitler dışarıda beklemeye başlar. Ev, sanki donup taşlaşmış gibidir, içeriden hiçbir ses ve haber gelmez.

Hoş, Budaken'in kulağına fısıldar:

—Bu kızı niçin görmek istiyorsun? O korkmakta ve hiçbir şey bilmemekte. Her şeyi bu takma sakallı şişko yönetiyor.

—Sus, sen hiçbir şeyden anlamıyorsun.

Hoş susmaz:

—Fakat senin artık babayığit dört karın var! Niçin sana biri daha? Yoksa senin telaşın az mı?

“Eğer ben uzak ülkelere geldi isem,” diyerek anlatmaya başlar Budaken, benim canım her şeyi görmek ister: Sogd beylerinin evlerinde nasıl yaşadıklarını, halılarının nasıl olduğunu, kadınlarının ve kızlarının nasıl giyindiklerini... Çadırlarıma selamette döndüğüm ve kadınlarımın yanında sırası ile kaldığım zaman ben bunların hepsini evde anlatmalıyım. Eğer bu bey iyi yaşıyor ise belki stepte ben de öyle bir saray yaptırırım ve kızlarım da onların ki gibi giyinir. Varsın tüm step çevresinde herkes bilsin ki bey Budaken, Sogd zenginlerinden daha kötü yaşamamaktadır.

Hoş dili ile cık cık lamaya başlar:

—Senin ne bilge bir başın var! Ahh-ahhh, vayy-vayy! Ben ise tüm bunları niçin yaptığını bir türlü kavrayamadım. Tekrar evlenmek istediğini düşündüm.

Kapılar açılır. Feyzaval görünür:

—Buyur geç, bey ve buraya bir kişi daha girsin, kadınlar senin gibilerden çok korktukları için daha fazla olmaz.

İskitler saraya girmeyi reddederek homurdanırlar:

—Orada bizi boğarlar. Ve sen Budaken, ipek perdelerin arasından hançeri yersin. Saksafar'ın türkülerini hatırla!

Budaken, eğer bir şeyi yapmaya karar verdi ise, onu hiç kimse vazgeçiremezdi. O attan iner, mızrağı Hoş'a verir, omuzlarını ve uyuşan bacaklarını gerer.

—Benimle kim geliyor?

Spitamen yere atlar:

—Eğer izin verirsen ben gelirim. Suza kadar sana eşlik edeceğime söz vermiştim. Biz, işte Sogd susu¹ göreceğiz.

Diğer İskitler beklemeye karar verir, Budaken ise hafifçe eğilip, Feyzaval'ın ardından kapıya doğru yürür. Onu da Spitamen takip eder.

Avlunun ortasında, zamanın cilaladığı döşeme taşları ile kaplı su dolu dörtgen havuz bulunmakta. Kenarlarındaki lüle lüle çiçek tarhlarında, koyu kırmızı gül çalıları dolu. Avluyu ustaca işlenmiş oymalı, ince tahta sütun galerisi kuşatmakta. Çatı altında, içinde bülbüller ve kırmızı gözlü bildircinler olan, mavi ipten örülme

1 Sus: Sogdca zambak demektir.

birkaç kafes asılıdır.

İki İskit, Feyzaval'ı izleyerek yüksek kil duvarlarla çevrili şeftali bahçesini geçer. Dalı budaklı karaağaçların altında sanki birbiri üzerine konulan kül rengi küplerden yapılmış gibi duran ufak bir ev görünür. Çatı yerinde, bir sıra ufak kubbe kabarık kabarık durmaktadır.

Siyah erkek tavus kuşları, uzun kuyruklarını sürüyerek, keskin seslerle ötüşerek, dar yollarda dolanıp durmakta. Ehlileşmiş ufak boynuzlu iki geyik ağaçların arsında otlamakta. Sarkmış, buruşuk, tüysüz yüzü ile uzun boylu, şişman bir harem ağası sanki içeri bırakmak istemez gibi evin kapılarında dikilmekte. Feyzaval onu kabaca itekler.

Bahçenin derinliğinden yüksek ince bir sesle başlayan ağlamaklı bir şarkı duyulur. Zambak rengi zarif elbiseler içinde, atkı kuşanmış, başlarında alacalı şeritler bağlı birkaç delikanlı, gölgeli ağacın altında bir tarafta oturmakta. Her birinin kulaklarının arkasında, kırmızı bir çiçek takılı. Onlar ellerinde lavta tutmakta ve zarif akortlarla şarkıya eşlik etmekte.

DELİKANLILARIN ŞARKILARI

Düz dam altında, sarı ay.
Sevgilinin gölgesini gördüm ben,
Merdiven gölgesinde kayboldu o,
Basamağın kıyısı karanlık.

Seviyorum seni canım, cilveli yalanın için.

Ey sevgili! Kureşat'ı cezalandıransın sen,
Kendimi sana kurban ederim ben.
Çılgın, akılsız oyunda,
Dönerim rüzgâra ben.

Seviyorum seni canım, cilveli yalanın için.

Sen öldürdün damda aşığını,
Sen yazdın onun kanı ile mektubu,
Ve kanlı yara ışıldamada
Siyah perçem altındaki yazıda.
Seviyorum seni canım, cilveli yalanın için.

Giderim kervanla, hasretinle senin,
Taşırım özlemi vadiden vadiye.
Düz dama uçar altın ışın,
Kıymetli ilahi zambaktan...
Seviyorum seni canım, cilveli yalanın için.

Spitamene, Budaken'in eline dokunur:

—Bunların hepsi nişanlı. Onlarda vakit bol. Onların, stepte yaban atları yakalamasına gerek yok.

Feyzaval İskitleri ilk küçük odaya götürür. Yukarıdan, motifli parmaklıklarla kapatılmış yuvarlak üç küçük penceresi olan kubbeden, zayıf bir ışık sızmaktadır. Işık, parmaklıklardaki bütün deliklerde bulunan inceltilmiş boynuz plakalardan geçmektedir.

Gözler loşluğa alıştığı zaman, duvarlardaki oyuklarda dizili olarak duran bakır ve kil vazoları, fincanları ve çeşitli renklerdeki cam şişeleri görmek mümkün olur.

Feyzaval renkli perdeleri kaldırarak, misafirleri ilk oda gibi ufak bir odadan geçirir ve yukarıda oymalı yuvarlak pencereleri olan dört kubbeli daha ferah salona götürür. Kubbenin dördü de salonun ortasında duran oymalı sütuna dayanmakta. Döşemede alacalı halılar serili. Yüksek sırtlığı oymalarla süslenmiş boş bir koltuk kenarda durmakta. Parlak şatafatlı elbiseler içinde, yaklaşık yirmi kadın duvar boyunca sıkışarak oturmaktadır.

Bütün kadınlar bir hamlede kalkar ve ellerini alını ve göğüslerine kor ve yerlere dek eğilip, Sogdça:

—Hoş geldiniz! Diye haykırırlar.

—Refah içinde yaşayın! Diyerek yanıtlar Budaken.

Elbiseler hışırda ve kadınlar kendilerini halının üzerine bırakır, fakat Budaken'in her hareketinde kıpırdanır, hafifçe kalkar ve tıpkı kaçmaya hazırmış gibi irkilirler.

—Otur, adaletin değerli savunucusu! Diyerek çınlar melodik bir kadın sesi.

Misafirler minderlere kendilerini bırakır.

Ortalığı bir an sessizlik kaplar.

Budaken, kadınların alacalı parlak elbiselerine, pembeye boyanmış yüzlerine, yan gözle bakar ancak onlardan hangisinin bölge hâkiminin kızı, bey kız olduğuna karar veremez.

Grubun ortasında şeffaf ipek örtüye bürünmüş, çok şişman bir kadın azametle, gururlu bir tavırla oturmaktadır. Başındaki altın çelenkteki tellerde, altın kelekler titreşmektedir. Budaken, ağır altın küpeleri, renkli taşlardan gerdanlığı, kollarını dolduran pek çok altın bileziği ve on parmağın hepsindeki yüzükleri fark eder.

Halıda ön tarafta, yetişkinler gibi uzun entariler giymiş küçük kız çocukları oturmakta ve bütün kızlar birbirine benzetilmek istenmiş gibi, onların gözlerine siyah sürmeler çekilmiş, kaşları tek bir çizgi halinde birleştirilmiş, yüzleri de beyaza ve pembeye boyanmıştır. Çocuklardan ileride, gerdanlık ve elbisesine dikili ufak tefek altınlarla süslenmiş küçük bir erkek çocuğu oturmaktaydı.

Budaken'in gözlerinin içine yalnız o bakmakta ve gülümsemekte.

Diğer herkes gözlerini yere dikerek oturmakta.

Feyzaval nezaket soruları sormaya başlar:

—Sizlerin asil durumları nasıl? Kudretiniz çok mu? Hastalık başınızı

ağrıtıyor mu?

Şişman kadın herkesin yerine aynı ifade ile cevap verir.

—Her şeye kadir tanrının iradesine göre ve sizin dikkatiniz sayesinde çok iyi.

Feyzaval Budaken'e dönerek fısıldar:

—Belki, sende, bey bir şey sormak istiyorsundur?

Budaken de fısıldar gibi cevap vermek ister fakat onun sesi tüm salonda gürlür:

—Şu, ortada oturan, üstün yetenekli, şişman güzel kim? Efendinin kızı, bey kız değil mi o?

Bütün kadınlar fısıldanır, şaşkınlığın verdiği haykırışlar ve bastırılan gülüşmeler duyulur.

—Şişman olduğu kadar erdemle de süslü olan bu kadın, bölge efendisinin karısıdır. Rokşanek ise onun kızıdır ve henüz gelmedi.

Bey kadın-valide elbisesini ve göğsünde ki gerdanlığı düzelterek çocuğun kulağına fısıldar:

—Beyoğlu Gistan, Rokşanek'in yanına git ve artık gelmesini söyle. Bu cesur İskit hükümdarı, onu görmeyi çok istiyor. Çocuk yeşil sahtiyan çizimleri ile tıpış tıpış yürür. Safran rengi, nakışlı perde sallanır ve onun arkasından hoşnutsuz bir ses duyulur:

—Ve o da mı beni görmek istiyor?

Çocuk perdeyi aralayıp, elini puflayarak döner. Onun ardından zayıf, yüzü beyaz bir kız görünür. Hiç kimseye aldırmadan, sürme çekili, uzunca gözleri ile yukarı doğru bakar. Kulaklarının altından örülmeye başlanmış birkaç küçük örgünün yeniden örülmesi ile oluşan, kehribar boncuklarla süslü, maviye çalan siyahî tonda, dalgalı iki siyah saç örgüsü göğüslerine düşmektedir. Sırtında çizgileri zambak rengi, koyu kırmızı, ayaklarına dek uzun bir gömlek, beyaz kollarını ufki olarak kaldırıp, tıpkı görünmeyen kırılğan eşyaları dolanmaya çalışıyor gibi ihtiyatlı adımlarla halıda yürür.

Bey kız yorgun bir hareketle oymalı büyük koltuğa yaklaşarak, küçük kanepeye basar ve simli mindere kendini bırakarak, yeşil ipek şalvar içinde ki ayaklarını altına toplar. Ayaklarında ince altın bilezikler parıldar.

Rokşanek, tıpkı her şeyden bıkmış bir ifade ile Budaken'e yarı yüz çevirir.

—Peki, benim dilberim nerede? Diye endişe ile sorar. “Getirin onu buraya!”

Kıvrıcık parlak saçlı, kalçalarının çevresinde kuşak bağlı, Etopyalı bir kız neşe ile gülerken perdenin ardından çıkar. Burun deliğinde firuzeli bakır bir halka takılıdır. Etopyalı ufak bir zincire bağlı, kâh ileriye doğru atılan, kâh kenara kaçan, kül rengi büyücek bir kertenkele -varan- tutmaktadır.

—Sinek ver ona! Der Rokşanek.

Etopyalı hasır sepetten çayır çekirgesi çıkartır ve haliya bırakır.

Çekirge hoplar, kertenkele sıçrar ve onu daha havada iken yakalar.

—Hediyenden dolayı sana minnettarım. Diyerek homurdanır Budaken.

—Hangi hediye? Diye ağır ağır uzata uzata şaşkınlıkla sorar Rokşanek. “Yoksa ben ona hediye mi gönderdim?” diyerek Feyzaval’a döner.

—Cesur beyin geldiğini öğrendiğim zaman, senin adına ben ona senin bahçenin en güzel gülünü ve olgun bir narını verdim.

—Ve o, bana ayrıca kavun da getirdi. Diye ekler Budaken.

—Sadece bir kavun mu? Diye bağırır Rokşanek. “Böyle kocaman bir adama yalnız bir kavun göndermek olur mu hiç? Feyzaval senin ona deve yükü ile kavun ve nar göndermen gerekirdi.”

Kadınların hepsi gülmeye başlar, çocuk ise parmağı ile Budaken’i göstererek Feyzaval’a:

—O senden çok daha fazla kuvvetli. Der.

Rokşanek umursamazca sorar:

—Sizde, kısrakları erkeklerin kendilerinin sağdığı geçek mi?

—Siz at eti yer misiniz? Diye ekler bey kadın-valide.

—Biz stepte atlarımızı doludizgin koştururuz, onlar bize yiyecek de verir ve biz sevdiğimiz her şeyi yeriz.

—Böylesi kertenkeleler sizin memlekette de olur mu? Siz onları öldürüyor musunuz?

—Onlardan bizde pek çoktur diyerek cevaplar Budaken. Fakat onlara dokunulmaz. Onlar zehirli yılanları avlar ve bizim dostlarımızdır.

Rokşanek suskun Spitamen’e uyuşuk uyuşuk dönerek sorar:

—Peki, senin de böyle evin var mı?

—Bizler göçebeyiz, bizim kendimizle başka yerlere götürebileceğimiz evlerimiz var.

Rokşanek’in düşünceleri uzaklardadır ve o kertenkelenin tıslayan şişkin boynunu, tavus kuşu tüyü ile kıskırtırken “Peki, niçin?..” diye sorar.

Spitamen yanıtlar:

—Bizim atlarımız ve koyunlarımız yeni yerleri sever. Biz tüm kışı bir vadide geçirip de, bahar toprağı ısıttığı ve kırmızı gelincikler, sarı laleler, mavi süsen çiçekleri açmaya, göçmen kuşlar kuzeye doğru yayılmaya başladığı zaman, bütün göçebelerin yürekleri hararetlenir. İşte o zaman çadırları söker ve günlerce uzaklara, nehir kıyısına ya da dağ eteklerindeki, taşlar arsından temiz pınarların süzülüp çıktığı yerlere kadar gideriz. Orada çadırlarımızı yeniden kurmaya ve hayvanlarımızı çiğnenmemiş taze otlarda yaymaya acele ederiz. Ve o zaman öküzlerimiz, atlarımız çabucak parıldayan tüyleri ile yuvarlak hale gelir.

Rokşanek ellerini çıkar:

—İşte bu benim hoşuma gitti. Burada, bu duvarlar arsında sıkılıyorum. Dünyayı görmek, tüm cihanda uzayıp giden, uçsuz bucaksız yollardan geçmek istiyorum. Der ve diğer kadınları göstererek konuşur: “Onlar ise beni kendi kulesine kapasın ve bütün hayatım boyunca perdelerle nakış işlemeye zorlasın diye, bahçede şarkı söyleyen çocuklardan biri ile evlenmeye zorlamakta.”

—Peki, sen dünyayı görmek için niçin yola çıkmıyorsun? Diye sorar Spitamen.

—Ben mi? Yalnız yola çıkmak mı? Peki, saçlarımı kim örecek? Vücudumu hoş kokulu yağla kim ovacak? Hayır, yüce Ahuramazda'nın dualarımı duymasını, beni uzak memleketlerden aşırarak, gökle yerin birleştiği yere kadar götürecektir olan, kudretli bir insanı göndermesini bekliyorum.

—Ben öyle bir kadın biliyorum ki diyerek söze başlar Budaken: “O, kudretli bir insansız, Marakanda'dan Babil'e kadar bütün Pers ülkesini, köle olarak satılmış kocasını bulmak için bir çocukla birlikte yayan yürüyerek geçti.

—Bir dilenci gibi yalınayak mı yürüdü? Diye soran Rokşanek'in dudakları alaylı bir gülümseme ile eğilir.

—Evet. Yolda ona hiç kimse dokunmasın ve sadaka için uzanan kol onu ve çocuğu doyursun diye, kızartılmış çivi ile yüzünü kabarınca dek yakar ve cüzamlı bir kadın gibi yırtık pırtık örtülere bürünür.

—Tamam, peki, O Babil'de kocasını bulabildi mi? Diye sorar kadınlardan biri.

—Evet, kocasını bulur, kaçmasına yardım eder ve birlikte Marakanda'ya dönerler. O kadın benim annemdir.

—Ohh, ne mutlu! Diye bağırır kadınlar.

Fakat Rokşanek omuzlarını silker, Spitamen'den yüz çevirir ve Budaken'e döner:

—Senin canın niçin sıkın?

—Benim oğlan, hükümdarlar hükümdarının çağırısı üzerine savaşa gitmişti, esir düşmüş, o şimdi köle olmuş.

—Yüreğim onun için hüznü duyuyor, ona acıyorum ben...

—Benim oğlum eğer özgür olsa idi... der Budaken. “dünyanın yarısını sana gösterebilirdi.”

—Fakat ben onu uzun süre bekleyemem! Bu evde sıkılıyorum.

Feyzaval, konuşmanın yeterli olduğuna karar verir ve Budaken'in kulağına fısıldar:

—Bey kıza bir hediye vermek istemez misin?

Budaken kuşağının arasını biraz karıştırır ve siyah ve kırmızı deri sicimlerden ustaca örülmüş, ufak bir deri kese çıkarır ve onu Feyzaval'a verir. Kuşağından yeşil ipek bir mendil çıkarır, deri keseyi ona koyar, ayağa kalkar ve aşırı ihtiramla bir yüzle, eğilip, küçük adımcıklarla Rokşanek'e yaklaşır. Dizleri üzerine çökerek, ileri doğru uzattığı elleri ile hediyeyi sunar. Rokşanek kuşku ile dudak bükerek, tırnakları boyalı, ince beyaz parmaklarının ucu ile keseyi alır, açar, içine bakar, tekrar kapatır ve elinde evirip çevirmeye başlar. Sonra tekrar açar, oradan ince tel spiraller, küçük halkacık ve süslemelerden yapılma altın bir gerdanlık çıkarır.

Gerdanlığı önüne çevirir ve sabırsızca bağırır:

—Ne duruyorsunuz? Bana bir ayna verin!

Etopyalı kız perdenin arkasına koşar ve oradan uzun saplı perdahlanmış gümüş aynayı ve su dolu resimli kil kupayı getirir. Rokşanek aynayı suya batırır¹

1 O zamanlarda cam ayna bilinmemekte idi, perdahlanmış metal, ona balıktan önce suya batırılarak ayna olarak kullanılmakta idi.

ve Etopyalı kız karşısında tutsun diye ona verir, kendisi ise gerdanlığı ölçmeye başlar.

—Çok güzel! Diyerek bağırır bütün kadınlar. “Sen güzel bir kızsın! İskitlerin hükümdaricesi olabilirsin!”

—Elbette olabilirim, diyerek özensizce yanıtlar Rokşanek. Beni herkes sever. Fakat İskit hükümdarı ölürse, cesetle birlikte onun karısını da yakıyorlar, bu nedenle İskit hükümdaricesi olmayı canım istemiyor... Ve O, Budaken’e dönerek kuğunun guğuldaması gibi bir sesle: “Ben yarım sene bekleyeceğim; eğer senin oğlan bu süre içinde dönerse buraya, bana gelsin. Ben ona bakarım ve o zaman senin mi yoksa onun mu daha iyi olduğunu söylerim.

İnce kollarını kaldırır ve bilezikleri tınlatarak, ihtiyatla sallanan bir yürüyüşle çıkar ve perdenin arkasında kaybolur. Etopyalı kız da onun ardından kertenkele ile gölge gibi kayar. Herkes sessizce onu arkasından bakar, bahçeden ise damat adayları türkülerinin feryadı duyulur.

Feyzaval dikkatle kalkar. Budaken asık suratla ona bakar, bacaklarını genişçe açar.

Kadınların hepsi sıçrayarak ayağa kalkar ve koro halinde bağırırlar:

—Her şeyi gören sizi korusun!

—Refah içinde yaşayın! Diyerek yanıtlar ayrılanlar.

Onlar karanfil ve misk kokusu ile tütsülenmiş küçük odadan geçer ve avluya çıkarlar. Güneşin parlak ışıkları onların gözlerini kamaştırır. Kapıların ardında gölgede oturan İskitler, sıçrayarak ayağa kalkar ve Budaken’e atını getirirler. Onlar hareket eder ve dar sağır sokağa tek sıra halinde girerler.

Hoş, Spitamen’e merakla sormaya başlar:

—Rokşanek’in Suguda’da ki en güzel, en akıllı kız olduğu gerçek mi?

Spitamen düşünür ve cevaplar:

—Masallarda daima, hükümdarın karısının ya da kızının herkesten daha güzel ve akıllı olduğu anlatılır. Bey Oksiart’ın damadı olup derhal cennetin bahçesine kavuşmak isteyen, bütün delikanlılar da Rokşanek’in en güzel olduğuna dair türkü söylemekte. Fakat Rokşanek’in üç buğday tanesini un olarak öğütebileceğini ve bir keçiyi bile sağabileceğini sanmam!

Hoş içini çeker:

—Bunu bizim karılarımızın, yoksulların karılarının bilmesi gerekir, O ise bey kız! Yoksa beylerinde mi çalışması gerek?

Spitamen, Hoş’a bakar ve mırıldanır:

—Sen bir çanak yalayıcısı, her şeyi beyinin kulağına fısıldamaktasın. Onun kulağına, senin pörsümüş dilini koparmasını da fısılda...

İskitler tek sıra halinde ticaret evine yaklaştıkları zaman Spitamen, Budaken’e iki silahlı Sogd’un tuttuğu, debelenen ve yüksek sesle inleyen insanı göstererek durdurur. Onun yüzü kanla kaplıdır. Elleri de arkaya kıvrık. İpin ucuna bağlı olan bir kemiği de burnundan geçirmişlerdi ve ipin her hareketinde feryat etmektedir.

—Acaba büyük bir suç mu var? Diye sorar Budaken.

—Levşa-Şeppe! Senin yüzünden ölüyorum kurtar beni! Diye bağırır adam.

Spitamen: “Kukey-çorapçı! Ne yaptılar sana?” diye bağırır.

O ileri atılır, kamçıyı hızla savurarak vurmaya başlayınca, Kukey’i tutan iki Sogd kaçır. Spitamen attan atlar bıçakla ipi keser.

“Burnumda ki kemiği çıkarma” diyen Kukey inlemektedir. “Kan tekrar fişkirir!” Kukey, Spitamen’in atının dizginine yapışır. “Senden ayrılamam, sizinle beraber kalacağım, aksi halde beni idam ederler!”

—Kukey, şimdi burunsuz da olsan... Fakat burunsuz da yaşanır, büyük bir keder de olsa! Diyerek Kukey’i teselli eder İskitler. Koltuk altlarından tutarak Kukey’i avlunun içine götürürler.

“SEVİYORUM SENİ CANIM!..”

Misafirler Sak stepinden ayrıldığı zaman, Rokşanek büyük odaya geri döner. Ellerini şakaklarına koyup irkilir ve uçurumdan düşecekmiş gibi sallanır.

Bütün kadınlar sıkışık bir halka halinde oturup, gözlemlerini birbirlerine aktararak fısıldanır:

—O şişman İskit, bey gibi hareket etmeyi hiç bilmiyor, ellerini sallayıp, kulağının arkasını kaşıyor.

—Fakat onda ki atlar, bizim kentte ki ahaliden daha çok!

—Bizim Rokşanek ne kadar mükemmel yürüyordu, tam bir hükümdariçe! O hükümdariçe olmak için doğmuş!..

—Rokşanek, eğer bu beyle evlenirse, bütün İskitlerin hükümdariçesi olurdu ve altın püsküllü, kırmızı hükümdar elbisesi giyerdi.

Rokşanek inleyerek bağırır:

—Kesin gıdıklamay! Yoksa benim ölmekte olduğumu görmüyor musunuz?

Bey kadın-valide ve diğer kadınlar irkilerek ayağa sıçrar ve bey kızı koltuk altlarından tutarlar.

—Ne oldu sana canım? Diye fısıldanır annesi. “O genç İskit sana çok kötü bakıyordu; onun aptal gözleri sana dokunmuş olmasın? Belki de o ‘bir buçuk adamın’ hediye ettiği gerdanlık büyütlü idi ve sana hastalık getirdi? İskitlerin biz Sogdları sevmedikleri bilinir.

Fakat Rokşanek ince kolunu savurarak, sabırsızca sıyrılmaya çalışırken, titreşen bilezikler tınlar.

—Hayır, hayır! Tam doğru değil!

—Öyle ise ne? Söyle, canım benim!

—Hiçbir şeyi görmüyor ve anlamıyorsunuz: bu vahşi insanlardan, tıpkı yaban at yılıkısının kokusu gibi korkunç bir koku yayılıyordu!

Kadınların hepsi birbiri ile bakışır ve heyecanla ellerini çırpırlar:

—İşte bu gerçek bey kızı! Bizim farkına bile varamadığımız bir şeyden O nasıl da ıstırap çekiyor. Fakat onlar artık gitti, sen niçin ıstırap çekmekteisin?

—Yoksa siz onlardan sonra evde katlanılmaz ekşi bir bulut kaldığını hissetmiyor musunuz? Mis ve gül suyu getirin! Bir şeyler yapın aksi halde ben boğulacağım!

Herkes koşuşmaya başlar. Kömür közleri olan mangalı getirirler. Tüten hoş kokulu kök parçalarından mavi dumanlar yükselir. Annesi dua ederek kömüre peygamber çiçeği sapları ve safran tozu atar. Hizmetçiler odaya gül suyu serper. Hepsi, Rokşanek'i ihtimamla odasına götürür ve yumuşak minderlerin üzerine yatırır. O gözlerini kapatarak inler. Küçük Etopyalı kız onu yelpaze ile serinletir. Çok sevdiği kertenkele bile Rokşanek'i sinirlendirdiği için kertenkeleyi uzaklaştırır.

Bey kadın, bütün kadınları yollar ve Rokşanek'in yanına halıya üzüm ve ballı börek kabını bırakıp sessizce ayrılır. Etopyalı küçük kız, bey kadının ardından kapının mandalını kapatır ve Rokşanek'in yanına döner.

—Hepsi gitti mi? Diyerek inler kız. Onlar, damat adayları, misafirler ve telaşları ile bana nasıl da eziyet ediyorlar? Sen kapının yanında oturacak ve dinleyeceksin. Eğer kapıyı çalarlarsa, bey kız çok hasta ve rahatsız edilmesine izin vermiyor dersin.

Etopyalı kız hastaya korkuyla bakar ve kapıda ki halı perdenin arkasında kaybolur.

O zaman Rokşanek ayağa sıçrar ve odayı bir kedi gibi sessizce yürüyerek geçer. Halının altından bir kâğıt tomarı çıkarır, duvardaki küçük hançeri alıp ipek kuşağının arasına sokar, el merdiveninden kolayca tavana tırmanır, mavi gökyüzü ve yıldızların aydınlattığı dörtgen açıklıktan çatıya çıkar.

Sıcak gecenin örttüğü kent yavaş bir mırıltı ile uğuldar. Evcilleşmiş güzel sesli bıldırcınlar karşılıklı ötüşmektedir. Tellere yumuşak dokunuşlarla değişerek perdeden perdeye atlayan şarkılar uzaktan muğlâkça duyulur. Işıldayan büyük turuncu yıldızlar altında, Rokşanek'in mavi elbisesi karanlıkta parıldar. Çatının kenarına yaklaşır ve uzaklara, ovaya serpilmiş olan evlerin sönmekte olan ateşlerine bakar. Evlerin gerisinde dağ silsilelerinin çıkıntılı sırtları gökyüzünde netçe görülmekteydi.

Aşağıya, çalıya benzeyen nar ağaçlarının göze çarptığı ve genç şeftali ağaç sıralarının uzayıp gittiği bahçeye doğru bakar. Bir ağustos böceği çalılarda cırıldamakta. Rokşanek kâğıt rulosunu açar ve ipek merdiveni duvarın çıkıntılarına tutturup çatıdan ihtiyatla sarkıtır. Belli belirsiz bir gölge sessizce çatıya tırmanır, rüzgâr esintisi gibi Rokşanek'e yaklaşır.

—Benim ben, kaşlarının yayından atılan okla yaralı Ferik'im. Üç gündüz ve üç gecedir duvarda kırmızı örtünü göremeyip ıstırapla kıvranmaktayım. Şimdi buradayım canım! Ben senin çağırına geldim ve senin için ölmeye hazırım.

Titreyen el Rokşanek'in omzuna dokunur ve onun gerdanlığı tınlar.

—Buraya gel Ferik. Burada elmas gibi yıldızların altında duralım ve sen bana uzun uzun anlat. Bugün seni dinlemek istiyorum... Bana uzaklarda ki ülkeleri anlat.

Ben gürültülü kentleri, kırmızı kanatlı gemileri olan denizleri görmek istiyorum.

—Ben bey değilim, diyerek fısıldar delikanlı. “Servetim yok, sadece yoksul bir şarkıcıyım, fakat şarkı söylemeyi bilmekte ve insanlar da beni dinlemeyi sevmekte. O şarkılar seni de beni de besler. Kaçalım buradan, uzak bir ülkeye gidelim. Orada ben senin ışıltılı gözlerine dair, zarif gölgene dair, sen bir panter gibi çevikçe yürürken, bileziklerinin tınlayışına dair şarkılar söylerim. İnsanlar da bana ağır gümüş mangırlar ve parıldayan altın darikler¹ verirler.

—Ben seninle birlikte kaçamam. Yoksul gömleği giyerek, tozlu yollarda yürüyemem. Fakat senin şarkıların olmadan da yaşamak istemiyorum. Babam beni Marakanda’ya, yeni hükümdarlar hükümdarının gelin aramakta olduğu yere, göndereceğini söyledi. Eğer akıllı ve kurnaz olursam, benim Perslerin hükümdariçesi olabileceğimi söylüyor. Babamın ne kadar sert olduğunu bilirsin, eğer onun isteğini yerine getirmez isem, beni sükût² kulesine atmalarını emreder. Böyle daha fazla yaşayamam... Fakat o dane? Parmaklarımın ucu senin gözyaşlarını hissediyor. Üzülme, seni unutmam ve yanıma alırım; seni çağırdığım zaman, bey sarayında şarkılar söylersin, kervanların varmaya çalışıp ta, varamadıkları cennet bahçelerinde şarkılar söyleyeceksin...

—Beraber ölelim ve sonsuz uykunun kanatları ile mucizevî bahçelere uçalım!

Kapılara yüksek sesli bir vuruş ve bağırtilar Rokşanek’i yerinden sıçratır. Delikanlının kucağından kopar ve çatının kenarına koşar. İnsanlar portakal rengi fenerle bahçenin yolunda yürümektedir.

—Bu babam! Ben onu sesinden tanırım. O aniden döndü. Ne yapmalı. O buraya geliyor. Eğer bizi görürse, benim utanç davullarım buradan yuvarlanacak ve bütün pazarda gümbürdeyecek.

—Beraber şimdi ölelim!..

—Oyy benim kıymetli Ferik’im! Ölelim! İşte benim hançerim!

Delikanlı hançerin ucunu göğsüne dayar ve üzerine atılır.

—Ben seni seviyorum canım!.. Diye mırıldanır keçeleşen dili.

Rokşanek, delikanlının üzerine eğilir ve kulaklarını dayar.

—Ben ne yapsam? Nasıl kurtulsam? Ölmek çok korkunç bir şey! Niçin böyle yaptı?

Bahçedeki sesler evi dolandır ve sonra aşağıdan, içerideki odalardan duyulur.

Rokşanek ne yapacağını bileniden, mecalsiz bir halde bekler... Odasındaki merdiven gıcırdamaya başlar, bey Oksiart’ın fenerle aydınlanan yüzü, kuru uzun burnu, dalgalı sakalı ve altından uzun saçların çıktığı keçe şapkası çatının dörtgen biçimli açık deliğinden görünür. Öksiart neşe ile güler. Onun ardından çatıya asık suratlı yaşlı harem ağası çıkar.

—Burada mısın sen Rokşanek? Sen cinlerden ya da gece rüzgârının tehlikeli hastalığından korkmadan burada mı dolaşıyorsun? Demek sen artık hasta değilsin.

1 Darik: Pers parası.

2 Sükût kulesi: Ölülerini gömmek yerine, vahşi kuşlar paçalasın diye cesetlerin bırakıldığı yer. Bu tip kule kalıntıları İran ve Özbekistan’da günümüze dek kalmıştır.

Suçlusun... O step eşkıyası Sakları niçin kabul ettin? Onları parça parça eder ve sırtlanlara atardım. Bey Budaken'in beni, basit bir esir gibi tuttuğunu düşünebiliyor musun? Yalnız onun damadı, bey Gelon bana at ve kılavuz verip özgür bıraktı. Buna karşılık ben ona eski şarap, altın ve esir kadınlar göndermeye söz verdim... Fakat senin neyi var?.. Yüzün bembeyaz... Elinde ve elbisesindeki kanlar nereden?..

Rokşanek gözlerini indirip, güçlkle yanıtlar:

—Buraya, çatıya meçhul bir eşkıya tırmandı ve bana saldırdı. Ben savaşçı kızımı ve hançeri ona sapladım. O düştü...

Rokşanek sallanır ve dermansız bir halde kendini halıya bırakır. Oksiart şaşkınlıkla kızına, sonra da harem ağasına bakar. Harem ağası işaret parmağını serinkanlıca yukarı kaldırır:

—Daha sessiz!

—Fanfal, işe yaramaz koyun! Senin kafanı kopartırım!

—Değmez!

—Sen niçin gözetlemedin? Sen ne yapıyordun?

—Ben bey kız Rokşanek'in bütün kadınların evde dolaşmamaları, şarkı söylememeleri ve konuşmamaları için verdiği emri yerine getirdim; onun bilge kafası ağrımakta.

—Fakat sen benim evi beklemene dair emrimi unutmuşsun!

—Hayır, ben keza bahçede de oldum ve orada ağustos böceğinin şarkısını dinledim.

—Herhangi bir şey gördün mü?

—Ağustos böceğinin çatıya nasıl tırmandığını gördüm.

—Onu yakalamak için hiçbir şey yapmadın mı?

—Ben atların ayak seslerini duydum ve seni karşılamaya koştum ve seni buraya çatıya getirdim. O eşkıya işte, yatıyor... Evet, O bizim kaygısız şarkıcı diye bildiğimiz Ferik dir. Daha sessiz ol, efendi!

—Sen “daha sessiz ol” diye nasıl konuşabilirsin? Uşakları çağırmak, küstah bedeni alana taşımak ve başkalarına korku salmak için orada parçalara ayırmak gerekir.

—Hayır, efendim! Öyle yapmak gerekmez. Kindar diller en şerefliyi karalamayı sever. Bu nedenle şu ağustos böceğini Sükût Kulesine götürmesi için sadık bir uşak çağırmak gerek. Oraya iki kişinin gitmesi bir kişinin dönmesi gerek.

—Sen bana sadıksın Fanfal. Ben bunu unutmayacağım! Herkes uyuduğu zaman bunu sen yaparsın. Pekâlâ, şimdi sadece faziletin temelini, valide bey kadını çağır. Zavallı bey kıza yardım etmek gerek. Sağlığı yerinde değil. Ona yardım etmemiz gerek.

SÜKÛT KULESİNDE

Hanın kapısına yaklaşıncı, Budaken atı durdurur ve Hoş'u çağırır.

Yaşlı uşak yaltaklanarak Budaken'in gözlerinin içine bakıp sorar:

—Sana koyun mu kızartmalarını emredersin? Ya da sütte kuzu haşlamalarını mı?

Bey Spitamen'e dönerek: "Pekâlâ sen ne düşünüyorsun hangisi daha iyi olur?" Diye sorar.

—En iyisi hemen şimdi atları yüklemek ve buradan uzaklaşmaktır. Diye fısıldayarak yanıtlar avcı. "Duvarlar üzerimize doğru geliyor ve bu duvarların arkasında ihanet fokurduyor."

—Evet, öyle yapalım! Diye yanıtlar Budaken.

Hoş araya girer:

—Fakat şimdi geç oldu, bendin kapakları kaldırıldı ve kanallara, tarlalara su bırakıldı. Biz geçit yeri bulamayız, atlar çamura saplanır.

—Biz şimdi gidiyoruz, acele edin babayiğitler!

Hoş eğilir ve Budaken'in ayağına dokunur. Gözle Spitamen'den yanı işaret eder ve fısıldar:

—Ona güvenme!

—Kendi işine bak! Diye böğürür Budaken.

—Bakıyorum, bakıyorum! Diye homurdanır Hoş ve avluya gider.

Bekçi kulesinin tepesi, batan güneşin sonuncu kızıl ışıklarında hala ağarmakta idi, İskitler duvarların açık yerlerinden tek sıra halinde تنها yerlerden sessizce geçmeye başladıkları zaman, dar sokaklarda mor renkli gölgeler uzayıp gidiyordu. Onlar, kentin arka kapılarından, Şur-Bel dağlarına doğru giden yola çıkarlar. Asuk atın sırtında bağlıdır, o hiçbir şeyi hatırlamayacak denli sarhoştur ve sadece tek bir şey tekrarlar:

—Asuk akıllı adam, O Budaken'enden de akıllı!

Bekçi Kukey, atı dizgininden tutup götürür. Feyzaval'ın uşakları tarafından tanınmaktan korkarak, yüzünü mavi bir bez parçası ile örter ve İskit cübbesine bürünür.

Kapıların yanında oturan iki bekçi, geçip gitmekte olan İskitlere, onların olağan dışı alacalı elbiselerine ve tüylü atlarına ağızları açık bakar. Bekçiler başkanın yanına gidip, yabancıların gittiklerini haber verip vermemeyi uzun süre tartışırlar. Nihayet onlar kapılar kapandığı zaman pazardaki şarap dükkânına gidip, tuhaf misafirlerin kentten gitmiş olduklarını dükkânın devamlı ziyaretçileri ile konuşmaya karar verirler.

İskitler boş yolda dağa doğru hareket eder. Kayalık sırtlar kıpkızıl gökyüzünü örtmeye başladığı zaman, Spitamen durma işareti verir. İleride pamuğun yeşil bitkileri ile dolu, su içinde büyük bir tarla uzanıp gidiyordu. Delik deşik paçavralarla güçlkle örtünen, güneşten ve kirden kararmış birkaç köylü uzun sırtlarla kanalların etrafında dolanmakta ve suyun akıntısını tarlalara yöneltiyorlardı. Akşamın sessiz havasında onların bağırıtları açıkça duyuluyordu.

İskitler burada yükleri atlardan indirir ve köstekler. Durdukları açık alan dulavrat otu çayırda kaplıydı. Yan tarafta çatisiz, alçak ve geniş bir kule görünür.

Onun yanı başında da kilden yapılma ufak bir ev vardır.

İskitler üç ateş yakar ve mızrakları yere saplayıp, yıldız biçiminde yere uzanırlar.

Budaken: “Şu ne kulesi?” diye sorar.

Spitamen yüzünü buruşturur:

—Orası Sükût Kulesidir, köpekler orada cesetleri yer. Bey, sen buradan uzaklarda bir yerde öl, burada ölmek iyi değil.

—O-köpekleri niçin yok etmiyorlar?

—Ne diyorsun sen? Onlar kutsal köpeklerdir. Onlara dokunanları öldürürler. Kulenin yanındaki o ufak evde ise aziz ihtiyarlar yaşamakta ayrıca ölümler üzerine önce onlar dua etmekte sonra da köpeklere vermekteler.

—Oyy yüce Papay! Diyerek bağırır Budaken ve sol omzundan geriye doğru tükürür. “Son olarak bir kez daha, gökyüzündeki demir çiviye görmek, rüzgârı ısılığını ısıtmek, at yılıksının kokusunu hissetmek için, açık alanda, çarpışmada ölmek istiyorum. Burada ise hiç ölmek, en sonuncu yoksul olarak dolanıp durmak daha iyi. Stepte gene de Sogd köpeklerinin ölümleri nasıl yediklerini anlatmak gerek. Bey Tamir galiba bunu görmemiştir. Oraya kuleye gitsek baksak olmaz mı?”

Ay yükselmeye başlar. Yakılan ateşlerin ısıttığı İskitler uyuklar. Budaken ve Hoş Sükût Kulesine doğru yola çıkarlar. Spitamen önden gidererek su dolu dörtgen tarlaların sınırları arasında yol araştırır. Bentlerin üzerinden aşan suyun dere gibi aktığı arığın kıyısından yürümeye başlarlar. Mavi ay ışığı, sessiz ovayı doldurur, kurt ve çakalların sessiz gölgeleri çıplak boş yerlerden kayarak geçer. Geniş kule ileride tek başına duran bir karaltı gibi görünmekteydi. Bitişğinde ki binada bir alev parıltısı görünüp kaybolur. İskitler yaklaştıkları zaman, dere yatağındaki görünmeyen yüzlerce çakalın karşılıklı, boğuk homurtu, ciyaklama ve uluma seslerini ısıtırlar. Kulenin bir yanında tepesine doğru çıkan dar, taş bir merdiven bulunuyordu. Spitamen bütün taş parçalarından yontularak yapılan kocaman basamaklarda sessizce çıkmaya başlar. Kulenin tepesinden bir haşırtı duyulur, iri siyah gölgeler geniş kanatlarını cırpar ve havalanıp İskitlerin başları üzerine dönmeye başlar.

Budaken kılıcını çeker, Hoş merdivene çöküp oturur ve daha ileri gitmemek için yalvarır.

—Cinler ve periler ölümleri biraz korkutmak için, geceleri buraya uçup gelmekte. Onlar bizim kanımızı emer ve bizi parçalarlar.

—Bunlar çıplak boyunlu leş akbabaları. Der Spitamen. “Hoş, seni dağların tepelerine götürmesin diye dikkatli ol. Onlar senin gibi besili olanları sever.”

Merdivenin tepesinden kulenin içine bakmak mümkündü. Mavi ay ışığı iç meydanlığı parlakça aydınlatıyordu. İnsan kemiklerinin yığınları ağarmakta. İri, siyah, uzun tüylü köpekler dolanıp durmakta ve birbirlerinden kemikleri kaparak hırlaşmaktaydı. Yabancıların bulunduğunu sezen köpekler gürültüyü kesip koşarak kümelenir ve havlamaya başlarlar.

—Köpekler kendilerine yiyecek verilmesini istemekte! Der Spitamen.

“Ölülerin akrabaları buraya gelerek, köpeklerle yukarıdan bakmakta ve yiyecek atmaktalar.”

—Bu ne gürültü böyle, tam bir köpek pazarı! Diyerek tükürür Budaken. “Çabuk gidelim buradan!”

Köpekler aniden susar ve kenarlara kaçar. Aşağıdan kapı gürültüsü gelir. Beyaz kalpak ve beyaz elbise içinde bir ihtiyar görünür. O bir eli ile fener tutmakta, diğeri ile de ucu üççatallı olan uzun bir sopa tutuyordu.

—Gizlenin! Diye fısıldar Spitamen. “Şimdi siz herkesin görme fırsatı bulamadığını göreceksiniz.”

Üçü de gözlemeye devam ederek duvarı kendilerine siper ederler.

İhtiyarın ardı sıra iki kişi omuzlarında sedye ile girer. Sedyeyi taşıyanlardan biri iri, şişko, tüysüz bir adam, diğeri de yarı çıplak bir köledir. Sedyede iple sarılarak bağlanmış bir beden yatmaktaydı. Ay ışığında delikanlının kar gibi beyaz yüzü, kapalı gözleri açık seçik görünüyordu. Sedyeyi bir ucu üzerinde yere koyar, diğeri ucunu da duvara dayarlar ve delikanlı böylelikle dikilen bir durum alır.

Beyaz kalpaklı ihtiyar yapılacakları anlatır:

—Ölünün yüzü, güneşin doğuşunu karşılamak için doğuya dönük olmalı. Kutsal köpekler bütün etleri yiyip bitirinceye dek onun ruhu burada kalacak. O zaman ruh Çin vad köprüsüne uçacak ve orada keskin bıçak ağzı gibi ince tahtadan geçmesine izin verilmesini bekleyecek. Ruh eğer adil idi ise tahtadan mutlulukla geçecek, eğer hayatta pek çok kötülükler yaptı ise, cinlerin işkence edip sonsuz ateşte yaktıkları yere yeşil balçıklı bataklığa uçup düşecek.

İhtiyar ellerini aya doğru uzatarak, şarkı söyler gibi duayı mırıldanmaya başlar. Şişko, tüysüz adam geri çekilir, ipi çıkarır ve arkadan köleye vurmaya başlar. İlmik kölenin başına geçer ve o sırt üstü devrilir, fakat aynı anda şiddetle kendini savunmaya çalışınca, ikisi de yere düşer. Köpekler havlamayı artırır, ihtiyar ise üççatallı sopa ile mücadele eden köleye vurmaya çalışır.

—Deli adam sen ne yapmaya çalışıyorsun? Diye homurdanır Budaken.

Spitamen duvarın üzerine sıçrar ve kıyısından tutunarak aşağı atlar.

—Ben buranın ciniyim! Diyerek kısık bir sesle hırlar O. “Ölülerin kutsal sükûnetini bozmaya kim cesaret ediyor?”

Spitamen oradan bir kaval kemiği alıp Şişko’ya ve İhtiyar’a dürtmeye başlar. Onlar yabani çılgınlık atarak ve paldır küldür kaçarak kuleden çıkarlar. Kapı açık kalır. Tüyleri karmakarışık, ürken kutsal köpekler, ciyaklayarak birbirleri üzerinden atlayıp açık kapıya doğru atılır ve kuleden kaybolurlar.

Spitamen yatan kölenin üzerine eğilip, boğazına takılmış olan düğümü çözer. Köle yarı boğulmuş bir halde kalkar ve korku ile Spitamen’e bakarak geriler.

—Eğer sen buranın cini isen yoksul köleyi öldürme! Benim hiç kimseye bir kötülüğüm dokunmadı.

—Ben tıpkı senin gibi bir cinim! Diye yanıtlar Spitamen. “Senin sahibin kim?”

—Benim efendim, bu kentin sahibi Bey Oksiart’dır. Bu akşam aniden geldi ve şu ölüyü buraya Sükût Kulesi’ne taşımamı emretti.

—Seninle birlikte olan kimdi?

—Harem ağası başı Fanfal. Beni niçin boğmaya çalıştığını anlayamadım. Ben efendimin gayretli bir kölesiyim.

—Demek ki sen efendinin istediğinden daha fazlasını biliyorsun, işte bu senin suçun.

Spitamen delikanlının cesedine döner. Genç yüz, ölümün dokunmadığı zarif hatları koruyordu. Gözler kapalıydı. Spitamen kulağını yüreğine dayar ve uzun süre dinler. Sonra kuşağından küçük bir su kabağı çıkarır ve gencin dudaklarına birkaç damla damlatır. Kirpikler titrer ve ağzı fısıldar:

—Seviyorum seni canım, cilveli yalanın için!..

—Eh, burada gene o ince kertenkele işe karışıyor. O, bunu Çinvad'ın köprüsüne yollamış, bu ise onu hala unutamıyor! Ben seni bu hastalıktan kurtarırım!

Spitamen bıçağı çekip çıkararak ipleri keser. Ayaklarına küçük bir hançer düşer. Spitamen onu yerden alır, inceler ve çizmesinin gocuna sokar.

—Dinle, efendisinin akılsız kölesi!.. Kaplan eğer kurbanını öldürmek için, başarısız bir atılım yapar ve sıçrayışı boşa giderse, ikinci bir atılım daha yapar. Bey Oksiart'a dünya sen yoksula zindan olur. Onun için bir şey fark etmez ve seni öldürür. Şimdi benimle gel, ve bu genci sırtıma yüklemek için bana yardım et.

Spitamen genci tutup kaldırır ve küçük kapıdan geçerek kuleden çıkar. Budaken ve Hoş aşağıda beklemektedirler.

—Burada olup biten ne?

—Bey Oksiart stepten aniden dönmüş ve ikisini Çinvad'ın köprüsüne göndermek istemiş. Bu topraklardan bir an önce kurtulmak için, biz yolumuza devam etmeliyiz. İşte bu ise senin bey Budaken, yeni sadık uşağın senin atlarına bakar. Benim atta sırt üstü yatan çocuğa, hançerin yılan gözü ile zehirli ağzı dokunduğundan ölüyor. Eğer izin verirsen benim ata binsin, ben de yanında yürürüm. Bu genç kızların garip adamlarından biri ve bahçede bey kız Rokşanek şerefine şarkı söylüyordu...

—Tamam gitsin! Der Budaken. “Buğdayımız da, ekmeğimiz de yeter.” İyileştiği zaman ise onu kendime stepe alırım, misafirlerime şarkılar söyler ve kızlarımın güzelliğini terennüm eder.

Hepsi ateşin yanına döndükleri zaman, Spitamen genci yatırır ve onunla uzun süre uğraşır. Göğsünü inceler ve yıkar, yarasına koyu reçine tozu serper ve bez parçaları ile sarar.

Genç adam bir şeyler mırıldanır ve bağırır fakat kendine gelemmez. Sesini kesinceye dek Spitamen yanında oturur. İskitlerin hepsi uyur. Budaken avucunu yanağının altına koyup şilenin üzerinde yatar. Gözleri kâh açılır ve yanmakta olan ateş parçalarını izler kâh yeniden kapanır. Spitamen kalkar ve köleye yaklaşır. Köle dizlerini kucaklayıp ateşin yanına oturmuş, ürkek ürkek İskitlere bakmaktadır. Spitamen omzuna dokunur ve kendisini izlemesi için işaret eder. O yatanlardan birinin, yavaşça ve sürekli olarak inleyen üzerine de eğilir, onu

kaldırır ve kulağına birkaç kelime fısıldar. Her üçü de tarlaya doğru yürür, ateşte yakılan dulavrat çalılarının arkasına gizlendikleri zaman birbirlerine yanaşarak oturur ve avuçlarını birbirlerine değdirerek, parmaklarını kenetlerler. Böyle durarak başlarını birbirlerine yanaştırırlar. Kukey, senin burnun deve çivisi ile kırıldı, kentten kaçtığın için sana dünyayı da zindan ederler ve sen itaatkâr köle bey Oksiart'ın ilmiği altına yeniden düşebilirsin. Şimdi sizin bir tek kurtuluşunuz var, o da dağların ardına gitmek. Burada, bu vadideki nehrin kıyısında kız kardeşim Gülsüm Ay yaşamakta. Siz bu genç ardıç kuşunu, bey bıçağı altına düşünceye dek şarkılarını cıvıdaması için oraya götürün. Kız kardeşim onu dağ otları ile tedavi eder, eğer sürekli olarak susmak istemez ise O da daha uzaklara, özgür dağlara doğru gider. Sizi dağlara, demircilere doğru götürecektir olan patikayı kız kardeşim gösterir. Demirciler demir döküm yapmakta ve çelik kılıç dövmekte; onlara her zaman çalışacak insan gerekli, onlar sizi doyurur. Orası eğer sizin hoşunuza gitmez ise daha uzaklara, büyük Oks nehrinin arkasına gidirsiniz.

Üçü de kucaklaşıp, tekrar nerede bulaşacaklarına dair sözleşirler; sonra hepsi aynı anda ellerini gökyüzüne doğru kaldırıp dua eder ve sessizce ateşin yanına dönerler. Yaralı genci ihtiyatlıca atın üzerine çıkarır, kıl iplerle bağlar ve gürültü etmeden karanlıkta kaybolurlar.

Doğu ağarmaya başladığı zaman Budaken yerinden sıçrar ve bağırır:

—Atları hazırlayın!

Spitamen ateşe dulavrat çalısı atarak ocağın yanında oturmaktadır. Derin uykuda olan İskitleri dürtükler.

—Yaralı adam nerede? Nerede köle, nerde burnu kırılan bekçi? Diye şaşkınlıkla sorar Budaken.

—Onlar kaçtılar bey diyerek yanıtlar Spitamen. Artık olmadıkları zaman, onlardan sana ne hayır gelir?

Süvariler atları yükler ve sabah öncesinin alaca karanlığında at üzerinde, Marakanda'ya doğru yönelerek, dağın eteğinde kıvrılan yola çıkarlar.

“MUTLU ÜLKE”

Süvariler ana ticaret yolundan kaçınarak, çöl patikada üç gün giderler. Ara sıra, sisler içinde uzaklarda yedi kentten kâh birinin kâh diğerinin, çöl göçebelerinin saldırılarına karşı yapılmış yüksek duvarları görünür.

Tatlı beyaz meyvelerle dolu yaşlı dut ağaçları yol boyunca uzayıp gidiyordu. Ağaçlardan yola koyu bir gölge düşüyordu. Hafif bir sallantı ile sarkık alçak dallardan tozlu yola dolu gibi dut dökülmekteydi.

Sogd beylerinin zengin emlakleri bütün ovaya serpilmişti. Binaları çentikli yüksek kil duvarlar çevreliyordu. Duvar boylarında düzgün kavak ağaçları yükseliyordu. Malikânelerin açık kapılarından etrafında gül çalıları dikili dörtgen havuzlar görünmekte, devasa şapkalar gibi gökyüzüne doğru yükselen kocaman karaağaç dalları onların üzerlerine uzanmaktaydı. Küçük göletlerin yanında halı

ve keçelerle kaplı, tumturaklı, düzgün küçük alanlarda alacalı çiçekli elbiseler içinde kadınlar ve çocuklar şarkılar söylüyor, gülüşüyor, teflere vurarak oyunlar oynuyorlardı. Açık kapılardan siyah başlıklar giymiş, ince mızraklarla silahlı, birerli sıra halinde giden İskitleri gördükleri zaman şaşırıp çığlıklar atıyor ve sonra sessizliğe gömülüyorlardı. Yolda bazen şatafatlı maiyeti ile kuşatılmış Sogd beyleri ve parmaksız deri eldivenli ellerinde gözlerine küçük kalpaklar geçirilmiş kuşlar, şahin ve altın kartal tutan atlılar ile karşılaşılıyordu. Karınları zayıf, kuyrukları tüylü beyaz ve sarı tazı köpeği sürüsü atlıların ilerisinde koşturmaktaydı. Zarif elbiseler giymiş, silahları yaldızlı beyler, kulaklarının arası kuş tüyü püsküllerle süslü, oynak Orta Asya atlarına yarım çarklar yaptıırıyordu. Atlar gümüşü ya da altuni tüllerle kaplı ve alev gibi ışıldıyordu.

Tarlaların arasına serpilmiş kurganların yanı başında, kil ve çalı çırpıdan yapılma, yürekler acısı köylü kulübeleri yere yapışık gibi duruyordu. Çuval bezi parçaları ile güçlkle örtünen, güneşten kararmış köylüler orada çalışıyorlardı. Çıplak, bronz renkli, ince bacaklı çocuklar, şiş karınları ve kafalarının çeşitli yerlerinden fırlamış kemikleri ile tozların içinde yuvarlanırken yolcuları görünce çitlere tırmanıp oradan bağırırlar.

Konaklama yerlerini, İskitler köylerden uzak tepeliklerde kurar. Artık, Zar-Gar ve Darvas-Kam'ı geçince Sanzar nehrinin pek çok kanalından yüzerek geçerler. Nihayet Altınlı nehrin¹ vadisine iner ve Sogdların başkenti muhteşem Marakanda'nın sayısız evlerini ve bahçelerini uzaktan görürler.

Kentin sanki başı ve sonu yoktu. Uçsuz bucaksız bahçeler her yönden kente doğru uzanıyordu. Düz damlı evler ağaçların arasında kayboluyor ve bu kesintisiz bahçenin ortasında yüksek kil duvarlar yükseliyordu.

—Bu kalede Suguda'nın hâkimi, bölge valisi Bes, yeni hükümdarlar hükümdarı oturuyor. Der Spitamen. “Orada, onun beş yıllık tahıl stoku var. Ahırlarında en iyi aygırlardan binlercesi zincirle bukağılı, güller ve şeftalilerle çevrili evlerde ise üç yüz altmış beş kadın, bir yılın günü kadar özlem çekiyor. Sogd beyleri neşe içinde, dert nedir bilmiyor, öyle değil mi?

1 Altınlı nehre, eski zamanlarda Zarafşan denilmekte idi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BATIDAN GELEN TEHDİT

....Ve orada, kentin olduğu yerde bir pelikan kuşu
ve bir kirpi oturmakta ve yıkıntılar vahşi hayvanlara
in olur, yanından geçen Yolcu bir an ılık çalar ve
durmaz.

(Doğu vakayinamesinden)

SOGD KÖYÜNDE

Firak kamış hasır üzerinde yatıp gözleri sııklardan yapılma çalı çırpı ile
örölmüş isli tavana umursamadan bakıyordu. Sırıktâ kâh koşturan, kâh aynı hızla
geri dönüp, tüylü iki ön pençesini kaldırarak duran büyük sarı bir örümcek Firak'ın
dikkatini çeker.

Sırığın diğer ucunda duvardaki çatlaktan ikinci bir sarı örümcek görünür,
sırığın ortasına kadar ihtiyatlıca sokulur ve sonra hızla geri kaçır.

Firak'ın şişen bütün vücudu sızlıyor, her kımıldamaya yeltenişinde göğsüne
keskin bir ağrı saplanıyordu. Birisi hafifçe cıvıldır, sonra ölçülü tıkırtı ve gıcırta
duyulur. Firak başını kaldırır ve ayakucunda hareketsizce oturan kadını görür.
Parmakları, ucunda sıçramalarla dönen ip eğiriyor. Zaman zaman bir eli ile
çıkırıktan yün didikliyordu.. Esmer, güneş yanığı, keskin kırışıklık izleri taşıyan
yüzü ağır tarla işlerinde çalıştığını gösteriyordu.. Başında ki beyaz örtü, ense ve
çene altına kadar uzanıyordu.

Cıvıltı tekrar duyulur ve eli ipi durdurup, parlak çiçek desenleri ile bezenmiş
bir çocuk beşliğini itekler; beşik sallanarak gıcırda.

—İçmek! Diye fısıldır Firak ve kendi sesi ona yabancı, hırıltılı ve uzak
gelir.

Kadın kil taşı yerden alır, buruşuk serçe parmağını ona batırır ve delikanlının
alev alev yanan kuru dudaklarına sürer. Anasını kaybeden kuzuyu doyururken
alışkın olduğu tarzda, O parmağını süte batırır ve onu doyurur. Firak'ın sert alev

alev ağız nemlenir.

—Ben neredeyim?

Hastalık cininin geri gelmemesi ve seni boğmaması için soru sorma ve konuşma. Kımıldama, aksi halde kanama yeniden başlar.

Firak sıcak, tatlımsı sütü hisseder ve o, kendisini yeni doğmuş, sanki geçmiş olmayan biri sanır. Buraya, bu isli kulübeye, gelmeden önce nerede olduğunu hatırlayamaz. Ona, kendisi küçük bir bebek gibi, o kadın ise her şeye kadir, erki sınırsız ana gibi gelir: Onu, zayıf ve az önce doğmuş olanı kurtarabilir.

—İçmek! Diye mırıldanır iradesi dışında dudakları.

—Yeter! Diyerek yanıtlar kadın ipi bükmeye devam ederek. “Bebeğime de bırakmak gerek.”

Firak tekrar kendinden geçer. Gözlerini açtığı anda ne kadar zaman geçtiğini bilemez. Kadın yoktur ve çocuk cıvıldamamaktadır. Beşik kımıltısızca durmaktadır. Zehirli iki örümcek sırtta birbirlerinin karşısında duruyor ve yukarı doğru kalkık ön pençelerini tehditkârca kımıltatıyordu. Güneş ışığı, tavanın altındaki dörtgen delikten sızıp tüm kulübeyi yarıp geçiyordu. Duvarda parlak portakal renginde bir leke parlıyordu ve yüzmekte olan toz taneleri ışıktan aydınlanıyordu.

Firak kendini daha dinç hissediyor, gücü yerine geliyordu. Fakat göğsü şiddetle ağrıyordu. Başını daha yükseğe kaldırır ve etrafına bakınır. Kenarlarda kilden yapılma geniş yataklıklar, aralarında da dar bir geçiş yeri bulunuyordu. Onun sonunda da duvara oyulmuş bir ocak. Ocağın yanlarına kilden buğday başağı ve tahıl tanesini gagalayan küçük bir tavuk kabartması¹ yapılmıştı. Kül serpilmiş köz yığınının yükselen dumanı tavandaki isli çıkışa doğru kıvrıla kıvrıla çıkıyordu. Yataklıklarda aşınmış kâş hasırlar ve silikleşmiş halı parçaları duruyordu.

Firak, niçin üzerinde boz renkli köylü cübbesi örtülü olduğunu ve ayaklarındaki yün çorapları anlayamaz. Daha önce başka bir şekilde, kentliler gibi yeşil ayakkabılar ve çizgili şalvar giyindiğini hatırlıyordu.

Sırt tarafından bir takırtı duyulur. Çivilerle kabaca tutturulmuş kapı deliğine yaşlı, pörsümüş bir el sokulur ve kapıyı açmaya çalışarak uzun süre didinir, sonra her şey sessizliğe gömülür.

Firak, gri bir farenin minik kafasını çıkardığı duvardaki derin deliği aydınlatmakta olan ve yavaş yavaş ilerleyen güneş lekesini gözlemleyerek yatar. Duvardaki kırmızı şeritli keten bezinden gömlek ışık altında parlakça ağarır ve tahta çivide kurumuş pelin demeti yanında asılı olan bronz orak ışıldar.

—Dostum! Diyen boğuk bir ses onun yanı başında duyulur. “Dostum, gökyüzünün aydınlık ruhu seni korusun! Adın ne senin?”

Onun yanı başında çeşitli renklerde ipler kuşanmış, sivri uçlu külah ve geniş cübbe giymiş bir ihtiyar dikiliyordu. Beyaz tüylerle kaplı, yağ sürülü süzülen gözleri ile onun bütün yüzü, yayılan gülümseyişinden sayısız kırışıklık içindeydi. Ağız kapandığı zaman, ince dudağı yukarıya doğru çekiliyor ve dişsiz ağız ihtiyarın yüzü yarı yarıya küçülüyordu.

—Yani, bana cevap veriyor musun?

¹ Ateşe tapanların ocaklarında ölagelen resim.

Firak ne söyleyeceğini bilemeden ihtiyara bakar. Kaba saba sesler duyulur. Dizlerine kadar uzun gömlekler ve çuval bezinden geniş şalvarlar giymiş birkaç köylü kulübeye girer.

—Hastayı niçin rahatsız ediyorsun, O ölüyor. Sen tanrı hizmetçisi atravansın, senin görevin ölüleri gömmek ve onlar için dua etmektir. Niçin zamanından önce geliyorsun, davet edilmediğin yabancı eve?

—He-he-he! Peki, kim bu?

—Bu bir avcı. Kayalıklardan düşmüş ve kemikleri kırılmış. Bizim kocakarılar onu tedavi ediyor.

—Acaba avcı mı? Diyen ihtiyar, şüphe duyan bakışını köylülerde gezdirir ve parmağı ile tehdit eder: “Peki, yüzünü niçin sarıp sarmalıyor? Belki de kaçak bir eşkıya. Önemli suçluların yakalanması için bey Oksiart beş darik, hatta daha fazlasını veriyor.

—Pekâlâ, bırak ta onları Oksiart’ın uşakları yakalasın. Niçin karışyorsun bu işe?

İhtiyar kıs kıs güler:

—Beş dariklik mükâfat! Sadece bir düşünün beş gümüş darki! Muhterem atravanların para aramadığı ve dua ile yaşadığı söylenir. Onları ne yapacaksın?

—Ooo, para ile ne yapılmaz ki! Ben bir dükkân açar ve mum ve hastaları tedavi için, kutsal inek sidiği satabilirim. Hatta evlenebilirim!

—Senin gibi bir ihtiyara kimse varmaz. Bir tek dışın bile yok.

—Eğer gümüşle tıngırdayan kese olursa, köydeki en birinci gül benim kulübede olur. Bizim bilge vispayti’ye¹ gideceğim. Ala koymayın, bırakın beni! Ahh, beş darik! Diyen ihtiyar acele ile koşar.

Köylüler fısıldanır:

—Tamam, fakat vispayti şimdi köyde yok. Kureşata’dan bize gelecek olan beyi karşılamaya gitti.

—Hastayı ne yapmalı?

—Sen hala yürüyemez misin? Der köylülerden biri Firak’a.

Firak yorgun gözlerle etrafına bakınır. Köylüler onun üzerine doğru eğilir.

—O yarı canlı. Nereye gidebilir! Eğer yürüyecek olsa, yetişir ve onu yakalarlar.

—Ona acımak gerek. Eşkıya olup olmadığını anlamak içinde çukura koyarlar.

—Ne eşkıyası imiş bu! Şeppe onun bizden olduğunu söyledi. Demek ki onu korumamız gerek.

—Onu çatıya koyalım ve samanla örtelim, kaçtı gitti deriz. Yakınlarda kim arayacak? Muhtar adamlarını patika ve yollara gönderir. Sonra ise koşuşup durmaları yatıştır. Biz de onu bey Oksiart’ın beyliği dışına götürürüz; ondan sonra da ağır ağır yoluna devam eder. Şeppe söyledikten sonra bizim onu korumamız gerek!

Köylüler, Firak’ı ihtiyatlı elleri ile tutar, avluya çıkarır ve merdivenden

1 Vispayti: köy muhtarı.

ahırın çatısına çıkarırlar. Onu orada dağ samanı yığını ile örterler.

—Dikkatli ol ağlama! Bağırma!

KÖYLÜ TOPLANTISI

Samanların üzerinde yatmak Firak'a rahatlık verir. Naneli ve akpelinli kurumuş dağ bitkileri tatlı tatlı uyuşturur. Çatıdan yolun bir kısmını, yüksek bir karaağacı ve birkaç kulübe ve tavukların dolanıp durduğu, tüyleri karmakarışık köpeklerin uyuklamakta olduğu avluları görür.

Yoldaki köylüler, kadınlar acele acele yürümekte, çocuklar da sağa sola koşuşturmaktadır.

Köylüler kümelenerek toplanıp hararetili hararetili konuşurlar.

Tere batmış güzel argamak¹ atlarında süvariler toz bulutu kaldırarak dörtnala gelirler. Al renk şilteler altın gibi ışıdamakta ve atların kulakları arasında sülün tüyü demetleri kıpraşmaktaydı. Köylüler bellerini bükerek eğilir, hararetili atları dizginlerinden tutar ve yan tarafa çekerler.

Süvarilerden genç, iriyarı, özenle bakımlı, dalgalı sakalı ipek gibi olan biri gölgeli karaağacın altında halı serili dörtgen alana çıkar. Soğuk, kibirli bakışını kalabalığın üzerinde gezdirir.

Köylüler dirsekleri ile birbirlerini dürter ve fısıldanır:

—İyi bak, Katen'in giydiği sadece, bir tek ipek elbisesi bile o denli pahalı ki, onunla bizim köyün bütün ahalisini altı ay doyurmak mümkün. Elbiseye üstelik gerçek altın ipliklerle altın çiçekler dikmişler.

—Ve altın kın içindeki kılıç nasıldır! Büyük bir bey olduğu derhal anlaşılıyor.

—Köyün sakinleri hemen şimdi mi toplanacak? Diye bağırır bey katen.

—Geliyorlar! İşte hepsi geliyor!

Gürültülü bir kalabalık yaklaşır. Birkaç ihtiyar önden yürür. Daha yaşlı, aksakallı ihtiyar ise yürüyenlere yetişemeyince, koluna girenlerce öyle yukarı kaldırır ki! Ayakları havada sallanır. Rüzgâr yumuşak, beyaz, gür saçlarını kabartır. Kır sakalın kapladığı yüzünün ortasındaki gaga burnu ileri çıkıyor, çatık, koyu kaşlarının altından siyah kızgın gözleri parılıyordu.

Bu vispaytidir, yani dağ köyü ve civar köylerde yerleşik olduğu her yerde karıları ve karıları için evleri olan köy muhtarıdır, kalabalık bir soyun başıdır.

Çok yaşlı soy başının yanında artık sakalları ağarmış olan oğulları yürür. Onlarda tıpkı onun gibi gaga burunlu ve keskin, çevik gözlüdür. Oğulların ardından vispaytinin torunu ve torun çocuğu iki onluk (yirmi kişi —R. A.—) orta yaşta ve genç köylü yürür. Seyir beklentisinin cezbediği her yaştan çocuk kalabalığın etrafta koşuşur, kadınlar sıkışık saflar halinde yürürler.

—Bey bir kez bile hayırlı bir şey için çıkıp gelmedi!.. Diyerek sızlanırlar kadınlar.

1 Orta Asya soylu yük atı. (R. A.)

Gelenler, bey Katen ve onun korumalarından birkaç Pers savaşçının bekleyerek dikilmekte olduğu yüksekliğin etrafına toplanır.

Muhtar kalabalığın önünde sakalını uzun asasına dayayarak durur.

Pek çok ince kayışı olan kırmızı sandallar içindeki ayaklarını aralayarak kuvvetlice basan bey köylülere “Avesta’nın¹ inançlı oğulları!” diye bağırarak seslenir ve eli ile kılıcının sapına vurur:

—Kılıçlara sarılmamız gerekiyor! Size anlatacaklarımı dinleyin. Ülkemize, mutlu Suguda’ya meçhul düşmanlar gelmekte. Onlar topraklarımızı elimizden almak, evlerimize el koymak ve bizim hepimizi kılıçtan geçirmek, ya da köle olarak satmak istiyor. Biz acaba buna müsaade eder miyiz? Sizler karılarınız ve çocuklarınız için, evleriniz ve ekinleriniz için düşmanlarla dövüşecek misiniz?

—Dövüşeceğiz! Savunmak için hepimiz dikileceğiz! Diye bağırmaya başlar kalabalık. “Onlar buraya sadece sokulmuş olsun bakalım!”

—Hayır, düşmanların köyünüze gelmesini beklemek olmaz. Büyük bir ordu toplamak ve onları karşılamaya çıkmak, Baktriya dağlarında onlara saldırmak gerek. Onların büyük Oks nehrinden yüzerek geçmesine ve vadimize yürümesine izin vermek olmaz. Savaşlar eğer bizim tarlalarda olursa, ekinlerimizi çiğner ve ekmeksiz kalırız. O zaman açlık başlar. Vakit kaybetmeden buradan ileriye, Baktra’ya doğru gitmek gerekir. Geliyor musunuz?

Kalabalık kımıldanır ve uğuldar. Bir ses tane tane, uzata uzata konuşur:

—Ben, herhalde gelirim.

Onun ardından başka bir ses sorar:

—Peki, uzaklara mı gitmek gerekiyor?

—İlk önce Kureşata kentine gitmek gerek, bizim müfreze orada toplanacak. Savaşçılar oradan, hükümdar Artakserks’in –bin yıl yaşasın ve yönetsin– bütün müfrezeleri bir orduda topladığı yere, Marakanda’ya gidecek. O, canı Çifte Boynuzlu hükümdarın önünü kesmek ve Drangina’nın² dağlı vadilerinde ezmek için, orduyu kendisi sevk edecek. Peki, niye susuyorsunuz? Geliyor musunuz?

Birkaç kişi bağırmaya başlar:

—Peki, tarlaları nasıl bırakalım? Ekinler başlayacak. Tarlaları ekmez isek ailelerimizi nasıl doyuracağız? Savaşa varsın kent sakinleri gitsin, onların tarlada çalışması gerekmiyor.

Bağırtılar kuvvetlenir. Çatılara tırmanmış olan kadınlar gürültü etmeye ve tartışmaya karışmaya başlar:

—Ürünün dörtte üçünü biz beylere veriyoruz ve daima açlık çekiyoruz. Tarlaları bırakırsak çocuklarımızı ne ile doyuracağız?

Çocuklarınca desteklenen çok yaşlı muhtar yükseltiye çıkar ve kalabalığa elini sallamaya başlar.

“Bu güne kadar beni nasıl dinlediyseniz, gene dinleyin Avesta’nın oğulları.” Der vispayti ve devam eder:

1 Avesta ya da Zend—Avesta: Baktriya’da yazılı en eski kitabın adıdır; bu kitap ayin ve batıl inançların tasvir edildiği çeşitli dini öğretilerden meydana gelmiştir. Ateşe tapan fanatikler kendilerini “Avesta’nın inançlı oğulları” olarak adlandırmakta idi.

2 Drangina: Bugünkü Afganistan topraklarında bulunan Pers eyaleti.

—Bizde, bizim soyumuzda yüz seksen ocak tütmekte, çalışan erkek sayısı ise beş yüz kırk. Ben her ocaktan sefere en az birer savaşçının katılması için sıkı emir aldım. Bize silah verecekler. Biz çalışanlarımızın üçte birini savaşa ayırabiliriz. Kalanlar, gidenlerin tarlalarının sürülmesine ve ekilmesine yardım eder. Bizim soyumuz hiçbir zarara uğramaz. Gene bizim her on ocaktan bir at teslim etmemiz gerek, demek ki hepsi onsekiz at. Yoksa onsekiz atsız tarlalardaki işlerimizle baş edemez miyiz? Elbette ederiz.

Muhtar beyden tarafa “ne yapalım taviz vermek, ona boyun eğmek gerek” anlamına gelen jest yapar ve göz kırparak başını sallar.

Bağırtilar daha da kuvvetlenir, çatılarda ki kadınlar çığlıklarını yükseltir:

—Hükümdarlar hükümdarı bir yıl önce talep ettiği zaman, biz savaşçılar göndermiştik. Nerede o savaşçılar? Bu güne dek onları hala görmedik. Kadınlar dul, çocuklar öksüz kaldı! Biz acı çekiyoruz!

O zaman, elbisesi baştan aşağı yama dolu olduğu için alacalı gibi görünen, yüzünde elmacık kemikleri çıkık, ağzı kulaklarına kadar ve tekerlek gibi bacakları olan bir köylü ileri fırlar.

—Hamam böceği sözü söylememe izin verin bana.

—Konuş, konuş Hamam böceği! Diyerek uğuldar Kalabalık.

—Belki beceriksizce konuşacağım, ben bilge atravanlardan ya da kent tüccarlarından yakışıklı sözler etmesini öğrenmedim. Bey Katen bizi savaşa çağırıyor, topraklarımızı savunmak için. Biz kimin topraklarını savunacağız? Bizim mi? Öyle mi? Peki, beylerin değil mi? Beylerin savaşa gitmesi kolay olur, onların avluları uşak dolu, tarlalarında güneşten kararmış köleler sürü halinde uğraşıp duruyor. Onlar beyler için tarlaları açıyor, ürünleri topluyor. Yoksa öyle değil mi?

—Bu konuşan kim? Diye bey muhtara yavaşça sorar. “Onun zehirli ağzını tıka!”

—O en hovarda sahiptir. Çocuk yapmasını biliyor. Onun kulübesinde onlar hamam böcekleri gibi sürü ile. Sürdüğü tarlanın hepsi üç avuç tahıllık. Biz ona Hamam Böceği deriz.

—Doğru söylüyor Hamam Böceği! Diye bağırmaya başlarlar kalabalıkta. “Tarladan topladığımızı beye taşıyoruz. Savaşmaya da biz gideceğiz, bundan bizim kazancımız ne olacak? Acaba bey ürünümüzü tekrar almayacak mı? Eğer savaşa gidersek bizim mükâfatımızın ne olacağını bize anlatsın.

“Kurbağa şimdi ne vırraklıyor!” diye bağırır bey ve altın kınından parıldayan kılıcı sıyrır:

—Tanrıya karşı sözlerinden dolayı onun küstah dilini koparmak yetmez, ben onun aptal kafasını kesip ayıracağım. Onu buraya bana getirin!

Beyin uşakları az önce Hamam Böceğinin konuştuğu yere doğru kalabalığın içine atılırlar, fakat öfkelenen ve bağırıp çağıran köylüler onları itekler:

—Bizim serbestçe konuşmarnıza müsaade etmiyorsun! O zaman peki niçin geldin? İnsanları hayvan gibi seç ve sür götür. Eğer bize konuşmak için geldi isen, bizim ağzımızı kapatma!..

O zaman kalabalıktan uzun hayatından beli eğilmiş bir ihtiyar öne geçer. Beyaz sakalı keçi kuyruğu gibi dalgalanmakta ve göğsüne düşmektedir. İleri fırlak kaşların kılları altından canlı, keskin gözler beye yan yan bakar.

—Beni dinleyin, muhterem bey ve siz evlatlarım! Öfkelenmek için acele etmeyin. Daha önce nasıl yapıldığını size hatırlatayım.

—Avcı-dede konuşsun! Diye bağırmaya başlarlar kalabalıkta.

—Ben henüz bir çocuk olarak dağlarda keklik tuttuğum zamanlarda, yaşlılar toprakların eskiden boş olduğunu anlatırlardı bana. O zaman bizim atalarımız buraya, şu vadilere ilk defa gelmişler. Boş topraklar o kadar çokmuş ki, herkes sürebileceği kadarını almış. Dağlarda yaşayan, bakır işleyen Derbiklerin vahşi kabileleri ile savaşmak gerekmiş. Atalarımız topraklarını bir olarak savunmuş, onları kendi elleri ile işlemiş ve kendi terleri ile kanları ile sulamışlar. Sonraları ise muhtarlar ve beyler topraklarımızı yavaş yavaş seçip almaya ve bizleri haraca bağlamaya başladılar. Herhangi bir yoksul beye borcunu, haracını ödemez ise onu köle yaptıklarını, toprağın da beyliğin olduğunu görürsünüz. Bu durumda bey hemen şimdi, size cevap versin: evlatlarım sizler kindar Çifte Boynuzlu ile savaşlara başınızı koyduğunuzda, oğullarınız eskisi gibi beylerin köleleri mi olacak, yoksa sürdürdüğümüz topraklar tekrar bizim mi olacak?

- Bey muhtarla fısıldanır ve savaşçılarına işaret eder.

—Ben burada uzun hayatlarından bir şey öğrenmemiş ihtiyarların sözlerini ve hükümdara karşı, beylere karşı ayaklanan köpek havlamasını dinliyorum. Siz, beylerin yüce tanrı Ahuramazda tarafından seçildiğini unutuyorsunuz, beyler olmadan dünya ayakta kalamaz ve sizin onlara boyun eğmeniz gerek. Sizinle konuşulacak daha fazla bir şey yok... Hemen bugün köyünüzden Kureşat'a iki yüz asker ve yirmi at gidecek. Eğer bu yerine getirilmez ise, hemen yarın benim askerlerim sizin bütün hayvanlarınızı ve tahıllarınıza, zorla el koyar, köyü de yakarım!..

Köy muhtarı ve diğer ihtiyarlar yere kapaklanır:

—Kızma bey! Bizim insanlarımız Avesta'nın dürüst oğulları ve hükümdarlar hükümdarının sadık uşaklarıdır. Kimleri seçmek gerektiğini biz kendi aramızda düşünelim ve senin talep etiklerinin tamamını gönderelim. Ve şimdi ekmeğimizin, umoçi¹, non-u-oş ve cevizli tatlı armutlarımızın tadına bakmanızı rica ediyoruz. Sen istirahat ederken, bizim kızlar sana şarkılar söyleyip, oyunlar oynar.

Bey muhtarın bahçesine geçer. Üzerine ekşi süt, peynir ve başka ikramlıklar dolu kil taslar konulan, yaşlı armut ağacının altına serili halılar alacalı alacalı görünüyordu. Kızlar açık alanda halka olup oyunlar oynamaya, şarkılar söylemeye başlar.

Bey, kaderi savaşa gitmek olan seçilmiş köylüleri de önüne katarak akşama

1 Umoçi: ekşi süt ilave edilerek yapılan ufak klotskalar (etle birlikte yenen, suda pişmiş yağlı hamur lokması -R. A.-). Non-u-oş: tahılla karışık nohut eriştesi. Doğanmış ve kurutulmuş armudun ceviz içi ile karıştırılması.

doğru ayrılır. Hava kararır. Yanakları şişkin, yassı, portakal rengi ay vadinin derinliklerinde görününce, köylüler, Firak'ı seyyar merdivenden ihtiyatlıca aşağı indirir ve eşeğe bindirir.

—Seni nereye götürelim, dağlara bakır işleyen Debriklere mi yoksa aşağıya, vadiye doğru Suguda tarlalarına mı?

—Benim için fark etmez, diyerek yanıtlar Firak.

—En iyisi seni Marakanda'dan tarafa götürmek. Orada, yollarda pek çok kişi yürümektedir ve yatana herkes bir parça çörek verir. Dağlar soğuktur orada üşürsün.

Hamam Böceği diye çağırdıkları köylü eşeğin yanında yürür ve tüm yol boyunca Firak'a köylülerin nasıl zor şartlarda yaşadıklarını anlatır:

—Bizim için en başta gelen silah edinmektir, biz topraklarımızı silahla savunabiliriz. Ha Çifte Boynuzlu, ha beyler bizim için aynı çıban değil mi?..

Eşek tüm gece boyunca, tan yeri ağarana dek ağır ağır yürür. Güneş yolcuları ovada yakalar. Berrak dağ deresinden yönlendirilen kanallardaki su her yerde neşe ile koşmaktaydı. Kimi yerlerde kadınlar buğday biçmekte, kimi yerlerde de köylüler kırmızımsı öküzlere bağırıp çağırarak omaçlarla¹ yürümekte. Sürülen izlerde, tavuklar solucan arayarak onların ardından sıçramaktaydı.

Hamam Böceği Firak'ı ekin demeti gibi kaldırır ve iki tarlanın sınırındaki yüksek otların üzerine bırakır.

—Sen buradan Marakanda'ya doğru sokulabilirsin der. “Hiçbir şeyden korkma: uzanan el seni doyurur.”

... Firak öylesine sessiz yatmaktadır ki bir tavşan ona doğru yumuşak hoplamarla sıçrayıp gelir ve parıldayan pörtlek gözlerini Firak'a dikerek oturur, ön pençeleri ile trampet çalar, etrafına bakınır ve birden sık otları gürültü ile yarıp geçerek, yan tarafa fırlar.

Bir yerlerde küçük küçük çanlar tınlar. Büyük yolda mızraklı iki süvari görünür. Onların yüzleri Firak'a tanıdık gelir: Beyaz evin yanına şarkı söylemeye gittiği zaman... Pers bahçesinin kapılarını bekleyenler onlar değil mi idi? Daha ötelerde yüklü eşekler toz bulutu kaldırarak tıpış tıpış yürüyordu. Uzun gömlekler giymiş sürücüler de yanlarında yürümekte. Onların eşeklere “dahh! dahh!” bağırışları duyulur.

Daha da uzaklarda, koyu kırmızı püsküllü file ile süslenmiş eğri boynuna büyük çan takılı yüksek beyaz bir deve yürüyordu. İki hörgücünün arasında ince bir kadın figürü oturmakta. Şeffaf, altuni-portakal rengi örtüsü başından kaymıştı. Pek çok bilezik olan ince kol zayıf yüzü açarak başörtüsünü çekip sıyrır. Uzunca siyah gözler umursamazca uzaklara bakar. Bakışı bir an Firak'ın üzerine kayar.

“Canım!” diye bağırarak ister Firak, fakat onun hafif, acıklı inleyişi sadece, çabucak sık otların arasına sokuluveren kekligi alacalı yavruları ile ürkütüp

¹ Omaç: ilkel tipte kara saban.

kaçırtır.

İnce kol örtüyü tekrar başına atar ve mağrur kafasını sallayarak, tüylü, kocaman ayaklarını gürültü etmeden toza basarak, yavaş yavaş yürür. Çizgili kumaşlara bürünmüş birkaç kadın devenin ardından yürümekte olan, şeritlerle, boncuklarla süslü katırların üzerinde uyukluyorlardı.

Bütün alay, kendinden sonra yavaş yavaş çöken yalnızca toz bulutu bırakarak, önünden bir rüya gibi akıp geçer ve Firak uzaklaşanların çan seslerini, sürücülerin boğuk bağırışlarını uzun süre duyar.

ÇİNLİ VAKAYİNAMECİ

Marakanda kentinin ana ticaret meydanı sıkışık dükkân sıraları ile doludur. Aralarındaki kıvrımlı cadde ve sokak geçitleri ağ gibidir. Her dükkân-evin duvarında aşınmış halılar serili kilden dörtgen bir çıkıntı bulunuyordu. Sabahtan, tüccarlar: kil fincanlar, kandiller, bıçaklar, kaşıklar; daha başkaları ise: küçük küçük gözleri olan tahta kutular içinde firuzeli, kırmızı akikli, lacivert renkli-cehennem taşı yüzükler, küpeler, kolyeler, bilezikler, gerdanlıklar, taraklar, karanfil yağı ve misk kremli küçük şişeler sergiliyorlardı. Dükkân sahibi malların ortasında bağdaş kurup oturmuş müşteri bekliyordu. Onun ardında açık duran küçük kapılardaki tahta çivilerde ise potinler, dizginler, kayışlar, alacalı eşarplar, mendiller takunyalar asılı duruyordu. Dükkân sahibi küçük kapıları kapatarak mallarının yarısını bir anda ortadan kaldırılabilmekteydi. Hemen oracıkta, uzun saçı darmadağınık, yarı çıplak bir köle eğilmiş, örsü döverek, eğri bıçak veya kılırları çekmek için cımbız yapmaktaydı.

Komşu dükkânları yırtık, pırtık kamış hasırlar birbirinden ayırıyordu. Geçip giden kalabalık kâh güneş altına düşmekte ve kırmızı, sarı, mavi çiçekli, alacalı geniş elbiseleri parıldamakta, kâh yeniden gölgeye gömülmekte ve anlaşılmaz lekeler halinde ilerliyorlardı.

İşlerin hararetli hararetli sürdürüldüğü sokaklar meydana açılıyordu. Çömlekçi, silahçı, kumaş boyacısı, kunduracı sıraları tüm gün boyunca, güneş batana dek inatla, aralıksız çalışıyordu.

Sokağın birindeki birkaç dükkânda ticaretle meşgul tacirler, alışıldık Sogd tüccarlarından başka tarzda giyinmişlerdi.

Serler¹ uzak doğuda, sıra dağların ardında bulunan ülkeden gelen tüccarlardır. Giysileri siyah ya da mavi cübbeler olup, başları tıraşlıdır ve kulaklarında büyük küpeler vardır. Bu dükkân sırasında ipek kumaşlar, demir ürünler, nefrit taşından yapılma küçük putlar, sabun taşı ve yaşlılara kudret, gençlik ve sağlık veren ilaçlar satılmaktadır.

Birkaç Ser tüccarı halının üzerine çember olup oturmuş fısıldanmaktadır:

—Meydanda, dualar bugün niçin böyle uzamakta? Bu ülke uzun yıllardır

1 Çinlilere eski zamanlarda serler denilmekte idi. Onların ticari kolonileri Doğu Türkistan (Kaşgar) adı verilen yerde bulunmakta idi. Onların Sogdlar ile canlı ticari ilişkileri vardı. “Serler” kelimesi “ipek adamlar” anlamındadır. Çin’e bazen Serik de denmiştir.

mutlu yaşamakta ve onu hiç kimse rahatsız etmemekte. Bu ülkede eğer yeni hükümdar seçildi ise, O buradan Suzı'ya gidecek, Marakanda'da bizden zengin hediyeler talep edecek olan yeni bir bölge valisi tayin edilecek. Bakın, işte Tsen Tsızı geliyor. Bilge, bakalım bize ne anlatacak?

Diğer tüccarlar gibi giyinmiş olan, Tsen Tsızı onların önünden yavaş adımlarla yürür: geniş pembe şeritli gri bir cübbe sol omzuna atılıdır. Yana çarpılmış yarı kapalı gözleri yorgun yorgun bakınır.

—Selam sana Tsen Tsızı! Dur biraz, gördüklerini ve o konuda düşündüklerini bize anlat.

—İnsanlar kan istiyor. Tehlike üzerimize geliyor. Biz huzurlu olabilir miyiz? Eğer savaş olursa malımızı mülkümüzü elimizden alırlar, belki hayatımızı da.

—Duydunuz mu? Diyerek fısıldanır tüccarlar. Canımızı da almaları mümkün olur mu? Fakat biz nereye kaçabiliriz? Mal depolarını bırakıp atmak olur mu? Ne yapmalı?

Tsen Tsızı döner ve yürüyerek uzaklaşır. O birkaç dükkânı geçince bir avlu kapısını asası ile çalar. Zincirle tutturulmuş olan kapı aralanır ve Tsen Tsızı içeri süzülür. Kafasında sarı renk kuşak olan bir deri bir kemik ihtiyar onun önünde yere doğru eğilir. Onun esmer yüzünde kırışmış sert sakalı ağarmıştı. Ufak avlu tahta sundurmalı ambarlarla çevriliydi. Köleler açık bir kapıdan içeri kamış iplerle bağlı, çizgili dar çuvallar taşıyordu. Yerde yatan birkaç devenin üzerindeki yoğun toz uzaklardan geldiklerini anlatıyordu.

Tsen Tsızı küçük bir kapıdan geçince kendini kilden yapılma yüksek duvarla çevrili bahçede bulur. O dörtgen biçimli koyu esmer havuzu dolanır ve dosdoğru düzgünce budanmış ağaçlar arasındaki yoldan yürür. Bahçenin içlerinde, iki tarafına eğimli çatısı olan yazlık ev bulunuyordu. Yazlık evin içinde taş heykelin¹ donup kalmış buruşuk suratı gülümsüyordu. Üç duvarın yanında, hasır ve kurt postları ile kaplı kerpiçten ocak sundurması² kıvrılmaktaydı.

Tsen Tsızı duvarda ki perdeyi kaldırır ve oyuktan cilalanmış siyah bir çekmece çıkarır.

Kutuyu küçük gümüş bir anahtarla açar ve parşömen bir rulo, siyah cila dolu bronz bir hokka ve kamış bir uç çıkarır³. Tsen Tsızı sandaletlerini döşemede bırakıp sundurmada bağdaş kurup oturur. Ufak ayaklı küçük bir masayı yanına çeker ve üzerinde parşömen ruloyu yayar, hokkanın kapağını açar, kamış ucu siyah cilaya dikkatle batırır ve işaretleri hızlı hızlı, düzgün sıralar halinde yukardan aşağı koyarak yazar:

“Hayırsever ruhların beni göndermiş olduğu ülke hakkında mektubumu yazmaya devam ediyorum. Ülkenin adı Kangyuy'dur⁴. Dağlar ve çöller onu diğer

1 M. Ö. IV. Yy. da Brahmanların kendilerini izledikleri Hindistan'dan kaçıp gelen pek çok Budist bulunmakta idi. Budistler pek çok sayıda manastır inşa etmişler ve Buda'nın heykellerini yaygınlaştırmışlardı. Sogdiana'da yaşayan Çinliler Budizm öğretisi ile tanışırlar, fakat Çin'in kendisinde çok daha sonraları, birkaç yüz yıl sonra yaygınlık kazanır.

2 Çin kulübellerinde üç duvar boyunca uzun sundurmalar yapılmakta idi. Küçük bir ocağın ağızından çıkan duman sundurmanın içinden geçiyor ve bacadan çıkıyordu. Bu nedenle sundurmalar daima sıcaktı.

3 Çinliler o zamanlar henüz fırça ve çini mürekkep kullanmayı bilmiyordu.

4 M.Ö. II. yy. da ki Çinli seyyah Çjan Tsyan Sogdiana'yı Kangyuy ülkesi diye anmaktadır.

halkların istilasından korumakta ve uzun yıllardır savaş felaketi görmeden mutluluk ve sükûnet içinde yaşamakta.

Bu Kangyuy ülkesi Göksel sükûnet¹ ülkesinden Batı denizine doğru giden büyük yolun üzerinde bulunmakta. Çeşitli mallar yüklü zengin kervanlar sürekli olarak bu ülkeden geçerek-çeşitli yönlere gitmekte. Bunlar insanın hoşuna gidiyor.

Ahalinin zanaat ve sanatlardaki mükemmel yetenekleri fark edilmekte. Onlar uzun boylular.

Yoksullar başlarına kâğıt kumaşlar, zenginler ise ipek parçası bürümekte. Kâğıt, ipek ya da deri elbise giymekteler. Ticareti çok seviyorlar. Fakat para ve aldatmaya aşırı derecede düşkünler. İnsan utanır.

Onlar özgürce davranan kadınlarına aşırı önem veriyor ve seviyorlar. Her evdeki erkek kadının her arzusunu yerine getirmekte. Sürekli kadınlarla olmak için erkekler savaş eğitimi yapmayı bırakmakta ve cesaretlerini kaybetmekteler. Bu akılsızlığın tehlikeli olduğu besbelli. Memleket toprağını kim koruyacak?

Ahalinin yarısı tarımla diğer yarısı da ticaretle uğraşmakta. Ülkede beş tüylü at cinsi var. Onların en güzeline “Gökyüzü” diyorlar ve onların terleri kanlı². Bizim cesur askerlerimizin böylesi atlara binmesi gerekirdi. Ülkede yüksek üçüz duvarlarla çevrili yetmiş kent var. Her kentte bir bey oturmakta ve iktidarını veraset yolu ile oğluna bırakmakta. Beyi eğer öldürürlerse, hükümdar katilin kafasını kopartacak ve kendisi efendi olacak olan yeni bir bey göndermekte.

Topraklar bereketli, bol ürün vermekte ve sonsuza dek beylere mülk olarak dağıtılmış durumda. Buna karşılık onlarda, hükümdar talep eder etmez, iyi silahlanmış uşakları ile birlikte atlara binip ortaya çıkmaları gerekmekte. Bu akıllıca bir şey!

Basit ziraatçıların böylesine zengin bir ülkede rahat ve mutlu yaşayabilmeleri gerekirdi, fakat onlara topraklarını işlemelerine izin vermeleri için ürünün beşte dördünü beylere vermeleri gerekmekte. Ekinleri olan çalışkan köylüler bu nedenle açlık çekmekte. İnsan onlara acır!

Rahipler ve bazı beyler okuma yazma biliyor. Onlar yazıları, çeşitli düzende sıraladıkları sadece yirmi beş işaretin yardımı ile yazmakta ve böylelikle çeşitli şeyleri ifade etmekteler. Bu kurnazca düşünülmüş bir şey fakat bizim yazımız daha bilgece³. Kitap eğitimi aralıksız sürmekte. Kitaplar yüzülmüş inek derilerine sağdan sola doğru yazılmakta⁴. Bu uygun değil.

Ahali bayramlarda eski zamanlara dair türküler söylemekte. O çok uzun türküler atalarının gurur verici davranışları ile ve hayatın bilgece kuralları ile ilgili bilgiler verdiğinden, daima başından sonuna dek söylenmekte.

Uzun yıllardır süren barışçıl hayat Kanyuy ülkesinin ahalisini çok zenginleştirdi; kendi evlerinde diğer ülkelerden mallar biriktirdi. Bu

1 Göksel sükûnet ülkesi: Çin

2 Çinli Vakayinameciler terleri kanlı Gökyüzü atlarına dair defalarca söz konusu etmekte. Fakat bunun ne anlama geldiği bu güne dek açıklanabilmiş değil.

3 Çin yazısında her mana için ayrı özel işaret (hiyeroglif) vardır. Bu nedenle sadece yirmi beş işaretle yani harfle her tür nesne ve mananın yansıtılıyor olması, Çinli vakayinameciye şaşırtıcı ve kurnazca gelmektedir.

4 Çin hiyeroglifi yukardan aşağı doğru yazılmakta.

zenginliklerinden memnun “mutlu Kanguy” demekteler. Fakat cimrilikle birleşmiş olan zenginlik kısa süreli buluta benzemekte.

Her türlü zenginlik kimilerinde cimriliğe, kimilerinde de kıskançlığa yol açtığından, Kanguy devletini şimdi de, yoluna çıkan bütün ülkeyi yakıp yıkarak, batı denizinden gelmekte olan bir halkın istilasını tehdit etmekte. Bu halkın başında, güya kafasında iki koyun boynuzu varmış diye hakkında konuşulan, korkunç bir hükümdar yürümekte...”

ÇÖLDEN GELEN MİSAFİRLER

Tsen Tsızı bahçenin yolundaki adımları işitir. Yaşlı uşak kapıda durur:

—İki yolcu seni görmek istiyor. Birisi uzun boylu, ayı gibi kuvvetli, pek genç değil, görünüşüne göre step göçebesi. Diğer genç, muhtemelen onun kılavuzu. Uzun zamandır onları beklemekte olduğunu söylüyorlar.

Tsen Tsızı kafasını sevinçle sallar:

—Çok iyi! Buyur et girsinler, sende buraya vakit kaybetmeden otuz iki sevinç getir.

Çinli el yazısını çabucak rulo yapıp, cilalı kutuya saklar ve onu gerisin geri oyğa koyar.

Budaken ve Spitamen bahçeye girer. İhtiyar uşak ellerini göğsünde çaprazlayıp törensel tarzda önden yürür. Budaken daha önce hiç görmediği bitkileri şaşkınlık ve merakla inceler. Geniş zarif, örümcek ağı gibi kuyrukları ile kırmızı yüzgeçli balıkların alev gibi parıldamakta oldukları havuzun yanında hayretler içinde durur.

Çinli havuza doğru yaklaşarak, cebinden sarı bir ipek kese çıkarır ve ondan avucuna beyaz tanecikler döker ve gümüş çanı çalmaya başlar. Bütün balıklar hızla ona doğru yüzer. Tsen Tsızı çanı çalmaya devam ederek beyaz tanecikleri balıklara atar. Misafir ve Çinli yan yana çömelir ve balıkların itişip kakışarak ve altın rengi ufacık kafalarını sudan uzatarak beyaz tanecikleri nasıl kaptıklarını ve birbirlerinin ağzından nasıl çekip aldıklarını gözlerler.

Budaken pütürlü, kalın parmağı ile balıkları işaret ederek güler:

—Tıpkı insanlar gibi: birlikte yaşamakta, gene aynı insanlar gibi lezzetli bir parça yüzünden dalaşmakta ve itişip kakışmaktalar... Peki, balıkları doyurduğun o beyaz taneler ne?

İkisi de kalkar. Çinli yere doğru eğilir ve reverans yaparak tekrarlar:

—Bunlar karınca yumurtası.

Budaken, yabancıların adetlerine saygı göstererek aynı şekilde reverans yaparak eğilmeye çalışır.

—Nasıl da akıllı balıklar, diyen Budaken hayretleri içindedir. “Onları bana sat çadırının yanına bir gölet yaptırır, balıkları oraya koyarım ve bütün step balıkların benim çanımı nasıl dinlediklerine bakmaya gelir.

Çinli gülümseyerek fısıldar: “Pek ala, olur”, sonra O Spitamen’e dönerek

elini sevinçle ona uzatır, avuçlarını ikisi de dosdoğru tutar ve sağ omuzları birbirine değeri.

Spitamen'in yüzüne sıcak bir gülümseme yayılır ve gözleri şefkatle büzüşür.

Çinli:

—Levşa, peşindeki bütün belâlardan kurtulup, karşımda tekrar sapasağlam dikilmene çok memnun oldum.

—Sen de eskisi gibi yazmakta ve öğrenmekte misin?

—Öğretmen der ki: “Hem çok okumada hem akli sürekli işletmede hayır vardır. Uzak dokuzuncu ülkeden dönen dostu karşılamak ise kalp ve göz için sevinçtir”.

—İşte bu, senin zincirlenmiş olarak gördüğün, İskit'in babasıdır. Der Spitamen. “Bildiğin her şeyi ona anlat. Seni dinlemek için uzaklardan geldi.

Tsen Tsızı Budaken'e döner ve jestle yazlık eve davet eder. Çinli, küçük acele adımlarla önden yürür, Budaken de onun ardından adımlar. Onun adaleli omuzları Çinlininkinden iki kez daha geniştir ve kapıdan girmek için yan dönüp, hafifçe eğilir.

Yazlık evde, kürk halıların serili olduğu sundurmaya oturur ve sağlığa, geline yola ve görülen rüyalara dair karşılıklı birkaç sorudan sonra Tsen Tsızı anlatmaya başlar:

—Kaygısızlık ve cesaretin, felaketin acı kuyusuna itmiş olduğu oğlunu, Skolot'u iki kez gördüm. Benden ona yardım etmemi rica etti. Öğretmen der ki: “Biçare'ye yardım etmek, olgunlaşmaya doğru bir adımdır”. Oğlunun söylediği şu...

Fakat Budaken geniş avucunu kaldırır:

—Dur, sözünle bana vurmada acele etme. Yüreğimi ıstırabın yünü örtmüş olsa da ona acı, yavaş yavaş söyle. Oğlumu nerede ve ne zaman gördüğünü, o zaman kiminle olduğunu ve ne yapmakta olduğunu anlat. O zaman ben, cinlerin ona niçin saldırdığını ve kederin dipsiz kuyusuna neden ittiğini anlarım.

—Pekâlâ. Sende eğer dinlemek için sabır ve her şeyi anlamak için istek var ise ben sana Fara¹ kentinde nasıl ve niçin olduğumu, sadece senin genç Skolot'u değil başka ünlü kişileri de nerede gördüğümü düzenlice anlatırım. Beni dinlerken de, yüreğimden gelen istekle sana ilham edebileceğim otuz iki sevinçle yüreğini teselli et.

Yaşlı uşak oturanların arasına ufak bir masa koyar ve çiçekler işlemeli alacalı bir örtü serer. Ufak masanın üzerine pek çok küçük küçük fincan sıralar. Her fincanda farklı bir yiyecek vardır: rendelenmiş beyaz turp, kremalı ufak ufak doğranmış soğan, balda kaynatılmış havuç, kızılıcak, ufak elmalar, zencefilden çeşitli reçeller, safranlı et parçası, kuzu beyni, kızartılmış bal kabağı, sirkede ıslatılmış üzüm, fıstıklı pirinç, ağaçlardan toplanan ciğer otları ile doldurulmuş haşlanmış hamur parçaları ve Budaken'in bilmediği başka yiyecekler. Hararetili

¹ Fara kenti: Bugün ki İran'da Hazar Denizi'nin güneyine doğru, Semnun ve Devletabad yolun yarısında bulunan yerleşim yeri.

şarap dolu üç matara da ayrıca duruyordu.

Budaken, bütün bunlardan nasıl yemeye başlayacağını bilemeden kâh fincanlara, kâh ev sahibine, kâh kımıldamadan duran Spitamen'e bakar. Bu otuz iki küçük fincanın yerine O büyük bir fincanı tercih ederdi. Gülünç duruma düşmek istemeyerek, ilkin başlamakta kaçınmaya karar verir.

—Senin sevinçlerindeki yiyeceklerden almayı canım şimdi istemiyor. Der Budaken. Senin anlatacaklarını dinlemek için kulakların açıldı.

FARA KENTİNDE

—Ben ülkemdeki, tüccarlarımızın cemiyetlerinden birinde çalışmaktayım, diyerek söze başlar Tsen Tsizi. “Onlar kervanlarla malları buradan ortaklaşa Girkan Denizi'nin¹ kıyılarına ve daha uzaklardaki Finike kentlerine kadar gönderiyorlar. Girkan'ın başlıca kenti Zadrakarta'da² ve diğer birkaç kentte bizim ticari yoldaşlarımız yaşamakta. Onların ticaret için inşa edilmiş ev ve ambarları var. Her yıl bizim kervanla birkaç kez Zadrakarta'ya, bazen de daha uzaklara Rag'a³ kadar giderim. Eşkıyalardan korunmak için kervanla birlikte silahlı yol arkadaşları da gider. Büyük kervanla gitmek her zaman daha güvenli, öyle değil mi? Yol üzerindeki mahalli sakinlerden, yanlarında konakladığımız, yolun devamının güvenli olup olmadığını öğrendiğimiz denenmiş arkadaşlarımız var. Yolumuz üzerindeki toprakların yöneticilerine geçiş için, anlaşmalı vergiyi, ya para olarak ya da daha ziyade malla öderiz.

Bu bahar bizim kervan tamamen selametle yolculuk yaptı. Fakat ben Fara'da sıtmaya tutuldum ve hastalığım bir ay devam etti.

Fara taş duvarlarla çevrili, güneşin batması ile kapatılan iki kapısı olan ufak bir kenttir. Ahali ziraat işleri ile meşgul ve güneşin artık dağların ardında batmaya başladığını gördükleri zaman, sürüyü zamanında sürüp getirmek için, vakit kaybetmeden kente dönmeye acele ederler, aksi halde kapılar kapanmakta. Vahşi hayvanlar geceleyin dağlardan inip sürüyü boğar, onun için onları duvarların ardında bırakmazlar.

Yaz ortasında bir gün akşama doğru kente bir süvari müfrezesi uçar gibi geldi. Başlarında komutanları yok gibi idi. Çeşitli kabilelerden savaşçılar karmakarışık ve avcıların kovaladığı kurtlar gibi hızlı idiler. Ana meydana kadar hızla varan o süvariler tüm sokaklara dağıldı. Vatandaşların saadet ve iyi ahlakını dikkate almadan, bütün kapıları kırdı ve ambarları açıp, saman ve arpaları aldılar ve atlarını tıka basa doyurdular. Bagtra, Sogd, Parfyan, hatta Hintli askerler vardı içlerinde. Onlara bütün seçip aldıkları için ödemeyi sordukları zaman, gülerek güneyi işaret ettiler:

“Hükümdarlar hükümdarı Daraiavauş arkamızdan gelmekte, her şey için O ödeme yapacak.”

1 Girkan Denizi: Şimdiki Hazar senizi.

2 Zadrakarta: Hazar Denizi'nin güney doğusundaki bugün ki Astrabad kenti.

3 Rag: İran'ın kuzeyinde bir kent.

Süvariler ertesi gün ayrıldı, fakat yenileri ortaya çıktı. Onlarda biraz intizam var idi, fakat onlar kendileri ve atları için ahaliden daha çok yiyecek talep ettiler. Sonra sürekli olarak askerler geçmeye başladı. Çoğu artık kentte duraklamadan acele ederek yollarına devam ettiler.

En sonra gelen müfreze öncekillerden özellikle ayrıca farklı idi. Atları altın, gümüş ve kıymetli taşlarla süslü idi. Askerler mükemmelen silahlı idi. Arkalarında kadınların olduğu arabalar ve yüklü katırlar uzayıp gitmekte idi. Bütün yollarda müfrezelerin önünde, bağırıp çağıran, emirler veren komutanlar dörtnala gitmekte idi, fakat gene de intizam az idi.

Kapalı arabalardan birinin içinde hükümdarlar hükümdarı Daraiavuş'un gittiği ve uşakların, harem ağalarının, rakkasların ve flütçülerin ona eşlik ettiği söylentisi yayıldığı zaman inanmak istemedim.

—Uzaktan da olsa hükümdarlar hükümdarına bakmaya çıktım. Evlerden birinin kapısı yanında ışıldayan zırhlar içinde, başlarında bakır miğferler, kolları ve ayakları çıplak yavan¹-askerler nöbet tutmakta idi. Her birinde kalkan ve iki üç ufak mızrak-drotik var idi. Ben komşu evin çatısına tırmandım ve muhteşem bir şekilde giyinmiş Pers komutanların ellerini göğüslerine çaprazlayıp, yere dek eğilerek saraydan içeri nasıl girdiklerini gördüm. Süvarilerin arasında bizim Suguda'nın satrapı Bes'i de gördüm. Beyaz bir at üzerinde geldi. Atın boynunda ucu yere dek düşen, altın işlemeli kırmızı bir atkı bağlı idi. Atın başı ve göğsü pul gibi demir zırhla kaplıydı. Ünlü koran² görerek yakınlarda ayakta dikilen tüm ahalî yerlere kapanyordu. Uşaklar bölge valisine doğru koşarak yaklaştı; biri atın dizginini tuttu, diğeri de sırtına Bes'in basarak yere inebileceği şekilde eğildi. Kırmızı altuni renk elbise giymiş, başında da büyük tüy takılı parıldayan miğfer olan, uzun boylu, kuvvetli, yakışıklı Bes, kapılarda durdu ve misafirleri geldiğinde yeni cübbe ile yüksek kalpak giyen, Fara kenti hâkimi ile konuştu. Bes öpmesi için ona yanağını uzatır, uzun boylu bölge valisini öpebilmek için hâkim ayak parmakları ucunda yükseldi.

Kent hâkimi etrafına bakındı ve çatıda beni görerek yanına çağırdı. Acele ederek ona doğru indim.

Hâkim: "Tüccarların evi güzel; bu nedenle doğu ülkelerinin koranını ve diğer ünlü misafirleri layık olduğu şekilde ağırlamak için özen gösterebilirsiniz." Dedi.

Bu bizim, Pers komutanları, uşakları ve atlarını, ne kadar kalmak isterlerse, o kadar süre ile doyurmanız gerektiği anlamına geliyordu. Fakat ne yapabilirdim ki? Aklîselim kişi kaçınılmaz olanın önünde boyun eğer. Ben yere dek eğildim ve:

"Biz bütün varlığımızı, bize barınma ve ekmek veren devlete vermekten daima memnun oluruz." Dedim.

1 Darida'da onun kişisel koruması olan ücretli Grek müfrezesi bulunmakta idi.

2 Koran: Bırkaç bölgenin hâkimi. Baktariya ve Sogdiana valilikleri Bes'in iktidarı altında idi.

SATRAPLARIN MÜZAKERESİ

Kapıları açmak ve misafirleri karşılamak için acele ile eve döndüm; fakat kapılar artık ardına dek açıldılar. Persler, Haldeyler, Suriyeliler, Milyanlar avluda dolaşmakta, bağırıp çağırmakta idi. Kendi evlerinde imiş gibi davranıyor ve ambarlara, bodrumlara giriyor, oralarından un, kuru üzüm, tahıl, şarap dolu kupa ve tulumları taşıyor, koyunlarımızı boğazlıyor, etini parçalıyor ve aralarında paylaşıyorlardı. Koran Bes askerleri ile ortaya çıktığı zaman, nöbetçiler dikilmesini, meçhul müfrezelerin gayri nizami sürtüp duran askerlerinin kovulmasını emretti.

Sonra Bes birkaç komutanla hep birlikte halının üzerine yerleşip, sessizce sohbet ettikleri eve girdi.

Misafirlere ikram için özen göstermekte olduğumdan, onların oturduğu odaya serbestçe girip çıkıyordum. Hiç kimse bana aldırımıyordu, bende onların konuşmalarından bazılarını duyuyordum.

Pers uşaklar bana Perslerin en ünlü hâkimlerinin, hükümdar muhafızları komutanı Nabarzan'ın, Areya bölge valisi Satibarzan'ın, hükümdar Daraiauş'un ünlü arkadaşı aşırı yaşlı Artabaz'ın ve diğer bölge valilerinin burada toplandığını söyledi.

Tanrının muazzam mal, mülk, şeref, yüz binlerce uyruğuna emretme hakkı verdiği bu insanlar şimdi eski yıpranmış bir halının üzerine sıkışarak oturuyor ve bir parşömeni inceliyorlardı. Haritada, Pers hükümdarlığının dağları, yolları, nehirleri ve kentleri çiziliydi. Koyu susam yağı dolu olan kandil solgun bir şekilde yanmaktaydı. Ben de onun haznesine üç tane daha çarog¹ sapladım. Bes kızmakta ve parmağını haritada gezdirmekteydi:

“Baktara ve Suguda yolu işte şu. Büyük Oks nehrinden geçiş yeri de burada. Daha ilerde ki Demir Kapılar geçilince artık tehlike kalmaz...” diyerek Pers hükümdarlar hükümdarının bulunduğu yeri işaret etti.

Bu sırada da gözyaşları içinde, pahalı erguvan elbise giymiş, altın kemerli, çok şişman bir Pers odaya girdi. Onun kılıcının kını altından idi. Ellerini sallayıp içini çekerek ağlamaktaydı ve uzun süre onu boğan hıçkırıklardan hiçbir şey söyleyemiyordu. Herkes ayağa kalkıp döşemeye doğru eğildi. Ben ilkin bu galiba hükümdarlar hükümdarı olmalı diye düşündüm, fakat O, hükümdarın kardeşi Oksafir imiş. Gözleri yuvarında dönüp duruyor ve kâh kılıcına sarılıyor, kâh avuçları ile gözlerini kapıyordu.

Bes ona haritayı anlatmaya başladı, fakat Oksafir onu yırttı ve haliya fırlattı.

“Hükümdarlar hükümdarını ben şimdi gördüm,” diyerek sızlanan ve ölgün bir sesle konuşmaya başladı. “En önemlisi umudunu henüz yitirmedi. Ancak hükümdar çok üzgün, sürekli ağlamakta ve dua etmekte. Flütçüler ona en sevdiği şarkıları çalmaya başladılar, onları az biraz dinledi ve kovdu. Safranlı ve silfiy² kızarmış koyun etinden yemeyi reddetti, zavallı azcık buranın kötü kavunundan yedi

1 Çarog: yağlı hamur sürülmüş, kuru bitki sapı. Çarog akağaç kıymığı gibi yavaş yavaş yanar ve sapa yerleşim yerlerinde hala günümüze dek kullanılmaktadır.

2 Silfiy: Eski Perslerin ve Greklerin yiyeceklerine kattıkları baharat bitkisi.

ve kırmızı şarap içti. Hükümdar şimdi rahiplerin açtıkları falda söyleyeceklerini bekliyor. Şimdiye dek onlar pek fena değillerdi, hatta bir keresinde de iyi...Siz burada neyi müzakere ediyorsunuz?..”

Bes keskin ve kararlı bir sesle yanıtlar:

“Ne yapmak gerektiğini müzakere ettik ve daha uzaklara gitmek gerektiğine karar verdik...”

“Hayır, hayır...” diyerek Oksafir sözünü keser:

—Bunu hiç düşünmeyin!... Hükümdarlar hükümdarı yoruldu!.. Azıcık soluklanmak istiyor ve bana tanrıların çok geçmeden bizleri tekrar koruyacağını haber vermeme emretti. O, bizim bütün bu yenilgilerimizin, tanrıları unutmamak gerektiğini göstermek için olduğunu söyledi. Hükümdarlar hükümdarı dua etti ve yeni tapınaklar yaptıracağına, ahaliye tanrılara daha kuvvetli dua etmelerini öğretmeleri için rahiplere altın hediye edeceğine törenle yemin etti.”

Bes kabaca yanıtlar:

“Bütün bunlar sonra olacak, şimdi ne yapmalı?”

“Neyi nasıl yapmalı? Tanrılar bize sonsuza dek öfkelenecek değil ya. Biz Çifte Boynuzlu ile karşılaşmaktan daha fazla kaçınmamalı, durmalı, bütün orduyu bir yerde toplamalı ve...”

“Tamam, da ne olacak?”

“Savaşta talih yeniden denenecek. Hükümdarlar hükümdarı şimdi talihın bizden yana olacağından emin. Ve çok önemli bir şey daha, ihtiyar rahipte durmayı tavsiye ediyor...”

Herkes susar ve gözlerini yere indirir.

“Şimdi korkacak ne var?” diyerek üsteler Oksafir:

—Ahalinin ayaklanmasından korkan Çifte Boynuzlunun yolu üzerindeki bütün kentlerde garnizon bırakması gerektiğinden onun ordusu hemen hemen yarı yarıya azaldı. Bazılarının inandırmaya çalıştığı gibi, eğer O bizim peşimizden geliyorsa sadece atlıları iledir. Gavgamel yakınlarındaki çarpışmada onun bütün atlı süvarisi üç bin kişi idi. Hatta şimdi bile bizim ordumuz melun Yavan’ınkinden birkaç kez daha büyük. Çok yakında, belki de yarın buraya müttefik İskitlerin vaktinde ulaşmaları gerek. Bu dağlık vadilerde yalnız onların bütün yavanları torbaya koyması ve onları zehirli yılan gibi ezmesi gerek. Ve onlar bunu yapacaktır, yalnızca beklemek ve savaşa hazırlanmak gerek.

O zaman yaşlı Atrabaz konuşmaya başlar. Onun sesi boğuktur ve gözyaşları yanağından akmakta.

“Biz, hükümdarlar hükümdarının hizmetçisiyiz, bütün hayatımız boyunca onu savunduk ve Pers mızrağının, şanlı Pers hükümdarlığının sınırlarını genişletmesi için kanımızı akıttık. Her şeyi şimdi de hükümdarlar hükümdarı için feda etmemiz gerekmekte, hatta bizlerin ölmesi bile gerekli olabilir.”

Hükümdarın seçme askerlerinin komutanı Nabarzan ayağa kalkar ve Oksafir’e hitap eder:

“Hükümdara sevgi ile dolu olan yüreğimden kopacak olan sözleri ben hiçbir zaman söylemezdim, fakat aşırı zaruret dosdoğru konuşmayı zaruri kılıyor. Eğer

biz şimdi Çifte Boynuzlu ile savaşmaya başlarsak, bu mahvolmanın en kesin yolu olacak. Hem ülkeyi mahvederiz, hem de boş yere kırılırız. Pers ülkesinin ana kuvvetini, ordumuzun çekirdeğini korumak için, mümkün olduğu kadar hızlı güvenilir yere, Baktra ve Suguda'ya çekilmek gerek.”

Atrabazdan gayrı geri kalanların hepsi, “geri çekilmeli... Geri çekilmeli!..” diye fısıltı ile fakat kati şekilde söylenirler, yalnız Atrabaz homurdanır:

“Korkaklar, korkaklar! Şanla kaplı eski Pers mızrağını rezil ediyorsunuz...”

“Hayır, hayır, korkaklık değil, akliselim ve sadece Çifte Boynuzluyu ezme arzusu yönetiyor bizi.” Der Nabarzan ve devam eder:

—Henüz atlarımız var ilken doğuya doğru çekilmek gerek. Orada yeni kuvvetler toplarız. Halk hükümdarlar hükümdarının şans yıldızına artık inanmıyor. Bizim bir tek kurtuluşumuz var: Doğu bölge valilikleri halklarında, koran Bes’e karşı olan şan ve sevgiden yararlanmak...”

Bu sözler üzerine herkes Bes’e bakar; O sevinçli aydınlık bir yüzle oturmakta ve gözleri parıldamaktadır.

“Evet, evet! Bizim tüm umudumuz Bes’de. Saklar ve İnduslar onunla birlik halinde. Bundan başka Bes bir düzmece değil, basit halktan bir zıppıktı değil, O hükümdarlar hükümdarının akrabasıdır. Hükümdar tahtı ona bıraksın, elbette geçici olarak, düşman alt edilinceye kadar...”

“Bu ihanettir!.. Hainler!..” Diye bağırmaya başlar hükümdarın kardeşi, kılıcı sıyrır ve Nabarzan’ın üzerine atılır.

Bölge valilerinin hepsi ayağa sıçrar ve onu yatıştırmaya çalışarak önünü keserler. Nabrazan kapıya koşar. Onun kendi yüzlüklerini çağıran yüksek sesi avluda duyulur. Atlar toynakları ile tahta döşemeyi tıkırdatmaya başlar. Nabarzan ata sıçrar ve dötrnala uzaklaşır.

Satrapların hepsi hararetle tartışır; Atrabaz onları yatıştırmaya çalışır.

“Böylesi bir zamanda çekişmek olur mu hiç? Bizler birbirimizin ardında sıkıca durmalıyız. Henüz her şey kaybedilmedi!..”

Hükümdarın kardeşi kılıcını sallayarak ve koşarak çıkarken “Nabarzan derhal yakalanacak ve idam edilecek” diye bağırır.

“SAKLAR NASILDA KAYGISIZLAR!”

Koran Bes beni fark etti ve eli ile bana işaret etti. Biz diğer odaya geçtik. Omzuma öyle bir sıkı yapıştı ki, hala mavi bir morluk kaldı.

“Şimdi sen beni hiç kimse fark etmeden götüreceksin ve bahçede saklayacaksın. Önden yürü.”

Ben Bes’i enderundan, evin kadınlara ait diğer yarısından geçirdim, satrap ise bana yeni bir görev verdi.

“Doğu kapılarına kadar git; orada Sakların müfrezesini bulursun. Onların komutanı Skolot’u araştır ve buraya getir.”

Ben karanlık caddelerden acele ile süzülerek geçtim. Bu saatlerde kent genellikle sessiz olurdu, şimdi ise çeşitli kabilelerden kalabalıkların uğultusu ile dolu idi. Her yerde askerler kucaklarında saman demetleri, kupalar ve koyun gövdeleri ile sağa sola gidip geliyordu. Korku içindeki ahalinin ailelerinin toplandığı, ahırlarda yanmakta olan ateşlerin alevleri kızıl ışıkları ile düz tavanları aydınlatıyordu. Doğu kapılarınıñ vârdım. Orada ki meydanın tamamında develer, atlar, arabalar, eşekler duruyordu.

Ben “İskitler nerde?” diye sordum.

“İşte orada oynuyorlar,” diye cevap verdiler.

Meydanın ortasında, yanan ateşlerin halkası içinde halay çeken İskit sıraları kımıldanıp duruyordu. El ele tutuşarak ve onları yukarı doğru kaldırarak, kâh sağa, kâh sola doğru dolanıp duruyorlar ve aynı zamanda her İskit ayağını hızla ve çevikçe değiştiriyor ve yere vuruyordu. Etraftakilerin ortasında da iki İskit kılıçlarını sallayarak ayrıca oynuyordu. Birbirlerinin gözlerinin içine bakarak, her hareketlerini gözleyerek, sanki kılıçla birbirlerini yaralamak istiyormuş gibi göğüs göğse geliyor, vuruşları çevikçe savuşturuyor ve gerisin geri sırıyorlardı. Onlar kâh çömeliyor, kâh yere kapaklanıyor, kâh dizleri ve karınları üzerinde sürünüyor kâh yeniden ayağa fırlıyor ve el ele tutuşmuş olarak oynuyorlardı.

İskitlerin başkanını nerede bulabileceğimi sordum. O zaman ortada oynamakta olanlardan birine seslendiler. Boynunda altın kolye bulunan genç, yakışıklı, uzun boylu birisiydi. Neşeli, kaygısız bir tip olan o sallanarak ve uzun sarışın saç buklelerini silkeleyerek bana doğru yaklaştı. Ona koran Bes’in onu yanına çağırdığını anlattığım zaman kahkaha ile gülmeye başladı:

“Bes’in kendisi buraya bizimle içmeye gelsin: Biz iyi Girkan şarabı olan bir meyhane bulduk, o bize sabaha dek yeter.”

Bana bir fincan vermelerini emretti ve beni de içmeye zorladı. İskitlerin hepsi sarhoştı ve şarkılar söylüyor, sebepsiz yere kahkaha atıyorlardı. Çok geçmeden bana karışmaz oldular. Ben gerisin geri süzülerek evimize geldim, fakat Bes artık yoktu.

Orada kargaşalık vardı: önemli satraplar avluda koşuşturuyor, uşaklara bağıyor ve atlara biniyorlardı. O zaman caddede hareket halinde olan, yanan meşaleleri yukarı doğru kaldırmış süvariler gördüm. Bakır zırhları ışıltıyor, miğferli yüzleri ise yorgun ve sert görünüyordu.

Altı atın koşulu olduğu, çamur ve gübreye bulanmış bir araba süvarilerin ortasında gidiyordu. Arabada eski deri yığını vardı. Bu deriler kımıldıyor, yukarı doğru kalkıyordu. Onların altından şişman bir adam ortada görünüyordu. Sırtında erguvan rengi pahalı elbise vardı. Ürkek ürkek etrafına bakındı ve derilerin altında yeniden görünmez oldu.

Biri, “bu hükümdar Daraiavuş’un kendisi!” diye hayretle bağırdı ve birkaç kişi Perslerin hezimete uğrayan efendisinin bulunduğu gübre bulaşığı arabanın önünde yere kapaklandı...

Ölümünden böyle saklanmak ne biçim rezalet, ne biçim utanç diyerek ilave eder Tsen Tsızı ve küçümseyici bir ifade ile başını sallar.

YAVANLARIN İKTİDARINDA

—O gece birkaç kez çatıya çıktım. Ordu doğuya doğru uzaklaşmakta ve onlar gittikçe azalmakta idi. İskitlerin şarkıları uzun süre duyuldu, fakat sabaha karşı onlar da sessizliğe gömüldü.

Gün ağarırken, Demavend¹ dağlarının karlı zirveleri pembeleşmeye başladığı zaman kent artık uyuyordu. Arada bir şarkı parçası yahut sarhoş bağırışı duyuluyordu.

Güneş doğmak üzere iken bazı çatılarda koyun postuna bürünmüş ahali görünür.

“İşte onlar! İşte onlar!” diye bir çığlık duyulur. Bütün ahali bir anda yerlere düşer ve sürünerek çatı çıkıntıları arkasına saklanırlar.

Ben güneye doğru bakıyordum. Dağların ardından görünen güneş eğri ışığı ile birkaç süvarinin gelmekte olduğu, koyu mavi renkteki vadiyi aydınlatmaya başladı. Onların sivri uçlu mızrakları kıvılcımlar saçıyordu. Ketten vadiye dek uzanan ova boştu. Tekeri kırılmış bir araba yolda devrilip kalmış ve topal bir öküz dulavrat çalısının birinden diğerine seker gibi gidiyordu.

Vadiden iki süvari müfrezesi belirdi. İlk adım adım yürüyüş ile sora tırısı kalkarak çeşitli yönlerde hareket ettiler, yavaş yavaş yaklaşarak kentin etrafında dolanmaya başladılar. Birkaç keşifçi kentin duvarlarına doğru doludizgin koşturdu ve yakınlarında durdu.

Kent ölü gibi görünüyordu. Damların üzerinden tek bir duman yükselmeyordu.

O zaman vadiden üçüncü müfreze görüldü ve dosdoğru yola yöneldi. Deri miğferler giymiş kılıçları ve örgülü kalkanları ile piyadeler önden yürüyordu. Ölçülü adımlarla tepeye yürüdüler ve Doğu Kapılarının yanında durdular. Piyadelerin ardı sıra atlı yeni müfrezelerde yaklaştılar. Mızrakları çok uzun, aynı tip deri zırhları demir levhalarla kaplı ve miğferleri atkuyruklu.

Ben daha sonra olabilecekleri gözlemek için kuleye tırnanmak istediğimden, boş caddeyi doğu kapılarına doğru koşarak geçtim. Meydanda pek çok İskit'in bulunduğunu şaşırarak gördüm. Onların hepsi derin bir uykudaydılar. Kösteklenmiş atlar, kayışlarla toprağa çakılı kazıklara bağlıydı. Birkaç at meydanda tahıl serpilmiş saman artıkları arayarak dolaşmaktaydı. Şarapla zil zurna sarhoş olmuş olan İskitler, önlerinden kaçtıkları yavanların, artık duvarın öbür tarafında olabileceği akıllarına bile getirmiyorlardı.

Ben ardımda bir takım bağırışlar duydum. Yeni cübbeler ve yüksek kalpaklar giymiş, yirmi kadar ihtiyar ve kent yöneticisi meydandan acele acele yürüyorlardı. Daha doğrusu yöneticinin sıkıca koluna girmiş olan ihtiyarlar onu arkasından itekleyerek taşıyorlardı.

O ağlıyor ve ayak diriyordu.

“Evde ölmeme müsaade edin!” Diye bağırıyordu. “Çifte Boynuzluya doğru sizi aptallığınız itekliyor. Beni de sizi de kazığa oturtacak. Çocuklarım ve yaşlı

¹ Demavend: Kuzey Persiya'nın sürekli karlarla kaplı olan en yüksek dağı.

annem ne yapacak?”

Fakat ihtiyarlar onu taşımaya devam eder.

“Yürü, yürü! Bilgeliğimiz itekliyor seni. Ha Daraiavuş’tan, ha Çifte Boynuzludan ölüm kimden gelirse gelsin hep aynı değil mi?”

İhtiyarlar beni görünce bağırmağa başladılar:

“Bizimle gel, Tsen Tsızı. Eğer biz, Çifte Boynuzluya kapıların dışında yalvarıp yakarmaya ve ekmekle kavun sunmaya yetiştirebilirsek, onun savaşçıları evlerimizi talan etmez. Eğer O kapıları kapalı görürse, kenti yakar, bütün erkekleri kılıçtan geçirir ve kadınlarımızla çocuklarımızı köle olarak satar.”

İhtiyarların hepsinin elinde kavun ve çörek çıkınları var idi.

Ben de onlara katıldım ve hepimiz kapıların dışına çıktık.

Bir atlı müfreze hızla bizi karşılamaya yürüdü.

İhtiyarların hepsi tarlada toz kaldırarak, koyun sürüsü gibi acele ederek yürüdü.

Karşımızda geniş göğüslü atların düzgün bir sırası ve sivri çelik uçlu mızrak ormanı duruyordu ve hepimizi bir anda delik deşik edebilirdi. Savaşçıların kafaları, bakır ve demir miğferlerin altına gizlenmişti. Toz onların hepsini öylesine kaplamıştı ki, her biri diğerine benziyordu ve onlardan kimin komutan olduğunu bilemiyorduk.

İhtiyarlar uzaktan bağırmağa başlamışlardı bile:

“Hoş geldiniz! Hükümdarınızın yolunu sakallarımız süpürür.”

Biz iyice yaklaştığımız zaman, hepimiz alnımızı yere değdirerek diz çöktük ve sora kavun ve çörekleri başımızın üzerine kaldırdık.

Bir komut sesi duyuldu. Süvarilerin tüm sıraları durdu. Galiba tercüman olan onlardan en kıyıda ki Pers’çe konuştu:

“Gürültü patırtı etmeyi kesin! Sizden başkan olan kim?”

İhtiyarlar yöneticiyi kaldırdı ve içinde çörek olan çıkını ve kavunu onun eline tutuşturdu, O korkudan kıvranan ayakları üzerinde tercümana doğru yaklaşmak istedi, fakat eli ile asık suratlı, genç toz içinde bir süvariye, güçlü, geniş omuzlu, kolları adaleli birini gösterdi. Yönetici ona yaklaştı ve çöreklerle kavunu uzattı. Savaşçı kavunu aldı, kısa bir bıçakla kendine bir parça kesti ve kavunu komşusuna verdi. Kavunun orta göbeğini fırlatıp atarak, birkaç parçaya dilimledi ve dilimleri diğerlerine verdi. O zaman bizim ihtiyarlar cesaretlendiler ve bütün kavunları ile çöreklerini öndeki askerlere dağıtmaya başladılar.

Genç bir asker kavunun kabuğundan ısıarak, kısık bir sesle, anlaşılmaz dilde, bir şeyler söyledi.

Onu dinleyen tercüman bize: “Daraiavuş’un askerleri buradan ne zaman geçtiler?” Diye sorunca ihtiyarlar bağırmağa başladı:

“Dün akşam Daraiavuş’un kendisi buradan geçti, koyun eti yedi, rakkasların oyununu seyretti ve gece yarısı yola çıktı.”

Genç savaşçı hüznle, kavunun kabuğunu yere fırlatıp attı ve ellerini yukarı kaldırıp heceleri uzata uzata dua etti.

Tercüman sormaya ihtiyarlar da Daraiavuş’un ne kadar askeri olduğunu ve,

kentte hemen hemen hiç kimsenin kalmadığını anlatmaya başladı. Birisi sarhoş İskit müfrezesinin, Doğu kapıları yanındaki meydanda uyumakta olduklarını söylediği zaman, savaşçılar kahkahalarını tutamayarak güldüler. Genç komutan ileriye çıkıp emir verdi ve birkaç süvari hızla diğer müfrezeler doğru gitti.

Bizleri, ihtiyarları artık unutmuşlardı, bizde süvarilerin bizi çığnemesinden korkarak kapılara doğru koştuk. Yüksek sesli komutlar duyulmaya başlandı. Atlılar tırısı kalktılar, süvariler de koşar adım onları izledi.

Ordu kente girdiği zaman, uyuyan bütün İskitleri yakaladılar ve onları İskit kayışları ile bağladılar. Ben meydana yaklaştığım zaman, sadece üç İskit delicesine direniyordu; kısa bir sürede ikisi saplanan mızraklarla öldü, yaralı olarak yere düşen diğeri ise canlıydı. O, akşamleyin kaygısızca oyun oynayan, genç komutan Skolot idi. Askerler onu da öldürmek istedi, ancak onun boynunda ki kolye için tartışmaya başladılar. Bu sırada, bizim kavun vermiş olduğumuz, o geniş omuzlu genç komutan kendine eşlik eden tercümanla birlikte at üzerinde yaklaştı.

“Sen kimsin?” diye sordu yavan.

İskit elini güçlkle kaldırarak, “Ben Sak’ım!” diyerek cevapladı.

“Sen niçin boyun eğmiyor sun?”

“Biz Sak beyleri, başkalarının bize boyun eğmesine alıştık.”

“Sen bey misin? Onu zincirleyin ve esirlerin arasında arabada benim peşimden gelsin. Yakında bana lazım olacak. Hala sağ olan geri kalanları ise beraberinizde taşımayın, kapılara çivileyin. Tanrının oğluna karşı durmaya cesaret edenleri nasıl cezalandırdığını varsın herkes hatırlasın.”

Askerler Skolot’u kayışlarla bağladı ve olduğu yerde yatar bıraktı, Çok güçsüzdü ve yürüyemiyordu.

Yavanlar evlere dağıldılar ve talan etmeye başladılar. Yaralı İskit’e yaklaştım. Yerde oturuyor ve kan tükürüyordu. Yan tarafında ki yarasından şiddetli kan geliyordu. Beni tanıdı ve duvara sarılmış olan asmanın yapraklarını işaret etti.

“Şu yapraklardan birazını kopar ve yaramın üzerine bastır, kan kaybediyorum.” Diyerek inledi.

Büyük taze yapraklardan kopardım ve onları yaranın üzerine koyarak, cübbesinden kopardığım şeritle İskit’in böğrünü sardım.

“Ayrılma, sana önemli bir şey söylemem gerekiyor.” Dedi

Bu arada iki ihtiyar beni tuttu ve kent hâkimine taşıdı. O bizim kavun ikram ettiğimiz genç komutanın önünde duruyordu.

“İşte senin aradığın adam! Diye yüksek sesle bağırdı ihtiyarlar. O her yıl buradan Suguda’ya kervanla üç kez gider gelir. Bütün yolları da biliyor.”

Yavan bana: “Buradan Gekatombil’e¹ giden en kısa yolu gösterebilir misin?” diye sordu.

“Hangi kent hakkında konuştuğunu anlamıyorum diyerek yanıtladım. Kentler bizde başka şekilde adlandırılıyor. Doğuya doğru gittikçe büyük kentler var. O kentleri ve onlara giden yolları biliyorum. Ana kervan yolu, yolcular her gece bir köyde geceleyebilsin diye, yarım daire biçiminde eğri bir yay gibi gitmekte.

1 Gekatombil: (Yüz kapılı kent) Parfiya bölgesinin ana kenti; daba sonraları Tus kenti denildi.

Fakat aynı zamanda tıpkı bir yayın kirişi gibi dümdüz, kısa bir yol daha var. Bu yoldan giderek, üç günlük mesafe ile önden giden kervana yetişmek mümkün, ancak bu yol kuyuları olmayan çölden geçiyor ve suyu tulumlarda beraberinde taşımak gerekmede.”

Genç yavan: “Sen bizi o yoldan götüreceksin, fakat eğer aldatmaya kalkışırsan seni parçalara ayırırlar. Bunun kaçmaması için başına nöbetçi koyun.” Dedi.

Uzun boylu bir asker ağır elini benim omzuma koydu ve beni yaralı İskit’in yanına götürdü. Ateşler içinde idi ve ara sıra da deli gibi sayıklıyor, bilinmedik adları çağırıyordu, aklı bir an aydınlanınca:

“Benim babam Saksların başkanı Budaken’dir, ona Altın Gem derler. Talih eğer Suguda’ya dönmene izin verirse, Budaken’in stepe, acı kuyuların yanındaki obasına bir ulak gönder. Ona benim teslim olmadığımı, tek başıma pek çok kişiye karşı gücümün sonuna dek dövüştüğümü ve mızrakla ağır bir şekilde yaralandıktan sonra düşmanlar tarafından yakalandığımı haber ver.”

Sonra bana şunları da söyledi:

“Babam Budaken’in oğlu esir düştüğünden, stepte kalacak bir insan olduğunu düşünmüyorum. Bizzat kendisi beni arayıp bulmak ve fidye verip kurtarmak için dokuz ülkeden geçecektir. Eğer sağ kalırsam, kaçır ve öz steplere dönerim.”

Yavanlar atları aşırı bitkin olduğundan o zaman bütün gün boyunca dinlendiler. Askerlerin kimi uyudu, kimi de Pers askerlerinden arta kalmış ganimet arayarak evleri araştırıp durdu; kent sakinlerinin hepsini meydanda bir yere topladılar, bütün elbiselerini soydular ve kızgın demirle şakaklarını damgaladılar. Esirlerin hepsi sonra köle olarak satılmak üzere gönderildi. Yavanlar kentte hükümdarın sevgili rakkas, flütçü ve şarkıcılarını buldular. Acele ile kaçarken onları bırakmışlardı. Bulundukları bahçeden ağlayışlar ve çığlıklar, söylenen şarkı ve müzik duyuluyordu.

Ay yükseldiği ve hava serinlediğinde ordu yola çıktı. Ben de onları izlemek zorundaydım.

Doğu kapılarından geçerken onların çivilediği İskitleri gördüm. Birçoğu ölü olarak asılı idi, kimisi de hala kımıldanıyordu. Uzun boylu, zayıf bir İskit, diğerlerinden daha yukarı çivilenmişti. Küfretmeye devam ediyordu. Gözlerinden biri çıkarılmıştı ve hala kas tellerinden sarkıyordu, diğer gözü yuvarında dönüyor ve öfke ile parlıyordu.

Önünden geçen yavanlara: “Çakallar! Siz yalnız Pers domuzları ile dövüşmesini bilirsiniz. Çok geçmeden onların şişman satraplarının gövdelerine yetişirsiniz, Biz Saklar ise daha önce sizi gebertiyorduk ve gebertmeye devam edeceğiz!” diye bağıırıyordu.

Bu esnada genç bir müfreze komutanı, kendisi gibi genç savaşçıların arasında geldi. Kapıların önünde durdular ve İskit’e sataşmaya başladılar:

“Biraz daha bağıır! Bize türkü söyle. Tek gözünle çok güzelsin.”

İskit: “Ona benzeyen diğer horozların arasında saklanan komutan, horoz nerede? Ölmeden önce onun gözüne tükürmem için O buraya gelsin.” Diyerek ,

devam etti.

O zaman genç komutan at üzerinde daha yakınına vardı, öfkeden başı ve omuzu titriyordu. Tercüman aracılığı ile konuşarak:

“Bok sineği İskit! Ölüm öncesinde vızıldyorsun, başkada hiçbir şey yapamazsın. Seni duvara ben çiviledim, diğer İskitleri de aynı şekilde yakalayacak ve kazığa oturtacağım.” Dedi.

İskit yukarıdan: “Küstah! Sen Saklara sadece onlar sarhoş olduğu zaman ya da uyurlarken saldırabilirsin. Bizim steplere sokul da bizimkilere sataşmayı dene, o zaman tabanı yanmış it gibi ardına bakmadan, Kuruş gibi ve bize musallat olan herkes gibi kaçarsın. Kafana niye o kadar az tüy diktin? Kuyruğun nerede? Gavgamel¹ yakınlarında ki savaşta, onu bizim Saklar mı kopardı!” Diyerek bağırıyordu.

Yavan da: “Bana kısa bir mızrak verin! Onu gırtlığına saplayacağım.” Diyerek bağırıyordu.

Süvariler ona bir mızrak verdi, O da onu, bu esnada “Ulala! Kılıçları siyah taştan Bileğleyin!” Diye bağırarak İskit’in yüzüne doğru fırlattı.

Çivilenmiş olan diğer İskitler de çılgınlığa iştirak etmeye ve şarkı söylemeye başladılar:

Seslenin yoldaşlara, koşun yol kavşaklarına!
Hazır mı atlarınız? Sıkıca gerili mi yaylarınız?

Muhtemelen yavan çok hiddetlendiği için, onun atışı hedefi bulmadı ve onun mızrağı kapıya, İskit’in kafasının yanına şiddetle saplanınca tamamen utançtan titredi.

İskit: “Sen amma da keskin atıcısın! Üç adımdan hedefi bulamadın! Sen tanrının oğlu değil, sadece çakal bokusun!” Diyerek hiddetle bağırıyordu.

Fakat komutanın yoldaşları mızraklarını fırlatmaya başladı ve onlardan biri İskit’in ağzını delince O sesini kesti. Göz kapağı ininceye dek onun sadece gözü öfke ile ışıldamaya devam etti.

DARIUS’UN SONU

Yavanlar bütün gece boyunca yürüdü. Beni çok zayıf bir ata bindirdiler. Benim altıma yastıkta koymuş olsalar, at o denli zayıftı ki, sırtı kaburga kemiği tahtası gibi yükselmışti. At gibi hızlı yürüyen, uygun bir katır verinceye dek sızlandım ve feryat ettim.

Sabahleyin çok kısa bir mola verildi. Süvariler hiçbir şey yiyemedi, atlarından iner inmez derhal yere düşüp uyumaya başladılar. Biz atları doyurup öğleye kadar tekrar yola devam ettik ve sakinlerinin söylediklerine göre Perslerin geceleyin kamp kurmuş oldukları ufak bir köyde daha uzun süreli bir mola verdik.

¹ Gavgamel yakınlarında ki savaşta İskit atlıları Grek ordusunun kampını ve arabalarını bozguna uğratmıştı.

Her tarafta bırakılmış topal atlar görünüyordu. Köylüler en iyilerini kendilerine seçip geri kalanları kesiyor ve derilerini yüzüyorlardı.

Yavanlar burada akşama dek dinlendiler. Komutanlar atları en dirençli olanlardan beş yüz süvari seçti. Her süvarinin arkasına bir piyade oturdu. Çifte süvarili bu müfreze ileriye gitti. Geri kalan ordunun tamamının ise mümkün olduğunca hızla onların peşinden gitmesi gerekiyordu.

Akşama doğru biz susuz bir ovaya ulaştık. Toprağı kül gibi yumuşak gümüşî renkte tuzlaklar, yer yer akpelin çalıkları ve deve kemikleri, yolda rastladıklarımız işte bunlardı.

Süvariler asık suratla susuyor, ya da aralarında mırıldanarak, anlamsız kovalamaya dair konuşuyorlardı.

Birkaç savaştan attan düştü ve yolda yatmış olarak kaldı. Başım yorgunluktan önüne düşmeye ve ben uyuklamaya başladığım zaman, arkamdan gelmekte olan savaştan mızrağın ucunu omzuma dürtüyordu.

Ancak müfreze komutanı yorgunluğunu itiraf etmiyor ve yalnızca bir tek şeyi, ileriye daha hızlı gitmeyi talep ediyordu.

İleride bir kervan görüldüğü zaman, ay tamamen sönükleşmiş ve gökyüzü doğuda ağarmaya başlamıştı. İleride birkaç araba görünür oldu. Sessiz ve sakin havada sürücülerin bağırtiları ve büyük tekerleklerin gıcırtiları duyulur oldu.

Bizim müfrezenin süvarileri savaş düzenine geçti. Piyadeler attan indi ve zincir halinde yayılarak ön tarafa yürüdü. Süvariler, steppe savaş çıkıllıkları atarak kervana doğru ok gibi atıldılar.

Persler korku feryatları ile doludizgin her yönde kaçışmaya başladı.

Dalgаланan kırmızı cübbe içindeki genç komutan-yavan kervan boyunca hızla koşturdu. O birini aramakta idi ve çukura yuvarlanmış olan bir abranın yanında durdu.

Ben o arabayı tanıdım ve oraya yaklaştım. Altın püsküller işlenmiş, erguvani renkte elbise giymiş bir adam kanlar içinde arabadaki yığının üzerinde yatıyordu. Başları dolanıp kaldıkları koşum kayışlarına asılı kalmış, bitkin sekiz katır umursamazca duruyordu; sürücüler ise çoktan kaçışmıştı. Artık ölmekte olduğu besbelli olan, yaralı hala inlemekte idi. Sabah öncesinin seher vaktinde onun tumbul beyaz yüzü belirgindi. Genişçe açılmış gözler hiç kimseyi tanımayarak bakınmaktaydı. Soluk almaya çalışarak, kıyıya fırlatılmış balık gibi sık sık ağzını açıyordu. İpek elbisesinin tamamı esmerleşmiş kan lekeleri içinde idi.

Genç yavan atından indi, ölmekte olanın yüzüne bir bakış fırlattı ve onun elini kaldırarak parmaklarına baktı.

“Hükümdarlık yüzüğü arık yok. Alçak katiller onu çıkarmış. Fakat bu galiba hükümdar Dariy.”

Birinin sesi: “Evet bu hükümdar Daraiavuş.” Dedi.

Yavan: “İşte hükümdarlar hükümdarından kalanların hepsi bu. Bıçaklanmış bir leş. O, bir savaştan yakışır şekilde çarpışmada ölmedi aksine, daha dün akşam toza kapaklanan ve onun ayağını öpen, kendi yakınları tarafından bir koyun gibi boğazlandı. Burada, bu vahşi steppe bir türkü sona erdi ve diğeri başladı. Perslerin

hükümdarı artık yok, fakat Asya'nın hükümdarı İskender, tanrının oğlu var ve O, kim hükümdarlık yüzüğünü ve Dariya'dan çalınan tacı takmaya cesaret ederse onu şiddetle cezalandıracak.” Diyerek devam etti.

Yavan kendi kırmızı cübbesini sıyırıp çıkardı ve onu hükümdar Daraiavuş'un yüzüne fırlattı. Sonra atına atladı ve beni yanına çağırdı:

“İhtiyar, bizim kılavuzumuz olman gerekmiyormuş. Aradığımızı biz kendimiz bulduk. Fakat sen iki yol hakkında gerçeği söyledin ve bizi aldatmaya, kaçmaya yeltenmedin. Ben seni nasıl mükâfatlandırabilirim?”

Ben öğretmenimin özdeyişi ile yanıtladım:

“Bir parça kuru ekmek, bir maşrapa soğuk su ve yorgun başını dayayacağın bir el, daha olgunlaşmış olmak için acaba bütün bunlar yeterli değil mi?”

Yavan: “Bunun değerli bilgenin cevabı,” olduğunu fark eder. “Bunun gibi bir cevabı¹ hayatımda ikinci kez işitiyorum, fakat ben seni değilse de belki senin hemşerilerini, Serik'in tüccarlarını bir şeyle mükâfatlandırabilirim?”

“Onlar için ufak bir ricam olacak: Ser'in bütün tüccarlarına, senin hükümdarlığında ayrı özel vergi olmaksızın serbestçe ticaret yapmalarına izin ver.”

Yavan güldü ve kendi savaşçılarına hitaben:

“Bu iyi bir alamet! Yabancı İskender'in mutlu yıldızına inanıyor, benim yoldaşlarımdan çoğundan, çok daha fazla inanıyor. Sen istediğini alacaksın. Gefestion ona özen gösterin.”

Bundan sonra O atını döndürdü ve geri kalan arabaları dolaşmaya başladı. Bir grup koruma da ondan ayrılmadan peşinden gitti. Savaşçıların talan ettiği mallara, Hiç dokunmadı, fakat hükümdarlar hükümdarının sefer halindeki memurlarının yazdıkları emirleri ve belgeleri okumak için bütün el yazmalarının toplanmasını emretti.

Müfreze kuzeye doğru yoluna devam etti. En yakın köyde beni serbest bıraktılar ve Pers hükümdarlığının topraklarından serbestçe geçiş izni veren, Pers'çe ve yavan dilinde yazılı parşömen kâğıt verdiler. Bana hediye ettikleri katırın üzerinde, ben oradan Suguda'ya yöneldim ve buraya, Marakanda'ya geldim. Başımдан gelip geçenlerin hepsi bu!

SAKLARIN ÖFKESİ

Portakal renkli ışın, oynalı kapının üçgen üçgen biçimli deseni arasından sızıyordu. Işığın hüzmeleri misafirlerin hemen hemen hiç dokunmadığı, içinde “otuz iki sevinç” bulunan otuz iki fincanın dış çeperine vuruyordu. Oradaki üç kişinin yüzü de yarı karanlıkta belirsizleşmeye başlamıştı. Yalnız Budaken'in kırmızı, kaba yüzüne vuran güneş ışığı tuhaf bir resim halinde donakalmıştı.

¹ İskender'in Diyojen'e sorduğu “Benden ne isterdin?” sorusuna Filozof'un “Kenara çekil ve güneşime gölge olma!” diyerek cevapladığı meşhur sohbet yapıldığı ima.

Tsen Tsizi anlatırken, Budaken'in geniş omuzları yavaş yavaş öne doğru eğilir ve kollarının üstünde şakaklarındaki kıvrımlı damarlar kabarır. Yiyecekleri elini sürmeden sadece bir fincan şarabı ağır ağır, içer. Sol eline almış olduğu, ince dereotu demeti kısa parmaklarının etrafında yeşil ipler gibi sarkar.

Tsen, Tsizi anlatımını vakarla sona erdirdiği zaman hafifçe öne doğru eğilir ve sorular bekleyerek susar. Budaken kanlanmış olan gözlerini ona kaldırır, boncuklar dikili omzuna düşen uzun bir tutam saç yapışır ve onu bükmeye başlar.

—Bundan sonra sen sakları bir daha görmedin mi?

—Hayır, muhterem insan.

Budaken derin bir soluk alır ve onun nefesinden, konduğu fincanın üzerinde titremekte olan altuni renkteki kelebek hızla yan tarafa uçar.

—Sen bana hep öncü müfrezenin genç komutanını anlattın. Peki, ejderhanın oğlu Acarhakag yani Çifte Boynuzlu canavar hakkında bir şey duymadın mı? Onun bütün yavanların esas hükümdarı olduğunu söylüyorlar. Nerede O?

Çinli seyrek sakalını sıvazlar, tepesinde beyaz yuvarlak topuz olan mor şapkayı sallar.

—Ben sürekli olarak sana, Çifte Boynuzlu'yu anlatmaktayım, sen ise onun nerede olduğunu soruyorsun! Oğlunu zincire vurduran da, çarmıha gerili Sak'a mızrağı fırlatan da, hükümdarlar hükümdarı Daraiavuş'un ardından yetişen de, kentleri yakmış ve bir yığın halkı yok etmiş olan da, çelik miğfer giydiğini ve ikram ettiğimiz kavunu, bütün biz ölümlüler gibi yediğini bildiğimiz O genç yavandı. Çifte Boynuzlu, tanrının oğlu ve ejderha diye adlandırılan odur.

—Demek benim oğlum Skolot, Çifte Boynuzlunun gözü önünde dövüştü ve O ancak ağır yaralandıktan sonra mı esir düştü? Benim yüreğim şimdi sakinleşti: O Saks adını alçaltmadı ve stepte arkadaşlarımla önünde utanç duymayacağım.

—Evet, her şey anlatıldığı gibi idi.

—Fakat Çifte Boynuzlu nasıl zafer kazanıyor? O da tıpkı Pers ordusu gibi silahlı. Onun savaşçıları az. Tanrılar ona yardım ediyor olabilir mi? Sen ne düşünüyorsun, Spitamen? Çifte Boynuzlu, biz Sakların üzerine gelirse ne olur?

Spitamen gözlerini yana dikmiş oturmaktadır. Onun düşünceleri sanki uzaklarda gibidir. O kuşağından bıçağı çıkarır ve onu iki eli ile keskin ağzından tutarak konuşur:

—Ben Çifte Boynuzluya tanrılardan daha çok, Perslerin keskin mızraklarını unutmuş olmalarının, kendi yerlerine gümüş darikler için savaşa giden, ücretli askerleri göndermelerinin yardım ettiğini düşünüyorum. Ben şu soğuk parlak çelik üzerine yemin ederim ki, Çifte boynuzlu eğer bizim stepe gelirse, biz onu canlı yakalar ve sonunda O, doyuncaya dek kan içsin diye, hükümdar Kuruş'un kafasını olduğu gibi, onun kafasını da kan dolu torbaya sokarız!

Ve Spitamen gıcırtılı, vahşi bir sesle Sakların türküsünü söylemeye başlar:

Görürseniz eğer yanan dumanlı ateşler
Uzaktaki nöbetçi kulelerinde kurganın,
Seslenin yoldaşlara, koşun yol kavşaklarına!

Hazır mı atlarınız? Bileğlendi mi kılıçlarınız?
Sıkı gerilmiş mi yaylarınız?

Türkünün tanıdık sözlerini duyunca Budaken de gür sesi ile kükremeye başlar. İskit'in ikisi de, tıpkı kan kokusu alıp ta kudurmuş gibi türkü söyler. Çinli ürkerek kenara çekilir.

Sonra step misafirleri susar ve uzun süre kımıldamadan, gözlerini yere dikip otururlar.

Budaken bir yandan diğer yana sallanır ve güçlkle ayağa kalkar:

—Senin oğluma göstermiş olduğun özenden dolayı, sana teşekkür borcumu nasıl ödeyebilirim? İyi huylu iğdiş at mı, danalı inek mi, çizme ya da başka şey dikmeyi bilen esir mi istersin? Söyle yabancı, senin gönlünü ne ile alabilirim?

Tsen Tsızı kalkar, eğilir ve sakalını hayır anlamında sallar. Budaken geniş şalvarını karıştırır ve oyulmuş bir elma büyüklüğündeki küçük altın fincanı çıkarır.

—Benden bu küçük fincanı kabul et ve seni, kendi çadırına misafir olarak daima sevinçle kabul edecek olan Budaken'i taze su içtiğin her seferde hatırla.

Çinli ısıldayan küçük fincanı kabul eder ve kıyısına tırnağı ile vurur, gözlerini kısıp onun saf tınlayışını dinler.

Misafirin ikisi de Çinliye elini uzatır ve sağ ayağı geleneğe göre eğerek, onun açılan avucunu tutarlar ve susarak yazlık evden çıkarlar.

Tsen Tsızı ince parmaklarının uçlarını birleştirir ve İskitler küçük bahçe kapısından geçinceye dek eşikte bekler.

O kendi kendine fısıldanır.

—Olgunlaşmak, kendi eksikliğın üzerine düşünmekle ve aynı zamanda yardıma muhtaç olana elini uzatmakla mümkündür. Notlarıma dönüyorum...

BEŞİNCİ KISIM

PERS ÜLKESİNİN ALACA KARANLIĞI

Yiğit hem
çoşturmalı hem tutuşturmalı kavgada;
O eğer
yaranlırsa, atın yelesi onun kundağı olsun.
Korkak köpek
gibi gebersin,
Kendine erkek
diyen ve merhamet dilenen!

(Şahrüh Mirza)

ARTAKSERKS

Şimdi “hükümdarlar hükümdarı Artakserks” adını almış olan, eski satrap (bölge valisi) Bes Marakanda kalesinin yüksek duvarlarındaki mazgalın ışığında, halı üzerinde dikilir; uzun boylu, iri yarı, suni olarak kıvrılmış siyah sakalı ile iktidara alışkın, hâkimin duruşuna sahiptir. Altın çiçekler işlemeli, koyu mor elbisesi, onun kocaman figürünü serbest kıvrımlarla kaplamakta. Altın tokası kanatlı teker biçiminde olan, geniş deri kuşağı onun hacimli karnını iyice sıkmakta.

Bir kaşını eğmiş diğerini kaldırmış olan Bes duvardan aşağıya, ağaçların arsında açık görünen kapılara gözlerini dikerek bakar. Uşak sürüsü, katır ve eşek kervanını yüklemektedir. İki hörgüçlü beyaz bir deve onların arasında dikilmektedir.

—Şuraya bak, Satirbazan! Cennetin altı akını üzerine yemin ederim ki, devde genç ve çok güzel bir kadın oturmakta. Baksana o örtüsünü kenara sıyırdı.

İşte devede diz çökmeye başladı ve zarif bir kızı üzüm salkımı gibi ihtiyatla indirdiler. Kim bu kız?

Bes'in sohbet ettiği asık suratlı bir kişi ayakta dikilmekte. Onun giydiği süetten kısa bir asker elbisesidir; omuzları genişçedir ve çocukluğundan beri mızrak atma ve savaş oyunlarında alıştırmaya yapan bir atletin ki gibi kalkıktır.

—Bu malikâne, Kureşata'nın efendisi, bey Oksiart'ın. Galiba O, hükümdar gelinlerinin düğün töreni için bakasın diye geldi.

—Cennetinaltı akını üzerine yemin erdim ki, eğer bu, sefih sarhoş Oksiart'ın kızı bile olsa gene de, hükümdarlar hükümdarının üç yüz altmış beş karısından biri olmaya layık. Sen oraya, onların yanına git de öyle olup olmadığını öğren.

Satibarzan cevap verir:

—Bana yol ver aziz kişi. Ben görüşmeler için yaratılmadım ve buna vakit de yok. Yavaş hareket etmek olmaz. Çifte Boynuzlunun gerisinde isyan çıkartmak istiyorum. Bana bin süvari ver, ben onlarla Makedon arabalarına saldıracağım.

—Evet, evet, bu elbette önemli, ben bununla önümüzdeki günlerde meşgul olurum. Ben sana bin değil, tas tamam iki bin Baktriy süvarisi veririm. Datafern sen, Oksiart'ın kızı hakkında bir şey duydun mu?

Yüzünün derisi pörsümüş şişman bir ihtiyar yumuşak bir yürüyüşle yaklaşır. O zorlukla eğilir ve yüzünü avuçları arasına koyarak, sağ ayağını çenesine doğru bükerek, solunu da gevşeterek, halı döşeli yola yüz üstü kapanır. Diz üstü doğrulup Bes'e cevap verir:

—Ben, Oksiart'ın kızının sadece çok güzel olduğunu değil, fakat aynı zamanda çeşitli kitabı bilgeliği de öğrendiğini duydum: Oksiart bilgin bir Grek köleyi Finike'den getirtmiş ve bey kızı Rokşanek-Helence okuyup yazmayı, Mısır harpı çalmayı, Babil kutsal oyunlarını oynamayı da öğrenmiş. Bilgin atravanlar ona eski kitap Avestleri anlamayı öğretmişler. Böylesi bir kız hükümdarlar hükümdarının sarayındaki en iyi çiçeklerden biri olacaktır.

—Tamam, öyle olsun! Niçin yavaş hareket ediyorsunuz? Gelinlik düğün töreni düzenleme zamanı! Düğün törenini bir an önce yapmak için, ben bütün diğer işleri ertelemeye hazırım.

Hafif bir gürültü duyulur. Hükümdarlar hükümdarı etrafına bakınır. Geniş meydanda serili halıya aynı biçimde uzanmış birkaç insan, konuşmaya başlamaya hakları olmaksızın, efendinin lütufkâr teveccühünü beklemektedir.

—Ne istiyorsunuz? Diye sorar Bes.

Uzanmış olanlar kafalarını biraz kaldırır ve derhal konuşmaya başlar:

—Yüce kişi seni selamlamak için ben uzaklardan geldim. Tanrıdan korkmaz Makedonlar malikânemi elimden aldı ve ben yoksullar gibi giyinmiş olarak eşeğe binip, tapınırca sevdiğim hükümdarlar hükümdarına hayatımı feda etmek için buraya geldim. Atalarımın yüce Pers ülkesinin hükümdarlarına hizmet ettikleri gibi, ben de sana hizmet etmeyi umut ediyorum.

—Ayağa kalkın, diyerek Bes onların sözünü keser. Sizlerin sadık sözlerini duymaktan memnun oldum. Bana yönetimde tecrübeli insan, pek çok insan gerekli. Benim planlarım muazzam. Ülkeyi yeniden yaratmak gerek. Tanrılar bizi

yalnız bırakmaz. Onlar, bölünmez eski Pers ülkesini yeniden yaratmak ve birliğini kurmak için bize yardım edecektir.

—Sen yücesin, sen hikmet sahibisin, sen güneş gibi parıldıyorsun! Diyen uzananlar “Bizi unutma!” diyerek haykırır.

—Gidin, ben hatırlar ve sizi çağırırım.

—Fakat şu an açlık çekiyoruz. Bizi sen değil de kim doyurur yüce kişi?

—Benim pek çok kişiyi doyurmam gerekiyor, fakat dört kişiyi daha doyurmak beni iflas ettirmez.

Elinde bal mumu sürülü iki tahta levha ile solgun bir Suriyeli duvarın köşesinden çıkar gelir. O Bes’e doğru yaklaşırken üç kez sağ dizi üzerine çöker, sonra iki dizi üzerine çökerek en yüce kişinin vereceği emri bekler.

Bes Suriyeliye döner:

—Hükümdar mutfağından doyurulması için, sen bu dört kişiyi de kaydet. Siz de gidin!

—Peki, bize Maaş? Diye inler ricacılar.

Bes soruyu duymazdan gelir ve Datafern’e döner. Suriyeli ayağa kalkar ve dönmeden geri geri çekilerek meydandan uzaklaşır. Ricacılar da tıpkı onun gibi geri geri çekilerek peşinden giderler.

—Sen yanıma niçin geldin?

—En yüce kişi, İskitler geldi.

—Duyuyor musun Satibarzan? İskitler nihayet geldi. Her şeye kadir yaratıcıya şan olsun! Sonunda dualarımızı duydu. Tanrıların vatanımızı kurtarmayı istediği görünüyor. İskitler nerede? Kaç kişi onlar? Bin, iki, beş?

Datafern’in tıraşlı yüzünde hürmetkâr bir gülümseme belirir ve kaybolur.

—Saks beyi Budaken Altın Gem geldi. Dağ ayısı gibi çok iri bir adam. Onunla birlikte birkaç ta Sak savaşı.

—Fakat onlar niçin bu kadar azlar? Onun müfrezesi kent dışında mı kalmış? Bu Saks beyini Talissiy bahçesindeki saraya yollamalı ve özenle tutmalı. İskitlerin sarhoş olup, akıllarındakini dillerinden kaçırmaları için, durmadan içsinler diye bol bol şarap vermeli. Ben ilkin onların düşüncesini öğrenmeliyim. Bu akşam en yakın danışmanlarımla toplantı düzenleyeceğim, İskitleri ise birkaç gün sonra kabul ederim. Yabancı elçiler sarayın kapısını çalar çalmaz onları kabul etmek bizim azametimize uygun düşmez. Sen, Satibarzan İskitlerle meşgul ol. Onlar bizim için, Çifte Boynuzlu’dan çok daha tehlikeli. Öyle değil mi?

Satirbazan umursamazca bakar:

—Ben kurnazca konuşmalar yapamam, ben askerim, beni bundan muaf tut.

—Evet, evet seni göndereceğim, fakat sen hemen bugün gitmiyorsun. Bu nedenle söyledigimi yap. Bu İskit ayısının yanına git.

Satibarzan birkaç adım geri çekilir, üç kez dizlerini eğer ve geri geri çekilerek meydandan uzaklaşır. İhtiyar Datarfan dizleri üzerinde emirleri beklemektedir.

—Datarfan, sen ise hükümdar gelinlerinin düğün alaylarının mümkün olduğu kadar çabuk düzenlenmesine özen göster.

HÜKÜMDARIN KABÜLÜ

Budaken hükümdarlar hükümdarının kabul etmesini bekleyerek, ona ayrılmış olan kent dışındaki Talissiy sarayında birkaç gün geçirir.

Ona her gün çeşitli yemekler dolu muazzam kaplar, ağzı kapalı şarap dolu güğümler gönderilir. Perslerin yüksek erkânı Budaken'e avcılığa, atlara, stepteki çeşitli yaban hayvanlara dair sorular sorarak onun etrafında oturur ve aynı zamanda İskit beylerinin neler düşünmekte olduklarını: insanlara kıyan, tanrıdan korkmaz yavanlarla çarpışmak için yenilmez savaşçılarını gönderip, göndermeyeceklerini öğrenmeye çalışırlar.

Budaken suskundur, misafirlerin sorularını ve anlattıklarını, çok bulanık cevaplar vererek şüphe ile dinler:

—Çifte Boynuzlu eğer dağlardan inecek olursa, Saklar ilkin onun askerlerinin nasıl olduğuna bakar. Biz, neyin daha uygun olduğuna, stepin derinliklerine çekilmek mi, yoksa Çifte Boynuzluya saldırmak ve onu sayısız atlarımızın toynakları altında ezmek mi gerektiğine sonra karar veririz.

Nihayet hükümdarın kabul günü Budaken'e bildirilir. Altın püsküller dikili, kırmızı bir cübbe içinde gelir, silahlı on İskit savaşçısı da ona eşlik eder.

Baktriy süvarileri, yeleleri kurdelelerle örülmüş, yüksek, zayıf atlarda ileriden dörtlü gider. Pul pul bronz zırhlar içinde, böğürlerinde boynuzdan yaylar, sağ dizlerinde okluk asılı, Baktriyler kedi gibi eğilerek oturur. Perçemlerini silkeleyerek naralar atar ve karşılına çıkanları kamçılar savurarak dağıtırlar.

Kalenin kapılarında nöbetçiler ve alacalı bulacalı, gürültülü bir kalabalık yığılır. Uzun deri borazanlar tekrarlı gümbürtü ile ünlü misafirin gelişini müjdeler.

Genişçe açılmış kartal kanatları ve onların ortasında, yayı geren bir okun ifade ettiği Pers hükümdarlığının arması, kapıların çeşitli renklerden çinilerle kaplı kemerinde parıldamakta.

Yere dek uzun elbiseler giymiş olan hükümdarın “ölümsüz” muhafızları, sağ omuzlarındaki oklukları ile karanlık geçitte sıralanır. Okluklardan ince bronz zincirler sarkmakta ve savaşçıların her hareketinde tınlamakta. Onlar mızraklarını çaprazlayarak, sarayın gözcü başının mühürlediği parşömen parçasına haiz çok az sayıda ki seçkin kişinin geçmesine izin verilen yere, kalenin içine girilmesini engellemektedirler. Nöbetçinin talebi üzerine Budaken kendi silahını girişte bırakır. Budaken'e tercümanlık etmek için Spitamen de onun peşinden gider.

Satirbazan ve iki “ölümsüz” önden yürür; arkalarından dört uşak tepsilerde Budaken'den hediye ustaca işlenmiş altın kın içinde kısa bir kılıcı, avda şans getiren, kaplan dişlerinden yapılma, değerli bir gerdanlığı, bir demet koyu renk samur derisini taşır.

Kare biçiminde döşemelerle kaplı ilk avlu, efendilerini görme olanağını umut eden Sogd asilzadeleri ile dolu idi. Sonra pürüzsüz sağır duvarlar arasında ki bir geçitten geçmek gerekti. Sonunda karşılına alçak kısa bir kapı çıkar. İki savaşçı mızraklarını çaprazlamış durmaktadır. Boynunda altın zincir, şakakları

sarkmış ihtiyar harem ağası geçiş belgesini sorar. Satirbazan onun kulağına birkaç kelime fısıldar ve parşömen rulosunu gösterir. Kapı açılır ve Budaken yüksek, tuğla duvarlarla çevrili ufak bir saraya girer. Zarif oymalarla süslü pek çok ağaç kolon güneşte ve yağmurda ziyaretçilerin altına sığındıkları birkaç yuvarlak kubbeyi desteklemekteydi. Bütün saray halılarla kaplıdır. Dip tarafta altın ve fildişinden yapılma, yüksek sırtlığına çift kanatlı altın tekerlek işlenmiş yalnız bir koltuk durmakta.

Kavun gibi yuvarlak altın taç ve püskül dikili ipek elbise giymiş olan Bes ayaklarını bir peyke koymuş koltukta oturuyor, diz çökmüş olan Pers, Sogd ve Baktriy yüksek unvanlı asilzadeler tahtın önünde duruyorlardı.

Herkese dikkatli bir bakış fırlatan Budaken bir an durur, sonra tahtta oturmakta olan Bes'e doğru yönelir.

Budaken, yüce Pers hükümdarlığının bütün uyruklarının, hükümdarlar hükümdarı ile karşılaştıklarında yere kapaklandıklarını, hükümdar onunla konuşuncaya dek kımıldamadan yattıklarını bilmektedir. Fakat böyle davranmakla Budaken, Sakların kendilerini Pers hükümdarlığının uyruğu olarak göstermiş olurdu; Sakların başkanı ise bunu kabul edemezdi. Bu nedenle Budaken tahta birkaç adım kala bekleyiş halinde durur. Bes'in gözleri endişeli bakışlarla, İskit beyinin üzerine dikilir.

Budaken uğultulu bir sesle sakince: "Sağlıklı ol ve uzun yıllar hüküm sür, Pers hükümdarlığının yüce efendisi!" Der. "Sak kabileleri, onların selamlarını ve sana uyruk halklarla barış ve dostluk içinde yaşama arzularını söylemem için gönderiyor."

Bu selamlamada yeterince hürmet ifade edildiği ve İskit beyinden daha fazla dalkavukluk beklenemeyeceğine karar veren Bes kendini beğenmişçe gülümser. Gökyüzüne dua ile hitap etme anlamına gelen bir jestle avuçlarını yukarı kaldırır ve rahiplerin ayin esnasında yaptıkları gibi sözcükleri uzata uzata konuşmaya başlar:

Bes, Budaken'in adını, soyunu ve obasının konduğu yeri yanına gönderdiği yüksek unvanlıların raporlarından artık bilmektedir.

—Seni gördüğüme memnun oldum, gözü pek ve yiğit bey Budaken. Gökyüzünün, yeryüzünün, dağların ve denizlerin yaratıcısı seni korusun. Buraya yanıma otur ve halklarımızın meselelerini konuşmaya başlayalım, sonra da "keçi kılını"¹ geçeriz.

Budaken tahta yaklaşarak, bağdaş kurup halıya çöker. Her ikisi de karşılıklı olarak bir süre sağlık, beden gücü kuvveti, atların durumu, fırtına, yağmur ve rüzgârların yönüne dair nezaket soruları sorar.

Budaken: "Ben senin hızlı ve güçlü atları sevdiğini biliyorum. Bu nedenle senin için, ünlü rahvan Fırtına Kuşunun oğullarından iki aygır getirdim. Der.

Bes onları derhal görmek ister ve atları getirmelerini emreder. Sak steplerinde aslanların, gergedanların yaşayıp yaşamadığını, Sakların komşularına saldırıp saldırmadıklarını, kışın Budaken'in obasına çok kar yağıp yağmadığını sormaya

1 "Keçi kılını" konuşmak önemi az konuları konuşmak anlamındadır.

devam eder.

İhtiyar Datafern, tahta yaklaşarak yere dek eğilir ve fısıltı ile söyler:

—Ey en yüce, senin iradenin sadık hizmetçisi Kureşat beyi Oksiart'a senin huzuruna çıkmasına izin ver.

Bes hayretle sorar:

—O niçin süresinden önce geldi? Benim emrimi yerine getirmek için ona ne engel oldu? Peki gelsin.

Bey Oksiart koşarak girer ve dehşet içinde umutsuz bir görünüşle Bes'in önünde halının üzerine atılır. O döşemede boğuk hıçkırıklar içinde büzüşür.

—Hangi belalar seni buldu, bey Oksiart? Sevgili kocasının desteğinden mahrum kalan dul kadın gibi acıya kapılmayı bırak. Seni kimin gücendirdiğini söyle, öfkemin bütün şiddeti ile ben onu cezalandırayım. Senin oğlun ölmedi, O çok güzel kızın hastalanmadı değil mi?

—Ah en yüce kişi, ah en aziz kişi! Bütün gök kubbesi senin büyük parmağındaki yüzüğe sığmakta. Ben senin iradeni yerine getirmek için ok gibi gittiğim zaman, sizin hudut kalelerinize daha hızlı ulaşmak için, üç aygır sürdüm...

“Boşuna üç at ziyan ettin”, diyerek Bes onun sözünü keserek, “savaş için şimdi atlara gerek var.” Der.

—Sen zaferlerle bin yıl parıldayacaksın! Ben, senin iradene uygun olarak Sak başkanı ile konuşmak istediğim için onların Stepine vardım. O başkan şiddetle dövdüğü ve deve keneleri dolu çukura attığı obasında beni tuzağa düşürdü. Saklar bizimle hep böyle alay mı edecekler? Bizim şimdi ki düşmanımız Çifte Boynuzlu eşkıya değil, O artık karlarla kaplı boğazlarda geberecek. Şimdi, Saklar bizim hasmımız! Saklara karşı orduyu toplaman için ben sana yalvarıyorum. Onlar artık Afrasiab'a dair türküler söylüyor ve bıçakları siyah taşa bileylemeye çağırıyorlar.

Bes şaşkınlıkla kâh Oksiart'a kâh Budaken'e bakar. Etrafindakiler susar. Oksiart kafasını kaldırıp sağına soluna bakınca Budaken'i fark eder. İskit beyi yumruğunu sıkımsa, biraz öne eğilmiş oturmaktadır. Sakalı hiddetten titremekte ve hemen şimdi Oksiart'ın üzerine atılacak gibi görünmektedir.

Oksiart duraksar, öksürür ve gülmeye başlar:

—Elbet bütün Saklar bize karşı değil. Onların arasında da bizimle dostluğa hazır hikmetli beyler var. Herkes, Altın Gem Budaken'in yüksek aklı ve kahramanlıklarına dair konuşmakta. O beni öyle bir hararetle kabul etti ki, tıpkı onun gibi davranarak teşekkür etmekten memnun olacağım. Fakat burada gördüğüm o değil mi? Şimdi onu Sogdların misafiri olarak görmek ne büyük sevinç!

Budaken boğuk bir sesle konuşur ve gözleri gizli bir öfke ile parıldar:

—Daima bıçakları bildiğimiz ve okluklarımız daima kana susamış oklarla dolu olduğu içindir ki biz Saklar özgürüz. Bizim kalelerimiz yok, bizim gücümüz sadece dövüşmeyi seviyor olmamızdandır. Biz, Sogdlarla da, Çifte Boynuzlu eşkıya ile de ve steplerimizin hududunda gördüğümüz herkesle derhal savaşa tutuşabiliriz.

Bes, iki beyin arasında henüz anlayamadığı gizli bir düşmanlığın varlığını anlar. Etkin Oksiart ile tartışmak istemez, fakat aynı zamanda Sakların yardımına da ihtiyacı vardır. Bu nedenle beylerin tartışmasına son verir:

—Şanlı bey Oksiart! Sen, Sakların bıçaklarını kime karşı bilediklerini iyi fark edememişsin. Tabi ki bize karşı değil. Artık birkaç döngülük yıllarca¹ biz, Saklarla tam bir dostluk içinde yaşamaktayız Ben, Sakların bize yardım edeceğinden eminim; Çifte Boynuzlu eşkiya eğer bizim eski şarapların tadına bakmak için vadilerimizden geçmek isterse ilkin meşhur sivri kılıçlarımızın tadına bakacaktır. Biz değerli misafirlerimiz için içelim.

Geniş sarı ipek şalvarlar giymiş çocuklar çabucak tepsilerle gelir. Onlar kehribar sarısı şarap dolu bronz maşrapalar getirir ve hünerli desenlerle süslenmiş kıymetli kupalar dağıtırlar.

Saki, kupadan avucuna biraz şarap dökerek bir yudum alır ve kupayı Bes'e verir. O da bu kupayı okşayıcı sözlerle Budaken'e verir. Bes sonra alışkın olduğu bir jestle diğer kupayı sonuna dek içir.

CANİCE SÖZLER

“Şimdi herkesin burada durmadan söyleyip durduğu konuyu konuşalım.” Der Bes ve çocukların daha şarap doldurması için yüzüklerle süslü parmağı ile işaret eder. “Benim sadık yardımcılarım barışçıl ülkemize, cani hükümdar İskender'in gelip gelmeyeceğini tartışmakta. Kimi onun buraya mutlaka yöneleceğini konuşmakta, kimi de onun Hindistan'a gideceği kanaatinde.

Yüksek unvanlılar dalkavukça fısıldanır:

—Başka şekilde düşünmek mümkün mü? Tabi ki O Hindistan'a gidecek.

Onlardan biri, “O, Hindistan'a kadar varamaz bile,” diyerek beyanda bulunur.

Bes söyleyene döner ve “niçin varamaz?” Diyerek sertçe sorar.

Zayıf bir ihtiyar avuçlarını dizlerine uzatmış kımıldamadan oturmaktadır.

—Çifte Boynuzlu'nun kampından kaçmış olan tüccarlarımızdan birini gördüm. Kiliklerin sürekli komplo ve isyan halinde olduklarını, kendi mukadderatından korkan İskender'in büyük bir muhafız kalabalığı ile korunduğunu en yakın arkadaşları ve komutanlarından birkaçını idam ettirdiğini anlattı. Çifte Boynuzlu öldürülmüş de olabilir. O, eğer sağ ise yeni seferlerden daha çok kendini kurtarmayı düşünmesi gerekmekte. Hedefine kadar uçan ok nasıl düşüyorsa, Pers ülkesindeki seferi ile bütün gücünü tüketmiş olan, Çifte Boynuzlu da Sed dağlarının eteklerinde mahvolacak.

Bes elini havaya kaldırır. Onun ardından herkes gri duvarların üzerinde masmavi görünen bulutsuz gökyüzüne doğru ellerini uzatır.

—Ey siz, eski yüce hükümdarlığımızın ezeli koruyucuları! Diyerek Bes şarkı söyler gibi heceleri uzata uzata söze başlar. “Siz, pek çok bin yıldır bizim tüm

1 Döngü: On iki yıl olup; eski Perslerin ve İskitlerin hesaplama tarzlarıdır.

dünyaya sahip olabilmemiz ve yönetebilmemiz için ülkemizi korudunuz. Şimdi, tanrılara olan saygısızlığımız ve inançsızlığımızdan dolayı bizi cezalandırmak için, yılanın ve Ahriman'ın kindar oğlunu gönderdiniz. Bu Çifte Boynuzlu bizi, kırbacın özensiz köleyi cezalandırması gibi bizi cezalandırmakta. Şimdi tanrıların öfkesi artık sona ermekte ve biz yakılıp yıkılmış ülkemizi yeniden kurmaya, yıkılmış tapınak ve sarayları yeniden inşa etmeye başlıyoruz. Güneşin doğudan doğması gibi, bitkin düşmüş Pers ülkesinin yeniden doğuşu da doğudan gelecek!" Heyecanlanmış olan Bes'in şakaklarında gözyaşları süzülmemektedir.

—Sen yücesin, bizi sen kurtarırsın! Diye haykırır yüksek unvanlılar. "Senin elbisenin eteğini öperiz. Cesur ordumuzu Çifte Boynuzlunun üzerine sür. Biz onu denizin kıyısına, boğulacağı yere dek, kudurmuş bir köpeği kovar gibi kovarız.

Bes ellerini yakınlarına doğru uzatarak: "Dua edin ve inançlı olun!" Diye haykırır. Ve herkes ona doğru koşar, diz çöker, simli elbisesinin kıyısını öper. "Ne yapmak istediğimi dinleyin. Ben, bütün rahiplerin bizim zaferimiz için hem gündüz, hem gece dua etmeleri için emir vereceğim.

—Doğru! Doğru! Bu çok önemli! Dua edeceğiz.

—Ben burada devlet yönetmenin zor olan bilimini öğrenmiş pek çok yüksek unvan sahibi bilge kişi görmekteyim. Onlar uzak ova, dağ ve çöllerden, düşmanlarımızın müfrezeleri arasından, tehlikeleri göze alarak bana ulaştılar. Bütün bu değerli insanlar, Perslerin kıymetli ülkesinin şanının alev alev fışkıracağı çekirdektir. Hükümdarlığın yeniden doğuşunun danışmanlığını ve devlet yönetimini onlar teşkil edecek.

—Bu bilgece, bu bir bilgelik, bu hükümdarlığın ezeli liyakati! Diye haykırır yüksek unvanlılar ve herkes bu danışmanlığın üyesi olabileceğini ummaktadır.

—Bundan başka biz gençlerimizin eğitime özen göstermeliyiz. Beylerin ve yüksek unvan sahiplerinin çocuklarının eğitileceği okulları düzenlemeye derhal başlamalıyız. Onlar bu okullarda, askerlik sanatını, ata binmeyi, mızrak fırlatmayı ve davaları karara bağlamayı bilmek için mahkemelere bakmayı öğrenecekler.

—Sen her şeyi önceden görüyorsun, sen her şeyi düşünüyorsun! Diyerek haykırır unvan sahipleri.

—Daha pek çok şey yapmak gerekiyor! Buradan, Marakanda'dan Pers ülkesinin yeniden doğuşunun başlaması için, tanrılara şarap sunalım ve içelim.

Bes dokunaklı iltifatla dolu bakışını herkesin üzerinde gezdirir ve Spitamen'e diker. O dizleri üzerinde oturmakta, yan gözle bakmaktadır, ağzı da acı bir alayla eğilmiştir ve sol avucunu açmış, güneş yanığı, kaba parmakları ile bir hesap yapmaktadır.

—Misafirin fincanı şarapla niçin dolu? O niçin içmiyor? Ve O neyin hesabını yapıyor?

Az önce Pers ülkesinin yeniden doğuşu için içmiş olan Budaken, Spitamen'e yan gözle bakar.

Budaken: "Benim kılavuz-tercümanım pek çok halk görmüş ve pek çok ülkeden geçmiş. O bize belki, önemli bir şey anlatabilir. Örneğin Çifte Boynuzlunun memleketi hakkında anlatsın mı?" Der.

—Anlat bize, biz de dinleyelim! Diye yanıtlar Bes.

Herkes susar ve İskit beyinin yoksul giyimli, kim olduğu belirsiz yol arkadaşına tepeden bakan küçümseme ile gözlerini diker. Neyi anlatabilirdi büyük yolların tozlarını yutan bu arşınlayıcı, bölge hâkimlerine onun anlatacağı ne olabilirdi.

Spitamene'in "elçiler öldürülmez!" diyerek Budaken'in elini tutuşunu hatırlayan Oksiart dostane bir sesle "niye susuyorsun, konuşsana!" Der.

Spitamene yavaş yavaş konuşur:

—Ben Çifte Boynuzlunun kaç gün sonra burada, Marakanda'da olacağını hesaplıyorum.

Ortalığı bir an sessizlik kaplar, sonra o sessizlik gürültü ve çığlıklarla dağılır.

—Ne diyor O? Kim O? O, Pers ülkesinin kurtuluşuna inanmıyor mu?

Bes'in kafası derhal omuzları arasına büzüşür; Durup dinlenmeden günüz gece özellikle düşündüğü ve hiç kimseye söylemeye cesaret edemediği kendi endişesini dile getiren, kendisine tuhaf gelen adama bulanıklaşan ve ürken gözlerle bakar.

—Kesin sesinizi! Diye bağırır Bes. Bırakın konuşsun. Sen niçin Çifte Boynuzlunun buraya, Suguda'ya gelebileceğini düşünüyorsun?

—Çifte Boynuzlu kendisini durduracak hiç kimsenin bulunmadığı her yere gidebilir.

—Fakat onu karşılaması için ordu gönderildi ve bütün geçitlerde bizim müfrezelerimiz durmakta.

—Peki, Çifte Boynuzluyu kimin durdurması gerekiyor? Onu geriye atmak için göğsünü kimin germesi gerekiyor?

—Kim? Sen neyi soruyorsun? Biz! Diyerek bağırır unvan sahipleri.

—Hayır, siz ona karşı göğsünüzü germezsiniz. Siz kanunlar yazacaksınız, düşmanı durduracak olanlar ise sizin çobanlarınız ve aşçıların olacak.

Unvan sahipleri: "Onun ne söylediğini duyuyor musunuz?" Diyerek homurdanmaya başlar. "Evet, O çifte Boynuzludan daha tehlikeli! O bizden değil! Onun kim olduğunu tamamen açığa çıkarmalıyız. Evet, bu galiba Çifte Boynuzlunun casusu: hiç gözlere bakmıyor, hep burnunun ucuna bakıyor.

Bes yeniden yüksek sesle, erk sahibi bir tonla konuşmaya başlar. Tekrar dikleşerek ve ışıldayan elmaslarla süslü parmakları ile koltuğun kollarını tutarak, tekrar hükümdarlar hükümdarı gibi oturur.

—Sanki burnun ucunda akrep oturuyormuş gibi göz ucu ile bakan bu adam beni neşelendirdiği için, bu gün keyifle biraz eğlenebiliriz. Sen, galiba Çifte Boynuzlu ve onun savaşçıları hakkında bol bol kocakarı dedikoduları dinledin. Korkma, bizim ordumuz yeterli! Yalnız Sogd savaşçıları Çifte Boynuzlunun bütün savaşçılarından üç kez daha fazla. Bizim askerlerimizin karnı tok, giyimleri iyi, onlar kendi evlerindeler, şarkılar söylüyor, oyunlar oynuyorlar. Sen galiba hiçbir zaman yavanları görmedin. Onlar da tıpkı bizim gibi insan, bizim ünlü Baktriy süvarilerimiz mızrakla bir anda birkaç yavanı zımbalayabilir.

Spitamen dişlerinin arasından mırıldanır:

—Onları defalarca kırbaçladığımdan ve o zaman benden ürkmüş domuz yavruları gibi kaçıştıklarından ben yavanları-Helenleri iyi bilirim.

Herkes bağışmaya başlar.

—Üstelik palavracı! Sen bu eşkıyaları nerede kırbaçlamış olabilirsin?

—Biz üç yüz İskit süvarisi idik. Yavanların başkenti Atina'da¹ düzen ve sükûneti koruyorduk. Onlar çok konuşmayı o kadar severler ki, eğer iki yavan tartışmaya başlar ise, onları ayırmayıp dört kişi daha onlara katılır, sonra sekiz kişi daha ve kısa bir zamanda koca bir kalabalık kimin, Atinalıların mı yoksa İspartalıların mı daha uzun boylu ve daha kuvvetli olduğunu tartışır. Böylesi gürültücü bir kalabalığı dağıtmaya sadece İskit süvarileri yetenekli idi. Bunu bildikleri için bizi tutuyorlardı.

—Eğer Atina'da yaşadı isen, Kilikçe konuşmasını da biliyorsundur? Diyerek imalı bir şekilde sorar Datafern.

—Evet, biliyorum.

—Ooo, sen bizim için çok yararlı olabilirsin, der Bes. “Eğer bey Budaken seni bırakır ise, sen Baktra'da tercüman olursun. Sen eğer yavanlarda bulundu isen, sınıra doğru yola çık ve onlardan birkaçını yakala. Biz böylece o gevezeleri bize gerekli olan her şeyi anlatmaya zorlarız. Şimdi ise, Avesta'nın inançlı oğulları, ünlü bey Budaken'in Sak steplerinden getirdiği aygırlara bakmaya gidelim.

Maiyeti ve “ölümsüzler” müfrezesinden korumaları ile çevrili olarak Bes ufak bir bahçeye geçer. Ortada beyaz keçeden, kırmızı astarlı bir çadır durmaktadır. Çadırın çevresindeki kazıklarda da Bes'in sevgili aygırları bağlıdır. Etrafta olgun kavun dilimleriyle dolu tepsiler taşıyan uşaklar dikilmekteydi. Bes, Budaken'in iki aygırının yanına varır. Biri altuni sarı renkte, diğeri beyaz kuyruklu ve yeleli açık gri elma rengindedir. Bes unvan sahiplerinin hürmetkâr suskunlukları arasında atları kavun dilimleri ile doyurmaya başlar, Sonra Satirbazan'a işaret ederek onunla bir kenara çekilir.

—Bu kılavuzu hiçbir şeyden şüphelenmemesi için para mükâfatı ver. Onu hemen şimdi bir müfreze süvari ile Baktra'ya gönder. Onu gözden kaçırmamaları ve yolda zincirlemeleri için emir ver. Casus olup olmadığını öğrenmek için, Hautaka'da ona işkence yapmalı. Bes yapmacıktan sevinçli bir yüzle Budaken'in yanına döner ve ona bütün nehirlerin üzerinde nasıl taş köprüler ve bütün büyük yollarda tuhaf görünüşlü kervansaraylar yaptırmak istediğini anlatır.

“Hala vakit yeterli,” diyerek Bes konuşur:

—Bey, sen yakında benin düğünümde ziyafet çekeceksin. Sogd ve Baktriy beylerinin kızları hükümdarlar hükümdarının karısı olacaklar. Ben onları seninle Suzi'ya götürürüm. Bundan sonra Sogd beyleri gene de hükümdar tahtına destek olmaz ve Pers hükümdarlığının birinci asilleri olmaz mı?

1 Atina'da düzeni sağlayan İskit (devlet kölesi) müfrezeler bulunmakta idi.

BOĞAZDAKİ GECE

Budaken kent dışındaki Talissiy bahçesine döndüğü zaman, unvan sahibi Persler orada onu bekliyordu. Onlar Bes'den hediye olarak, aslanların geyikleri avlama sahneleri işlenmiş birkaç bronz kap ve kupa getirmiş. Ayrıca, pek çok çiçek ve yaprağın ustaca birbirine dolaştığı yeşeren bahar çimenleri ile desenlenmiş büyük bir Pers halısı da getirmişler. Gene onun için en kıymetli olan, çelik halkacıklar ve ufak levhalardan, usta bir işçilikle yapılan önden açılır büyük bir zırh-yelmeyi de hediye ederler.

Satibarzan da gelir, Budaken'le baş başa kalarak, Çifte Boynuzlu ile mücadeleye başlamak için, Sakların hangi şartlarda, gecikmeden yüz bin süvari gönderebileceklerini ısrarla sormaya başlar.

—Saklar eğer hükümdar İskender'e Suzi'dan ve Ekbanata'dan takviyenin geldiği yollara saldırırsa, bu eşkıyanın ordusu tecrit ve destekten mahrum olur, o zaman yavanların hepsini Drangiana boğazında köpek yavrusu gibi ezmek kolay olur.

İskitli savaşçılar, kızgın kömürler üzerindeki şişlerde koyun etlerinin pişirildiği ateşlerin etrafında beylerden ayrı olarak oturmakta. Kidrey hasır parçası ile kömürleri yellemekte ve eti çevirmekte, etten damlayan yağlar ateşin üzerine düşerek cızırdamakta ve alev almaktadır.

Spitamen açıklar:

—Beni Sed dağlarına gönderiyorlar. Benim onlara birkaç Kilikas yakalamamı talep ediyorlar. Söylediklerim onların hoşuna gitmedi. Tıpkı ürkmüş kazlar gibi köpürmekte. Bana yirmi süvari veriyor, ya da beni onlara teslim ediyorlar, niyetlerini bilmiyorum. Onlara beni yolda boğma görevi verilmiş olmasından endişe duyuyorum.

—Biz de senin peşinden gidelim, der Kidrey.

Spitamen düşünür ve razı olur.

—Siz eğer benim izimi takip ederseniz, Oks'un geçit yeri civarında karşılaşırız. Ora her zaman oyalayıcı olur: yolcuları taşımak için kayıklar yetmemekte. Benim atı da ala koyun. Benim Sed dağlarına ulaşmam eğer Bes için gerekli ise bana bir at verir. Eğer, benden kurtulmak istiyorsa bu güzel ata niçin yazık olsun.

* * *

Yirmi süvari sabahleyin Marakanda'dan Baktra'ya doğru giden büyük ticaret yoluna çıkarlar. Spitamen onların arasındadır.

Müfrezenin zayıf, kemikli komutanı yüzlük başı asık suratla yan yan bakarak, suskunca attı oturur. Diğer süvarilerin müfrezeden uzak durmalarına izin vermeyerek, onlara bağırıp çağırmakta. Birkaç süvari yanından hiç ayrılmadan onu çevrelemektedir.

Bütün gün, sık yeşil cugar ve buğday ekinleri ile kaplı özenle işlenmiş

tarlaların önünden geçerler.

Yolda ufak kalelere benzeyen bey malikânelerine rastlarlar. Köylü yerleşimleri taşlarla örülmüş, kille sıvanmış kulübelerden oluşur. Kurtlara benzeyen kocaman köpekler, kızgın boğuk havlayışla kil duvarlar üzerinde koşurmaktadır.

Süvariler bahçelere saparak, atlardan inmeden evlekleri çiğneyerek en iyi kavun ve karpuzları seçip yerler.

Köylerde ki kısa molalarında yüzlük başı, uysalca boyun eğen muhtarları kamçılar.

Korkuya kapılan köylüler atlara sepetlerde arpa, askerlere de sıcak gevrek çörekler ve süt dolu kupalar taşırlar.

Akşamleyin güneş dağların sırtlarına yaslanmaya ve dağ zirveleri sararmaya başladığı zaman, müfreze kayalıklar arasında akan ufak bir nehir yanında mola verir. Mola yeri kasvetli ve insansızdır. Bazı ardıc ve fıstık ağaçlarının eğri gövdeleri yer yer dağların kayalıklarına tutunur. Köy ise arkada uzaklarda kaldı.

Yakılan birkaç ateş çatırdar ve mavimsi, güzel kokulu duman yere yakın olarak yayılır. Müfreze komutanı daha da kabalaşır ve Spitamen dağa tırmanmaya niyetlendiği zaman ona bağırmaya başlar. Spitamen ona aldırmaksızın daha yükseklere tırmanır. Bir kayanın çıkıntısında durur ve etrafı gözden geçirir. Yüzlük başı “yol serserisinin” büyü yapmamasını ve savaşçılarını veba salmamasını talep ederek küfürler savurur.

Spitamen bakışını dağlara çevirir ve yamaçlarında yeşil kılı çamlar yetişen boğazın yönünü fark eder. Patika zikzaklar yaparak dağın zirvesine doğru akmakta. “Geçit ve iniş orada.” Diye düşünür.

Birkaç savaşçı küfürler savurarak, kayalığa tırmanır ve Spitamen’in üzerine atılırlar.

—Siz niye kudurdunuz? Diye bağırır Spitamen, çırpınır ve birkaç sıçramada ateşin yanına varır. Burada keçe şilteye diz çöker, tıpkı dua ediyormuş gibi kımıltısız bir pozda donar kalır.

Savaşçılar kendilerine acayip biri imiş gibi gelen avcıya çekine çekine yaklaşırlar. Fakat ham kayışlarla ellerini arkadan bağladıkları zaman karşı koymaz. Sadece küçük küçük titreme ile sarsılır ve dişleri birbirine çarpar.

Gece, koyu-mor gölgelerle dağları çabucak örter, alevli ateşlerin ışığında yakınlardaki taşlar ve çalılar kızarır.

Spitamen titremeye devam eder. O, heybesini karıştıran ve zar atarak aralarında onun böreklerini, kupasını ve renkli gömleğini paylaşan savaşçılara birkaç kez yan yan bakar.

—Niçin titriyorsun? Der genç bıyıksız bir savaşçı. “Ölümden mi korkuyorsun? Ondan kaçış olmaz...”

—Benim çizmenin sol tekinde içinde gümüş olan bir kese var. Der avcı “Onu kendine al, ancak buna karşılık benim cübbeyi üstüme örtüver. Beni bugün sıtma titretiyor: o, bana her otuzuncu gün gelmekte ve bana eziyet vermekte.

Delikanlı, Spitamen’in yumuşak çizmesinin koncunu eli ile yoklar ve oradan keseyi çıkarır. Beyaz keçe cübbesini, elleri bağlı olanın üzerine atıverir. Titreme

yavaş yavaş azalır ve Spitamen sessiz düşer.

Yüzlük başı geniş ağır kılıcını siyah taşla bileyle ve yanında oturan yardımcısı-defterdara anlatır:

—Onu şimdi öldürmeye gerek yok: ruhu eğer şimdi bedenden ayrılırsa, ruh bütün gece boyunca bu civarda uçar durur ve uyuyanların kanını emer. Onu buradan ayrılmadan önce seher vakti haklarız. Onun cübbesinin eteğine otursun, biri de atları beklesin.

Gece uzar gider. Nöbetçiler ateşe ardıç dalları atar. Görünmeyen çakallar, karanlıkta bir yerlerde ciyaklayarak ulur. Yarasalar havada çizgiler çizer.

Dağların karlarla kaplı uzak zirveleri pembe şapka ile kızarmaya başladığı zaman, atlar kırağı tozu ile tüylendikleri ve ateş küllenerek ağır ağır söndüğü zaman, Spitamen'in cübbesine oturanlardan biri uykudan uyanır. Tuhaf bir gıgıt sesi duyulur. Ses tulumdan akan şarabın lıkırtısını hatırlatmaktadır. Diğer nöbetçi kafasını dizleri üzerine koymuş horlamaktadır.

Nöbetçi ayağa kalkar, gerinir ve yüzlük başının yerde duran başını görür. Gözlerden biri kapalı diğeri ise sanki alay ederek bakıyormuş gibi kısıktır. Yüzlük başı kollarını ve ayaklarını açmış bir yanda yatmakta, boğazından lıkırtı ile kan akmakta; baş tek bir vuruşla kesilmiş.

Savaşçı kendi ömrü içinde pek çok ölüm görmüştü, fakat O dehşetten donar kalır ve etrafına bakınır. Herkes uyumaktadır: bütün yemlerini yemiş olan atlar başlarını eğmiş, kımıldamadan durmakta. Nöbetçi uyuyan yoldaşlarını ayağı ile dürtmeye başlar.

Korku ile etraftaki kayalara bakarak: "Avesta'nın inançlı oğulları, silahları alın, düşman yakınlarda!" Diyerek fısıldar.

Savaşçılar söylenenin ne olduğunu uyku sersemliği ile doğru dürüst anlamadan kalkarlar. Tenha vadelerde uçan kötü ruhlarla dövüşmeye hazır olarak, hepsi mızraklarını kapar. Korku içindeki savaşçılar komutanlarının başına doğru yavaş yavaş yaklaşır.

Onlar: "Titreyen yol serserisi galiba dün akşam büyü yaptı ve gece ruhlarını çağırdı." Diyerek aralarında fısıldanır.

—Bu büyücüyü öldürmeye gerek yok, biz onu canlı olarak kente götürelim. Derisini orada yüzerler!

Bir savaşçı mızrağını Spitamen'in kımıltısız figürüne dörter. Sepetle duran beyaz cübbe devrilir.

Avcı cübbenin altında değildir. Ortalıkta görünmez. Kısa bir zaman önce herkesin onu görmüş olduğu taşa altın sarısı renginde ufak bir akrep durmakta: kuyruğunu dirsek gibi yukarı doğru kıvrımış savunmaya da, saldırmaya da hazır olan akrep zehirli iğnesini kımıldatmakta.

Savaşçılar: "Cinler! Kötü cinler bu vadide! Buradan bir an önce uzaklaşalım!" Diye feryat etmeye başlar.

Defterdar çılgına dönen yoldaşlarını tutmaya çalışır, fakat onlar hiçbir şey dinlemez, atlarını çözer ve yolda doludizgin gitmeye başlarlar.

Defterdar cesedin yanında yalnız kalır. Yüzlük başının kılıcının ve kısa ağır

mızrağının kaybolmuş olması onu şaşırtır. Ardıçtan dallar keser, onları yığın haline getirir ve komutanın gövdesini onların üzerine koyar.

Yüzlük başının ve Spitamen'in atlarını kementle bağlayıp, atına atlayan defterdar vadide, Baktra'ya doğru giden yolda hızla ilerler.

SPİTAMEN'İN YOLU

Spitamen alacakaranlıkta ateşten sessizce uzaklaşır. Yüzlük başının kılıcını iğne yapraklı dallara siler, kuşağına sokar ve vadinin derinliklerine yönelir.

Avcıların keskin gözü ile keçi patikasını çabucak bulur ve yamru yumru yayılmış kayalıkların dik yokuşunda yukarı doğru çıkmaya başlar. Kısa bir süre sonra atların ayak seslerini ve çığlıklar duyar. Çalıların arkasına saklanarak, daha geceleyin birlikte olduğu savaşçıların vadiden dörtnala rüzgâr gibi geçişlerini izler.

O gittikçe yükseklere çıkar, kaya biçimindeki ilk sırta ulaştığı zaman, kendinden ileride sayısız sarp kaya ve tuhaf bir şekilde dağılmış taşlar görür. Dipsiz uçurumlar gibi vadi özellikle kasvetleşmiş gibidir ve duman rengi sis oradan dağların zirvesine doğru, güneşin yatık ışınlarında hızla eriyerek sürünür.

Kısa bir zaman sonra dağın tepesinde her iki yanında ağır çuvallar yüklü ince bacaklı eşekler görür. . Uzun düzgün sopalarla eşeklerin ardından yürüyen köylülerin bağırtiları Spitamen'e kadar gelir. Onlar dağa doğru alışkın yürüyüşlerle tırmanmakta, iniş aşağı adımlarını yavaşlatarak sopalara dayanmaktadır.

Spitamen en kısa yolları seçerek, kâh tırmanarak çıkar, kâh iniş aşağı koşar. O birkaç kez köylülerin önüne geçer.

Köylüler, mızraklı meçhul yolcuyu aniden görünce "Tereç!"¹ Diyerek birbirlerine bağırır ve uzun kollu baltalara yapışırlar. Onlar Spitamen'e kuşkuyla kuşkuyla bakar.

—Kimsin sen, nereye gidiyorsun?

—Selametle gidin!

—Hayırlısı da, zararlısı da aynı şekilde yürür. Senin adını hayırla anmamız için, senin dediğin gibi olsun.

—Ben kötülük yapmam.

—Yakında savaş olacak, kısa bir süre sonra burada da kulübeler yanacak, kadınlar saçlarını yolacak diyorlar. Biz daha uzağa, dağlara doğru gidiyoruz. Hükümdarlar hükümdarı bizim savaşa gitmemizi emretti. Biz neden savaşalım? Sadece sürünmek için mi?..

Köylüler torbalardan kendileri gevremiş çörek ve avuçları ile kuru üzüm çıkarıp meçhul adama verirler. Gelenekler yolda ekmek rica etmeye izin vermez. Veren kendi hayrından verir. Yolcunu yol torbasının olmadığı ve gözlerinin aç kurtları gibi alev alev yandığı derhal görünmekte.

Spitamen kuşağını gittikçe daha çok sıkarak birkaç gün yürür. Bir gün

1 Tereç: Sakının

seher vakti yüksek sık kamışların şerit halinde çerçevelediği nehrin geniş aydınlık yatağını görür. Nehrin öbür tarafında bir ova uzanıp gitmekte, duman rengi sabah sisinde dağların uzak tepelikleri ufukta güçlkle fark edilmektedir. Bunun büyük Oks nehri olduğunu anlar.

Nehrin arkasında Baktra başlamaktadır.

Spitamen dağın yamacına yapışmış olan köyü büyük bir kavis yaparak dolanır. Aşağıda kamışlar arasında düzgün hatlar halinde evleklerin açık alanını fark eder. Orada dinlenmeye karar verir. Sahile doğru inerken Spitamen bir süvari ile karşılaşır. Aksakallı bir ihtiyar, yüklü torbalar ile at üzerinde gelmektedir. Karşısında mızraklı meçhul bir kişiyi görünce ihtiyar, atı dörtnele kaldırır. Bir torba yuvarlanır ve yolda kalır. Süvari geçit yerine doğru uçar gibi gider ve durup meçhul kişinin ne yapacağını izler.

Spitamen torbayı çözer. Mavi ve safran rengi gömlekler, şalvarlar onun içine özenle yerleştirilmiş. İhtiyar galiba dağ köylülerinin dokuduğu kumaş ve elbiseleri toplayan bir bezirgandır. Spitamen bütün elbiseleri yola silkeler ve deri torbayı katlayıp kamışların derinliğine dalar.

İhtiyar birkaç yolcu yaklaşıncaya dek geçit yerinde bekler. Onlar çömelerek oturup uzun süre tartışır, sonra elbiselerin atıldığı yere doğru yönelirler ve kamışlara doğru dönerek bağırlarlar:

—Ortaya çıksana başiboş serseri! Pek çok işsiz güçsüz serseri şimdi durmadan sağda solda sürtmekte! Herkes kaçmakta ve ana yurdu savunmak istememekte. Hırsız, serseri bize sadece bir görün ki seni baltalarla doğrayalım!

Spitamen, balçıklı yapışkan topraktan ayaklarını güçlkle çekerek, yüksek kamışları yarıp geçer. Açık alana ulaşır. Burası, gür yeşillikleri arasına gizlenen kavunların sarardığı, karpuzların ve büyük eğri salatalıkların parıldadığı bir bahçedir. Burada kuru bir tümsek bulur, deri torbayı serer, son gücünü de kaybetmiş olarak onun üzerine düşer.

Uzun süre yatar. Güneş gün ortasını aştı. Spitamen elini uzatır ve olgun bir kavun alır. Onu kılıcı ile yarar ve portakal renkli tatlı suyunu içer. Kavunu küçük dilimler halinde yerken çevresindeki sıklıklardan gelen seslere kulak kabartır.

İki-üç insan boyunda ki esnek kamışlar, tepeleri ve tombul gri püsküllerini sallayarak yavaşça hışırdar. Rüzgâr dalgaları ile hışırtı artar, çeşitli yönlerden sanki etrafta pek çok insan toplanış ta anlaşılmayan sözler fısıldanır gibi sesler gelir.

Spitamen kaba yünkaftanını, keten bezi gömleğini, deri pantolonunu, aşınmış yumuşak çizmelerini, dolama çoraplarını çıkarır ve onları yere yayar. Bütün gün, gökyüzünün ala kırmızılığında kamışların tepesi kararmaya ve nehirden serin ve sisli esinti başlayana dek güneşte yatmaya devam eder.

Gücü yerine gelir. Giyinir ve açık alanın etrafında dolanır. Alanın sonunda bulunan belirgin bir patika kamışların içine doğru uzanmaktadır.

Bir yerlerde çatırtı başlar, şapırtı duyulur. Spitamen kamışların arkasına saklanır. Sapların arsındaki boşluklardan bahçenin evlekleri ona görünmektedir.

Burnundan gürültü ile soluk alıp veren kocaman, çamura bulanmış bir domuz kafası kamışların arasından görünür. Sivri uzun dişler ağarır. Kurnaz kindar

gözler etrafa keskin keskin bakar. Domuz içine güçlü bir hava çeker, sonra kendine güvenle ve ağır ağır açık alana çıkar. Onun peşinden birkaç iri ve ufak domuz yavrusu koşturarak gelir ve bekleyiş halinde dururlar. Domuz burnunu kaldırıp havayı koklar. Sırt kılı tarak gibi dikleşir. Domuz sonra sakinleşir ve kıl da sırtına yatar. O kafası ile gevşek ve nemli toprağı kuvvetle deşmeye başlar. Yavrular, dar uzun ağızlarını açarak evleklerde koşuşmaya ve karpuzları çınlatarak parçalamaya başlar.

Spitamen kımıldamadan durur: Domuzun en gözü pek hayvan olduğunu ve sürüsü için tehlike hissettiğı yere ilkin saldırdığını bilmektedir.

Pek çok karpuzuyaralayıp bereleyen domuz yavruları uysallaşır ve ayaklarını uzatıp yan gelip yatarlar. Sadece bir erkek yavru, ağzını gürültü ile şapırdatarak ve ara sıra gayrete gelip toprağı deşerek açık alanda gezinir. Domuz birden kulaklarını diker ve endişe ile hırlar.

Kamışlardan sesler gelir, kırılan sapların çatırtısı duyulur. Tüm domuz yavruları ayağı sıcırar ve nereye kaçacaklarını bilemeden oldukları yerde zıplar. Sıklıkların arsından enine siyah alaları olan kocaman kırmızı bir gövde, atik sıçramalarla uçar gibi gelir ve domuz yavrularından biri üzerine çullanır. İçgüdüsel keskin bir ses akşamın sessizliğini yırtar. Domuz yavrusunu ensesinden tutan vahşi hayvan, birkaç sıçrayışla açık alandan hızla geçer ve kamışların arasında görünmez olur. Sadece uzun kuyruğı ve çamurlu arka pençeleri moraran havada görünüp kaybolurlar.

Domuz ve yavruları kamışları kırarak diğer yöne darmadağın atılır. Yavrulardan biri hızla Spitamen'in yanından geçer. Onun fırlattığı mızrak biryandan diğer yanına delip geçer. Yavru bir takla atıp cıyaklayarak balçıklı çamura çakılır kalır.

Spitamen etrafına bakınarak mızrağı çekip çıkarır. Fakat kaplan artık dönmez. Uzaklardan hala kırılan sapların çatırtısı duyulur, ancak kısa sürede her taraf sessizliğe gömülür.

Spitamen domuz yavrusunun gövdesini açık alana sürükler ve onu parçalara ayırır, böbreklerini ve karaciğerini keserek sıcak sıcak yer.

Yavaş davranmak doğru değildir. Kamışlıkların sahipleri kaplan ile dişi ve erkek domuz buluşma yerlerine dönebilir. Spitamen, etrafına bakarak ve arkasında vahşi hayvanın ağır pençesi altında dal budak kırılıp kırılmadığına kulak kabartarak patikadan yürür.

BAKTRA

Yuvarlak çakıl taşlarının serili olduğu açık sahil görünür. Sağa sola çürümüş ağ parçaları, kırılıp dağılmış kayık parçaları atılmış. Su, dönüp duran girdaplarda dalları, samanları, karpuz kabuklarını ufalayarak hızla alıp götürmektedir.

Spitamen soyunur, torbayı açar, bütün çamaşırlarını ve çizmelerini torbaya yerleştirir ve onu şişirir ve ağzını kayış sicimleri ile sıkıca bağlar. Kılıcı ve mızrağı

da üzerine bağlar.

Torbayı önünde tutarak suya girer. Çok geçmeden, ayaklarının altı artık derindir ve akıntı onu sürüklemeye başlar. Bir kolu ile şişkin tulum-torbayı kavrar, karşı kıyıya yüzerek ulaşmaya çalışarak, serbest kolu ve ayaklarını kürek gibi kullanır. Ona her iki sahil ve kamışlar, şiddetle uzaklaşıyor mu su ise olduğu yerde kalıyormuş gibi gelir. Siyah başı yavaş yavaş, fakat inatla geniş su ovasını yarmaya devam eder ve nihayet karşı kıyıya yaklaşmaya başlar. Kumlu sığlıkta ayakları yere değer. Kıyı çukurda ve kumludur. Gri su çullukları ıslak kumda oraya buraya koşturmakta ve kendilerini rüzgâra kaptırarak, hüzünlü bağırtılarla uçup havalanmaktadır.

Spitamen kıyıda sürünerek daha yüksek bir yere tırmanır ve derhal gerisin geri yamacın altına sürünür. Burada torbayı çözer ve giyinir. Bütün eşyalar kurudur.

Spitamen, sahilin üst tarafından sesler duyar. İki kişi konuşmaktadır.

—Beylerin akılları başlarında değil. Onlar sanki halkı boğmak için her şeyi yapıyor gibiler.

—Önümüzden her gün askerlerimiz geçip gidiyor.

—Hem de ne askerler... Kimi balta ile kimi kazıkla, kimi de çıplak kollarla.

—Herkesi Baktra'ya gönderiyorlar, yiyecek bir şeyde vermiyorlar. Herkesin ekmeğini evden beraberinde alması gerekiyor. İşte bu nedenle onlar yollarda köylü bostanlarına dalıyor, salatalıkları, karpuzları koparıyor, havuç ve şalgamları söküp çıkarıyorlar.

—Peki, bize ne kalacak? Onlar bütün erzakımızı yiyip bitirecek.

—Yedi günlük yoldaki bütün köylerin, bütün yedek erzakın, bütün tahılların yakılmasını, beylerin emrettikleri söylüyor.

Sesler uzaklaşır. Spitamen tırmanır ve iki köylüyü görür. Ağır torbalar altında bükülmüş, yürüyerek kumlu tepeliklerin arkasında gözden yiterler.

Spitamen kızgın kumun üzerinde bütün gün yürür, sıcak sert bir rüzgâr yüzüne durmadan toz savurur.

Çölümsü ova uzun süre bitmek bilmez. Nihayet Spitamen büyük bir yolu karşıdan karşıya geçer. Homurdanan develerin, koyun sürülerinin, arabaların ve süvarilerin ortasına düşer.

Yolculardan daha önce “Satrap Bes” denilen, yeni hükümdarlar hükümdarı Artakses'in, kısa bir zaman önce Baktra'ya gelmiş olduğunu öğrenir. Mükemmel elbiseler içinde bir süvari binliği de onunladır. Bir o kadar da uşak arkadan gelir. Uşaklar halıları, çadırları ve her türlü sefer eşyasını taşımaktadır. Kazan ve yağ, şarap dolu büyük güğümler yüklü develere yüz aşçı eşlik eder.

Akşama doğru bulanık ve killi su dolu sayısız kanaldan geçmek zorunda kalırlar. İleride kırmızı kırmızı ateşler yanmakta; bu “Pers kentlerinin anası” olarak ünlenen Baktra kentidir.

Gecenin karanlığı arttıkça, çevredeki ateşlerin de alevleri daha bir parlak olur. Ovanın her yerinde ateşler alev alev yanmaktadır. Kızıl alev dilleri göğe

doğru yükselmekte, alçak bulutlar koyu kırmızı renge boyanmaktadır.

Yolcular:“Bütün bunlar hükümdar hükümdarı askerlerinin kendilerine akşam yemeği hazırladığına işaret, burada binlerce ve binlerce savaşçı toplandı.” Diyerek konuşur.

Daha başkaları: “Hayır bütün bunlar yüce Ahuramazda’nın Pers kılıcına zafer bağışlaması için, askerlerin hayırsever tanrılara kurban sunmasıdır.” Diyerek itiraz eder.

Fakat alevler çok fazla artar ve endişe verici olur.

Birden bütün yollarda çığlıklar yükselir:

—Köyümüzü yakıyorlar! Tahıl ambarlarımızı yakıyorlar! Bes, Baktriya’nın yakılmasını emretmiş. Babasının mezarına lanet olsun!

—Hepimiz açlıktan gebereceğiz. Karılarımızı ve çocuklarımızı kim doyuracak?

Büyük yolda hareket halinde olan bütün kalabalık darmadağın olup koşuşmaya başlar. Kimi birbirini iterek ve ezerek kente doğru atılır. Kimi de bir an önce kendi köyüne ulaşmak için gerisin geri dönmektedir. Kalabalık akliselimini kaybeder. Koyunlarını süren çobanlar karanlıkta ve kargaşada onları yitirir. Süvariler dörtlü kalkanlar. Arabalar yanlarına devrilir ve kanallara düşer. Askerleri çağıran borazanlar bir yerlerde yüksek sesle çalınır ve endişe artar.

Spitamen büyük yolun yanındaki çukurdan geçer ve sadece nerede yemek yiyebileceğini düşünür. Bir yanda sıralanmış ateşleri ve atların bağlandığı yerleri görür. Ateşlerin etrafında savaşçılar oturmakta; onların deri zırhlarının bakır plakalarına ateşlerin parıltısı vurmaktadır.

Spitamen pek çok insanın akşam yemeği yediği bir yerde, yolcu için daima bir parça bulunur. Diye düşünür ve ateşlerden birine yaklaşır.

Oturanlar ona aldırış etmez, fakat bir tarafta tek başına dikilen, başında darbelenmiş miğfer olan, komutan gibi giyimli birisi seslenir.

—Sen burada ne dileniyorsun serseri? Canın kırbaça mı istiyor?

—Ben savaşçı olmak istiyorum.

—Savaşçı mı? Pekâlâ, yaklaş bakalım biraz! Sen mızrak atmayı bilir misin? Ya ok atmayı? Kılıçla darbe karşılamayı? Demir gibi bir el Spitamen’in omzundan tutar ve onun adalelerini yoklar. “Sen bütün bunları bildiğini mi söylüyorsun? Tamam. Adın ne senin? Şeppe-Temen mi? Sen aslen Dahlardansın galiba?

—Hayır, Sogd’um.

—Tamam, fark etmez! Ahuramazda’ya tapınıyorsun değil mi? Öyle değil mi? Arimanda’ya her türlü bela ve rezilliği diliyor musun? Eğer söylediğin gibi, hepsi öyle ise şu andan itibaren sen bizim savaşçımız olacaksın.

Komutan bir kazıkta ayrıca bağlı olan, kırmızımsı iri bir atı işaret eder.

—Şu atı görüyor musun? Onun sahibini öldürdüler. Ondandır sonra bu at ve silahı kaldı. Bunların hepsini sen alırsın, fakat ölenin kardeşine adil bir fiyat ödersin. Elbet şimdi değil, sonra ödersin. Savaşçıyı savaş doyurur. Bir-iki Kilikas’ı soyarsın; al işte sana para. Senin karnın zil çalıyordur, ateşin yanına otur, sana bir avuç buğday verirler.

Fakat Spitamen ateşe yaklaşmaya başladığı zaman, birkaç ses birden bağırır:

—Bu büyücü! O bizim yüzlük başını öldürdü, onu bağlayın; Yerin altına kaynayıp gidebilir ve akrep haline gelebilir! Ariman'ın hizmetçisine ölüm!

Askerler ayağa sıçrar, komutan yaklaşır.

—O yüzlük başını sen öldürdün öyle mi? Senin büyücü olduğun doğru mu?

Spitamen bacaklarını aralayarak, peşindeki köpeklerle kapışmaya hazır kurt gibi bakarak dikilir. Askerlerden birinin boğazına yapışır ve öyle bir fırlatır ki asker yuvarlanır.

—Evet, ben öldürdüm yüzlük başını, korkağı, benimle teke tek dövüşmekten korkanı. Bana Ariman'ın uşağı diyen herkesi boğarım. O gebersin ve yeryüzünde her zaman adalet olsun!

—Dinlemeyin onu! Öldürmeli onu, öldürmeli! Diye bağırır askerler.

—Seni bey Satibarzan'a götürmek gerek, der komutan. “O ne söyleirse öyle olur. Haydi gidelim!”

Koyu kırmızı ipek gömlek, yosun yeşili şalvar ve sarı çizmeler giymiş olan Satibarzan, halı dokuma alacalı kilim üzerinde yatmaktadır. Onun yanında üzüm dolu bronz kap ve içi şarap dolu altuni renkte İskit kâsesi duruyor. Çevresine de birkaç savaşçı bağdaş kurup oturmuş genç bir şarkıcıyı dinlemekteler. şarkıcı yedi telli arp çalmakta ve eski bahadırların kahramanlıklarına dair şarkılar söylemekte.

—Bir büyücü getirdiler, işte şu bir büyücü! Diye bağırır askerler.

—Sessiz olun, dinlemeye engel olmayın! Satibarzan'ın güzel yüzü hırçın hırçın buruşur. “Size sessiz olun diyorum!” Diye yeniden bağırır Satibarzan.

—Askerler sessizliğe gömölür, şarkıcının yorgun olduğu ve ağır ağır nefes alıp verdiği görölür.

“Dinlen, Fırak, şarap iç.” Der Satibarzan ve şarkıcıya kendi kâsesini uzatır. “Peki, şimdi konuşun bakalım, kimmiş bu adam?”

—O bir büyücü. Bağlı iken akrep deliğine saklandı, yüzlük başının kafasını kesti ve bir yarasa gibi uçtu gitti.

—Hah-ha-ha! İşte bu eğlenceli bir adam, ondan hoşlandım! Diye haykırır Satibarzan. “Uzun zamandır, sadece masallarda anlatılan böyle bir adam arıyordum. Tamam, şöyle yanıma otur. Yoksa sen şimdi tekrar yarasa olup havalanacak mısın? Sen şarap içers misin?”

—Sizin elinizden içirim, der Spitamen ve haliya çöker.

—Askerler doğru mu söylüyor? Yüzlük başını niye öldürdün?

—Yüzlük başını beni öldürmek istediği için öldürdüm. Acaba doğrusunu yapmadım mı?

—Dur biraz, ben seni bir yerlerde görmüştüm. Hatırlıyorum... Hükümdar sarayında İskit Budaken ile birlikte olan ve yavanları kamçıladığını söyleyen sen değil mi idin?

—Evet, sen beni Marakanda'da gördün.

—Peki, sen akrep deliğine sokulabilir misin?

—Kilikasları yakalamak için ben, gözlüklü yılanın deliğine bile sürünerek girerim.

—Askerler! Diye haykırır Satibarzan. “İşte yavanlarla kavga arayan, onlardan kaçmayan adam. Siz ise böyle bir insanı öldürmek istiyorsunuz! Siz düşmanlarla birlik misiniz yoksa onlara karşı mısınız? Yüzlük başı ölmüş, varsın onun ruhu altı selli enete kadar mutlulukla ulaşsın. Bizde şimdi yeni bir yoldaş var ve biz onun savaşta nasıl davrandığını yakında göreceğiz. Onun adı Diken-Levşa. O sol eli ile de sağ eli gibi iyi dövüşmekte ve onu sıkıştıran herkesi akrep gibi sokmakta. Biz yarın Kilikleri aramak için yola çıkacağız ve beli kırılan çakallar gibi burada daha fazla yuvarlamayacağız.

—Yaşa, Satibarzan! Götür bizi savaşa! Diye bağırır savaşçılar.

Firak ayağa kalkar ve Spitamen’e döner:

—Dur! Sen sadece Şeppe-Temen değilsin, fakat sen karanlıkta uçan kızgın kömür gibi mertliği ile parıldayan Spitamen sin de. Dostlar, caniler beni bağlayıp ta Sükût Kulesine attıkları zaman hayatı bana O hediye etmişti. Diyen Firak yaklaşır ve eli ile Spitamen’e dokunur:

—Senin elbisenin eteğini operim.

Her taraftan koşarak askerler gelir ve Spitamen’i gösterirler:

—İşte, bu adamın gücü her şeye yeter ve hiçbir şeyden korkmaz.

Böyle bir bahadırla başarısızlık olmaz.

Firak, Spitamen’i ateşin yanına götürür. Herkes ona şarap dolu kâse ve eritilmiş tereyağı uzatır ve onun mucizevî gücünden bir parça almak için, sol omzuna dokunmaya çalışırlar.

SATİBARZAN’IN ÖLÜMÜ

Seher vakti süvariler boyunlarına arpa dolu alacalı torbalar takarak, atların arasında dolanır ve geniş kayışlarla keçe şilteleri gererler. Bazı süvariler hala uyumakta ve onların atları da arpayı görüp de yemlenmeyince bağlarından kurtulmaya çabalamakta.

Beyaz yün cübbeye bürünen Satibarzan, bütün gece gözlerini yummadan yatar. Uzun perçemleri darmadağınık başını eli ile destekleyerek, hala alev alev yanmakta olan uzak köylerin ve rüzgârın hafifçe sürüklediği, göğe doğru sütun gibi kıvrılarak yükselen, kalın siyah çizgilerin olduğu yere bakar.

—Eski Pers ülkesi çöktü, hiçbir yönde kurtuluş yok, diyerek mırıldanır:

Genç uşak ona yaklaşır ve dişlerini ağartıp alaylı bir eda ile damdan düşer gibi konuşur:

—Hükümdarlar hükümdarı... Sıvışmakta.

Cübbe bir tarafa, Satibarzan ayağa fırlar. Uşak zırhı ve savaş miğferini hazır tutmakta.

—Yalan söylüyorsun! Ezerim seni!

—Kendin bak.

Büyük yolda yoğun bir süvari silsilesi tırısı kalkmış koşmakta. Binlerce ayağın vuruşu sabahın sessiz havasında uğuldar. Mutfak, çadır, yük arabaları başkanları görünmekte. Harem ağaları başı süslü bir katırın üzerinde sallanmakta. Artakserks'in altın arması uzakta ki kalabalığın üzerinde ki uzun sıırığın ucunda.

Satibarzan zırhını kuşanır. Uşak kayışları sıkar, kılıçlı kuşağı dolar ve alacalı cübbeyi sırtına atar. Yavaşça yaklaşıp Satibarzan yolun kıyısına. Silahtar, göğsü demir zırh ağı ile kaplı savaş atının dizgininden tutup yaklaşır.

Beyaz yelesi altın sarısı bir at ("Budaken'in hediyesi!") olduğunu hatırlar Satibarzan) gemini geverek ve esnek bacaklarını kolayca fırlatarak iri sıçramalarla koşmakta. Erguvan rengi yün cübbeye bürünmüş ve sadece kızgın siyah gözleri ve çatık kaşları görünen Bes oturmaktadır.

Satibarzan birkaç iri toprak parçası alıp başına serper ve Bes'e hükümdar saygısı göstererek, yere doğru eğilir.

Bes atı durdurur ve elini kaldırır. Müfreze silah takımlarını gümbürdeterek durur. Satibarzan siyah gözleri yan yan bakan ata yaklaşır.

—Daha yakına gel, diye mırıldanır Bes. Makedon'da az bir asker olduğunu kesin olarak öğrendim. Onu buraya çekmek ve işini burada bitirmek istiyorum. Yedi günlük yollardaki bütün köylerin, bütün erzak depolarının yakılmasını emrettim. Küstah İskender bu güne kadar ki başarılarını sadece hükümdar Darius'un aptallığına borçludur. Bu arsız Makedonyalıyı, Greklerin sadece direniş gösteremeyecekleri yerlere değil kaçacakları yerin de olmağı geçit vermeyen ormanların içine, derin nehirlerin gerisine, büyük dağlara doğru çekmek gerek. Sen ne düşünüyorsun?

—Ben senin hizmetçinim ve öğüt vermem değil, boyun eğmem gerekir.

—Suguda'ya doğru geri çekilmeye karar verdim. Diğer İskitleri saymasak bile, Makedonların karşılarında çocuk gibi kaldıkları, Yaksart'ın arkalarında yaşayan o iri ve güçlü İskitler, Harzemliler, Dahlar, Saklar kısa bir zaman sonra bana gelecekler. Bes Satibarzan'a doğru eğilir ve fısıldanarak konuşmaya devam eder: "Bu bizim için en güvenilir karar... Herhangi bir durumda biz kaçıp İskitlerde saklanabiliriz."

—Senin emirlerini bekleyeceğim. Diyen Satibarzan'ın sesi soğuk ve umursamazcadır.

Bes savaşçıya gözlerini dikerek bakar; onun fikirlerini sakladığını anlayıp kaşlarını çatır ve keskin, kibirli bir sesle:

—Öyle ise biz, düzeni korumak için burada kalmanı emrediyoruz. Ahaliye karşı kıyım ve soygun olmamasını gözet, sen Suguda'ya sonra, en sonuncu olarak gelirsin.

—Ey en yüce kişi! Der Satibarzan.

Onun gözleri Bes'in önünden yan tarafına, hükümdarın kendileri ile ziyafetlerde vakit geçirmeyi ve "devlet işlerini sohbet etmeyi" sevdiği, besili sarhoş ve dalkavuk yol arkadaşlarının, olduğu yere doğru bakar. Yakınları konuşmayı işitmeye çalışarak susmaktadır.

—Peki, devam et ne söyleyeceksen?

—Ne büyük bir nehir, ne dağlar, ne de çöller savaş meydanını terk edeni kurtaramaz. Seni koruyacak olan sadece senin kılıcının keskinliği olabilir.

—Sen benim Çifte Boynuzlu ile savaşmayı istemediğimi düşünebilir misin?

—Baktriylilerin, “daha çok üren köpek, daha güçlü ısırın köpek değildir.” Dediklerini bilirsin. Onların birde, “en geniş ve büyük nehirler hiç gürültü etmeden akar.” Diye bir atasözleri var. Ben Makedonları aramak için yola çıkacağım.

Satibarzan, hükümdarlar hükümdarına sırtını döner ve ardına bakmaksızın kararlı adımlarla uzaklaşır.

Kuduran Bes kılıcının sapını arar, fakat oturanın öfkesini hissedip ileri fırlayan genç at, az kaldı Bes’i düşürecekti.

Satibarzan kırmızı atın üzerinde tırısı kalkar ve kendi müfrezesine doğru doludizgin gider. Onun işaretini bekleyen süvariler atlarına biner ve birerli sıra halinde Sed dağlarına doğru giden yola çıkarlar.

* * *

Müfreze önce güneye, sonra batıya doğru yönelir. Birkaç gün sonra atlar, Batra’da aldıkları bütün arpayı yiyip bitirir. Müfreze köylere uğramaya, tahıl, arpa ve un toplamaya başlar. Her yerde bol bol yedek erzak vardır.

Satibarzan köylülere altın atar, fakat onlar, “Bize altın lazım değil, yedek erzaklarımızı almasanız daha iyi olur, kışı biz ne ile çıkaracağız?” Der.

Akşamları mola yerlerinde Satibarzan, Spitamen’e yollar hakkında sorular sorar ve Makedonların memleketleri ile ve cephe gerisi müfrezeleri ile bağlantılarını nasıl keseceklerini tartışır. Spitamen’e yüzlük süvari komutanlığı verilir. Bu yüzlük süvarilerin içinde, kurt kürkünden kalpaklar giyen ve omuzlarında kürkler atılı dağlı Dahlar ve ipten örülme zırh kuşanan Baktriyliler vardır.

Spitamen yolu seçerek önden gider.

Fakat savaşı kazanana pek çok yeni yeni kişi dostluğunu ilan eder. Satın alınmış casuslar ve kaçak gönüllüler büyük bir Pers müfrezesinin cephe gerisinde görüldüğünü ve Ekbenata’dan gelen arabaları tehdit ettiğini Makedon hükümdarına bildirir.

İskender’in düzenlediği, bütün ana yollar üzerinde ki Estafet postası zapt edilmiş yol üzerindeki bütün kentlerde bırakılmış olan garnizonlara onun emirlerini ulaştırır. Makedon müfrezeleri, Satibarzan’ın müfrezeleri karşısında toplanmaya başlar.

Artaksan kenti yakınlarında Satibarzan, Makedon atlıları ile yüz yüze gelir ve onların arkasında ki yoğun piyade hattını görür.

Baktri süvarileri uçar gibi ileri atılır, yeniden sıralanmış olan ve savaş için uygun anı bekleyen Makedonlara sataşarak atlarına yarım çark yaptırır. Spitamen’in yüzlüğü, Makedonların yan kanadını dolandır uzaklaşmış olan birkaç süvariye devirir.

Satibarzan ileri çıkar ve birden karşılarına dikilen düşmanlara ok atan Baktriylileri geri dödürür. O miğferini çıkarır ve yüksek sesle bağırarak, avcıyı

kendisi ile teke tek dövüşmeye çağırır. Saçları omuzlarına dağılır, zırhı güneşin ışıklarında parıldar. Onun kırmızımımsı çevik aygırı da sanki kudurmuş gibidir ve şaha kalkar ve düşman saflarının önüne doğru atılır.

O zaman, bronz plakalarla kaplı Makedon komutan Erigiy ileri çıkar. Onun atı geniş göğüslü, ağır ve iridir. Erigiy, Satibarzan'ı devirmek niyeti ile hızla onun üzerine gider. Satibarzan'ın fırlattığı mızrak Makedon'un miğferini düşürür ve onun beyaz saçları omuzlarına dağılır.

—Dövüşmeye devam edeceğiz! Diye bağırır Makedonyalı. “Benim damarlarımda genç kanı akıyor.”

Tecrübeli ve güçlüdür Makedon ve mızrağının uçuşundan emindir. Sivri çelik iğne Satibarzan'ın boğazını deler ve dışarı çıkar. Satibarzan düşer ve onun kırmızımımsı aygırı ovada büyük sıçramalarla hızla koşmaya başlar. Makedon atını durdurur, mızrağı çıkarır ve Satibarzan'a ikinci kez vurmak ister. Fakat Satibarzan biraz doğrulur ve bağırır: “Köle olarak yaşamak istemem!” Elleri ile mızrağın ucuna yapışır ve demiri, parıldayan zırhının plakalarının aralığından göğsüne saplar.

O zaman, Makedon atlılarının hepsi hücumla geçer. Onlar, her biri yanındakine sıkıca tutunarak, mızrakları ileri doğru uzatıp ve keskin bir açı oluşturup, Baktariyeleri ortadan ikiye bölmeye çalışarak zapt olunmaz bir lav, fırtına gibi koşarlar. Hafif Baktriy süvarileri, doludizgin her yöne koşturur ve ağır Makedon atlarından hızla uzaklaşırlar.

Spitamen'in yüzlüğü Makedonlara yandan vuruşlar yapar, en uçtaki süvarileri yere devirir ve gerisin geri döner.

Makedonların bir kısmı peşlerine düşer. Spitamen atını durdurarak ve yönünü döndürerek ok atar, birkaç Makedon düşer, diğerleride geri kalmaya başlar, O atı en sonuncu olarak kaldırır.

Spitamen'in süvarileri aniden geri döner ve Makedonlara yeniden saldırır. Çarpışma çok kısa sürer. Baktriyeler, arkalarında ki kementlerde, yarı boğulmuş Makedon esirleri düzgün olmayan yere çarpa çarpa sürükleyerek, tekrar doludizgin kaçarlar. Satibarzan'ın müfrezesi ovada darmadağın olup dağılır. Bir kısmı kılıçtan geçirilir, pek çoğu bundan böyle hükümdar İskender'e hizmet etmeyi arzu ettiğini ilan ederek Makedonlardan yana geçer.

Makedonlar tuzağa düşmekten korkarak takip etmeyi bırakır. Onlar yaralıları ve ölüleri toplayarak, methiye türküleri söyleyerek adım adım kampa döner.

Komutan Erigiy Satibarzan'ın ölüsünden onun savaş takımlarını çıkarır ve onları hükümdar İskender'e hediye olarak götürceğini söyler.

Akşama doğru Baktriy süvarilerinin sadece üçte biri toplanır, onlar Spitamen'i kalkanın üzerinde yukarı kaldırır ve ona kendi önderleri adını verirler.

Doludizgin giderken şiddetle bitkinleşen Makedon esirler bağlıdır, ağır yaralı olanları da atlara bindirilir ve Müfreme gerisin geri, Oks nehrine doğru hareket eder.

Baktriyeler, Satibarzan'ın savaşa tek başına girmekle doğru yapıp yapmadığını tartışır.

- Acı onu itekledi: O pers ülkesinin mahvolmasına gözyaşı döküyordu!
- O ihtiyarı gördüğü zaman onun eli titredi.
- Kan aksa bile şerefın korunması daha iyidir.
- Ölümün kemendini O kendisi aradı.
- Peki, sen ne düşünüyorsun Spitamen?

Gece bastırır. Üç yüz süvari kaya yığınları üzerinden yuvarlanır geçer. Gün batımının kırmızı parıltısı zaman zaman kanlanmış zırhlar üzerinde kıpkırmızı kesilir, omuzlara atılmış uzun tüylü kürkleri aydınlatır ve üç yüz kişi Spitamen'in söyleyeceği sözü bekler.

Ve boğuk uğultu halindeki yüzlerce toynak keskince ses vermeye başladığı zaman, Spitamen'in gıcırtılı sesi : “Bileğleyin bıçaklarınızı siyah taşta!” der demez, savaş türküsüne üç yüz kişi katılır ve onu aygırların pofurtusu, ayak sesleri ve kişnemeleri altında gün batımı sona erene dek söyler...

ALTINCI KISIM

ÇİFTE BOYNUZLU HÜCUMA GEÇER

Perslerin ülkesinde düşmanlar, ülkenin

İnsanlarından daha özgür gezmektedir.

(Ksenofon)

HÜCUM

Baktra ve diğer sınır kentlerinde toplanmış olan askerlerin ailelerini kurtarmak için kaçıp dağılmaya başladığını bütün Baktriana'nın konuştuğunu, casuslar İskender'e haber verir. Birkaç dağı aşmış olan serseri-atravan görünümündeki bir casus Bes'in kendisinin seçme müfrezelerle birlikte Baktra'dan acele kaçtığına ve büyük Oks nehrini geçince kayık ve sal gibi bütün nakliye araçlarının yakılmasını emrettiğine yemin eder.

Hiç kimse Bazilyev'in planlarını bilemez. Sanki devamlı olarak Drangina'da kalmaya karar vermiş gibidir. Paropamis eteklerindeki İskender¹ kentinin inşası ile meşguldür. İskender, Makedon subaylarından bir kısmının yeni bir reis seçip kendisini devirmeyi ve öldürmeyi düşündüklerine dair bir ihbar alır. İskender kent inşaatı ile ilgilenmeyi bırakır ve bütün bir ay, komplonun içinde olduğundan şüphe duyulan herkesin idamı ile azgınlaşır. Acele inşa edilmiş bütün yapıları yağmurlar siler süpürür.

Sütkardeşi ve akranı, atlıların komutanı Filot korkunç işkencelerden sonra, onu mızrak ve taşlarla öldüren Makedon savaşçı kalabalığına teslim edilir. Bazilyev, kendine sadık muhafızlarından üçünü, kulaklarına fısıldadığı şahsi emri ve bir mektupla hızlı koşan develerde Filot'un babası Parmanion'a gönderir.

¹ Bu kentten hiçbir iz kalmadı.

Parmanion, İskender'in mektubunu okumaya başladığı zaman, ulaklar arkadan yaklaşır ve eski komutana kılıçlarını saplar. Kendine yakın pek çok insanı idam eden, İskender bununla yetinmez. Memleketle daha iyi bağlantı için, bayrak koşusu gibi posta düzenlediğini, arzu eden herkesin eve mektup gönderebileceğini söyler. Fakat askerler mektuplarını verdikleri zaman, onların hepsi ala konur ve okunur, mektubunda hoşnutsuzluk ifade eden bütün savaşçılar, kampın dışında gözetim altında tutulan, cezalı, ayrı bir müfrezede toplanır.

Bu müfrezeye, en yakın savaşlarda, en tehlikeli yerlerde çarpışarak, sadakatlerini kanıtlamaları gerektiği duyurulur.

İdamlarla öfkesini biraz yatıştıran ve Makedonya'dan birkaç bin kişilik genç asker alan Bazilyev hoşnutsuzluğun ezildiğine ve ordunu tekrar tartışmasız onun iradesini yerine getireceğine karar verir. Erken ilkbaharda, dağlarda hala derin karlar var iken ve gündüzleri güneş donmuş toprağı artık ısıtmaya başladığında, bir gün bölüm komutanları ve yakınları ile sıradan akşam ziyafeti esnasında, İskender yakında yeniden sefere çıkacağını beyan eder.

—Nereye? Diye haykırır herkes.

—Tahmin edin!

Herkes tartışmaya başlar. Kimi seferin Hindistan'a olacağı fikrini ileri sürer, kimi de Baktriana'ya. Bazıları hatta hükümdar'ın sınırlarını yeteri kadar genişlettiğini, Kafkasya'dan gerisin geri Pont Evksin¹ kıyısına doğru hareket edeceğini, orada İskitlere boyun eğdirip, yeni yoldan Makedonya'ya döneceğini ve memlekette cihan hükümdarlığının başkentini inşa edeceğini söyler.

Bazilyev ciddi ve vakur bir şekilde:

—Ben bunu, yeryüzünün sonuna dek vardığımda, yeryüzünü kuşatan denizin doğudaki en uç kıyısına, ışık saçan Feba'nın² arabasının her gün çıktığı yere mızrağı sapladığım zaman yaparım. Der.

Herkes, İskender'in doğruya doğru gideceğini anlar, ancak hangi yolla, Sogdiana ve Serik'ten mi yoksa Hindistan'dan mı olduğunu hiç kimse tahmin edemez. Ellere yuvarlak büyük "Gerakl kupası" dağıtılır ve herkes seferin başarısı için içer.

İskender birkaç gün fal açtırmakla meşgul olur, onun saray başrahibi bulanık, belirsiz öngörülerde bulunur. İskender ateşe tapan Drangian rahiplerinin tapınağına gider. Rahipler, kutsal ufak eşyalarla döşemeye daireler çizmiş ve her birini on iki parçaya bölmüşler ve dudaklarında köpüklerle kasılıp kalıncaya dek topaç gibi dönmekteler.

Onlar: "Sen ölümsüz olacaksın! Avesta'nın kitapları seni anlatıyor! Sen tüm yeryüzünde yürürsün, hatta yer altının insanları yiyen kanatlı ejderhalarını bile yenersin.

Artaksana'dan atlı müfrezenin komutanı kır saçlı Erigiy acilen gelir ve Pers bahadırı Satibarzan'ın zırh takımını getirir. Erigiy dünyayı kimin, eski Pers ülkesinin mi yoksa genç Makedonya'nın mı yöneteceğini sınamak için, onunla

1 Pont Evksin: Şimdiki Karadeniz.

2 Feba: Greklerin mitolojik tanrılarından. (R.A.)

teke tek dövüŖü kabul ettiğine ikna eder. Hatta O, Pers bahadırından yıllar itibari ile iki kez daha yaŖlı olsa da, onun elini sanki üzerlerinde uçan Atiana tanrısı Pallada kullanır. Ve Pers tanrılarının kıvrılan yılanlar gibi yerde nasıl yuvarlandıklarını, o zaman Satibarzan'ın korkuya kapılan bütün Baktriy süvarilerinin nasıl kaçmaya başladıklarını, kendi görür.

ElveriŖili öngörülerden hoşnut kalan İskender, Pancir vadisi üzerinden, yedi dağ geçidinin en doğusundakine¹ doğru acilen yola çıkılmasını emreder. Drangiana'da sadece düzenin korunması için ufak bir garnizon kalır. İskender'le birlikte kuzeye doğru yaklaşık yirmi bin piyade ve üç bin süvari yola çıkar. Develerin koŖulduđu iki tekerlekli araba ve yüklü hayvan katarı, dayanılmaz gıcirtı, böğürtü ve gürültü ile askerlerin peŖinden gider.

Yola çıktıkları gün tertemiz gökyüzünde güneŖ pırıl pırıldır. Geçide yakın Solyang dağı zirvesinde pek çok gün gri bulutlar asılı kalır. Kılavuzlar oradaki mağarada ihtiyar büyücü Ocuz'un yaŖadığını söyler. Bulutlar uyukladığı sürece, ihtiyar öfkeli; orada dağ fırtınası kudurmakta, bütün yolları kar örtmektedir. Ocuz bulutun üzerinde uçup gittiği zaman, yolcular ancak yola çıkabilir. Yola çıktıkları gün bulutlar batıya doğru yüzmeye, dağların zirvesindeki karlar ise gözleri kamaŖtırarak parıldamaya baŖlar.

İskender geniş doğu elbisesi, Paraçların kürk pantolonu, keçe çizmeler ve siyah kunduz kürkü cübbe giyinerek gider. Onun altındaki dağ patikalarına alışkın sağlam at oynar gibidir.

Kısa bir süre sonra yol güçlkle geçilir oldu. Her yerde derin karlar var.

Bazilyev yolu çİğneyerek açmaları için kölelerin öne sürölmesini emreder. Pılı pırtı içinde ve yarı çıplak, daha sıcak yerlerde ele geçirilen köleler karı çİğnerken çabucak bitkin düşer. Makedonyahılar düşenleri yoldan bir tarafa atmakta, onlar da orada donmakta. Yorulup düşenlerin yerine cephe gerisinden yeni esir partileri gönderilir. Zor çıkılan kayalık dağ yollarında vahŖi sakinlerinin yerleşim yerleri yapışmış gibi durmaktadır. Yukarı doğru daralan barınakları taŖtan yapılmadır. Kubbenin ortasında da aydınlanmak ve dumanının çıkması için bir delik bulunmakta.

Ŗiddetli soğuklara alışkın olmayan Makedonlar, özellikle de Grekler, ertesi gün artık hayal kırıklığına uğramaya baŖlar. Ahalinin kürk elbiselerini soyarak yağmalar, koyunlarını boğazlayarak taze soyulmuş postları ayaklarına dolarlar. Isınmak için barınaklarda toplaŖır ve yola devam etmek için onları sadece mızrakla kaldırmak mümkün olur.

Ordu, sıradağları aşınca ve sırtların kuzey tarafından Baktriy köylerine doğru ininceye dek on yedi gün yürür. Bu süre içinde bütün yedek erzak yenir, bütün Ŗarap ve yağ içilir, yük hayvanlarının yarısı yemek için kesilir.

Baktriy köylerinde yiyecek maddeleri, pek çok büyük baŖ hayvan, tuğlalarla örölmüş çukurlarda gizlenmiş yedek tahıllar bulunur. Bes'in tüm yedek tahılların yakılması emri buraya henüz ulaşmamıştı. Makedon ordusu, yolu üzerindeki tüm yedek tahılları kanatsız çekirge gibi yiyip bitirerek, atları seçip alarak, hayvanları

1 Havak geçidi: kervanların genellikle BadahŖan'a doğru yöneldikleri geçit.

ve itiraz eden herkesi öldürerek hareket eder. Ahali yabancılardan kurtulmaya çalışarak kaçıp uzaklaşır.

Bol nehirli dağın eteğinde İskender kent inşasına¹ uygun bir yer seçer. Yedi bin köle ve seferin güçlüğüne katlanamayacak diye saydığı askerleri orada bırakır. Kaçıp giden tüm sakinlerin toprakları onlara mülk olarak verilir. Yetim kalan kadın ve çocuklar yeni yerleşimcilere köle düşerler. Orduya küçük bir istirahat veren İskender hiçbir dirençle karşılaşmadan yola devam eder.

BAZİLYEV BAKTRA'DA

İskender Baktra'ya yaklaşır. Baktriana'nın başkentine girmeden önce onun ordusu birkaç gün dinlenir ve civardaki köylere dağılır, Bazilyev'in emrine göre temizlik yaparak kendilerine çeki düzen verir. Dağlardan zorlu geçiş pek çoğunu savaş dışı kılmıştı.

Kent kapılarının girişi karşısındaki tepede Bazilyev savaş düzeninde yürüyen müfrezeleri kendi önünden geçirterek mola verir. Yük arabaları yakınlardaki köylerde bırakılır. Sadece hükümdar ve onun seferi kalem odasına ait özel arabanın, Baktriy bölge hâkimi satrapın yaşadığı kentin iç kalesine geçmesi gerekiyordu.

Sıcak bahar sabahı, gece ayazının hala kuruttuğu yollar, karnı tok savaşçıların canlı türküleri ve nihayet uysalca fatihin ayakları altında uzanan, Pers ülkesinin en eski başkentinin azametli görünüşü, bütün bunlar İskender'e neşeli bir ruh hali kazandırır. İstisnai olarak törenlerde bindiği, eskiden olduğu gibi coşkun olan yaşlı kara yağız aygırı Butsefal'in üzerindedir. Aygır, onu çevreleyen pek çok atın heyecanlandırması ile keskin keskin kişner, ön ayaklarını vurur, gemini gever ve binicisinin adaleli eli ile tuttuğu geniş kırmızı dizginini gerer.

Kent tepeden uçsuz bucaksız gibi görünmekte: ufak bahçelerle kuşatılmış olan, sarı ve kırmızı tuğladan küçük küçük evler her yönde uzayıp gitmektedir. Tapınakların kubbe ve kuleleri evlerin arasında yükselmekte; onların üzerinde de maviye çalar bir sis asılı durmakta, orada yüzlerce yıl önce Baktriyelerin atalarının yaktığı sönmeyen kutsal ateş yanmaktadır.

Bazilyev'e kentte hiçbir düşman askeri bulunmadığını, onun lütfüne uysalca boyun eğen, aksakallı ihtiyarlar heyetinin fatihi kent kapılarının gerisinde karşılamaya karar verdiğini haber verirler.

İskender, seferi kalem odası komutanına döner:

—Evmen! Sayı olarak, ben kaçınıcı başkenti alıyorum?

—Sen onlardan o kadar çok aldın ki unutulmasına şaşılmaz. Diye bağırsın yakınında bulunan ve dalkavukluktan utanmayan Peritakena.

—Her ne olursa olsun sonuncusu değil, hatta sondan bir önceki de değil. Diye yanıtla Evmen.

—İleride daha Sogdların başkenti Marakanda ve İskitlerin başkenti Roksanaki, diye ekler İskender.

¹ Bu kentin izi görünüşe göre, galiba Havak boğazının yamacında bulunan Enderab köyü yakınlarında bulunmaktadır.

İskender kent kapılarından girerek durur. Uzun boylu, iskelet gibi zayıf, atkuyruğu gibi uzun sert kır sakallı bir ihtiyar ön tarafa sıçrar. Elinde pek eski bir parşömen rulosu tutmaktadır.

—Dur, cihan fatihi! Sen ölümsüzsün! Eski kitapların ne söylediğini dinle. Onlar her şeyi bilir. Onlar senin hakkında konuşmakta! Onlar senin, kutsal ateşin koruyucusu Baktra'ya geleceğini öngörmekte.

—Bırakın konuşsun, der İskender methiye sözlerini bekleyerek.

—“Kederden gökyüzünün karardığı gün gelecek, çürüyen cesetlerin pis kokusundan ağaçlar ve otlar solacak... Bütün insanlığın kökünü kurutsun diye, kötülük tanrısı Ariman'ın ölümsüzlük verdiği Afrasiab gelecek...”

+O deli, kovun onu! Diye bağırır etraftakiler.

—Peki, sen de ölümsüz müsün? Diye sorar İskender.

Atravan, öfke ile hiddetlenir. Onun kara yağız aygırı da oynamaya başlar.

—Bende ölümsüzüm, fakat Avest'in mümin halkını kurtarmak için seni nasıl boğacaklarını biliyorum. Ve sen öldüğün zaman, kurtlar senin çürüyen vücudunu üç günde yiyip bitecek...

—Senin öngörülerin hangi kitaplarda yazılı? Diye kızgın kızgın homurdanır Bazilyev.

İhtiyar, elindeki kâğıt tomarı ile titreyerek: “Burada, bilgelikle parıldayan mümin Zaratustra'nın kutsal kitabında!” Diye bağırır.

—Gefestion, şu akliselim ve temiz felsefe düşmanın sözünü ettiği bütün zararlı ve manasız kitapların toplanmasını emrediyorum. Bütün o kitapların bir yerde toplanmasını, üzerine yağ dökülmesini ve şu deli ile birlikte yakılmasını emrediyorum...

İskender atı kamçılar ve ihtiyarı devirerek hızla kapılardan girer. Hiddetlenen Bazilyev'i tırısı kalkarak izleyen yüzlerce süvarinin toynak sesi ihtiyarın feryatlarını bastırır.

Pers adetlerine göre yeni efendilerini karşılamaya çıkan, kentin asilzade sakinleri ve sayısız atravan dört ayak olmuş yolun her iki yanında durmakta. Onlar kendi başlarına avuç avuç toprak atmakta ve bağırmaktadır:

—Şanlı ve ölümsüz olsun tanrının oğlu, hükümdarlar hükümdarı!

* * *

Batıl itikatlı ve kuşkulu İskender akşamleyin, bölge valisinin sarayının dar uzun salonuna, akşam yemeğinin yeneceği yere girdiği zaman, kutsal kitapların yakılıp yakılmadığını sorar.

—Ben, bütün el yazmalarını toplamaları ve onları ana meydana getirmeleri için tapınakların hepsine asker gönderdim. Onlar yarın yakılacak.

—Hayır, bugün gece yarısı!

—Fakat sen burada, Baktra'da insanların tedavisi için değerli kitaplar yazan, pek çok tecrübeli bilgin eczacı hekimin yaşadığını unuttun.

—Güzel, hastalıkları iyileştirmek için yazılanları seçip ayırmak ve hepsini

Atina'ya öğretmenim Aristo'ya göndermek mümkün...

İskender'in sürekli yol arkadaşı filozof Kallisfen söze karışır:

—Yüce hükümdar burada olan kitaplar sadece, gerçek Helen tanrılarını bilmeyen barbarların ayinlerine ve batıl itikatlarına dair değil, geçmiş halkların tasviri ile ilgili kitaplar ve vakayinameler de var. Yoksa tarihe dair kitaplar değerli değil midir?

Dalkavuk Peritakena sözü keser:

—Kallisfen, sen gerçek tarihin yalnızca ölümsüz hükümdarlar hükümdarı İskender'in doğumu ile başladığını unuttun. Bu nedenle, hiç kimsenin üstün gelemediği muzaffer kişi ve bütün dünyanın fatihi, Asya'nın hükümdarı İskender, zafer çelenklerinin seni örtmeye devam etmesi için kupaları devirelim.

Gece boyunca meydanda ateşler yanar. Onlarda, en eski Baktriy bilgelerinin ve bilginlerinin yazdığı eserlerin olduğu ayrılmış yirmi bin kurt postu yakılır. “Ahriman'ın hizmetçisinin, kindar İskender'i” boğması için sihirli sözler haykıran ihtiyar deli Atravan da onlarla yanar.

OKS NEHRİNDEN GEÇİŞ

Makedon ordusunun keşifçileri Oks nehrinin sahillerine sokuldukları zaman, geçit yerinde sadece darmadağınık örme kulübeler görür ve bir tane bile kayak bulamaz. Onlar dere yatağında, mavi şalvar giymiş yarı çıplak bir ihtiyar bulup getirir. O, karşı tarafa geçmek için hiç ödeme yapmayan serserilerin, kayıklarını zorla alıp şu tarafa doğru götürdüler diyerek bağırır ve küfürler eder. Sahile yakın keşifçilerin önünden, insan ve hayvan yüklü siyah bir uçar gibi geçer. Makedonlar kıyıya yanaşması için bağırır ve onlara ok fırlatır, fakat kayak diğer kıyıya yönelerek hızla uzaklaşır.

İskender etraftaki yollara atlı ve yaya keşifçiler göndererek, tüm askeri ihtiyat tedbirleri ile Baktra'dan çıkar. Tuzaktan ve Perslerin savaşlarında ezelden beri korkusuzluk ve atılgan hücumlarla namlı Baktriy atlılarının ani saldırısından çekinmektedir.

Nehrin sahilinde hasmın belirtisi olmadığı haberini alınca, İskender hızla geçit yerine gelir ve yorgun düşmüş, kumlu yolda yayılmış müfrezelerin kamp yerine artık uzak olmadıklarını görerek dinçleşmeleri için tepede ateşler yakılmasını emreder.

Omzunda kırmızı cüppe, parlatılmış zırhları ile göze çarparak, kara yağız at üzerinde tepeye çıkan, kararmakta olan gökyüzündeki gurubun kızılığı ile aydınlanan Bazilyev, ordunun en arka kısmı kampa, kölelerin deri çadırları kurmaya başladıkları yere gelinceye dek bekler. Duraklama yerini İskender kendisi dolaşır, etrafa nöbetçi devriyeler çıkarır ve hükümdar Darius'dan zorla alınmış olan altın işlemeli erguvan rengi çadıra sadece gece yarısı geç vakit girer. Bütün gece boyunca müfreze komutanlarını yanına çağırır, onlarla danışmalar yapar, casusları kendisi sorgular.

Seher vakti atlı müfrezeler doludizgin gerisin geri Baktra'ya ve en yakın köylere gider. Öğlene doğru Baktyriy köylü sıraları gelmeye başlar. Onlar deve ve eşeklerde sırk, tahta yığınları ve içinde genellikle şarap saklanan tulumlar getirir. Kırbacılarla ve mükâfat vaadi ile sürölüp getirilen Baktriyliiler hava ile şişirilmiş tulumlara, çalı ve hasır bağılayarak çabucak ufak salları¹ yapmaya başlar.

Bu küçük salları birkaç tanesi birleştirilir. Onlara okçular, sapancılar ve zırhlı taşıyıcılar yerleştirilir. Baktriy köylüleri salları yönetmek ve kürekleri çekmek zorunda kalır.

Al renk bir cübbeye bürünen İskender otağın yanında portatif bir koltuğa oturur ve salları sahiliden uzaklaşıp, nehirde hızla gidişlerini gözler. Çabuk hareket eden ufak süvari grupları nehrin karşı tarafında bulanık olarak görünür.

İskender kalkar, geçişin ilk sonuçlarını bekleyerek, tepede ileri geri dolanır. Fakat kısa bir süre sonra bağırtılar duyulur.

—Gerisin geri yüzüyorlar!

Akıntıya karşı halatlarla yukarı çekilmiş olan salları yukarıdan inmeye başlar. İlk salda parlak, zarif elbiseli birkaç Pers seçilir. Taşıyıcılar kısa kürekleri gayretle çeker ve kamp yakınlarına yanaşır. Elbiselerini belden yukarı sıvamış olan birkaç pers sallardan doğrudan suya atlar ve aceleyle Bazilyev'e doğru yönelir. Persler diz çöküp, selamlarını haykırır ve İskender'e parşömen tomarı uzatırlar. Kalem odası başkanı Evmen tomarı alır ve yüksek sesle İskender'e okur:

"Biz soydan gelen asil Suguda beyleri Datafern ve Katen, İskender'in Nautaka² kentine komutanlarından birini birkaç askerle göndermesi şartı ile hükümdar katili caniyi, hükümdar tahtının arsız işgalcisi Bes'i, Perslerin efendisi, şanlı hükümdarlar hükümdarı İskender'e, canlı olarak elden teslim edebiliriz. Uzun yıllar yaşa ve hüküm sür!"

İskender yerinden sıçrar, tomarı kapar gibi alır ve hızla kendi otağına geçer. O, orada göğre dönerek haykırır.

—Ey ölümsüz Zeus, insanların kaderine hâkim olan! Sen oğlunun kahramanlıklarını gerçekten izliyor ve onun ün yolundaki taşları kaldırıyorsun. Ben yüz öküzü kurban olarak sunmayı ve gündüz gece senin adının şan vermesi için, bütün Pers ülkesinde yüz tapınak yaptırmaya söz veriyorum.

Çadıra birkaç Makedon komutan girer ve giriş yerinde sıra olurlar. İskender dizleri üzerinde duran haritadan başını kaldırır ve toz içindeki, güneş yanığı yardımcılara dikkatle göz gezdirir.

Bazilyev sert, taşlaşmış gibi yüzü olan, adaleli, kısa boylu Makedon'a döner:

—Ptolomey, Lag'ın oğlu, sana sadece çok yakın arkadaşıma güvenebileceğim bir görev vereceğim. Sen eğer onu yerine getirirsen, kendini ölümsüz şanla örtersin. Sen ileriye, düşman ülkesine, Nautaka kentine yola çıkacaksın. Orada sen hükümdar katili Bes'i ele geçirecek ve onu canlı olarak bana getireceksin. Ben senin emrine hepsi atlı mızrak taşır, bini kalkanlı ve yarısı okçu olarak Makedon

1 Gupsar adı verilen böyleli sallarıyla yakın geçmişe kadar Amuderya yukarılarında hala karşılaşılıyordu.

2 İskender'in vakayinamecilerinin zikrettiğı Nautaka adı, araştırmacıların görüşüne göre şahrısyabza kentlerinin yerinde idi. şara ya da Karşı.

eteri üç gipparhiya¹ vereceğim. Nautaka'ya dek genellikle on günlük geçişle varıyorlar, fakat senin yolu dört günde alman gerek. Tuzak ve pusulardan kork ve Perslerin vaatlerine güvenme! Geri kalan bütün ordu ile ben senin peşinden geleceğim. Heraklit ve ölümsüz tanrılar seni korusun!

—Fakat Bes'in başlıca kuvvetleri nerede? Çarpışmayı nerede beklemek mümkün?

İskender eli ile uzakları işaret eder:

—Kartallar, dağların üzerinde uçanlar, her şeyi gören güneşin gözü bunu söyleyebilir.

İlk sallarla o tarafta bulunmuş olan Gefestion belirtir:

—Bes'in başlıca kuvvetleri galiba, Sogdiana'nın derinliklerinde ana yol üzerinde bir yerde yumruk biçiminde toplandı. Diğer sahilde biz sadece münferit süvari grupları gördük. Bizim okçularımız, oklarla onları devirmeye başlar başlamaz onların hepsi uzaklaştı. Onlar tepelerde toplanıp oradan bizi takip ettiler, sonra da gözden kayboldular.

Bazilyev:

—Kasten bizi Sogdiana'nın derinliklerine çekmeye çalışıyor. Oradaki, Demir kapılar dedikleri, korkunç vadiler, dağdan taşları yuvarlamanın ve bu dar boğazdan geçmek isteyen her orduyu kırmanın mümkün olduğu yerlerdir. Fakat bize Yıldırımları Tutan Zeus'un kendisi yardım ediyor. Bizi ne durdurabilir?

BUDAKEN NAUTAKA'DA

Budaken, onun gücüne ve “yüz on bir faziletine” olan hayranlıklarını ifade etmeye gelen Sogd beyleri ve unvan sahibi Perslerle, Talissiy bahçesinde cilveli ve ihtiyatlı konuşmalar yaparak zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmadan günleri bir biri ardına gamsızca geçirir.

Üç kış ayını da Budaken, Marakanda'da hükümdarlar hükümdarının misafiri olarak geçirir. Onlar, birlikte sık sık yüksek duvarlarla çerili vahşi hayvan koruluklarına avlanmaya gider. Orada, Pers ülkesinin her bir köşesinden getirilen vahşi hayvanlar serbest yaşamakta: sarı kıllı aslanlar, benekli panterler ve alacalı kaplanlar. Köleler bağırır ve bakır kalkanlara vuruşlarla vahşi hayvanları, kendi aralarında cesaret, çeviklik ve mızrak atmada rekabet eden avcılarının hattına doğru sürer.

Şölenlerin arkası kesilmez; Bes, Budaken'le tantanalı ziyafetlerin, şahin ve tazılarla ava çıkışların düzenlendiği bey malikânelerine gider.

Bir gün hükümdarlar hükümdarının verdiği görev üzere gittiğini söylemek için Budaken'e Satibarzan'san bir haberci gelir. Ona hükümdar mutfağından içinde kaysı ile doldurulup kızartılmış koyun ve tavuk olan büyük kaplar göndermeyi keserler.

Emrine verilen tercüman hükümdar'ın aniden Baktra'ya gittiğini açıklar.

¹ Gipparhiya: yaklaşık olarak modern bir alaya denk.

Budaken ana steplere geri dönüp dönmemeyi düşünür fakat Skolot'a hala bir yardım yolu bulunacağını umut etmektedir. Kılavuzu Spitamen görünmez olur, ona ne olduğunu da hiç kimse bilmez. Budaken beklemeye devam eder. Onun askerleri hiçbir şey yapmaz, halılar üzerinde yuvarlanır, türküler söyler.

Ne ile meşgul olacağını bilmeyen Budaken her gün kentte dolaşmaya başlar, alışveriş durduğu, hava karardığı ve tasavvurlar başladığı zaman, akşama doğru pazar merkezindeki meydana gider. O, iki İskit'le beraber sıkışık gürültülü kalabalığın içine tikişir, önlerine geleni itekler, meydanın tam ortasına dek varır.

Budaken'i onursal yere bırakırlar. Tuğla kemerin altındaki tahta sedire en ünlü tüccarlar arasına oturur. Karanlıkta yağlı kil kandiller ve duvarlardaki çıkıntılara yapıştırılan içyağından mumlar yanmakta. Fıstık ve badem çitleyerek, sahnede çocukların oynayışına, yılan gibi kıvrılmalarını, un ve kurumla sıvanmış artistlerin birkaç meşaleyi havaya fırlatıp anında yakalamalarını ve sıcak kıtığı yutmalarını ve püskürtmelerini seyreder.

Birkaç gün sonra hükümdar mührünü muhafaza eden Datafern'den bir ulak gelir. Budaken'e hükümdarın önemli konuşmalar için onu Baktra'ya, yanına çağırdığını söyler. Budaken yeni bir başkent daha göreceğinden, steppe anlatacağından memnun İskitlerini gecikmeden kaldırır ve yola çıkar. Özenle işlenmiş tarlaların, bir parça toprağın bile işlenmeden kalmadığı uçsuz bucaksız bahçe ve üzüm bağlarının yanından gider. Kumsal ya da taşlıklı sonsuz steplere alışkın olan Budaken karşısına çıkan vadilerin yeşil ihtişamı ile şaşkına döner. Beyaz ve pembe çiçeklerin kar gibi serpildiği meyve bahçelerinin yerini ilk filizlerin yeşermeye başladığı mısır tarlaları alır. Tarla ve bahçeleri sulayan, dağlardaki dere ve kanalların gürlüğü tarlalarda karıncalar gibi çalışan, sayısız ahaliye hayat ve bereket vermekte: Kimi öküzlerle sürmekte, kimi de kazmalarla toprağı çapalamakta. Yüzlerce yüklü hayvandan meydana gelen uzun kervanlar, Nautaka'ya doğru yönelerek uzayıp gitmekte: Hükümdarın orada, yeni başkentini yapmaya karar verdiği ve deniz ötesi vahşilerle mücadeleye hazırlanan, orduyu doyurmak ve giydirmek için her yerden hem tahıl, hem pembemsi dağ tuzu, hem pamuk, hem zingir¹, hem deri getirmelerini emreder.

Üç hat halinde çentikli duvarlarla çevrili kenti, Budaken boğazdan görünce:

— Düşmanlardan korkmadan Suguda'yı buradan iyi yönetmek mümkün.

Der.

— Elbette mümkün olurdu, fakat ancak beylerin az yemeleri ve yüz yıllık şaraplarla dolu kupaları ara vermeden kucaklamayı biralmaları halinde.

Birkaç yuvarlak kulesi olan asık suratlı iç kale kentin ortasında yükselmekte. İç kalenin etrafına serpilmiş olan ufak ufak evler, kar beyazı kayısı ve pembe badem çiçeklerinin açılmış olduğu bahçelerin içinde kaybolmaktadır.

Budaken, tahta köprüden nehri geçer ve gürültülü bir kalabalığın içine düşer. Daha önce üzüm bağlarının ve karpuz bahçelerinin bulunduğu geniş tarla, Baktra ve Suguda'nın her bir köşesinden gelen, sayısız köylü grupları tarafından çiğnenmiş. Onlar duman tüten ateşlerin etrafına oturmakta ve uzanmakta, her

1 Zingir: keten

yönde gezinmekte, çalı çırpı, diken, dulavrat otu taşımakta ya da boynuzlarından tuttıkları inatçı keçi ve koyunları getirmektedir.

Yollarda askerler devriye gezmekte, gelenleri sorguya çekmekte, bazılarına izin vermekte, bazılarını da geri kovmaktadır.

—Bu hükümdarın ünlü ordusudur. Ancak şimdilik silahları yok, diyerek açıklar kılavuz.

“Ve düzen de...” diye düşünür Budaken.

Kent kapılarının yakınında tahıl dolu torbalardan yüksek bir yığın yükselir. Gelen deve kervanı getirdikleri arpayı, torbalardan doğrudan yere dökerek yüklerini boşaltır. Onun etrafında arbeye meydana gelir, askerler “Ekmek! Ekmek!” bağrışları ile yüklenen kalabalığı kamçılarla dağdır.

—Hiç olmazsa ekmek yeterli mi? Diye sorar Budaken.

—Her gün tahıl yüklü bin deve geliyor, ama insan o kadar çok ki! Ekmekçiler pişirmeyi yetiştiremiyor, aç insanlar kızdırılmış taşlar üzerinde kavurdıkları buğdayla karınlarını doyuruyor.

Onlar kapılardan girer. Birkaç nöbetçi atların dizginleri altına yapışır, gelenlerin kim olduğunu, Marakanda’dan çıkalı çok olup olmadığını, Çifte Boynuzlunun oraya sırtı taraklı yılan kılığında uçarak geldiğinin, kent üzerinde dönüp durduğunun ve dağlara doğru uçup gittiğinin doğru olup olmadığını sorarlar. Budaken baştan aşağı aynı ustaca yapılmış gibi görünen cadde boyunca gider. Yolun her iki yanına sıralanan yarı çıplak demirciler, işledikleri kılıç ve sivri uçları dövmekte, deri körükler ocaklara üfürerek pofurdamakta; çekiçlerin vuruşları altında parlak kıvılcımlar uçuşmaktadır. Metallerin iniltisi, tıkırtısı, gümbürtüsü bitmek bilmeyen bir uğultu ile ses verir.

Yüksek zayıf aygır üzerinde, yan tarafında büyük Pers yayı olan bir süvari Budaken’e yaklaşır. Budaken şaşkınlıkla onun Spitamen olduğunu tanır. Avcı etrafa bakarak attan eğilerek Sakça fısıldar:

—Sen eğer ana steplere dönmek ve görmek istiyorsan benden ayrılma, der ve etrafına bakınarak: “Belki oğlunu da görebilirsin.” Diyerek ekler.

Daima soğukkanlı olan Budaken, şimdi umutla heyecanlanır. Onun yüz şekli değişir. Spitamen’in omzundan kuvvetle tutar ve soluyarak fısıldar:

—Nerede O? Burada mı?

Spitamen silahçıları işaret eder ve hafifsemeyle cevap verir:

—Burası pazar. Belki de sen yeni iyi bir kılıç almak istiyorsundur? Bunların hepsi usta sanatkârdır. Çeliğe nasıl beceriklice su verişlerine bak.

Onların yakınındaki demirci büyük bir kısaça tuttuğu, keskin ağzı akkor haline getirilmiş kılıcı bir anda yağlı kil tekneye daldırır. Alev ve siyah duman fırtınası kopar. Demirci, açık mor lekelerle dolan kılıcın keskin ağzını inceler.

—Biz bugün güneş batarken, Bes’in sarayına giden kapıların önünde ki meydana buluşalım. Der Spitamen ve atına dokunur ve kalabalık onları ayırır.

* * *

Güneş batmadan önce Budaken saraya giden kapılara doğru yaklaşır.

Yaşlı bir köylü ona yanaşır ve ellerini göğsüne çaprazlayarak eğilir:

—Spitamen seni bekliyor. Beni takip et.

Budakenatı, kalabalığın içinde zızzaklar yapan ve önüne gelenlere “Hükümdar misafirini karşılayana¹ yol verin!” diye bağırın ihtiyarın peşine yöneltir.

Atın boyuna, güzelliğine ve Sāk beyinin tuhaflarına giden elbisesine dair yüksek sesle fikir beyan eden kalabalık ikiye ayrılarak yol verir.

Köylü kıvrımlı dar sokaklardan süzülerek yürür ve kent kapılarından geçer ve küçük bir kanalı da sıçrayıp geçtikten sonra savaşa çağrılanların yaktığı ateşlerin olduğu tarladan yürümeye başlar. Budaken’in peşinden de iki atlı İskit gelmektedir.

Onlar bahçe ile çevrili küçük bir eve gelir. Onun çevresinde kazıklara bağlı yüklü atlar durmakta ve kil duvar boyunca da insanlar yatmakta. Mızrak ve baltalar da duvara yaslı durmaktadır.

Köylü Budaken’in atının dizgininden tutar ve onu innmeye davet eder. Küçük bahçe kapısını İskitlerin yüzüne kapatarak Budaken’i içeri bırakır.

En tepesine kadar üzüm asmasının kollarının dolalı olduğu yaşlı bir ağacın altındaki halının üzerinde Spitamen ve birkaç kişi oturmaktadır. Budaken, kırılmış olan burnundan pamuk parçası sarkan bekçi Kukey’i tanır.

Spitamen yerinden sıçrar ve misafir doğru yönelir:

—Şuraya otur değerli misafir, ben seninle öz amca ile konuşur gibi konuşacağım.

Spitamen’in işareti üzerine sohbet etmekte olduğu insanların tümü ayağa kalkar ve evin içine gider. Köylü kil kapta birkaç çörek ve kış boyunca asılı kalarak sararıp solmuş üzüm salkımı getirir. Spitamen susar ve bir müddet yan gözle bakar.

—Eğer sen Makedonların kölesi olmak istemiyorsa, bu kentten gitmelisin. Bes hükümdar tahtı ile aklını bozdu ve yönetemeyeceği büyük bir ata bindi. Bes’in bütün yaptıkları sadece Çifte, Boynuzlu’ya yardım etmekte. O halkı ülkeyi savunmaya çağırmakta fakat kendisi sarayda oturup, çanak yalayıcıları ile birlikte ziyafet çekmekte, askerler ise ekmek bile bulamayıp savaşa kendilerini kimin götüreceğini bilmemektedir. Onlar evlerine kaçışmaktadır. Bes, bahadırlarımızı, aslanlarımızı koyun sürüsüne döndürdü. Bes’in ordusu şimdi Çifte Boynuzlunun bacağı ile istediği gibi kesip doğrayacağı pişmemiş hamur gibidir.

Budaken, kuşkulu bakışını Spitamen’e dikerek bakar: “O ihanet etmiş olabilir mi? Çifte Boynuzlunun casusu değil midir? Bu, onu niçin böyle övüyor?”

—Bes gereği yokken orduyu geri çekerek, herkesi telaşa düşürüp, Bakara’dan koşarak buraya geri geldi. Etrafında düşman aramakta, fakat esas düşmanın kendisi ve beyleri olduğunu bilmemektedir.

—Peki, ne yapmalı? Diye sorar Budaken soğukkanlılıkla.

—Senin kendi steplerine gitmen ve süvari müfrezelerini hazırlaman gerek. Sen, kana doymayan Çifte Boynuzlunun oraya da varmak ve onun mızrağı önünde

1 Eski Perslerde hükümdar’ın arkadaşlarını, misafirlerini karşılayanlar ayrı özel unvan sahibi idiler.

bir engel olmadığını göstermek istediğini görüyorsun.

—Bize bulaşsın da görelim... Diyerek homurdanır Budaken. Kurş'ta bizde idi fakat kellesini kaybetti. Peki, sen ne yapacaksın? Çifte Boynuzlunun önünde sen toza dönersin.

Spitamen, Budaken'in sözlerindeki alayı hissediyor.

—Yabancıların boynudurduğunu istemeyenin ay baltaya yapışması ve düşmanın boynuzlarını kırması gerekir. Kimin göğsünde özgür yürek çarpıyor ve aşınmış yabancı mangır tınlamıyor ise, Makedonların ve yavanların evlerimizi işgal etmesine, erkekleri öldürmesine ve kadın ve çocuklarımızın köle yapılmasına izin vermez. Baktriye dağ vadilerinde kılıçları vaktinde yükseltmediler ve onlar artık oralarda Makedon kamçılarından kaçmakta, bütün yollardaki Makedonları kesmek için dağlarda toplanmakta. Fakat şimdi, yavanlar Baktriylilerin evlerinde otururken artık geç.

—Sen onların bize kadar geleceklerini düşünüyor musun?

—Onlar, erkeklerin karşılarında karınları üstünde yere kapaklandıkları ve merhamet dilendikleri yerlere giderler. Fakat dövüşmek isteyen aslan yürekli erkekler de var. Bak, burada ne kadar babayiğit toplandı! Biz artık birkaç yüz kişi olduk ve bize her gün yeni atılan başlar gelmekte.

Budaken susar. Makedon arabasının peşinden yürüyen zincire vurulmuş oğlu gözünün önüne gelir.

—Oğlumu görebileceğimi mi söylemiştin?

—Eğer stepe dönmeden önce benim peşimden gelir isen? Makedonlar buraya saldırmaya başladığı zaman bizim müfreze onları avlamak için dağlara çekilecek... Seninle biz ise Çifte Boynuzluyu karşılamaya gidelim.

—Sen çıldırdın mı?

—Niye? Sen yoksul bir çoban gibi giyinirsin, ben de. İki onluk koyunu biz doğrudan Makedon kampına doğru sürelim ve sen orada oğlunu da görürsün. Şimdi yolda iken onun kaçması daha kolay olur. Biz onu belki kurtarabiliriz de. Ben gideceğim, sen ise nasıl istiyorsan öyle yap.

—Seninle gidiyorum.

—Senin böyle demeni bekliyordum. Bende bir köylü elbisesi var tıpkı at çulu gibi büyük. Hemen bugün nehre doğru yola çıkalım. Kendi savaşçılarına ise atlarla birlikte, Kureşat'a gönder, seni orada beklesinler.

—Şimdi benim stepte anlatacaklarım var, der Budaken. Eğer ben kafamı bütün olarak taşıyabilirsem.

DEMİR KAPILAR

İki yolcu dağ patikalarında yavaş yavaş yürür. Giyip kuşandıkları kaba köylü kaftanlarına, solmuş sarı kuşaklarına, uzun şeritleri ayağın yukarılarına doğru sarılan deri çarıklarına bakınca köylüye benzemektedir. Torbalar yüklü yaşlı kalın derili eşiği ve yürürken seyrek akpelin çalılarını ve bazı ot saplarını kapan on

kuyruklu koyunu sürürüyorlar.

Yol gittikçe yükselir. Dağların yamaçlarında küçük yapraklı akça ağaç, arça ağacı ve bodur fıstık ağacı grupları serpilmiş. Boğazda dallı budaklı bir arça ağacı yüksekçe bir yerde yalnız başına durur. Onun koyu yeşil diken gibi iğne yapraklı pürüzlü dalları eğilerek her yöne aralanmakta ve bilinmez yolcuların taktıkları bez parçaları ile rüzgâr oynamaktadır.

Taşlı yollar ve çıplak kayalıklardan boğucu bir sıcaklık esiyor. Ayı gibi iri ve şişman bir adam arça ağacın altındaki taşlara doğru inmekte, başka biri de kayalıkların çıkıntısına tırmanmakta. Güneş artık girintili çıkıntılı dağ zirvelerine doğru inmekte, derin çatlaklardaki kar kuşakları kanlı kümeler gibi görünmekte. Mor renkli bir sis uzakları bürümektedir.

—Şimdi yakınlardayız. İşte, orada, şu siyah kayalıkların olduğu yerde Demir Kapılar bulunuyor.

—Ah Levşa, ben seni niçin dinledim! Diye inler yere uzanan adam. “Tıpkı kurt gibi yayan keçilerin arkasından koştuğum günlerden beri üç kez on iki yıl geçti. Şimdi ben çadırımın birinden diğerine ata binerek gidiyorum. Ey Papay bana bir an önce tekrar ata binme nasip et!”

—Oye! Diye bir bağırır duyulur uzaktan.

Aşağıda dağın yamacında bir köylü sabanın sapından tutarak, küçük bir ineğin ve eşeğin ardından yürüyor. Köylü yolculardan yana bakar ve onlara bağırarak bir şey söyler. Dar, kıvrımlı, sürümlü toprağın ucuna gelerek, sapamı çıkarır ve taştan taşa çevikçe sıçrayarak yukarı doğru tırmanmaya başlar. Çürüyüp dağılmış koyun postuna bürünmüş olan genç rençper samimi bir gülümseyişle yolculara yaklaşır:

—Ayaklarınız sizi nereye götürüyor? Siz canınızı sevmiyor musunuz? Şimdi herkes o taraftan, büyük nehirde kaçıyor.

—Onlar niye kaçıyorlar?

—Niye mi kaçıyorlar? Elbette kendi toprağında oturmak ve ekmeğini ekmek gerek. Der köylü ve kendinin düğümlü, pürüzlü parmaklarına bakar. “Kendime nasılsa bir yer buldum! İyi arpa verecek. Bana göre ise orada boşu boşuna savaşıyorlar. Bu savaş dolulu fırtına gibidir, önümüzden hızla geçip gider ve güneş biz, rençperleri yeniden aydınlatır.

—Demek ki biz kendimiz ateşe sokulursak başımıza iş alırız.

—Siz de burada benimle kalın! Ben size toprak gösteririm, hem de nasıl yağlı, doğrusu ham toprak, asırlardır hiç kimse sürmemiş. Biz sizin eşeği de benim hayvancıklarla koşarsız, siz ikinizde sabanı çekmeye yardım edersiniz. İşte böylece yeni bir parça daha süreriz, sonbaharda tahılımız olur.

—Peki, Demir kapılara kadar yol hala uzak mı?

—Onlar hemen şimdi, şu boğazın arkasında başlıyor. Orada daima karakollar vardı. Eğer nöbetçiler hala orada iseler size geçit vermez, o zaman dolanarak keçi patikasından geçmek mümkün. Oradan koyunlar da, eşeğiniz de süzülerek geçer.

—Peki, sen bizi o patikadan geçirebilir misin?

—Niçin olmasın! Ancak şimdi yapamam: benim arık bozuldu. Onu düzeltmek gerek: su sürülen yerin önünden akıp gidiyor. Eğer arığı düzeltmeme yardım,

ederseniz, yarın da ben sizi götürürüm.

—Pekâlâ, der yolcular. Bugün biz sana yardım edelim, yarın da sen bize.

Köylü gölgede yatan koyunları kaldırır ve hepsi dağın yamacından aşağı inmeye başlar.

Tüm gece boyunca, dereden gelip dağın yamacından geçen arkın üzerinde inatla çalışır. Dereden suyu gerekli yatakta akıtmak için arkın kıyısını taşlarla, çalı çırpı ve çim parçaları ile sağlamlaştırırlar. Onlar çalışırken sadece tek bir fikri, suyun boyun eğmesi ve taşlı yamacı selle yıkmamasını düşündükleri için savaşı da, korkunç Çifte boynuzluyu da unuturlar.

Akşama doğru köylü yolcunun ikisini de kulübesine götürür, Taşlardan yapılma, çalı çırpı yığılı düz damlı ufak bir kulübedir. İçeride isten kararmış duvarlar, taş kömürü gibi parıldamakta. Çatlaklardaki iri yanık renkli hamam böcekleri ve sayısız zayıf tahtakurusu ganimetlerini beklemektedir.

Misafirin ikisi de ıslak elbiselerini sıırıklara asarak, dışarıda keçenin üzerine yatar.

Köylünün uzun burunlu, meraklı gözleri ışıldayan, ufak tefek, hareketli karısı cugarla kaynatılmış nohut ve kurutulmuş pancar getirir.

Hava tamamen karardığı ve çakallar uzayıp giden ulumalarına başladıkları zaman, uzaklarda kızıl ateşler alevlenir. Yalınlar kuvvetlenir ve koyu kırmızı duman sütun gibi gökyüzüne doğru yükselir.

—Bu yanan bizim köy çakçak! Diye haykırır köylü. Saman, buğday yanıyor! Yün kokusu geldi. Bu yanan köylünün sürüsü. Bütün acılar bizim!..

* * *

Etrafına bakınarak Budaken yüksek sesle: “Bura kindar Ariman’ın hükümdarlığı. Nereye gidiyoruz biz?” diyerek konuşur.

Civarda keskin dişli kırmızı kayalar yükselmekte ve onların ortasında sanki cinlerin sihirli elleri ile yapılmış gibi kar beyazı kubbeler¹ keskince ayırt edilmektedir.

Sığ derenin dibinden giden yol, kayalık sırtlar önünü kesinceye dek kâh sarp saçağa doğru yükselip dağın yamacına yapışmış gibi olmakta, kâh yeniden derenin dibine doğru inmektedir.

—Peki, yolun devamı nerede?

Köylü ve yüksek siyah kayada ki sanki birilerinin kılıçla ikiye ayırdığı, dar çatlağı işaret ederek: “İşte orada, dağın çatladığı yerde.” Der.

Yolcular loş kıvrımlı bir koridora girer. Siyah taşın yıkılıp düşmeye ve onları ezmeye hazır iri parçaları üzerlerinde sarkmakta. Ortalık karanlık ve rutubetlidir.

Çatlak genişliğine yaklaşık beş altı adımdır. Kâh genişlemekte kâh tekrar büzüşmekte.

—Durun, daha fazla gitmeye gerek yok, diye homurdanır Budaken. “... Gerek yok!” diye tekrarlar yankılanan ses.

¹ Bu yerde, alçı ve tuzdan beyaz tepecikler günümüzde de bulunmaktadır.

Herkes durur. Boğazın derinliklerinden hiçbir ses gelmez.

—Cehennemde bulunmak yoksa eğlenceli değil mi? Der Spitamen. “Korkma, ben seni hiç islenmeden cehennemden çıkarmaya söz vermiştim...”

—Fakat böylesine sessizlik neden acaba? Diye konuşur kulaklarını kabartarak köylü. “Burada gürültü, bağırıtı, eşeklerin anırması sürekli, devamlı kervanlar geçer... Peki, insanlar nerede? Şimdi Demir Kapılar olacak, biraz daha yürüyelim.” Der.

Koyunların toynakları tekrar taşlarda takırdamaya başlar. Budaken, sağa sola sallanarak ve homurdanarak adımlar, dik kayalara oyulmuş pek çok küçük mağaralara korku ile bakar. Ve “bunlar kötü ruhların barınakları”, diye düşünür.

Geçidi ileride ki kalın kütüklerden yapılma, demirle kaplı büyük karanlık kapılar perdelemekte. Burada kayalar öylesine sıkışık olarak birbirine yaklaşmakta ki küçük bir savaşçı kümesi bütün bir orduyu tutabilirdi. Ağır taş duvarlara sabitlenen kapılar yarı açık durmaktadır. Giriş boyunca duran üç ufak ev sessiz sedasızdır, kapıları da kırılmış; etrafa sepetler, samanlar, kırık kapacak parçaları savrulmuş. Her şey insanın olmadığını ve acele ile kaçışı anlatmaktadır.

—Bu evlerde nöbetçiler yaşamakta idi, onlar geçen kervanlardan vergileri topluyordu. Fakat onların hepsi korkmuş ve kaçmış. Korkacak ne var? Biz köylüler sadece kıtlıktan korkarız. Bizim ensemizde kimin oturacağı, Sogd mu yoksa Baktriy beyi mi, fark eder mi?

Budaken: “Biraz bekleyelim,” diye öneride bulunur.

O kapılara yaklaşır, kanatlardan birine dokunur, dokunduğu kanattan boğuk bir inilti duyulur ve tele asılı olan demir çanlar tınlar.

—Sessiz olun, geliyorlar!

Uzaktan bir gürültü duyulur. Gürültü vadiyi uğultu ile doldurarak kuvvetlenir. Toynakların taşlara vuruşları zaman zaman takırdar. Çınlayan at kişnemesi her tarafı kaplar.

Kavisli boğazın kapısının gerilerinden birkaç süvari uçar gibi gelir.

Onların bronz zırhları, uzun mızrakları, kırmızı cübbeleri, miğferlerinin tepesindeki atkuyrukları, bunların hepsi yabancısıdır ve ne Baktriy, ne de Sogd savaşçılarına benzemektedir. Süvariler doludizgin ileri atılır, uçar gibi kapıdan girer ve dururlar.

Vadinin derinliğinden yeni süvari grupları görünür.

Koyunlar ürkerek kaçışır ve meleyerek bir kümede yığılır.

İlk süvariler evlerin etrafında dolanır ve kapıların yanına döner.

Rüzgârdan derisi pürçük pürçük olmuş, kırmızımsı sakallı bir süvari, iri zayıf atını Spitamen’e dayayarak, “Sen kimsin?” Diye sorar.

Spitamen köylülerin jestini taklit ederek ellerini göğsünde çaprazlar ve mütevazıca boyun eğiş görünümü ile cevaplar:

—Ekmeğini arayanım! Koyunları satışa sürüyoruz.

—Peki, bu insanlar kim?

—Köylüler. Biz beraber gidiyoruz.

—Demir Kapıların nöbetçileri nerede? Niye hiç kimse yok?

—Biz nereden bilelim! Biz bu yoldan Çakçak’a gidiyoruz. Kapıdan koyunları geçirmek için kime vergi ödeyeceğimizi sormak için duruyorduk. Eğer hükümdar vergisini ödemez isek bize ceza verirler.

—Bana ödeyin! Vergi yerine ben koyunların yarısını alırım, diğer yarısını ise gene ben alırım.

—Ben koyunları bedava vermem: ben fakir bir adamım, der Spitamen.

—Peki, sen kimsin? Der süvari kamçıyı Budaken’in omzuna dokundurarak.

—Ben de köylüyüm. Koyunların yarısı onun yarısı benim. Ben de ekmeğimi arıyorum.

Süvari kuşağındaki keseyi çözer ve oradan gümüş bir mangır çıkarır.

—Alın ve hiçbir yere ayrılmayın.

Budaken mangırını geniş avucunda tutar ve onu merakla inceler. Onda kıvrıcık saçlı bir gencin kürkle örtülü başı yansıtılmakta. Şakağından koçboynuzu sarmakta.

—Burada resmedilen kim?

—Sen şu andan itibaren onu bilmen gerek. O, Asya’nın hükümdarı İskender’dir. O tanrının oğludur ve herkesin ona boyun eğmesi gerekir. Hey, Arhelay, şu serserileri al ve onları birbirine bağla.

Makedon süvarileri atlardan yere sıçrar sıçramaz, zırhlarını çıkarmadan taşların üzerine kendilerini atar, dizginleri ellerine dolar ve yan yana uykuya dalarlar.

Kapıların yanındaki kayanın çıkıntısında nöbetçi hareketsiz bir pozda donar kalır. Aynı anda her iki “serseri” de sırtları birbirine dönük oturur. Onların dirsekleri sırtlarında kısıkrak bağlıdır.

—Şerir adam buraya beni sen getirdin! Diye tıslar Budaken.

—Ölmek için acele etme: Spitamen’in türküsü sonuna dek henüz söylenmedi. Bizim köylücük ise kaçtı gitti. Süvariler görünür görünmez o bir anda geri döndü ve yolda öyle bir hızla koştu ki sadece ayak tabanları parıldıyordu.

—Konuşmayın! Diye bağırır nöbetçi.

HÜKÜMDARIN İNTİKAMI

Müfreze komutanı süvarilerin beşine keşif için yola devam etmelerini emreder. O taşa oturur ve kendisi dizine bir parça parşömen kâğıdı koyarak yazar:

“Ptolomey, Lag’ın oğlu, Asya’nın hükümdarı İskender’e, Filip’in oğluna sevinmek (diliyor). Yüz süvarili öncü müfreze ile biz Demir Kapılar denilen boğaza baskın verdik. Bizim çabukluğumuz ve ordunun önünden uçan senin adının büyüklüğü, geçilmez boğazın sayısız muhafızını bozguna uğrattı. Ben çarpışmada pek çok esir aldım. Onların ifadelerini sonra ki ulakla bildireceğim. Kısa bir dinlenmeden sonra ana yoldan Nautaka’ya doğru yola devam edeceğim. En kısa zamanda gel, yol serbest görünüyor. Yıldırım tutan Zeus seni korusun!”

Ptolomey parşömeni rulo yapıp, sicimle bağlar. Bir parça bal mumunu elinde yumuşatıp sicimin ucuna yapıştırır ve Atina Pallada tasvirinin oyulmuş olduğu yüzüğünü mumun üzerine bastırır. Çökkün, esmer yüzlü bir savaşı yaklaşır. Ptolomey mektubun gecikmeden ulaştırılması gerektiği anlamında, onu yere atar. Savaşı ruloyu deri miğferinin içine yerleştirir ve onu alnına devirip, çenesi altından kayışla sıkıca bağlar. O boğazda doludizgin koşturmaya başlar ve yankı toynak vuruşlarını yavan bir gürültü halinde tekrar ederek etrafa yayılır.

Spitamen uyuklamakta olan İskit beyinin geniş sırtına bağlıdır ve O yan tarafına devrilinceye devrilirken de kendisi ile Spitamen'i de çekinceye dek sallanır.

Spitamen yan yatarak ve elinin nasıl uyuduğunu, ipin ıstırap vererek nasıl battığını hissederek, "Uyku kederi teselli eder ve yorguna kuvvet verir" der kendi kendine. Baş kanla dolarak yana eğilir. Spitamen uykuya dalar. Rüyasında kırmızımsı sakalı olan bulutlar görür. Bu bulutlar bronz Makedon miğferleri giymiş koskocaman başlara dönüşür; onların ağızları açıktır ve İskit süvarileri mızrakları ileriye uzatıp hızla açık ağza doğru koşturur...

Boğazdaki bir gürültü Spitamen'i uyandırır.

Yolda birkaç asilzade Pers durmaktadır. Loş vadiye yukarıdan düşen güneş ışınları uzun koyu kırmızı bir elbisenin kıyısını parlakça aydınlatır.

Spitamen Bes'in bütün ziyafetlerinde ve gezilerinde hiç ayrılmadan onu kuşatan yakınlarını tanır. Şakakları tıraşlı, sakalı kına ile boyanmış olan yaşlı şişko Datafern ve sarhoşlukta önüne geçilemez olan, arsız, her şeye gücü yeten, hükümdarın sevgilisi, genç Katen'dir.

Uşaklar kenarda süslenmiş atları tutmakta. Fakat asilzade unvan sahiplerinin eski kendini beğenmişlikleri, kibirlenmeleri nereye gitti acaba? Onlar, Makedon müfrezesinin komutanı önünde yılışıkça, ihtiramla dikilmekte ve çömeliip parmaklarının ucunu yere değdirmekte. Erguvan rengi, yün cübbesini gözlerine dek bürümüş, uzun boylu biri onlardan ayrı dikilmekte. Basit keçeden Pers kalpağı alnından süslenmiş uzunca kaşlarına dek indirilmiş. Siyah gözleri konuşanları dikkat ve endişe ile izlemekte.

Askerce dik duran, duygularını ele vermez soğuk yüzlü Ptolomey konuşur:

—Ben size hükümdarın talebini söylemiş bulunuyorum. Sizin kendi Pers kanunlarınızı unutmamanız gerek. Hükümdar eğer bir şey söyledi ise o kendi kararını sonra değiştirmez. Bu nedenle onun iradesini yerine getirmek için acele edin.

—Baş üstüne aziz kişi! Anlıyoruz yüce kişi! Dediğiniz gibi olacak olağanüstü!

Unvan sahibi kişiler Ptolomey'in önünde birkaç kez eğilirler ve sonra yalnız duran uzun boylu adamın üzerine atılırlar. O direnir, Persleri tekmeleyerek itekler ve ince bir sesle bağırır. O zaman Persler uşakları yardıma çağırır ve uzun boylu adamın cübbesini, uzun elbisesini, geniş ipek şalvarını sıyrıp çıkarırlar.

Bu Bes'dir.

O yalnız inciler işlenmiş kırmızı sandalları ve keçe külahı ile çıplak kalır.

Ptolomey siyah kayanın altında geniş bir taş gösterir ve: "Burada dikilsin, sizde yanında dikilin." Der.

Vadinin derinliğinden borazan sesleri duyulur. Uzanmış olan askerler yerlerinden sıçrayıp kalkar, zırhlarını düzeltmeye, düzgün bir sırada dizilmeye başlar.

İlkin parıldayan bakır zırhlar içinde Makedon etarlar görünür. Onlar mızrakları diklemesine tutmakta ve üçerli sıra halinde gelmektedir. Onların arkasından kulaklarının arasında kırmızı tüyler olan üç beyaz at çevresine yaldızlanmış bronz çember geçirilmiş iki tekerlekli küçük bir arabayı çekmekte. Araba düzgün olmayan yolda zıplamaktadır. Dizlerine eğilmiş Etopyalı bir arabacı atları sürmekte onun yanında da tıraşlı güzel mağrur yüzlü kısa boylu bir savaşçı dikilmekte. Çelik miğferinin üzerinde balıkçıl kuşu kanatları dalgalanmaktadır. O elinde iki kısa mızrak tutmaktadır.

Savaşçı kayalara Demir Kapılara bir bakış fırlatır, “Tanrıya benzeyen İskender’e, Asya’nın bazilyevine şan olsun!” Diye bağırان asker sıralarından geçer.

Nihayet kısık gözleri siyah taşın fonu üzerinde seçilen Bes’in iri şişman figürüne takılır. Bes elleri ile örtünerek sırtını döner. Onun şakaklarından gözyaşları akmakta ve omuzları sıtmalı gibi titremekte.

Araba durur; süvariler de gürleyerek onun arkasında durur.

İskender’in boğuk kızgınlık dolu sesi loş sarkık kayalarda yankılanarak vadide uçuşur:

—Zavallı alçak, küstah seni, nihayet karşımdasın! Konuş, tanrıların bana ait kıldığı Pers ülkesi hükümdarlığının tacını kapmaya nasıl cesaret edersin. Seni hangi köpekçe kudurmuşluğun, akrabın ve velinimetin hayırsever hükümdar Darius’u önce zincirlemeye sonra da ölüme ittiğini? Konuş! Sen bütün bunları, süslü hükümdarlar hükümdarı unvanını kendine vermek için yapmadın mı? Cevap ver! Tanrıların lanetlisi konuş!

Bes hiçkırarak, gözyaşlarına boğularak konuşur:

—Ben... kendimi hükümdar... İlan ettim.... Sırf hükümdarlığı sana... Şanlı İskender’e teslim etmek için! Eğer ben bunu yapmasa idim... başka biri hükümdarlık çelengine sahip olabilirdi!

—Ve sen bütün bunları söylemeye cesaret ediyorsun ha? Hükümdar tacına el uzatmaya cüret eden kim? Ona sadece tanrının oğlu sahip olabilir. Bey Oksiart nerde?

Arabanın arkasından gelen maiyetin saflarından öldürülen hükümdarın kardeşi, pörsük yüzlü şişko Oksiart çıkar. O attan güçlkle inerken, koltukları altından uşaklar tutar ve uzun süre at üzerinde gitmekten ayaklarını güçlkle hareket ettirerek hantalca İskender’e yaklaşır.

—Oksiart, işte senin kardeşin Dariya’nın katili! Ben onu sana hediye ediyorum. Ondan öcünü alırsın: burnunu ve kulaklarını kesersin, sonra duvarda çarmıha gerer ve mızrakla yavaş yavaş delik deşik edersin.

Oksiart kibirlenerek uzun boylu Bes’e yaklaşır ve küfrederek, Bes’in her hareketinde korku ile geriye sıçrayarak onu kamçı ile dövmeye başlar.

İskender Bes’i getiren Perslere döner; onlar simli kumaş örtülü büyücek bir

kap tutmakta. Renkli ışıldayan taşlarla süslü, Pers hükümdarının su kabağı gibi yuvarlak, altın tacı onun içindedir.

İskender, ona gözleri ile yiyecek gibi bakar. O beyaz kanatlı miğferini çıkarır ve koşarak yaklaşan muhafızına verir. Tacı kıskançlıkla tutarak onu gökyüzüne doğru kaldırır, sonra kıvrıkcık bukleleri üzerine indirir. Taç kocamandır, gözlerine kadar iner. İskender, sanki bir şey bekleyerek onu elleri ile tutar. O gözlerini kasvetli boğazda gezdirir, sarkan siyah taş kütleleri arasından gökyüzünden dar bir kuşak görür ve bir endişe gölgesi yüzünden hızla geçer. O tacı çıkarır ve onu siyah zenciye verir:

—Vakit kaybetmeden ileri! Bizim buradan, yukarıdan bize taş atılabilecek bu boş yerden çıkmamız gerek. Nautaka’da yeni zaferimizi kutlayalım. Ben, bizim kölemiz olmak için yaratılmış olan aptal halkların korumasını bilmedikleri toprak, tarla, ev ve tüm zenginliklerini savaşçılarımin hepsine dağıtacağım. Askerler orada dinlenecek. Size gelince, hükümdar katilini bana teslim etmiş olanlar, siz ayrı bir mükâfat alacaksınız, ben sizi unutmam!

Bazilyev yüksek sesle, “Sefer yoldaşlarım dinleyin”, diyerek askerler hitap eder: “Pers ülkesi şimdi tamamen bizim ve daima bizim olacak! Artık hasmımız yok! Şan olsun babama—Yıldırım tutan Zeus’a!”

—Sen zaferler kazanırsın! Sen cihan hükümdarısın! Diye bağırır askerler ve yankı onların sözlerini tekrar eder.

Beyaz atlar hareket eder ve altın tekerlekler düzgün olmayan yolda sarsılarak ileriye doğru dönmeye başlar. Silahları parıldayan muhafızlar ve Bazilyev’in maiyeti de arabanın arkasından zangırtı ve gümbürtü ile tırıs kalker.

Budaken’in kan çanağına dönen gözleri süvarilerin geçişini izler. Fakat şu bronz zırhlar içindeki uzun boylu genç kim acaba? O olağanüstü derecede oğluna, sarışın, yakışıklı Skolot’a benzemekte.

—Skolot! Diye ağlamaklı bir sesle bağırır. “Skolot!”

Fakat Budaken’in sesi, at toynaklarının gürültüsü ve askerlerin haykırıışları arasında boğulur.

—Ne böğürüyorsun, sus! Diye bağırın nöbetçi Budaken’in başına vurur.

—Bu Skolot idi, benim oğlum Skolot! Diye mırıldanır Budaken. “Ben eğer ona benzeyen uzun boylu yavani oğlum sanarak yanıldı isem de ben at konusunda asla yanılmam! Onun, Fırtına Kuşunun oğlunda, yelesi ve kuyruğu siyah doru aygırda gittiği besbelli!

Bütün savaşçılar atların üzerinde dörtnala gider ve Bazilyev’i takip eder. Kısa bir zaman sonra vadi sessizliğe gömölür, gri tarla fareleri deliklerinden dışarı fırlamakta, koşuşmakta ve arka pençeleri üzerine oturup, gözle çevreyi tarayarak havayı koklamakta. Ptolomey bağladıkları iki köylüyü unuttur ve Bazilyev’in müfrezesi ile birlikte hızla uzaklaşır.

Spitamen bağlandıkları ip ve kayışları taşın üzerine inatla sürtmeye çabalar.

Ay ışığı vadiyi doldurmaya başladığı zaman, derinliklerde iki gölge belirir. Onlar ihtiyatlıca, her şırıltıda put kesilerek yürümekte. Bunlar genç köylü ve onun ufak tefek karısıdır.

Onlar yatanları bulur ve iplerini çözer.

—Biz sizin öldürölmüş olduğunuzu düşünerek geldik. Geçip giden lanet olası yavanların arasında sizler yoktunuz. Biz sizin bedenlerinizi gömmeye ve koyunlarınızla birlikte bizim tarlaların yakınında ölmüş olacağınız için, ruhlarınız doysun ve bizden intikam almak istemesin diye, sütlü erişte olan fıncanı bırakmaya gelmiştik. Ahuramazda'ya şükür siz sağsınız ve bize gelebilirsiniz. Su, arkı yine yıktı, onu daha iyi düzeltmek gerekiyor. Her şeyden önce suyun olması lazım, o zaman ekmek de olur. İş beklemez!

* * *

Sabahleyin iki yolcu, yolları üzerinde önlerine gelen bütün köyleri talan ederek ve yakıp yıkarak, Nautaka'ya doğru hızla ilerleyen İskender'in ordusunun bulunduğu büyük yoldan dağ patikalarına sapar.

Spitamen, homurdanan Budaken'i teselli eder:

—Bizim insanlarımızın hepsi şimdi Marakanda civarında toplandı ve biz hanım evladı beylerin yardımı olmaksızın, gerçek mücadeleye başlayacağız. Sogdlar, Greklerin kepezeliğine karşı sabretmeyecek. Sogd kendi tarlasını ve kendi dut ağacını sever. Ona kendini asmak onu bırakmaktan daha iyidir. Şimdi, sen Çifte Boynuzlu'yu gördüğünü, bu hükümdarın, önünde sırtını dönmeyen, onun suratına kendisi vuran, cesur savaşçılarla karşılaşınca dek durmayacağını stepte anlatabilirsin.

Budaken inler ve dişlerini gıcırdatır:

—Benim oğlum Çifte Boynuzlu ile birlikte! Şerir adam eğer Saks toprağına gelirse, Skolot yoksa bize karşı mı dövüşecek? Oy, o zaman ben onunla savaşta karşılaşırım. Bakalım babasına el kaldıracak mı?

YEDİNCİ KISIM

TURNALAR KUZEYE UÇUYOR

—Biz Asya
hükümdarının yenilmez askerleriyiz.
—Sizde
yenilmez olan sadece hükümdar mı?
Biz İskitlerin ise
hiçbiri yenilmez.

TURNALAR KUZEYE UÇUYOR

Sogd hudut kuleleri arkada kalır ve ufukta portakal rengi noktalar halinde görünür. İleride uçsuz bucaksız step uzanmaktadır. Bahar çiçekleri, kırmızı gelincikler, sarı laleler ve üç parmaklı leylaklar genellikle ölü duran ovayı parlak bir halı gibi süsler.

Budaken Suguda'dan gersin geri kuzeye, kendi obasına döndüğü zaman onun İskit müfrezesini sevinçli bir duygu kaplar.

Oğluna dair ağır düşünce, Budaken'e sürekli ıstırap vermekte ve koyu kahverengi aygırının kulaklarını dikmesine ve siyah parlak gözleri ile yan yan bakmasına neden olacak şekilde, onu gürültüyle burnundan solumak, derin derin nefes alıp vermek zorunda bırakır. Fakat bahar güneşi, ilk çiçeklerin ve çürüyüp eriyen toprağın kokusunu getiren taze rüzgâr esintisi, süslenen stepin bayramlık görünüşü İskitler reisinin asık ve güneş yanığı yüzündeki derin kırışıkları ister istemez düzeltir.

Budaken, çok eski zamanlarda yolcuların Aç step adını verdikleri topraklardan geçmekte: develer için ne dikenin, avcılar içinde ne tavşanın ya da keçinin bulunmadığı stepte, sadece keskin sesli rüzgârın büyük zıplamalarla sıçrata sıçrata önüne katıp getirdiği step misketleri. Her yerde ölü hayvan kemiklerinin ağardığı, bu ölü oviden kervanlar yalnız baharda korkmadan geçebilmekte.

—Şuraya bak Kidrey, Onlar vahşi at değil mi? Diye bağırır ihtiyar Hoş ileriye doğru bakarak.

Kidrey alacalı atını kamçılar, uçar gibi kumlu tepeliğe varır ve elini gözüne siper ederek uzaklara bakar. Birkaç koygun nokta yolu çaprazlayarak yavaş yavaş geçer. Yerden tüten sıcak buhar dalga dalga yayılmakta ve ufuk hattında ne var ne yoksa her şey titreşmekte.

—İyi ki vahşi atları görüyorsun, der Kidrey alay ederce. Sen kırmızı dolu tulumlara bakmaya daha çok alışkınsın, bu nedenle vahşi eşekleri vahşi atlardan ayırt edemezsin!

—Bu vahşi eşekler yıldıktan bir kırsığı zorla ayırmış, onu önlerine katmış kovalıyorlar. Der Budaken.

Budaken'in içindeki avcı uyanır: onun burun delikleri kabırır, gözlerini ufka dikerek, stepin renkten renge giren kokusunu hissederek havayı içine çeker. O, çizmesinin koncundan kopardığı birkaç kılı havada yukarı doğru atar ve onların uçuşunu izler:

—Rüzgâr, onların tarafından. Eşekler bizi hissetmiyor.

Sürü yaklaşır. Eşekler atı kovalamaya kendilerini öylesine kaptırmışlar ki kum tepelerinin arkasında onları bekleyen tehlikenin farkında değiller. Onlar darmadağınık koşturmakta: kâh sağa sola dağılmakta, kâh bir kümede yığılmakta, tepişmekte, birbirlerinin yelesini ısırmakta. Kovalanan atın şuraya buraya koşturup duruşu, kuyruğunu çarpışı artık açıkça görünmekte. Galiba atın üzerinde bir şey var? Boynuna ya bir panter sıçramış, ya da bir yük bağlı?

Yaban eşekleri kuşkulu ve hassastır. Onlar dağınık koşullarına aniden son verir. Kocabaşlı birkaç erkek hızla tepeye çıkar, kuyruklarını gayretlice yukarı kaldırıp ve uzun kulaklarını dikip, tehlikenin olduğu yeri hissetmiş gibi İskitlerin olduğu tarafa gözlerini dikerler. Onlar büyük bir şevkle aşağı doğru atılırlar ve bütün sürü kuzeye doğru dönüp, çevik sıçramalarla stepte uzaklaşırlar. Eşeklerin koştuğu yerde sadece yükselen toz bulutu kalır.

İskitler hızla ileriye, kumul tepelerin arasında saklanan ata doğru gider.

Budaken İskitlere yetiştiği zaman, yerde yatan genç bir kadın görür. Hoş kendi başlığını onun başının altına koyar. Kadın çok bitkindir: şakakları çökmüş, gözleri de sönük ve cansızca bakmakta. Koyu kırmızı sıyrık ve berelerle kaplı kolları güçsüzce yayılmış. İskitler çevresine çömelerek oturur ve sessizce fısıldanır. Kidrey zayıf düşmüş, kemikli kırsığı kemenle tutar. O, kurumuş terine karışan toz ve tuzla kaplıdır, eşeklerin ısırp ve darbelediği böğründen de kan sızmaktadır.

—Kadını sen tanırsın, kızın Zarika'yı evlendirirken deveyi bu çözmüştü. Der Hoş hafif bir sesle.

—O canlı mı?

—Hala canlı.

Budaken, Tomris'in yanına kumun üzerine kendini bırakır. Yüklerin içinden ona dibi sivri küçük kil testiye alıp getirirler. Besin hediye ettiği koyu akıntılı eski şarapla bronz fincan doldurulur. Aç stepin kızgın ruhları öfkelenmesin diye, Budaken şarabın az bir parçasını toprağa serper ve geniş güneşten kararmış eli Tomris'i biraz doğrultur. Bronz fincana dokunan solgun, kuru dudaklar aralanmaz. Kırık tınaklı, pürüzlü parmağı ile Budaken dudakları aralar ve ağzına azcık şarap

döker.

Budaken'in gözleri uzun süre Tomris'e takılı kalır. O, şarapla dolu fincanı birkaç kez etrafındaki İskitlere verir ve hepsi yudum yudum içerken: "Kabilemizin kızını kim gücendirdi ise, ölüm ona musallat olsun!" Diye tekrarlar.

Tomris yavaş yavaş canlanır. Sabit bakışını gökyüzüne, kırla kırla diye, uzaklaşan zayıf turna seslerinin geldiği yere doğru diker. Herkes yukarı bakmaya başlar. Yüksek ve temiz maviliğin içinde turnalar üçgen olup uçmakta.

Tomris biraz doğrulur ve kımıldamadan oturmakta olan İskitlere korku ile bakar. Onun gözleri Budaken'in geniş yüzüne takıldığı zaman beyaz dudaklarından hafif bir gülümseme kayıp geçer.

—Sen, bana özgürlüğü veren Budaken'sin... Ben şimdi korkmuyorum, fakat sen kork.

—Kimden korkulur?

—Eve dönmekten sakın, orada seni öldürürler.

Budaken'in kaşları çatılır, gözleri sağa sola bakış fırlatır.

Tomris güçlkle yan tarafına döner, yaralı elini şakağının altına kor ve sesini keser.

—O uyumaya başladı, bu iyiye alamet. Der Hoş.

Budaken durmayı, atların yükünün indirilip, tulumlarda ki su ile sulanmalarını emreder. O yüklerin arasından siyah bir torbayı çekip alır ve onu koyu kahverengi aygırın eyerine bağlar...

Budaken atlar arpalarını yediği zaman Kidrey'e açıklar:

—Siz doğru Afrasiab taşının bulunduğu yerdeki Acı kuyulara gidersiniz, orada yakınlarda Şeppe-Temen'in çadırı ile serbest İskitlerin obasının olması gerek. Bu kadını oraya götürün.

—Peki, eğer bu göçebelerin çadırları taze otlu dağlara doğru göçtüler ise?

—O zaman... Vay-vay, loy-loy ne yapılacağını anlamak o kadar zor ki! Bu hastayı ölmesi için kumda bırakmak olmaz, sonra kendi ölümünden dolayı bizi ayıplamak için geceleri uçar gelir. O zaman onu benim çadıra getirmek gerekir.

İskitlerin sırası kuzeye doğru yönelir, Aç steplerden bir an önce çıkıp gitmek için, atlar hızlanmış adımlarla yürür. Tomris, atlardan birindeki yükün üzerinde yatar.

İskitler, Budaken'in durakladıkları yerde, niçin bağdaş kurup kımıltısızca oturarak, Afrasiab taşı gibi suskunlaşıp yalnız kaldığını anlayamadan etraflarına bakınır.

Uzak maviliklerden tekrar turnaların borazan sesleri gibi kırlg, kırlg değişleri duyulur. Budaken kendine gelir ve gökyüzünde açık geniş kanatları ile uçan kuşlara göz atar.

Sakin ve kararlı bir şekilde kalkar, yere çakılı bronz kazığın etrafında sabırsızca gezinen aygıra yaklaşır. Deri torbadan Bes'in kendisine hediye etmiş olduğu çelik plakalardan yapılma zırhı çıkarır. Elbisesini çıkarıp, kayışlarını özenle gererek zırhı giyer. Ustası tarafından sanatkârca yapılan zırh vücuduna rahatça oturur. Elbisesinin bütün ilikleri düğümlendiği zaman, elbisenin altındaki zırh belirsizdir.

Budaken kemendi kazıkla yumaklayıp, şiltenin ön kısmına asar ve atına sıçar. Aygır ölçülü kurt adımı ile kuzeye, Budaken'in obasına doğru hareket eder.

MERHUM DÖNDÜ

Budaken kısa sık molalar vererek gündüz ve gece gider. O, kâh sert takırda¹ tırıs kalker, kâh aygırı dizgininden çeker. At arpasını yerken, Budaken sırt üstü uzanarak gözleri yarı açık, endişeli bir uyku ile uyur. Sonra göçebelerle karşılaşmamaya çalışarak yeniden, terk edilmiş patikalardan kuzeye doğru yönelir.

Artık Budaken'in obası yakındır. Akşamın alaca karanlığında, tepelerin ve işaret kuleli kum tümseklerinin bildik çehrelerini uzaktan tanır. Aygır sendeler. Budaken ucu çatal kamçıyı hırsla yere fırlatır, attan dikkatle iner ve onun boynunu okşar. Avucunu atın gözlerinde gezdirir, güçsüzce sarkmış olan kulaklarına dokunur.

Obasından yana bakarak Budaken uzun süre oturur. Step karanlığa bürünür, gökyüzü yıldız serpintileri ile dolmaya başlar. Kendine gelerek toparlanan at ayakları ile yeri dövmeye başlar. Oba tarafında ufak ufak ateşler ışıdamakta. Budaken artık atı dizgininden çekerek, obaya doğru yayan yönelir.

Köpekler yaklaşan yolcuyla uzaktan hisseder ve kızgın havlayışlarla hızla koşmaya başlarlar. Yaşlı kurt köpekleri sahiplerini tanır ve burunları ile dürtükleyerek onun etrafında zıplamaya ve ellerini yalamaya başlar, ihtiyarların peşinden gelen enikler de sakinleşir.

Fakat tepeliğin altında neden bu kadar az çadır kaldı acaba? Koyun sürüleri nereye göçmüş olabilir, kazıkların etrafında sadece birkaç deve uyulamakta? Budaken çadırlardan birine sessizce yaklaşır, oradaki ölçülü sesi dinler. Oradan gelen sözler onun hoşuna gitmez. Keçenin yırtık yerinden O çadırdaki ne yaptıklarına bakmaya başlar.

Budaken'in genç, dördünü karısı, bir yandan diğer yana düzenlice sallanan ve kısık sesle hüznü bir şarkıyı mırıldanan ihtiyar kadınlarca çevrelenmiş olarak oturmakta. Karısının üzerinde dul kadınların merhuma yas tutarak giydikleri mavi bir örtü bulunmakta.

Budaken kapıyı kapatan halıyı aralar ve çadıra girer.

Bütün kadınlar sessizliğe gömülür ve açığazlarla ona bakarlar.

—Siz belki de bana, lapa ve boza ikram edersiniz? Diyerek homurdanır Budaken.

—Merhum! Ölü lapa için uçup gelmiş! Diyerek, yastıkların arkasına kapaklanarak kadınlar feryat eder ve küme halinde yığılırlar.

Budaken tükürür ve çadırdan çıkar. Obanın diğer ucuna, en yaşlı karısının, Skolot'un annesinin çadırının bulunduğu yere gider. İçeri dalar, burada da telaşın başlamasını bekleyerek dikilir. Onun yaşlı karısı Sparetra, ateşin yanında oturmakta ve uzun bakır şişe kuzu postlarını dikmekte. Kocasını görünce, bir an korku ile

¹ Takır: kusmadaki killi alan.

ona bakar, sonra yerinden sıçrar ve topallayarak ona doğru ayağını sürür: onun ayağı uzun zaman önce stepte küçük Skolot'u vahşi hayvana karşı korkusuzca savunduğu zaman, kurt ısırmasından sakat kalmıştı.

—Sen sağ mısın efendim benim yoksa ruhun mu uçup geldi, fakat benim için hepsi bir, misafirimiz ol ve ateşin yanına otur.

—Siz hepiniz niye aptallaştınız? Diye sorar Budaken ateşi dolanarak ve haliya oturarak.

—Biz aptallaşmadık, fakat bizim beylerimiz aptallaştı, der Spareta. Ben duyduğumu bilirim ve stepte az şey konuşulmuyor! Bize senin Sogdlardan o kadar çok hediye aldığını ve seni öyle bir doyurduklarını söylediler ki, sen bütün bir koyunu yemiş ve ölmüşsün. Ben ise senin iki koyunu yiyebileceğini ve sana hiçbir şey olmayacağını sadece daha sağlıklı olacağını söyledim. Haydi, çizmelerini çıkarayım ve ayaklarını yıkayayım. Bunların hepsine Gelon sebep oldu, damadımız. Tahorları dağdan çağırdı ve onları bizim sürücümüz yaptı. Onlar bizim yıkları ve sürüleri bilinmeyen bir yere alıp götürdü. Bize o kadar az kısrak kaldı ki süt yetmiyor. Burada senin yerinde oğlumuz Skolot olsa idi, acaba damadın annesini soymasına izin verir midir?

Budaken soyunmaya başlamaz, endişe dolu kaşlarını çatar, çevredeki seslere kulak kabartır, kendisi de sessizce konuşur:

—Skolot sağ!

Oba sakinleri Budaken'i canlı görmek için bütün çadırlardan, koşup gelerek toplaşır, fakat içeri girmeye cesaret edemeyip, dışarıda yığışlıklar çadırın içini görebilmek için keçedeki delikleri çeke çeke yırtarlar.

Koyu kırmızı elbiseler içinde, boncuk ve kurdelelerle süslü altı yeni yetme kız kıkırdayarak ve birbirlerini itekleyerek çadıra girip, girişte dikilirler. Babaları onlara baktığı zaman birden yere dek eğilirler. Budaken kızlarını sevmekte ve şefkat göstermektedir, kızları cesaretlenip, elleri ile kapanarak soru sormaya başladıkları zaman onun asık suratında gülümseyiş gölgesi belirir.

—Sen sağ mısın?

—Savaşçılar nereye kaybolup gitti?

—Marakanda pazarında sen bizi hatırladın mı?

Budaken kesik keşik cevaplar:

—Savaşçılar geliyor, Marakanda pazarından hediyeler de getiriyor, siz hepiniz yatıp uyuyun ve ateşin üstüne kül örtün.

Budaken herkesin evlerine dağılmasını emreder. Ancak eli ile yoklayarak kendine yol açan türkücü Saksafar'ı görünce Budaken yerinden kalkar ve onu kucaklayarak, iyi doyurup doyumadıklarını sorar.

—Budaken'in obasında, Saksafar için daima çörek ve peynir topacı bulunur. Diyerek cevaplar türkücü.

—Eğer herkes aç kalırsa, Saksafar da tok olmaz. Der biri.

Budaken öfke ile gürlür:

—Çekil, Saksafar, senin türkülerini yarın dinleyeceğim!

Saksafar çıkışa doğru yönelir, fakat durur ve görmeyen gözlerini yukarı

kaldırıp söylenir:

—Duvara yaslanma-çöker, ağaca umut bağlama-kurur, insana güvenme-sana ihanet eder...

—Ben eğer onu daha önce öldürmez isem, diyerek sözünü keser Budaken.

Obadaki bütün ateşler, bulutun kapladığı yıldızlar gibi sönmeye başlar, herkes çadırlara çekilir. Arada bir karanlıktan fısıltılar duyulur, bütün insanların endişe ile bir şey beklediği ve uyumadıkları besbellidir.

Budaken bağdaş kurup çadırın girişine oturur ve stepten kopup gelen seslere kulak verir. Yakınlardaki develer geniş getirerek ağızlarını şapırdatmakta. Arada bir kuzular dokunaklı bir şekilde melemekte. Rüzgâr keçenin tepesindeki halatla oynamaktadır. Stepten kâh kandım ve süpürge otlarının hoş kokusu, kâh yakınlardaki bir leşten gelen ağır bir hava cereyanı duyulmaktadır. Galiba onun etrafında köpekler dalaşmakta. İşte sesler kesildi. Köpekler birden hep birlikte garazkâr bir şekilde havlamaya başlar ve sonra sesler stepte uzaklaşmaya başlar. Budaken köpeklerin havlayışından tehlikenin nereden gelmekte olduğunu belirler. Elbisesinin eteğini beline toplar, bıçağı dişine kıştırır ve karanlıkta sessizce sürünür. Çoban köpeklerinin kızgın havlayışlarına kulak kabartarak, emin bir şekilde ileriye hareket eder. Köpeklerden biri ulumaya başlar, biri onu yaralamış olmalı... Yol üzerinde kuzuların avlusu var. Kuru ot yığını var. Onun yanında sadece birkaç saniye duraklar ve sürünmeye devam eder. Samanda saklanmak savaşıya yakışmaz.

Budaken dört ayaklı bir vahşi hayvan gibi hızla hareket eder. Ellerin altında koyun bokuna bulaşmamış yer değiştiren kum görüldüğü zaman, Budaken havayı koklayarak, geniş kulağını her yöne çevirerek durur. Köpeklerin obaya doğru havlayışları yaklaşır ve yarım daire halinde yayılır.

Budaken yeniden sürünmeye başlar ve köpeklerden yana döner. Nihayet bulanık havada birkaç atın gövdesi belirir. Dizginin biri hafifçe tıkırdar. İki aygır bir birini koklayarak kişner.

—Kula, şımarma! Bastırılmış bir hırıltı duyulur.

“Bu ses kimin? Bu konuşan Tohar değil mi?” diye bir fikir, Budaken’in aklında şimşek gibi çakar ve O atları bekleyene doğru sürünür. Budaken sessizce onun üzerine çullanır, altına alır, üstünü arar ve kılıçlı kuşağı çekip alır.

Vücut hareketsizce yatar kalır.

İki aygır stepte tırıs kalkar. Birinde Budaken büzüşerek oturur. Diğer çevik ve coşkun aygır da süslerini takırdatarak yanı başında dörtnala koşar.

Obadan erkek seslerinin uğultusu, kadın feryatları ve köpeklerin çılgınca havlayışları duyulur.

Budaken atları durdurur, kulak kabartır ve tekrar doludizgin ileri gider.

ÖZGÜR İSKİTLER

Özgür İskitlerin her on iki çadırından seçilen bir kişi obaların danışma

meclisinde toplanır. Spitamen'in aşınmış çadırındaki ateşin etrafında çember olup sıkışarak oturup, Sak reislerinin Yaksart nehri kıyısındaki toplantılarına gidip gitmemeyi tartışırlar. Orada Marakanda'yı artık zapt etmiş olan Çifte Boynuzlu'ya boyun eğmeye gidip gitmemeyi, boyun eğiş dostluğunun haraçlarını götürüp götürmemeyi, ya da... Kurgandaki ateşleri yakıp yakınamayı... Karara bağlamak gerekmektedir.

Seçilenler, sivri uçlu keçe şapkaları yana yatırıp, ateşin kızıl kömürlerine kısık pürtüklenmiş gözlerle bakarak, omuz omuza sıkışarak oturuyorlar.

—Eğer biz gider isek, beyler, bey iradesini yeniden kabul ettiğimizi düşünecektir. Diyerek konuşur biri.

—Biz üç yüz çadırız ve dört yüz süvari çıkarınız. Bizim kendi irademiz var. Diyerek cevaplar başka biri.

—Beylerin binlerce koyunu, sayısız kısarak sürüsü var. Onlar onlara sahip oluyor, dövüşe gitmek de biz kalıyor.

Dışarıdan atların toynak sesleri duyulur.

—Şeppe-Temen'in çadırı nerede? Diye hafif, hırıldayan bir sesle sorar.

—Şeppe-Temen yok, fakat bu çadır onun. Bizim avcının nerede olduğunu burada öğrenirsin.

Perde aralanır ve iri, şişman bir adam engin delikten sokularak girer. Koyu yün cübbe onu örtmektedir. Girişte ricacı gibi dikilir.

Topluluk başkanı:

—Yanımıza otur, ateşte ısın. Geçerken uğradın da dinlenmek mi istiyorsun, ya da seni buraya bir ihtiyaç mı getirdi?

—Siz Budaken'i tanımaz mısınız? Yabancı cübbesini çıkarır atar ve süslü bronz kın içindeki kılıçla bir deri kuşağı fırlatır. “Bu kuşağın kime ait olduğunu, sizden kim biliyor? Geceleyin saldıran hasımlarıma karşı yardımınızı rica etmek için geldim.”

Oturan İskitler heyecanlanır. Kılıçlı kuşak elden ele geçer. Budaken girişte dikilmeye devam eder. Oturanlar arasında ki pek çok eski uşağını tanır. Onlar kuşağı dikkatle inceler. İskitlerden biri şapkasını çıkarır ve uzun yarı kırışmış saçlarını geriye atar.

—Bey Budaken, benim alnıma bir göz at şu işareti görüyor musun? Budaken'in damgası oluşunu herkesin bildiği, kızgın demir yanığı ufak bir daire ve altında iki çizgi alında ayırt edilmekte.

—Sen, her ata ve koyuna, bütün servetine ve senin kölen olarak doğmuş her çocuğa kendi işaretini koydun. Biz senden ayrıldık, senin işaretin artık bizim çocuklarımızda olmayacak. Bizden yardım istemeye niçin geliyorsun?

—Yoksa sen ağır elinin altına bizi yeniden döndürmek mi istiyorsun? Kuzularımızı elimizden almak mı? Diye gürler bir ses.

Budaken asık suratla susar. Düşmanca batıcı bakışları görür.

—Benim size gelmem, ne sizi geri almak için, ne de sizden bir tek kuzu almak içindir...

—Evet, zaten biz de sana hiçbir şey vermeyiz.

—Ben, sadece kadın ve çocuklar kaldığı ve kılıç kuşananlarının hepsinin kabilenin danışma toplantısına gittiği zaman, Sakların özgür kabilesinin obaya saldırmamasının doğru olup olmadığını size sormaya geldim.

—Fakat saldırıyı Saklar mı yaptı? Serseri Dahılar yapmış olamaz mı?

—Ben bu kılıcın kimin olduğunu biliyorum, der İskitlerden biri. “Tokada atı parçalayan kaplan tasviri var. Bu tip tokayı Toharlar kabilesi takar. Toharlar kabilesinden Gelon değil mi senin obana saldıran?

—Bu beyler mal mülk için çekişmekte.

—Bütün kötülük Gelon’dan geliyor diyerek uğuldar İskitlerin sesleri. “O, her şeyi kendi elinin altına topluyor. Budaken’in sürülerini kendi obasına sürüp götürüyor. Bizim gururlu kızlarımızı, vahşi atların sırtına bağlıyor. Bizim beylerden ayrılmamızı ve serbestçe yaşamamızı hiçbir zaman bağışlamaz. Ve onun kısıraklarını gütmemiz için bize baskı yapmakta.

Siyah çadırın derinliğinden zayıf bir kadın sesi duyulur:

—Beni hayata Budaken döndürdü. Budaken hediye etti bana özgürlüğü. Şeppe-Temen adına Tomris, bey Budaken’e yardım edilmesini rica ediyor... Diye konuşurken Tomris’in sözlerini öksürük keser.

—Biz Sak kabilelerinin danışma toplantısına gideceğiz. Bizimle sen de gel, sana hiç kimse dokunamaz. Biz danışma toplantısında kendi ayrı ateşimizi yakacağız, sen de bizimle otursun. Biz kabileye, yalnız kadınların kaldığı yerde, obaya saldırmamanın mümkün olup olmadığını sorarız. Şuraya yanımıza buyur.

Budaken ateşe yaklaşır ve onun eski uşakları biraz daha sıkışır. Eşit biri olarak onların arasına oturur ve kare biçimli avuçlarını ateşe doğru uzatır.

İskitler onu yan gözle keser ve birbirlerini göz kırparlar:

—Barıştı mı yoksa bize çalım atmak mı istemekte?

KABİLENİN BÜYÜK DANIŞMA TOPLANTISI

Asırlık aksöğütlerin ve gümüş rengi kavakların altında, Yaksart nehrinin sahili boyunca sayısız ateş yanmakta. Etraf sesle uğuldamakta, türküler, bağirtılar, yarışan atların kişneme ve ayak sesleri birbirine karışmakta.

Seçilmiş İskit şefler, asilzade beyler ve sıradan özgür Saklar uzaklardan Büyük Kabile Toplantısı için gelir.

Yeniayda (Aydın görünmez olduğu zaman) Yaksart’ta önemli davaların karara bağlanacağına dair “Uzun kulak”¹ bütün stepte yayılır. Söylenti, Tamir’in bütün soylara ve oymaklara gönderdiği ulakları arkada bırakır.

Daha önce de defalarca olduğu gibi, silahsız gelen asker diğerlerinden geride oturacağı ve söz hakkı olmayacağı için, kabilenin danışma toplantısından sonra İskitler coşkun bir koşu ile yola çıkar. Kendi iradesini söyleme hakkına sahip olan, savaşçıya yaraşır şekilde süslenmiş silahlarla her taraftan süvari dizileri halinde

1 “Uzun kulak” rivayet, şayia, söylenti.

gelirler.

Uçsuz bucaksız ovada dağılmış olan, eski sefer arkadaşı ve yoldaşları burada karşılaşırlar, kucaklaşırlar, omuz omuza yanasırlar ve sağ ayaklarını büküp geleneklere göre makbul selamları fısıldanırlar.

Şimdi karara bağlanacak olan basit bir dava değil: Persleri bozguna uğratmış olan ve şimdi de Asya'nın bütün halklarına boyunduruğu geçirmeye hazır Çifte Boynuzlu hükümdara yağ tulumu dolusu altına satmış olan bütün stepin bildiği bey Budaken'in öz kabilesine ihaneti söz konusu.

Ve kabilenin danışma toplantısına gelen pek çok kişi, düşmana satılmış olduğu için Budaken'e yüksek sesle hakaret eder. Acaba beyin altınları az mıydı? Onun gemleri de altın idi, düğmeleri de altın idi ve dört karısının da göğüslerinde balık pulu gibi altın mangırlar asılı idi. Fakat bir bey ne kadar çok zengin olursa o kadar şiddetle de aç gözlü olduğunu herkes bilmekte.

Bu nedenle Budaken'i taşlarla kovalamaya ya da dövmeye herkes hazırdı ve hain-beyin yılkılarını ve sürülerini hangi soylara dağıtmak gerektiği tartışılmakta idi.

Özgür İskitler ufak tüylü atlarda doludizgin gelir ve diğerlerinden ayrı olarak kendi özel ateşlerini yakarlar. Budaken onlarla birlikte gelir, fakat O geniş koyu bir cübbeye büründüğünden ve bütün stepin tanıdığı geniş göğüslü kahverengi aygırda değil de, iri ve kula rengi Masaget atında geldiğinden, herkes bu süvari nereden diye sorar. Bu kimin uşağı? Galiba O damı Kotil beyliğinden ayrıldı ve kendi aklı, kendi zanaatı ile yaşamaya başladı?

Bütün oymaklardan ayrılan beyler ve kıdemliler artık yavaş yavaş kurgana çıkmaya başlar, ancak ovanın ortasına konan özgür İskitler ise, sanki danışma toplantısı onları hiç ilgilendirmiyormuş gibi, kendi ateşlerinin etrafında oturmaya devam eder. Beyler ne karar verileceğini dinlemeleri için onları iki kez davet eder, ancak onlar özgür İskitler olarak beyleri dinlemeye değil, davayı karara bağlamak için geldik diye cevap verir. Onlardan seçilen beş kişi kurgana tırmanır ve herkesin birkaç saf halinde sıkışarak oturduğu danışma toplantısının ortak çemberine katılır.

Yaşlı bey Tamir at çulu üzerinde ayağa kalkar. Titreyen ellerini gökyüzüne doğru uzatıp hırıdayarak konuşur:

—Ey bizim en yüce koruyucumuz Papay! Sak halkının esenlik ya da mahvının bağlı olacağı davaları adilce karara bağlamak için, bize bilgelik ve kudret ver!

Tamir, gözlerine dek bürünmüş olarak özgür İskitlerin arkasında dikilmekte olan Budaken'den yana bakmamaya çabalar.

Budaken'i çoktan fark etmişti, ancak danışma toplantısından sonra, onu eğer ağıla giren bir kurt gibi taş ve mızraklarla döveceklerse, eskiden olduğu gibi bütün halkın önünde onu kucaklayamazdı.

—Budaken'in ihanetini anlatın bize! O haini bize teslim edin! Diye bağırır bir ses. “O, buraya gelmekten korktu. O altınları ile birlikte Sak steplerinden kaçtı.

Budaken yaralı bir ayı gibi kükrete başlar ve cübbesini yere fırlatır.

—Budaken hakkında kim konuşuyor? Budaken burada, kabilenin danışma

toplantısı önünde. Beni kim suçluyor? Başkalarını arkasına saklanmadan yüzüme karşı söylesin. Bunu konuşanın bir Sak mı yoksa başka kabileden bir çakal mı olduğunu ben de bileyim!

Tamirin izleyici gözleri çevreyi tarar.

Yakınındakilerle birkaç kelime fısıldanır.

Genel sessizliğin ortasında, “Selam sana, ünlü bey!” Der Tamir. Kalabalıkta hafif bir fiskos uçuşur ve sessizlik başlar. “Buraya gelmekle sen dürüstçe davrandın. Her zaman olduğu gibi niçin doğrudan doğruya yanımıza gelmiyor ve bizimle oturmuyorsun? Niçin yabancı sofrasında ki misafir gibi dikiliyorsun? Bu günlerde nerde olduğunu anlat bize. Kimlerle görüştün? Burada , stepte senin yolculuğuna dair çeşitli söylentiler dolaşmakta.

—Bana hain demeye cesaret eden her kim ise karşıma çıkıncaya kadar ben hiçbir şey konuşmayacağım. Kabilenin Büyük Danışma Toplantısı’nın inandığı için çağırılmış olduğu o solucan nerede?

Tamir, bunun üzerine bey Gelon’a döner. O, yüreğinin altından ölümcül yara almış bir asker gibi bembeyaz olmuş oturmakta. Fakat Gelon da her zaman ki gibi mağrurane ayağa kalkar ve Budaken’e sırtını dönüp danışma toplantısı çevresinde toplanmış olan ve onun her kelimesine dikkatle kulak kesilen kalabalığa konuşmaya başlar:

—Ben, uzun zamandır yavanların yakınlarda olduğunu, Sakların onları ezmeye ve çadırlarımıza yaklaştırmamaya hazır olması gerektiğini söylüyorum. Fakat konuşun özgür savaşçılar, böylesine endişe verici günlerde, bizim asil beylerimizden birinin düşmanları karşılamaya gitmesine, onlardan altın ve hediyeler almasına acaba göz yumulabilir mi? Hangi hizmetler karşılığında O armağanlar aldı? Düşmanlar ancak onlara yararlı, bize zararlı hizmetlere karşılık ödeme yapar. Bey Budaken şimdi benim akrabam da olsa, gerçeğin ve öz kabilenin sükûnetinin her savaşçı için, her şeyden daha değerli olması gerekir. Söylediklerim doğru değil mi?

—Doğru! Doğru! Diyerek dalgalanır sesler.

—Onun oğlu Çifte Boynuzlu’nun iktidarı altında zincire vurulu olduğu için, Budaken’i bağışlamak elbet mümkün. Budaken oğluna acımakta ve onu kurtarmak istemekte. Bu nedenle ben de yaşlı Budaken için şefkat rica ediyorum. Kolları ve aklı zayıflayan yaşlıları akılsızca davranışları için bağışlamak bizim geleneğimizdir. Sakların ne yaptığını, savaşa hazırlanıp hazırlanmadığını öğrenmek için obamıza gelen, düzenbaz, serseri Budaken’i ayarttı. O, barışçıl halkları kırıp geçiren Çifte Boynuzlunun casusudur. Ve bu en koyu casus götürdü, Budaken’i lanet olası yavanlarla görüşmeye. Özgür İskitler için ne büyük yüz karası!

—Yalan bu, O casus değil! Diye bağırmaya başlar özgür İskitler. “Bizim Şeppe-Temen halkın dostudur ve bütün butlara kendi damgasını ateşle basmak için, senin gibi öyle yabancı sürüleri kendi elinin altına toplayan değil.

İskitlerin kimi, “Budaken’e ölüm!” diye bağırır. Kimileri de Budaken’in aklanmasını ister. Özgür İskitler yerlerinden fırlar ve Gelon’u boğazına kılıçları saplamakla tehdit eder.

Tamir ayağa kalkar, tanrıça Artimpasa¹ tasvirinin bulunduğu kabile esasını savaştının elinden alır ve beklemeye başlar. Savaşa ve ölüme giderken herkesin birlikte olması gerektiği, tüm kabilenin koruyucu esasına herkes boyun eğerek sessizliğe gömülür.

—Saklar, idam etmek istediğimizi dinlemeden, cezalandırmak olmaz. Önce Budaken’e soralım. Kendi ağır kılıcının azizliğini ve lekesizliğini daha önce daima korumuş olan bey Budaken, Çifte Boynuzlunun yanına gerçekten gidip gitmediğini ve onunla konuşup konuşmadığını bize anlat.

Kıpkırmızı kesilen Budaken dikilir, sanki kumsala fırlatılmış balık gibi ağzını açar, havayı tutar ve hiçbir kelime söyleyemez.

Herkes Budaken’in, hemen şimdi düşüp öleceğini düşünür, fakat Budaken kahkaha ile güler:

—Ben ihtiyarım ha? Yabancı soydan şu beycik, benim aklımı kaybettığıme hükmediyor ha? Evet, biz şimdi bu konunun doğru olup olmadığına bakalım. Ben geleneklerimizi, bir Tahar olarak, ne yapacağımızı bize öğretmesi gereken bey Gelon’dan daha iyi bilirim. Bizim dedelerden kalma kanunumuz, eğer biri ihtiyar olarak ilan edilirse, o gönül kırıcıyı nihai savaşa çağırabilir ve orada herkes onun adalelerinin zayıflayıp zayıflamadığını, elinin ihtiyar eli olup olmadığını görür der. Ve ben de yalnız savaştan sonra, Çifte boynuzluyu görüp görmediğimi ve ondan hediyeler alıp almadığımı söyleyeceğim.

—Savaşa! Savaşa! İki de savaşa çıksın! Diye bağırır bütün Saklar.

Gelon Bağırmaya başlar:

—Ben yaya olarak değil, at üzerinde savaşıcağım. Aşağıya, ovaya inelim.

ÖLÜMÜNE ÇARPIŞMA

İskitlerin en sevdikleri seyri, yaşamına değil ölümüne yapılacak olan bu dövüşü, daha iyi görmek için, tüm kalabalık, kurgandan kendi atlarını arayıp bulmaya atılır.

—Budaken güçlü hala, fakat O hantallaştı ve atik değil, diyerek fikir yürütür İskitler. “Gelon genç ve güçlü, mızrağı kullanmayı iyi biliyor. Onlar eğer yaya dövüşselerdi, Budaken yaşlı bir ayı gibi Gelon’u ya ezer, ya da belini kırardı, at üzerinden ise Budaken’i mızrakla yaralamak Gelon için daha kolay.

—Tamir’in emri üzerine birkaç İskit, tırısı kalkarak kalabalığı dağıtır ve geniş bir alan açar. Her iki süvari de aynı anda meydanın farklı uçlarında ortaya çıkar. Onlar atış yapamadan, sadece kısa kılıç ve mızrakla davranabilecek. Her birinin sol elinde de, sıgır derisinden küçük yuvarlak kalkan bulunmakta.

Gelon iriyarı Masaget yarış atında oturmakta, fakat Budaken’in altındaki de aynı şekilde yüksek, güçlü bir aygır. At yabancı ve hiddetlidir. Budaken’e ince uzun bir mızrak verirler. Mızrak onun pürüzlü eline geçer geçmez kırılır. Sak bahadırlarından biri ona daha kalın başka bir mızrak verir. Budaken onu elinde

1 Artimpasa: İskitlerin bereket ve annelik tanrıçası.

döndürür ve güler:

—Uygun!

Tamir asayı tınlattığı zaman, her iki süvari de cesurca birbirinin üzerine atılır. Atlar çevik sıçramalarla dötrnala koşar, toynaklarının altından toz kümeleri uçuşur. Gelon eğilip, kalkanı siper ederek oturur ve mızrağı fırlatmaya hazır, havaya kalkık eli daireler çizer. Omuzları geniş Budaken mızrağı dirseği ile sıkıştırıp, Tohar hilesini önlemeye çalışarak, kalkanla başını örter ve onun altından bakar.

Karşılaşmaya birkaç adım kala, Gelon'un mızrağı elinden uçarak çıkar ve hızla Budaken'e karşı gider. Ve göğsüne meme altına çarpar. Herkesin gözü, sivri çelik ucun görüneceği yer olan, Budaken'in sırtına doğru kayar.

Fakat ucu kırılan Gelon'un mızrağı, Budaken'in göğsünden geriye sıçrar ve yere düşer.

Her iki süvaride yandan rüzgâr gibi geçer ve kalabalık şiddetlenen atlardan çılgık çılgığa köşe bucak kaçar.

Şimdi şans artık Budaken'den yana eğilir: ağır mızrak onun elindedir.

Süvariler yüzlerini yeniden birbirlerine döner. Gelon'un elinde kısa kılıç olup, ölümün uçuşunu geri savurmaya hazır olarak kalkanı kendine siper eder.

Birden yüksek sesle bir kadının çılgınlıkları duyulur.

—Öldür onu, acıma! Diye bağırır biri, fakat Budaken kalabalığın uğultusu içinde sözcükleri anlayamaz.

O kızı Zarika'yı görür. O sırtında kırmızı elbise, siyah kısırağın üzerinde rüzgâr gibi gelmekte ve kalabalığı yarıp geçerek, bağırmaya devam eder: “Öldür onu!” Fakat Zarika kime bağırmakta, kocası Gelon'a mı yoksa babasına mı? Şimdi süvariler o hızda değildir. Her ikisi de daha ihtiyatlıdır.

Atlar kısa dötrnallarla yaklaşırlar. Budaken mızrağı elinde çevirir, kör ucunu ileri döndürür ve atın boynuna kapanıp öfke ile Gelon'a doğru atılır.

Gelon'un ayakları bir an görünüp kaybolur, onun atı yan tarafa sıçrar ve binicisiz olarak hızla kalabalığa doğru koşar, ağır mızrakla darbelenen Gelon ise kımız tulumu gibi yere çarpar.

Budaken şimdi yasaya göre hasmını öldürebilir ve onu mızrakla ezebilir. Fakat O kızının şiddetle feryat eden yüzünü görür ve kocasına acıması için yalvardığı hükmüne varır.

Gelon'a döner, mızrağı havaya kaldırır ve onu yere saplamaya hazır olarak durur.

Gelon elini atın ayaklarına, kendi dudaklarına ve alına doğru uzatır: o kendi yenilgisini itiraf etmekte ve merhamet dilemekte.

Zarika uçar gibi Budaken'in yanına varır.

—İşini bitir onun! Acımak niye? Diye bağırır. “O herkesi yağmaladı. O sana acımayacak, ver bana mızrağı, onun işini ben kendim bitireyim.

Gelon artık kalker, onun gözlerini kan bürümüşdür ve yeniden saldırmaya hazırdır.

—Sen bunu daha önce niçin söylemedin? Diye sorar Budaken.

Zarika elini sallar ve kısırağa kamçılıyıp, toz bulutu içinde rüzgâr gibi uzaklaşır.

—Ben kasten öldürücü vuruş yapmadım, diyerek konuşur gülümsemeye çalışarak. “Senin zırh giydiğini anlamıştım, fakat ben halka senin tamamen ihtiyarlamadığını, mızrağa kolayca hükmettiğini ve daha önceleri gibi kabilenin şefi olabileceğini kanıtlamak istedim...” Budaken’in atını kurgana, danışma toplantısına doğru götürmek için, elini dizgine doğru uzatır.

Fakat Budaken hızlı Masaget atının boynuna ucu çatal kamçıyı vurur, onu saha kaldırarak, haykırır:

—Külden dağ olmaz, senin gibi hainden de kahraman olmaz!

ÖKÜZ POSTU

Budaken kurgana doğru dörtnala gider, zirvesine de uçar gibi çıkar ve danışma toplantısı ateşi yanında durur. Gürültülü kalabalık onu her yandan kuşatır.

Gelon da ateşe doğru yönelir ve onun peşinden de kılıçlarının kabzasını tutan uşakları-Toharlar ve zengin beyden şefkat ve hediyeler bekleyen taraftarları yürür.

Budaken atın üzerinde kalarak, kalabalığa hitap eder:

—Burada bana yalanın kemendini dolamak istediler. Ben, Budaken karşınızda duruyor ve Çifte Boynuzlu hükümdarı Demir Kapılar vadisinde gördüğümü söylüyorum. O dört Pers atının koşulu olduğu bir arabada geldi. Ben çoban elbiseleri içinde idim ve ellerim bağlı idi. Ve sadece bu nedenle lanet olası yavanın biri bana sopa ile vurdu. İşte Benim hala omuzlarımda hissettiğim, Çifte Boynuzlu’dan bana hediye bu. Fakat ben düşmanlarımızın hangi gücü olduğunu görmek için her şeye katlandım. Ve ben köylüler beni buldukları, buraya bizim steplere, köpeklerin yabancıya üründüğü gibi, sizin bana üründüğünüz yere gelmeme yardım ettikleri için sağ kaldım. Benim size söyleyeceğim şu: Çifte Boynuzludan onun savaşçıları bizim bahadırlardan daha güçlü olduğu için değil, fakat o kendisi saldırdığı ve kesmek için yabancı gırtlığını kendi aradığı için korkun. Ona onun gücü değil, kovaladıklarının korkaklığı yardım ediyor. Çifte Boynuzluyu ne dağlar, ne de nehirler durdurur; ancak biz Saklar eğer ona saldırır ve gerisin geri kovuncaya kadar dövüşürsek onu yakalar ve ezeriz. Benim öz kabileye ihanet ettiğime dair bağırان çakallara gelince, onların hepsi şimdi benimle sırası ile dövüşecek. Ben hazırım.

İskitler sessizliğe gömülür, siyah sivri uçlu şapka sıralarında uzaklaşan gök gürültüsü gibi hafif bir gülümseme yayılır. Gelon’un yazgısını tatmayı ve ağır Budaken mızrağının sivri ucuna düşmeyi kim arzu eder?

—Budaken hain diye bağırان kim ise? Çıksın ortaya! Diye sesler işitilir kurganın çeşitli köşelerinden.

—Bu yalanı stepe “Uzun kulak” yaydı! Hiç kimse açıkça bir şey bilmiyordu. Sana güveniyoruz Budaken! İn attan. Kabilenin danışma toplantısı keçesine otur, bizimle bir fincan kırmızı iç!

Fakat Budaken, hayır anlamında başını yukarı doğru sertçe kaldırır ve kesik

bir sesle hayır der: O huzursuzca kımıldayıp duran aygırın üzerinde oturmaya devam eder. Sesler kesildiği zaman, Budaken haykırır:

—Ben size tekrar diyorum ki zaferi bekleyen değil hücum eden kazanır. Saklar hücumu hazırlanın! Bıçakların bileğlenmesi gerektiği bir zamanda, kımız içmek için ben sizinle oturmam. Ben öküz potuna oturacak ve herkesi benimle yürümeye çağıracağım!

—Ben de öküz postuna oturacağım, diyerek çınlar sesi vahşi atlara boyun eğdiren Kidrey'in. Marakanda'ya hücumu hazırlanın! Yavanlar orada tıka basa içtikleri Sogd kanı ile sarhoş ve şimdi kımıldayacak halde değiller. Tamir bizi Marakanda'ya götür!

—Bağırtılar bir anda kesilir ve İskitlerin gözleri ihtiyar Tamir'e dikilir. Savaşın mı yoksa endişe verici bulanık barışın mı olacağı onun ince balmumu ellerine bağlıdır. Fakat eller dizleri üzerinde hareketsizce durur, Tamir ise Yaksart'ın kavakları üzerinde parıldamakta olan takımyıldızına doğru bakar.

—Durun, Suguda'dan gelen ulağa kulak verin!.. Diye bir ses duyulur arka sıralardan.

Oturanları itekleyerek, onların omuzları üzerinden geçerek, üstü başı lime lime biri kendine yol açıp ateşe doğru yaklaşır. Başının çevresine kırmızı bir şerit dolamış olan adam, genç ve geniş omuzludur. Toza bulanmış olan yüzünden terler akmakta ve kendisi de solu soluğadır. Ateşin kırmızı ışığı ile aydınlanan, yeni gelen adam danışma toplantısının kademlileri karşısında dikilir.

—Saklar! Diyerek nihayet başlar. Üç at değiştire değiştire ben Marakanda'dan şimdi geldim. Yavanlar Marakanda'ya doğru yürümekte. Onlar buraya da bereketli Çaç¹ vadilerine kadar da ulaşır. Yavanlar, etraftaki köyleri kasıp kavurarak, köylüleri kırıp geçirerek, kocaman zehirli bir kobra gibi büyük kervan yolunda uzayıp gelmekte. Fakat bizim avcılarımız, yılanları da kuyruğunu yere çakarak yakalamasını bilir. Yavanların başı yakında buraya, steplerimize de göz atacaktır. İşte hemen şimdi kan içici yılanı geri gitmeye zorlamak gerek. Yavanların kuyruğunu doğramak için babayiğitleri bana verin. Biz şu an dört yüzlük süvari olduk ve yollarda yavanların arabalarını ele geçirmeye başladık. Bizim müfrezemiz, yavanların karılarını ve çocuklarını kestikleri, ekin yığınlarını yaktıkları köylüler. Fakat eksiklerimiz çok ve yarımızın kılıcı yok, bizim savaşçılar balta ve meşe sopalarla savaşmakta. Özgür İskitler yardımımıza gelin!

Saflarda uğultu yayılır.

—Biz, Sogd köylüleri ile hiçbir zaman savaşmadık! Biz artık kaç yıldır Sogd tüccarlarına cimdik atmıyoruz!

—Kim bu babayiğit? At yarışlarında Budaken'in kara yağız Fırtına Kuşu'na boyun eğdiren değil mi O? Bu Şeppe! Tabi bu Diken-Levşa!

Kaba sesler her taraftan bağırır:

—Tamir, bizi yavanlara karşı götür! Mızraklarımız işsizlikten paslanıyor!

Tamir, kırışmış keçisakalını sallayarak bal mumu rengi elini havaya kaldırır. Uğultu yavaş yavaş dinince... Tamir konuşmaya başlar:

1 Çaç: şimdi ki Taşkent'in bulunduğu yerdeki bir kalenin eski adı.

—Bizim belimizi her kim kırmak isterse, onun üzerine atılmaya bizim hazır olmamızı aklıselim talep eder. Fakat bizim hiçbir şeyi acele ile akılsızca yapmamız gerekmez. Önce biz bir elçi heyeti gönderelim: Çifte Boynuzlunun gözünün içine bakmak ve ne düşündüğünü anlamak gerek. Çifte Boynuzlu sınır nehrimizin tatlı suyundan yüzerek geçmeye cesaret edemez. O, eğer Yaksart'ın sağ sahiline, özgür toprağımıza ayak basmayı denerse, Otuz İskit kabilesinin kükreyişini duyar. Bizim bahadırlar eğer omuzları dik tutmak, yavan kobrasının kuyruğunu doğramak istiyorlarsa, cesur avcı Şeppe-Temen ile birlikte baskın için toplansınlar. Savaşta herkese düşmanın halkacıklardan yapılmış zırhını ele geçirmesini diliyorum. Biz ise onları desteklemeye hazır olacağız. Kurganlarda ki ateşleri yakın!

Ovada sevinçli bir gümbürtü kopar:

—Saklar, atlara! Bileğileyin kılıçları! Yavanlara karşı sefer için toplanın!

Davulcular kendi atlarına doğru atılır ve onların üzerine sıçrayarak, her iki yanda asılı olan, kil ve ağaç kasnaklarda sıkıca gerili eşek derisine sopalarla vurmaya başlar.

Her köşe bucaktan bağırtılar uçuşur: tellalların savaş naraları üzerine, İskitler soylara ve oymaklara ayrılır. Herkes kimin müfrezeleri sevk edeceğini, kimin koyun ve tahıl sağlayacağını tartışarak, kendi genç babayığitleri ve yaşlılarının çevresinde toplanır.

Budaken'in çoktan öküz postunu düşündüğü görünmekte: Kidrey geniş göğüslü, uzun eğri boynuzlu, gözlerine kan dolmuş kinli, kırmızımsı bir öküzü uzaktan sürüp gelmekte.

Üzerinde öteberi asılı rahip elinde tefle yüksek sesle bir şarkı tutturarak öküzün çevresinde döner ve öküz kanı bekleyen ruhların bağırışını tasvir ederken kendinden geçerek keskin çığlıklar atar. Öküz böğürür, kafasını eğer, geri geri çekilir ve toynakları ile yeri kazar. Rahip henüz kendine gelmeden, öküz artık dörtayağının hepsini yukarı doğru kaldırmış olarak sırtüstü yatar. İşinde usta İskitler de hızla eğri bıçaklarla, buhar tüten adalelerden derisini ayırır. Kan deri tuluğun içine toplanır ve rahip bu kanı, büyütlü sözlerle Budaken'in ateşinin çevresine geniş bir çember halinde döker.

Kırmızı deri soyulduğu ve yere serildiği zaman Budaken öküzün sırtı boyunca bulunan esmer kuşak üzerine bağdaş kurup oturur. Onun yanı başına kızı Zarika oturur. Onun yüzü beyazlamış, siyah gözleri öfke ve kinle yanmaktadır. O etrafa hızlı bakışlar fırlatır. Gelon'la değil de babası ile oturmuş olarak, O kabileye, babasının yanına döneceğini ve Gelon ve onun uşaklarının saldırısından korktuğunu duyurur.

Kidrey öküzün gövdesini kılıçla parçalara ayırır, ayaklarının ucunu içe eğerek etrafta dolandır ve ağzını açıp, mutlu gülümseyişle bir zamanlar Budaken'in at yarışında peşinden koştuğu Zarika'ya bakar. O şimdi yeniden hürdür. Acaba-vahşi atlara boyun eğdirmek, mağrur Sak güzeline boyun eğdirmekten daha mı kolay?

Spitamen başka bir ateşin ardında oturmakta. Onun altında alacalı öküz postu serilidir ve onun el ele tutuşmuş yeni yoldaşları yeri döverek, çember olmuş halay çekmekte ve Sak savaş türküleri söylemekte.

Spitamen'in müfrezesinin, Çifte Boynuzlunun hareket halindeki ordusunun kuyruğuna Marakanda yakınlarında vurması gerekmektedir.

Çevrede ateşler yanmakta ve herkes mızrakların sivri uçlarında öküz etinden parçalar kızartmakta ve mızrakta eti yukarı kaldıran ve ortak çemberde yer alan her İskit böylece, savaşa giden bir müfrezede sayılmakta ve ya düşmanın kafatası ile dönmeye ya da hiç dönmemeye söz vermekte.

SEKİZİNCİ KISIM

İSKİTLERİN SAVAŞI

Oklarımıza
bağlanmış ölüm

Oklukta tilki uykusunda...

(Saksafar'ın türküsünden)

ÇİFTE BOYNUZLU SUGUDA'YI YAKAR

Sakların Büyük Danışma Toplantısı dağılmamayı ve Suguda'da ne olup bittiğini izlemeyi karara bağlar. Yaşlı Tamir kendi otağını Yaksart sahiline kaydırır; onun yanına da Gelon ve diğer beylerin çadırları dizilir. Ulaklar emirlerle buradan bütün soylara uçar gibi gider.

Daha önce Sogdlara esir düşmüş olan ve yabancılarla görüşme yapmayı bilen iki İskit Suguda'ya, kendi misafirperver tüccarlarının yanına gönderilir. Onlar güya tuzlanmış öküz derisi demetini satmaya götürür, fakat onlara tüccarlarla sözleşerek onların uç kurganlara mallarla gelmelerini, nöbet tutan Saklara Çifte Boynuzlu hakkında duydukları her şeyi haber vermelerini sağlamak görevi verilir.

On bir gün sonra artık Çifte Boynuzluya dair ilk haberler gelir. Onun savaşçıları Nautaka kenti civarında ki bütün köyleri talan etmiş ve yakmışlar. Ahali en değerli eşyalarını alıp dağlara kaçmış. Fakat savaşçıların başında bizzat Çifte boynuzlu bulunarak kaçanların peşine düşmüş ve onların ellerinden aldıkları malları savaşçılar aralarında paylaşmış.

Oradan pek çok insan korkudan büyümüş gözlerle kaçıp gelmekte; onlar Çifte Boynuzlunun kendini gördüklerini söylemekte. O diğer askerlerin arasında dövüşüyor ve çaprazlama kılıç vuruşu ile kaçanları sol omzundan sağ kalçasına kadar ikiye ayırıyormuş. Dağlardan yavanlara taş fırlatan Sogdlar arasında çevik bir okçu varmış: O, oklarını Çifte Boynuzluya atıyormuş, üç oku zırhla kaplı onun

göğsüne çarpıp kırılmış, fakat oklardan biri zırhsız diz kapağını delmiş ve oradan, tıpkı anneden doğan herkesin ki gibi kırmızı kan akmış ve Çifte Boynuzlu diz üstü düşmüş. Savaşçılar onu altından tutup cübbe üzerinde taşımışlar.

O zaman herkes Çifte Boynuzlunun tanrı olmayıp, kendilerini Ahuramazda'nın oğulları saysalar da ölümden korkan Pers hükümdarları gibi, korktuğunu konuşmaya başlamış.

Sogd kalelerinden Büyük Danışma Toplantısının olduğu tepeye dörtlü, durmadan ulaklar gelmekte. Onlar deri rulolar ve sol şakağında bey Tamir'in damgası olan bilgin bir köle getirir. O bir zamanlar mutlu ve barış içinde olan Suguda'da ne yapıldığını, Büyük Danışma Toplantısına yüksek sesle okur. Ülke şimdi acı ile sarsılmakta ve tozlu yollarını da kan ıslatmakta. Tüccarlar, Çifte Boynuzlunun Marakanda'ya savaşız girdiğini ve şimdi bütün kapılarda onun nöbetçilerinin durduğunu, kente giren çıkan herkesten haraç aldıklarını haber verir.

Nihayet bir ulak son haberi getirir: Çifte Boynuzlunun devriyeleri Kureşata kenti önlerinde görünmüş. Uzaklardan yoğun duman görünüyor ve civarda ki köyler yanıyormuş. Bes'in savaşçıları silahlarını atmış, köylü elbiseleri giyinmiş ve kalabalığın içine karışmışlar. Bey Oksiart ve diğer beyler aileleri ile dağlara kaçmış, onlardan birkaçı ise Çifte Boynuzluya rezilce boyun eğişlerini bildirmeye gitmiş.

O gün tüm İskit kurganlarında ateşler yakılır. Suguda tüccarlarından haber gelmez olur. İskit devriyeleri sınır kaleleri üzerinde birbiri ardına yükselen siyah duman dalgaları görür. Bu, yavanların arkalarında yakılmış enkazlar bırakarak yürüyüşüdür.

Stepte yavanların bir müfrezesi görünür, onlar Sak nöbetçi kulesine doğru yaklaşır ve bakır borazanla işaret vererek durur. Sak süvarileri mesafeyi koruyarak stepte dağılırlar. Fakat yavanlardan üçü ayrılır ve yavaş yavaş Sakları karşılamaya çıkar. Onlardan biri korkmayın ve konuşmak için, siz de üç kişi gönderin diye Sakça yüksek sesle bağırır. Saklardan alaca at üzerindeki Kidrey ve iki kişi daha ayrılır. Onlar yüz yirmi adıma kadar yaklaşır, birbirlerine bağarmaya başlar.

—Siz kimsiniz? Diye sorar yavanlar. “Biz, önünde boyun eğerek yere kapanmanız gereken, yenilmez Asya hükümdarının savaşçılarıyız.”

—Biz ise yenilmez sak'lardanız. Bizde yenilmezler pek çoktur, siz de ise yenilmez olan sadece hükümdar.

—Siz burada ne yapıyorsunuz? Bu stepte sadece kertenkele ve çekirgeler görünmekte.

—Biz, kertenkeleler gibi her yerde ve çekirgeler gibi bir yerden başka yere uçarak yaşayabiliriz. Çekirge her yaprağı nasıl yerse biz de öyle eğer istersek Suguda'ya ok gibi dalar ve sizin yabancı mülklerinden tıka basa doldurduğunuz çuvalları elinizden alırız.

—Bulaşın bize, o zaman biz de kimin kimi soyacağını görürüz.

—Size gerek olan ne? Siz buraya niçin geldiniz? Diye bağırır Kidrey. “Siz, bizim tuzlu suyumuzun ya da eyer altı keçesinde yumuşatılmış at etinin tadına

bakmak istemez misiniz?

Yavanlar fısıldanır ve cevap verir:

—İsteriz. Biz ise size daha iyi bir şey ikram edelim. Birlikte dostluk halısına oturalım ve “keçi postuna” dair konuşalım. Sizin başkanınız öne çıksın ve adını söylesin. Bizim başkan da size doğru yürüyecek. Onun adı Penida dır ve elinde hükümdarın tasviri olan yüzük var.

Kidrey atının çuhasını yere serer ve bağdaş kurup üzerine oturur, diğer iki İskit ise onun atı ile birlikte kır adım geriye çekilir.

—Yaklaşın! Diye bağırır Kidrey.

Adı Penida olan ona doğru yaklaşır, onun üzerinde bakır zırh ve yavanların miğferi vardır, alacalı nakışları olan pantolonun ise bir Sog’dan soyulduğu besbelli. Onunla birlikte başında su kabağına benzeyen keçe külah olan yaşlı Pers tercüman yaklaşır. O halı, kupa ve bir torba taşımaktadır. Penida, Kidrey’in karşısına halıya oturur, tercüman ise onun arkasında dikilir.

—Bizim şarabımızı denemek istemez misin? Der Penida, kupadan bronz fincana dökerek. Üstelik bende iyi elmalar da var. Onları bize, yiğit hükümdarımızın sağlam elinin altına düşükleri için şükreden Sogd tüccarları getirdi.

—Ben senin şarabını içerdim, der Kidrey. “Fakat o, sizin asil Sogd tüccarlarını azıcık yaktığınız ateşlerin dumanı fazlası ile kokmuyor mu? Bizim, harareti söndüren, ekşi kısrak sütü içmemiz daha iyi değil mi?

—Bu süt, alışkın olmayan karınlarımız için tehlikeli değil mi? Diyerek cevap verir Penida.

Ve böylece her ikisi de, Kidrey de, Penida da kendi içkisini içer.

—Sizin başkomutanınız nerede bulunmakta? Diye sorar Penida.

—Burada da, her yerde de bulunur, diyerek cevaplar Kidrey. Sak bahadırlarını düşmanın üzerine fırlatmak gerektiği yerde toprağın altından çıkar gelir.

—Peki, Sak savaşı çok mu?

—Stepte ki kum tepeleri ne kadarsa, o kadar çok.

—Ben, hükümdarlar üzerinde hükümdar olan, hükümdarımızın iradesini size duyurmaya geldim. Siz İskitlerin onun izni olmaksızın, Yaksart nehrinin bu tarafına geçmeye yeltenmemenizi sizin beylere haber verilmesini emretmekte. Sen bunu sizin hükümdara haber verir misin?

—Bizde hükümdar olmaz, kabilenin Büyük Danışma Toplantısı olur ve senin kelimelerini bu gün öğrenecek, diyerek yanıtlar Kidrey. “Sakların ne yapacağına, nehrin bu tarafına geçip geçmeyeceklerini ise, bunu gökyüzünde uçan kartal ne kadar biliyorsa, ben de o kadar biliyorum.”

Penida kalkar ve elini kaldırır:

—Sözünü unutma! Bir de İskitler nehirden geçmeye kakışırsa düşman sayılacaklarını, onların yakalanarak öldürüleceklerini haber ver.

—Siz de aynı şekilde eğer nehirden bizim topraklara geçecek olursanız Sak atlarının toynakları altında ezileceğinizi unutmayın, diyerek cevaplar Kidrey.

Penida döner ve kendi müfrezesine doğru yürür. Tercüman halıyı toplar ve onun arkasından gider. Kil kupa ve elma dolu olan torba ise buluşma yerinde

kalır.

İskitler yaklaşıp onu inceler fakat yavanların hilesinden korkarak kil kupayı kırar, elmaları etrafa saçarlar.

Kidrey yolda birkaç at değiştirerek, kabilenin Danışma toplantısına doludizgin vardığı zaman, başka bir ulak da dörtünale gelir. O, yavanların öncü müfrezelerinin Yaksart sahillere geldiklerini ve Çaç kentine doğru giden büyük yol üzerinde, kervanlar için başlıca karşıya geçiş yeri olan, sınırda ki Vankat¹ kentini ele geçirdiklerini haber verir. Kent duvarları etrafında sadece savaşçıların deri çadırları değil, keza bir kısmı özellikle büyük ve zarif olan kırmızı ve alacalı otaklar da görüldüğü için Ulak, Çifte Boynuzlunun kendisinin de Ordu ile birlikte geldiğini tahmin etmekte. İlk müfrezelerin peşinden yaya ve atlı diğer savaşçılar da ilerlemekte.

Tamir ve Büyük Danışma Toplantısının diğer üyeleri, silahlı Sakların derhal Vankat karşısında ki Moğol dağlarına doğru yığılmaları için emirler yollar.

İSKİT ELÇİLERİ

Yirmi İskit süvarisi yüksek altın sarısı rengi sahil kamışlarından sıyrılıp çıkar ve yer yer çatlamış topraktan birerli sıra halinde yokuş yukarı tepeye tırmanırlar.

Ezelden beri bildikleri, bahçeler içinde gömülü Vankat kentinin kirli sarısı duvarları uzaktan görünür. Nehirde keza çalkantılı bulanık sularını büzüşmüş dar yatağında hızla taşımakta. Keza gene duman rengi uzaklıklarda, dağların sonsuz karlarla örtülü en yüksek sivri sırtları sakın sakın yükselmekte. Onlar, çalışkan Dah ve Sogdların bereketli ekinlerle dolu vadisini kuşatmakta.

Kaysı ağaçları

Fakat daima sakın sevinçli, kaysı korulukları, yüksek cugar çalılıkları ve sarı buğday tarlaları ile kaplı oavadan gelen bu gürültü, gümbürtü, vahşi hayvan homurtu ve çığlıkları niye acaba?

İskitler çığlıkların geldiği yeri tepeden görür: yolda ve hemen bitişiğinde ki yeşil ekinlerde insan kalabalıkları sağa sola koşuşmakta. Parlak sarı ve kırmızı elbiseler giymiş kadınlar ellerinden tuttukları çocuklarla rast gele koşmakta, düşmekte ve yeniden kalkmakta; herkes bir tekyöne, tehlikenin geleceği yere başını çevirmekte.

Üç onluk yabancı savaşçı mızrakları ileri doğru eğilmiş durumda tutarak, zincir halinde yürümekte. Onların önünde köylü kalabalığı geri çekilmekte, ellerinde baltalar, el testereleri, kürekler bir görünüp bir kaybolmakta. Onlar yaklaşanlara taşlar, toprak tezekler fırlatır. Acımasız, suskun savaşçılar kararlı adımlarla yaklaşmakta.

—Bu Çifte Boynuzlu'nun düzen kuruşu, der İskit süvarilerinden biri. Yavanlar şimdi bu barışçıl insanları, nasıl savaşılacağını unutmuş köylüleri, sığır gibi kırıp

1 Vankat: Sanderya'daki bu gün ki Hocent şehri. Grek tarihçileri bu kenti Bazilyev'in şerefine -İskender Dalmyan'ın- diye adlandırmakta.

geçirecek. Kadın ve çocukları ise satış için kendi kamplarına götürecekler.

—Bizim burada bakacağımız bir şey yok, yola devam edelim! Der Tamir ve elini salları, süvariler de tepeden aşağı inmeye başlar. Çiğnenmiş ekinler arasındaki dar patikadan kent duvarlarına doğru yönelirler.

Kentin çevresindeki tüm ova ve tüm sahil, hem siyah Arap, hem alacalı Pers, her renkten çadırlarla alacalı bulacalı görünmekte; öküz derisinden uzunca, alçak çadırlar hepsinden daha çoktur.

Sahilde, tepede birkaç otak hem büyüklüğü, hem de parlak al rengi ile seçilmekte. Özellikle onların yanı başında pek çok insan var ve her renkten atlar da düzgün sıralar halinde durmakta.

Yaya ve atlı savaşçılar her yönde hareket etmekte. Yarı çıplak köleler onların peşinden koşmakta. Onlar tahıl dolu çuvalar, bohçalar taşımakta, çalı çırpı yüklü eşekleri sürmekte.

Mızraklı birkaç Makedon nöbetçi İskitlerin yolunu keser. İskit süvarilerinin arasında biri Grekçe konuşur:

—Sen bizim dilimizi nereden biliyorsun? Diye sorar savaşçılar.

—Ben, Taras’tanım, Klikeyliyim. Diye yanıtlar süvari. Burada ben Sak beylerinden birinin, bey Budaken’in kölesi idim. Şimdi ben Saklar halkından bu elçilerin yanında tercüman olarak bulunuyorum.

—Siz kime ve niçin gidiyorsunuz?

—Bizim, sizin hükümdarınızı görmemiz gerek, diyerek yanıtlar yüksek çevik bacaklı aygırda oturan, genç, yakışıklı bir İskit.

—Sizlerin atlardan inmeniz, silahları bırakmanız ve yayan yürümeniz gerek, der nöbetçiler. “Biz ise hükümdarımızın sizinle konuşmak isteyip istemediğini öğreniriz.”

—Atlarımız ve biz, bir ve aynı Saklarız. Diyerek sakince yanıtlar kıdemli olan, hafifçe kamburlaşmış zayıf bir İskit. “Ve biz, hükümdarınızın otağının yanına sadece atlarda gideriz. Siz eğer bizi bırakmak istemez iseniz, biz gerisin geri döneriz ve sizinle sadece meydana karşılaşırız.”

Savaşçılar fısıldanır ve cevap verir:

—Eğer gelenek size atlarda kalmanızı emrediyorsa, at üzerinde geçin.

Nöbetçilerden biri kırmızı çadırlara doğru koşar, diğerleri İskitleri kuşatır ve onlarla birlikte yavaş yavaş hareket eder.

İskitler elçilere yaraşır vakarı koruyarak gider, ancak gözleri çevreyi keskince tatar. Onlar buralarda ne kadar ordu toplandığını, küstah yavanların ne kadar kuvvetinin Saklara karşı harekete geçebileceğini akılda tutar.

Onlar keza tüm sahil boyunca bağlı uzun sal dizilerini, köylülerin kırbaçlı sürü başlarının gözetimi altında kütük ve sııkları bağlayışını, ıslak tulumları hava ile şişirip onları suya salışlarını da fark eder.

Büyük koyu kırmızı çadırın yanında İskitleri durdururlar. Onun etrafında, mızrakları İskitlerinkinden üç kez daha uzun olan, savaş zırhları kuşanmış nöbetçiler durmakta ve beyaz geniş cübbelere bürünmüş komutalar gelip gitmekte.

İskitler attan iner ve onları çadırın kazıklarına kendileri bağlar. Tüylü step

atları kişnemekte ve onlara yaklaşacak herkese tekme savurmaya hazırlanarak gerilerini kasmakta. Saçları ustaca ondülenmiş, sırtında açık renk yelek, altın sarısı renginde kuşak kuşanmış, uzun boylu, yakışıklı bir yavan çadırdan çıkar. O, Sogd eczacı-hekimlerinin çekmeceli çantaları gibi hoş kokular saçarak İskitleri selamlar ve çadırın içine götürür. Tercüman onun, Asya hükümdarının arkadaşı, komutan Gefestion olduğunu anlatır.

Yavanların askeri kısım komutanlarından birkaçı girer, onlardan biri pers elbisesi içindedir. İriyarı siyah Nabili uşak bronz ayaklı portatif masa ve sim kumaşlı bir oturak getirir. Pers elbisesi giymiş olan sandalyeye oturur, yavanlar ise kenarlarda dikilir.

—Oturun, der tercüman. “Asya’nın hükümdarı sizi dinlemeye hazır.”

İskitlerin hepsi çadırın duvarı boyunca halı minderler üzerine yan yana oturur ve gözlerini oturmakta olana diker.

Çifte Boynuzlu işte böyle birisi! Gerçekten bu O mu? Yavanlar az bilgili göçebelerle alay etmez ve yabancıların saldırısından korkarak onun yerine hükümdarın korumalarından birini oturtmuş olamazlar mı?

Oturmakta olanın, yüzü tıraşlı ve boyu diğerlerinden daha kısadır. Kırmızımsı uzun saçları hemen hemen omzuna varmakta ve onların arasında hiçbir boynuz izi bulunmamakta. Gözlerinden biri daha parlak olup diğeri hafifçe çarpıktı.

O, kibirli soğuk bakışı oturan İskitlerin üzerinde dolanır ve miyop kurnaz ufak gözleri ile bakmakta olan yaşlı Tamir’in üzerinde birkaç saniye duraklar.

—Hükümdar dizinden daha aşağıya uzayan, altın çiçeklerle süslenmiş, portakal rengi Pers gömleği giymekte. Deri kuşağı, Pers Hükümdarlarının işareti olan açılmış kartal kanatları ortasında teker tasviri olan altın tokalı. Bacağındaki geniş kırmızı şalvarın paçaları cilalanmış deriden Pers çizmeleri içine sokulu.

İskitler, savaşıarak tüm Pers ülkesinden geçmiş olan, yabancı hükümdara bakarak uzun süre susar. Eski Pers ülkesini savunmak için Darius yardım rica ettiği zaman, Sak beyi Mavak ve onun diğer yoldaşları onunla çarpışmışlardı.¹

İlkin yaşlı Tamir konuşur. Onun sözlerini, Çifte Boynuzlunun yanında eğilerek dikilmekte olan uzun boylu bir genç hafif bir sesle tercüme eder. Dizlerine dek uzun gömlekler giyen iki yazıcı-köle halının üzerine kendilerini bırakır ve bal mumu sürülmüş tahta levhalara çubuklarla hızlı hızlı yazmaya başlar.

—Makedonya hükümdarı! Der Tamir ve herkes sessizliğe gömülür, sadece yazıcı çubuklarının cızırtısı duyulur. Şayet tanrılar, tıpkı senin kendini beğenmiş ruhun gibi senin vücudunu da büyük yaratması ve tüm dünyaya sığamaman gerekirdi. O zaman sen bir elinle doğuya dokunur, diğerini batıya koyardın, sonra bu da az gelirse, parıldayan güneşin her gün saklandığı denize ulaşmak isterdin. Sen bütün insanlık soyuna boyun eğdirdikten sonra da ormanlarla savaşmaya, soğuk karlara, çeşitli yönlerde akan nehirlerle, fırtınalı rüzgârlara ve nihayet vahşi hayvanlara karşı çıkmaya başladın...

Bazilyev bacak bacak üstüne atar ve başını hafifçe eğip oturmakta olan hilebaz Tamir’e merakla bakar. Eli ile dizini hafifçe okşarken, parmağında ki altın yüzüğün

¹ Granik, Taras ve Arbel dolaylarında ki çarpışmalar.

değerli taşı da mavi kıvılcımlar saçar. Bu yüzük Pers hükümdarı Dariya'nın parmağında değil miydi, sonra Bes'in öldürdüğü hükümdarın parmağından çıkardığı yüzük de bu değil miydi?

Tamir devam eder ve İskitlerin kumaz şefinin sözlerini nereye yönelteceğini hiç kimse tahmin edemez.

—Makedonya hükümdarı, yoksa sen büyük ağaçların asırlarca sürede büyüdüğünü, fakat kopan bir fırtınanın onları toprağından saman çöpü gibi söküp kopardığını bilmez misin? Aslanın kendisi sık sık küçük vahşi hayvanlara yem olarak hizmet eder, bükülmez demiri ise pas yer bitirir. Daha zayıf tarafından yıkılamayacak denli sağlam olan hiçbir şey yok.

Bazilyev yerinden sıçrar, yan tarafa çekilir, birkaç kelime homurdanır.

Uzun boylu tercüman yüksek sesle konuşur:

—Asya'nın hükümdarı onun yanına niçin geldiğinizi, öğretmenlik yapmaya mı geldiğinizi soruyor?

Tamir, kendine tebelleş olan köpeğin burnunu dalamaya hazır kokarca gibi tortop olur.

—Bizim seninle tartışacak neyimiz var ki Makedonya hükümdarı! Bizim halkımızın ayağı hiç bir zaman senin vatan toprağında olmadı. Acaba uçsuz bucaksız steplerimizin sakinleri, senin kim olduğunu, nerden ve niçin sınırlarımıza kadar geldiğini bilmesi gerekmez mi?

Çifte Boynuzlu kendini tekrar sim kumaşlı sandalyenin üzerine bırakarak, “Sen daha başka ne bilmek istiyorsun?” Diye sorar.

—Biz, Saklar hiç kimseye boyun eğmek istemeyiz, fakat hiç kimsenin üzerinde iktidar olmayı da arzu etmiyoruz. Fakat senin bizleri, step göçebelerini tanıman için, gökyüzünün bizim her birimize öküzler için boyunduruk, ok, mızrak ve fincan hediye ettiğini sana söylemeliyim.

—Gökyüzü size ne hediye ediyor? Diye sorar hükümdar ve onun pürüzsüzce tıraşlı yüzünden alaylı bir gülümseme kayıp geçer.

—Öküzler için boyunduruk, ok, mızrak ve fincan diyerek sakince tekrar eder Tamir. “Biz onları hem dostlarımız, hem de düşmanlarımız için kullanıyoruz: öküzlerimizin çalışması ile aldığımız toprağın ürününü dostlarımızla paylaşır ve gene onlarla birlikte fincandan tanrılarımıza şarap sunarız; oklarla düşmanlarımızı uzaktan delik deşik, mızraklarla ise yakından delik deşik ederiz. Perslerin ve Midyalıların hükümdarı Kuruş'u biz böyle yendik, atlarımız da Mısır'a kadar böyle vardı... Tamir susar ve kuşku kuşku otururken, onun keçisakalı titrer.

İskender mavi ışık saçan yüzüklü elini uzatır:

—Orada, uzaklarda ki Mısır'da tanrıların kendileri benim, kendilerinin ölümsüz oğlu olduğumu itiraf ettiler, Makedon atları da, sizin steplerin eşliğinde duran Raksart nehrinin suyundan şimdi içtikleri gibi, Libya'nın en büyük nehrinin tatlı suyundan içtiler...

—Sen bu nehri geçer geçmez, bizim steplerin ne kadar geniş olduğunu görürsün, diyerek ekler yakışıklı bir İskit.

O, uzun zamandır konuşmaya karışma isteği ile kıpırdamakta idi.

—Kes sesini, Gelon, bırak yalnız Tamir konuşsun diye fısıldar ona, komşusu. Tamir devam eder:

—Bizim ülkemiz uçsuz bucaksızdır, sen onları hiçbir zaman zapt edemezsin. Bizim yoksulluğumuz, bizim gücümüzdür. Senin ordun ise talan ettiğin halkların zenginlikleri ile öylesine yüklüler ki, artık yere yıktığı ineği kendi inine taşıyan kaplan gibi güçlkle hareket etmekte. Hiçbir şeyi olmayan, hiçbir şeyinin olmasını istemediğimiz ovalarımız bizim için en zengin kentlerden ve en bereketli tarlalardan daha sevimli ve daha kıymetlidir. Ancak senin talan etmediğin sıcağın yeryüzü halkı sadakat işareti olarak mızraklarını değış tokuş eder ve senin hayırsever dostların olur.

Gelon tekrar söze karışır:

—Eşitler ve özgürler arasında sıkı dostluk bağları kurulabilir, eşitler olarak ise biz sadece mızrakların sivri ucunu denememiz gerekmeyenleri saymaktayız.

İskender, Gefestion'a işaret eder ve ona fısıldar:

—Bu genç İskit'i ala koymak gerek, O galiba benim hizmetime girmeye uğraşıyor.

Hükümdar sonra yüksek sesle İskitlere hitap eder:

—Benim yenmiş olduğum halklar yoksa benim adımlı kutsamıyorlar mı?

Diğerlerinden daha fakir giyinmiş olan, kıyıda oturan İskitlerden biri yanıtlar:

—Yendiklerinin dostluğunu kazandığını sanma. Efendi

İle köle arasında dostluk yoktur ve olamaz da zaten... Köleleştirilen halkın daima ayaklanma hakkı vardır, hatta isyansız barışçıl zamanlarda bile.

İskender'in yüzü eğilir, aydınlık gözü alnın altına doğru yuvarlanır.

—Bazilyev kalkar, İskitlere sırtını döner ve kendi şeflerinin gözünün içine bakarak susmakta olan, yoldaşlarına:

—Bu barbarlar bana boyun eğmek yerine, kendi öğütlerini kabul etmeye zorluyorlar beni. Sogdları ve Baktriylileri ayaklanmaya kışkırtanlar da bunlar değil mi? Ordu teknelere binsin. Biz İskit kıyılarına geçeceğiz!

İskitlerden yana döner, alaylı bir gülümseme onun dudaklarını eğir:

—İskitler hiçbir zaman ellerinden silahları bırakmasalar da, ben onların arasında diğer barbarlardan daha aydın ve gayet akıllı insanlar olduğunu görüyorum. Ben hem sizin öğütlerinizi hem de kendi yazgımı izlemeye çalışacağım. Fakat ben akılsızca olan hiçbir şeye girişmem.

Bazilyev vedalaşma selamı anlamına elini kaldırır ve perdenin arkasından uzaklaşır.

Tamir ayağa kalkar ve onun ardından diğer İskitler de kalkar ve yavaş yavaş çadırdan çıkarlar.

—Çifte Boynuzlunun tercümanının kim olduğunu tanıdın mı? Diyerek sorar İskitlerden biri Tamir'e.

—Yoksa Perslerin Arbel dolaylarındaki büyük çarpışmasında dövüşen, Mavak'ın müfrezesinden biri miydi?

—Evet, Budaken'in oğlu Skolot idi. Yabancıların elbisesini giymiş ve saçlarını

yavanların ki gibi, koyun gibi kıvırtmış.

—İyi ki, Budaken bizimle birlikte değildi. Hükümdarın varlığı onu durduramaz ve kendi hain oğlunu öldürürdü.

Gefestion tercümanla birlikte, çevik, altın sarısı rengi aygıra atlamış olan, Gelon'un yanına yaklaşır.

—Asya'nın hükümdarı senin atına bakmak istiyor. Hükümdarın at ahırının olduğu yerdeki, atların bağlı olduğu avluya kadar bizimle birlikte gelir misin? Der Gefestion.

—Ben size şimdi yetişirim! Diye sevinçle bağırır Gelon, yavaş yavaş uzaklaşmakta olan Tamir'e.

Sonra O tercüman'a döner ve ona fısıldar:

—Hükümdar'ın ordusu için on bin koyun sürüp getirebileceğimi haber ver. Fakat onlar için hangi fiyat ödenecek?

MOGUL DAĞLARINDA Kİ ÇARPIŞMA

Tamir: "Bahadırlar, doludizgin Mogul Ejderhasına gelin!" diyen çağrıyla ulaklarla bütün Sak obalarına yollar.

Mogul Ejderhasının çıplak ovanın ortasında, tıpkı kılıç vuruşu ile kesilmiş dar geçitli, siyah kayalık sırtlar olduğunu herkes biliyor. Yaksart nehri, Sogd kenti Vankat yakınlarında onun etrafını coşkulu akışla dolanmakta ve Begovat dağlarının eşiklerini aşp, sakince kuzeye doğru yönelir ve Aç Step diyarından yoluna devam eder.

Kurganlarda geceleri kızıl ateşler, henüz büyük çarpışma görmemiş, genç Sakların içine sevinçli kuşkuyla düşürerek alev almakta. Onlar aceleyle eyerleri onarmakta, kılıçları bileylemekte ve önlerindeki savaşta hem demir zırh, hem de çadırlarının girişine asmak için yavan kellesi ele geçireceklerine yeminler etmektedir.

Step telaşlanır. Sayısı belirsiz, Çifte Boynuzlu meçhul insanların yaklaşmakta olduğuna, onlardan sonra harabelerin kaldığına, otların kurduğuna ve bir daha bitmediğine dair söylentiler hızla yayılır.

Kimi hayvan sahipleri sürülerini kuzeye doğru sürer, kimi de tam tersine savaştan sonra zengin ganimet ele geçireceğini umut ederek, sürülerini Yaksart aşağılarındaki akrabalarına bırakıp kendileri arabalarla, karıları ve çocukları ile güneye, Mogul Ejderhasına doğru yola çıkar. Arabalarda ki yaşlı kadınlar, çömlerlede ki kömürleri üfleyerek soy ateşlerinin közlerini muhafaza eder.

Keçe çadırlı arabalar gürüldemekte, ağır karaağaç tekerler tiz bir sesle gıcırdamakta, ikişer ikişer koşulu altı öküz, sürücüler uzun övendereleri dürttüğü zaman uzata uzata böğürmektedir.

Büyük gürültülü bir kamp, Mogul Vadisindeki dağ deresinin yakınlarına yayılır. Topuklarına dek uzun koyu kırmızı elbiseler içindeki kızlar, geçen yıldan kalma uzun kuru otları toplayarak yamaçlara dağılmakta. Onlar, salınarak, türküler

söyleyerek, desteleri başları üzerinde taşıyarak yürümekte ve göğüslerine dikili, balık pulu gümüş mangırlar güneşte ışık saçmakta. Yenilmez Sak bahadırları savaş çağırısı üzerine kanatlandığı zaman, kızlar herhangi bir şeyden korkar mı acaba?

Ovadan toz bulutları yaklaşmakta; neşeli İskit savaşçıları ıslık, çığlık, atların ayak sesi arasında doludizgin giderken mızrakları fırlatarak savaşa hazırlanmakta.

Kırmızımsı sivri uçlu şapkalar ve kül rengi yün pelerinler giymiş, Bonyak soyu baba yiğitleri, dörtnala ilk gelenler arasındadır. Onlar, kuyrukları kırmızı kınayla süslenmiş, uzun yeleli ufak aygırlardan kayarcasına iner, atların ayaklarını köstekleyip ovaya salar, kendileri ıslık, şamata ve türküle kamp yerine doğru yürürler. Sol omuzlara fiyakalı bir şekilde atılı pelerinlerin eteğini sağ elle tutan babayiğitler, kuşaklarının bronz tokalarını fincanlarla tıkırdatarak, kampta onlara bir yudum soğuk kımız verilmesini talep ederler.

—Bize yavanları gösterin diye haykırır onlar. “Oklarımız, okluklarda homurdamakta, onlar bir an önce şişman yavan karınlarını delmek istiyor.

Yamalı bir gömlek giyen, kır saçlı, kuş yüzlü ihtiyar bir kadın, arabadaki çadırdan yaşlı gözlerini kısarak sarkar:

—Savaş-savaş, sizin hepiniz nasıl da delikanlısınız, hem de en yakışıklıları! Sıcak ateşlerin ve kara çadırların yanına hepiniz döner mi? Verin de ben sizlere kısırak sütü doldurayım. Cesur gözleriniz görmekte iken için!

Özgür İskitlerin müfrezesi kendilerinin yeni asası ile gelirler.

Onların önünde alacalı bir at üzerinde Kidrey elinde bakır çingiraklı asayı tutarak, atını dörtnala koşturuyor.

—Budaken ve onun “fedaileri” nerede?

—Sahil yakınlarında, yavanların ne yaptıklarını gözlüyorlar.

Kidrey, kuyruğunun tüyü dökülmüş, yaşlı, kır bir at üzerindeki ihtiyara asayı uzatır. Kuşağında yay yerine saz asılıdır. İhtiyar titreyen elini havada gezdirir ve asayı tutar.

—Kör adamın elindeki asaya bakın.

—Babayiğitleri savaşa kör adam götürmeyecek mi?

—Evet, bu Saksafar, bizim türkücümüz! O söyler savaş türkülerini.

Kidrey nehre doğru yönelir; Ana yoldan ayrılmış olan, boğazlardan birinde Budaken’in “fedailerini” bulur. Savaşçılar taşlarda yatmakta, kimileri atları doyurmakta, kimileri de kayadan dökülmekte olan dağ kaynağının ince pınarından su toplamaktadır.

Budaken bir kayaya yaslanmış yarı uzanmakta ve yanı başında su dolu bir kupa dokunulmamış olarak durmaktadır.

Kidrey attan inip, bir süre Budaken’in yanında susarak oturur. Kidrey, Sakların elçilerinin Çifte Boynuzlunun yanında Skolot’a benzeyen genç bir tercüman gördüklerini duymuştu. Sakların eski kanunları, savaşta babanın hain oğlunu bizzat aramasını ve kendi eli ile cezalandırmasını talep etmektedir. Somurtkan Budaken şimdi buna mı hazırlanmakta?

—Senin kuvvetin ve kendin sahilde değil de burada? Diye sorar Kidrey nihayet.

—Kabilenin Danışma heyeti bana “fedailerle” birlikte pusuya yatmamı emretti. Yavanlar eğer şu yola çıkacak olursa yandan vurup ikiye ayıracağız ve parçalardan biri ile savaşaacağız.

—Yavanlar eğer bu yana yüzerek geçerse, onların dönememesi için, sallarin ve kayıkların halatlarını kesmek gerek.

—Bu görev Gelon’a verildi.

—Tamir nerede?

Tamir kendi kardeşi Sotrak ile nehir kıyısındaki tepede. Gerekli olan yere sak savaşılarını onlar yollamakta.

Kidrey kalkar, bir avuç kum alır ve alacalı ata atlayıp, kumu yavanlardan yana serper:

—Yavanların suratını bozgunun kiri kaplasın! Kuvvetleri bu kum gibi dağılsın.

İskitlerin başlıca çekirdek gücü, Yaksart’ın genellikle geçit yeri olarak kullanılan sahilindedir. Burada akıntı daralmakta, diğer sahilde ne olup bittiği açıkça görünmektedir. Okçular yaylardan iyi oklar fırlatır; onlar bazen diğer sahile kadar uçar ve o zaman yaralanan atlar tepinmeye, ya da sallarla uğraşan Sogdlar arasında kargaşa başlar.

Pek çok sal var. Onlar sahil boyunda uzanıp gitmekte. Pek çok gün onların üzerinde sürülüp getirilen Sogdlar çalıştı. Bu parlak güneşli sabahta hava özellikle temiz olup, hatta kentin eski taş duvarlarına tırmanan, meraklı her kişiyi bile görmek mümkündür.

Binlerce ok havada vınlar ve süvarileri eyerlerden devirerek, İskit kıyılarını döver. İskitler sahiliden çekilir ve uçar gibi tepelerin yamaçlarına tırmanır. Çifte Boynuzlunun fırlatma mancınıkları yarım mızrak büyüklüğünde ki okları vınıltı ile nehrin karşı yakasına atarak kıyıyı İskitlerden temizler. Savaşçılarla yüklü sal yığını, sol sahiliden aynı anda ve aniden fırlar. Kimi yüksek kamış kalkanları siper ederek, kenarlara diz çöker. Okçular ve sapancılar onların ardına saklanırlar. Büyük düztabanlı kayıklara süvariler yerleşir; onlar kulaklarına dek suya batmış, burun deliklerini dışarı uzatıp gürültü ile soluk alıp vererek peşlerinden yüzen atların dizginlerini tutar. Bulanık, kararmış nehrin hızlı akıntısı salları savurmaya başlar; savaşçılar birbirine tutunarak sallanırlar; kimi suya düşerek girdapta boğulur. Kürekçiler, kürekleri hızlı hızlı çeker ve Makedon salları sağ kıyıya dayanmaya başlar. Yavanlar yere sıçrar, iri ıslak atlara biner ve birbirlerine yanaşarak İskit süvarilerine karşı hücumu geçer. Sapancılar yuvarlak taşları öylesine hızla fırlatır ki, Sakların korumasız göğüslerini içe çökertir; ovada fırtına gibi koşan atlar, üzerlerinden devrilen fakat dizginleri bırakmayan yaralıları kendileri ile sürükler.

Kocaman, alacalı kuşların sürüsü gibi on iki bin sal nehrin karşı sahiline geçer ve Çifte Boynuzlunun savaşçıları, kıyıya sıçrayıp, süratle sıkışık saflarda toplaşır ve flüt ışıltı altında taşlı toprak üzerinde İskitlere karşı koşmaya başlarlar. Savaşçıların ellerindeki geniş bileyleymiş kılıçlar oynayan güneş ışınlarının parlak ışıltılarını saçar.

Fakat yaya yavanlar, düşmanı tam isabetli zehirli küçük ok atışları ile

yaralayarak, atlarının boynuna kapanıp, vadide fırtına gibi esen İskit süvarilerine yetişemez.

Janet edip yere düşen yaralanan savaşçılar safların gerisinde kalır: onlar okları çıkarıp, kanayan yaraları renkli bezlerle sarar ve sonra sallara doğru gerisin geri taşınırlar.

Çifte Boynuzlunun, bakırı ışıldayan parlak kırmızı zırhlar içindeki süvarileri uzun saflar halinde çarçabuk sıralanır. Süvarilerin arka sıraları uzun mızraklarının uçlarını öndekilerin omuzlarına koyduğu için müfreze hücum geçerken mızrakların sivri ucu dikenlerini kabartmış gibi olur. Böylesine güçlü bir düzenle, deri ya da ip göğüslükleri içindeki, ufak mızraklar ve kısa kılıçlarla silahlı, tek başına hareket eden, İskit savaşçıları, nasıl baş edecekti? Tamir ve Sotrak'ın talimatını hatırlayarak İskitler, uçar gibi epelere tırmanarak etrafa dağılır ve alabildiğine tırıs kalkarak Makedonlara ok atar. İskit okları, sık giyimli Makedonların bakır göğüslüklerine ve miğferlerine çarpar ve geriye sıçrar, fakat gene de pek çoğu ağır yaralanır ve mızrakların düzgün sıraları sallanmaya ve kırılmaya başlar. Yavanların atları süvarisiz olarak saflardan fırlayıp çıkmakta ve Makedon müfrezelerinin arkasından koşmakta.

Makedonlar İskitlerin ele geçmezliği karşısında öfkeye kapılır; onların atlıları ve yaya mızraklılarının güçlü vuruşları ile ezip dağıttığı yığınlar, hiçbir yerde onları böyle birlik ve dayanışma içinde karşılamamıştı. Makedonyalılar hala, İskitleri yakalamaya çalışarak, sıkışık saflar halinde kalmaya devam ederler ancak onların saflarında endişe yayılmaya başlar: korku salmaya alışkın olan onlar ilk kez korkusuz ve azimli düşman görür.

İskit bahadırlarının öfkeleri şiddetlenir ve özgür steplerini köleleştirmek isteyen kibirli yavanlarla göğüs göğse çarpışmayı aramaya başlarlar.

Sonra sıcak ateşlerin yanında, kör ozanların onlar hakkında methiye türküleri söylemeleri için, bu savaşta şan kazanmak isteyen, "fedailer" niçin kanatlanmıyor?

Artık iki Makedon müfrezesi hızla ilerlemeye başlamıştı. Onları bırakmak olacak şey mi? Sakların uzayıp giden kamplarının olduğu, onların ailelerinin, karılarının çocuklarının ve yaşlıların bulunduğu yere doğru onların süratle yaklaştıkları görünmekte.

Güçlü bir lav gibi Makedonların üçüncü müfrezesi de yaklaşmakta. Güneşte parıldayan çelik zırhlar içinde, özellikle zarif giyimli birkaç süvari önde ayrırt edilmekte.

Budaken kayanın kırıkları arasından, hızla ilerleyen müfrezeleri gözlemekte. Savaşa atılmak üzere olan genç savaşçıları ala koymakta:

—Erken, hala erken! Bırakın da Sakların başlarını kemirmek isteyen, en kindar iti göreyim!

Onun vahşi hayvan gibi keskin gözleri Makedon safları arasında çatık kaşı, burun ve alın hattı düz, ağzı güzelce ve kindarca kıvrımlı olan kibirli birinin yüzünü fark eder. O başını üzerinde uzun bir mızrak tutmakta, gümüş miğferin üstünde ise balıkçıl kuşunun beyaz kanatları dalgalanmakta.

—Ulala! Diyerek Budaken Sakların savaş çağrısını kükler.

“Fedailer” irkilir, kısa ağır mızraklarını kaparlar ve kudurmuş bir atılganlıkla ileri fırlarlar. Alacalı, yanık kahverengi, kırmızımı Sak atları Makedonlara yandan vurup, göğüsleri ile onların saflarını parçalar. Makedonlar uzun mızrakları bırakıp, üzerlerine fırtına gibi esen gözü kararmış İskitlerle göğüs göğse çarpışmak zorunda kalır.

Budaken demirden savaş sopasını döndürerek, çarpışmanın en derin noktasına doğru hızla yönelir. Çelik miğfer altında ki yakışıklı yüzü görür ve gözleri onun çevresinde oğlu Skolot’un tanıdık yüz hatlarını araştırarak fır fır döner. Artık birkaç Makedon’u atından devirmişti. Onun ağır aygırı da binicisinin öfkesini hissetmiş gibi, kızgınlıktan kuduran, yaralı bir ayı gibi, böğüren, bütün çevresini yıkıp deviren İskit’tin etrafa savurduğu savaşçıların saflarını yararak geçer.

Çifte Boynuzlu yakında... O, şimdi onu alaşağı edecek ve atın toynakları ile ezecektir. Ancak Çifte Boynuzlunun seçkin muhafızları Asya hükümdarına doğru safları yararak yaklaşmakta olan kudurmuş İskit’i fark eder. İriyari siyah Nubili uçar gibi yaklaşır ve ona şiddetli bir atışla mızrağı fırlatır. Mızrak zırhı sıyrıp geçer, kalçasına değer ve kara aygırın sırtına saplanır. Budaken kafası ters dönen atla birlikte yuvarlanır. Süvari kalabalığı onun üzerinden rüzgâr gibi geçer. Budaken son bakışı ile Kidrey’in alacalı atını tanır. Yere devrilen geniş omuzlu Nubili’ye saplanan mızrak bir an görünüp kaybolur ve sonra karanlık gece Budaken’in gözlerini cübbesi ile örter.

Korumalar, İskender’i savunmak için dövüştükleri İskitlerin, hükümdarlar hükümdarına ulaşmasını güçlkle engeller. Onun atını dizgininden tutup, sıkı bir çember halinde, savaş alanından uçar gibi kaçır ve gerisin geri hızla nehre doğru giderler.

İskender kayığa kadar güçlkle ulaşır. Burada O efebe kayalıklara geri dönmesini ve İskitlerin ne yapmaya çalıştıklarını izlemesini emreder. Kendisi ise akpelin çalıları içine saklanır, korumaları da pelerinlerini açıp onu perdelerler.

—Eczacı-hekim çabuk buraya, Bazilyev’in karnı ağnyor! İskitler nerede? Diye bağırır onlar.

Gözlerinin altı mavi çemberli benzi solan, İskender korumaların desteği ile kayığa geçer. Kürekçiler iskeleden ayrılır ve diğer sahile yönelerek, küreklere asılırlar.

Makedonların mızraklı öncü piyadeleri hücumu devam eder. Karşı konulamaz olan, onlar arkalarından İskender’in desteğinin olduğuna güvenle durmazlar. Yenilmez İskitlerin bozguna uğramasından büyük mükâfatlar beleyerek, her yöne dağılmış olan hasmın müfrezelerinin peşine düşerler, fakat Makedonların saldırısı kılıcın suya zayıf bir vuruşu gibidir.

İskitler, piyadelerden ve Makedon eterlerinin ağır atlarından büyük bir hızla uzaklaşır ve arkalarında yayılmış olan yavanlara yandan vurmak için dönmeleri emredilen yere doludizgin giderler.

Vahşi çığlıklar onlara karşı çıkar.

Kadın, çocuk ve ihtiyarların bulunduğu arabalar ileride ki boğazda tüm yolu kapatmakta. Ateşler tütmekte, ürken, bağlı öküz ve develer tepinmektedir.

Güneşten kararmış Sak kadınları, arabalarda ağlaşan küçük çocukları yukarı kaldırmakta.

—Daha önce bizi öldürün! Düşmanlara yüz karası göstermeyelim! Savaşçı mısınız siz? Kelleyi yitirmiş nereye uçmaktasınız?

Zayıf bir atta eyere enlemesine oturmuş, elinde sopa bir kadın İskit saflarına doğru doludizgin gelir:

—Mızrakları bize verin! Biz kendimiz dövüşeceğiz! Savaşta öleceğiz!

Kadının boynundan geçmekte olan geniş kayıştaki sopa sallanmakta, o ise kısrağı kamçılar ve İskitlerin kaçıışı bırakan safları arasından hızla geçer.

Makedonlar uzaklarda, atlarının ayaklarının kırılabileceği yerlerde ki ağır arabaları görür. Savaş başları emirlerini bağırmaya ve süvariler olağanüstü sürat ve ustalikle geri dönmeye, yeniden saf tutmaya, düzeni de korumaya çalışarak gerisin geri doludizgin koşmaya başlarlar.

İskitler iri bir domuzu sıkıştıran köpek sürüsü gibi fırl fırl döner ve Uzaklaşmakta olan Makedon süvarilerinin peşine düşerler.

Makedonlar koşularını yavaş yavaş azaltıp, yaralılarını toplayarak, İskitlilerin yaralılarının işini bitirerek, aynı yoldan gerisin geri nehre doğru yönelirler.

İskitler yeni bir vuruşa hazırlanarak, arkadan bastırır. Şimdi Gelon'un müfrezesi uçar gibi Makedonların üzerine atılacak, halatları kesecek ve o zaman göğüs göğse çarpışmada Çifte Boynuzlunun Asya'daki efendiliğine son vermek mümkün olacaktı.

Fakat Gelon müfreze ile görünmez...

Makedonlar düzensizce sıkıştıran İskitlerin baskısını durdurarak, nehrin geçit yerine serbestçe yaklaşır, onları karşılamaya destek kuvvetleri harekete geçer: okçu ve sapancıların kıvrımlı hattı, onların arkasında sıkışık saflar halinde, göğüs göğse çarpışmaya hazır, parıldayan bakırlı piyadeler bronz kalkanları siper ederek acele ile yerlerini alır.

Yavanlar acilen gerisin geri kendi sahillerine gider. Son sallar da kızgın, kayalık İskit sahilinden uzaklaşınca dek, oradan fırlatıcı mancınıklar gümbürtü ile yeniden yağmur gibi ok ve taş atarak İskitleri geri püskürtür...

MARAKANDA'DA

Sırtına iki torbalı heybe atılmış ufak boz bir eşek tepeden tepeye tırmanarak Marakanda'ya doğru giden yolda ağır ağır gitmekte. Arkasından da, kafasının çevresine kırmızı bir bez dolamış olan, hırpani elbiseler içinde Spitamen yürümekte. Dal parçası ile eşeği sürerek düzenli adımlarla yürümekte ve rüzgârın uluması gibi perdeden perdeye geçerek türkü söylemekte.

Mazgal çıkıntıları arasındaki çatlaklarında sık çalılar bulunan, Marakanda'nın eski sararmış duvarlarına bakar ve hızlı bir rüzgâr esintisi boğucu leş kokusu

dalgasını alıp gelince, kaşlarını çatarak başını arkaya çevirir. Genellikle nöbetçilerin dikildiği, açık kapıların yanı başında ki haşlanmış işkembe, kuru üzüm ve tatlı hamur çubuk satıcılarının tezgâhları şimdi bom boştu. Derin teker izleri ile delik deşik yolda rengârenk paçavralar sürünmekte, tek tekerli arabalar yan yatmakta.

Eşek uzun kulaklarını dikip arabayı dolandır ve beyaz bir atın şişmiş cesedi ile burun buruna gelince ürkerek geri çekilir. Bir kıyıda duruşları acayip birkaç adam yatmakta; yolcu taş atınca köpekler onlardan tembel tembel uzaklaşır ve dillerini sarkıtarak durur.

Kapılardan sonra, kaysı ağaçları ile çevrili zanaatkârların ufak ufak evleri başlamakta. Daha önce burada iki kanatlı kapıların önünde, bakırcılar bütün gün oturmakta ve leğenleri, kupaları ya da bronz orakları çekiçlerle döverlerdi. Şimdi ise bir tek bile usta görünmemekte. Küçük kapılar ardına dek açılmış; eşiğin birinde alacalı yorgan durmakta, her yerde saman demetleri, kırık kap kacaklar sürünmekte.

Eşek kil duvar boyunca, dar patikada tıpış tıpış yürür.

Tuhaf sessizlik ve insanların yokluğu, daha önce gülüşen alacalı bulacalı kalabalıkların kesintisiz bir sel gibi aktığı bu kıvrımlı yolları kasvete bürümekte.

Spitamen'in şakağına bir şey şiddetle çarpar ve hafif bir ağaç ok geriye sıçrayarak yere düşer. O, eşiği durdurur ve açık kapıdan girer. "Bu nenin nesi: uyarı işareti mi yoksa bir tuzak mı?" O eşiği bağlar ve ortasında dikedörtgen gölet bulunan bahçeden geçer. Daha önce, bir zamanlar Spitamen buraya gelmişti ve kumaş boyacısı olan ev sahibini de tanımaktadır. Avluda şimdi de boyadan mavileşmiş ipler gerili ve onlarda hala birkaç esmerleşmiş bez parçası asılı.

Fakat ustanın kendisi nerede acaba? Onun pek çok çocuğu olup, yaşlı ve genç kimi kadınlar sürekli keten bezleri çalkamakta idi; nerede onlar? Evin duvarında ki çukur, oyma bir göz gibi sessizce ve kasvetle bakmakta ve tiftik tiftik olmuş buruşuk bir halı da oraya takılıp kalmış.

Önünden yeni bir ok uçarak geçine, Spitamen yaşlı çınar ağacının geniş dişli yaprakları arasındaki kıvrıkcık saçlı çocuk kafasını fark eder. O kalın bir dalın arkasına saklanmış, kendi yaptığı yayadan ufak ağaç okla nişan almakta. Kinli ufak gözleri parıldamaktadır.

Spitamen yüzünü elleri ile örterek yaklaşır.

—Yaklaşma, yoksa öldürürüm, diyerek ince bir sesle bağırır çocuk.

—Öldürmek için acele etme, ben babanın arkadaşayım. Ekmek ister misin? Diyerek Spitamen ona kuru bir çörek uzatır.

Çocuk çöreği kapar ve parmaklarında döndürerek, ufak bir vahşi hayvan gibi hırsıyla dişler ve birdenbire ağlamaya başlar. Şakaklarından akan gözyaşlarını kirli ufak yumrukları ile siler.

—Derdin ne ufaklık, niye ağlıyorsun?

—Burada kalmaktan korkuyorum. Beni yanına al.

—Seni babana götürmemi mi istiyorsun?

—Hayır, babam kuyuda yatıyor, Annam ise gölette. Ben onlara sordum, fakat onlar hiçbir şey söylemiyor. Onları oraya kötü yavanlar attı.

—Tamam, in ağaçtan. Ben seni yanımda götürürüm. Benim eşeğim var, sen ona binersin.

Çocuk çıplak ayakları ile ağacın kabuklarına çevikçe tutunarak yere iner.

—Şimdi benimle yürü, yavanlar oldukça uzakta, geride kalma.

Onlar duvar boyunca yönelir ve kapıların arkasında eşeğin olduğu yere doğru gider.

Eşeğin yanında, bakır miğferlerinde atkuyruğu takılı üç yavan dikilmekte ve torbaları araştırmaktadır.

—Arpa iri, işe yarar.

—Sen, başkalarının evlerinde ne dolanıp duruyorsun? Hırsızlığa mı geldin? Diye bağırır mızrağı kaldıran bir yavan.

—Dur, onun işini bitirmek için acele etme. O benim işime yarar. Hey barbar şarap var mı?.. İçmek istiyorum! Ve Makedonyalı fincanı nasıl doldurduğunu ve dudaklarına doğru nasıl götürdüğünü jestle gösterir.

—Ben, onu şimdi bulurum sana.

—Sen Grekçe mi konuşuyorsun? Sen değerli bir uşak olursun!

—Ben kervanla Antiohiya'ya gitmiştim, Helenlerin ilahi dilini konuşmayı orada öğrendim.

Savaşçı miğferini ensesine devirir. Sık kıvrıcık sakalın kapladığı yüzü ışıldar.

—Arkadaşlar! Diye bağırır. “Benim şansım varmış. Kendime iyi bir köle buldum. Ona dilimizi sopa ile belletmek gerekmiyor.”

Diğer iki savaşçı eşeği tutar.

—Bizim ise iki torba arpamız var. Zayıflayan atlarımızı besleriz. Bu senin ilahi dillinden daha önemli.

—Hamarat çocuk, sen, galiba atım için arpa da, benim için şarap ta bulabilirsin. Haydi, yaklaş bakalım buraya!

Makedonyalı bir yonga parçası alır, bıçakla ondan kare biçimli ufak bir tahta yapar, onda açtığı küçük bir delikten de kırmızı iplik geçirir.

Ufak tahta parçasına kendi adını kazır: “Breda”. Sonra Spitamen’in kulağını sıkıca tutup çeker ve bıçağın ucu ile bir delik açarak ipliği oradan geçirir ve düğümler.

—Sen, şimdi rahat olabilirsin: seni benden kimse alamaz. Sen artık herkese atlı süvari Breda’nın kölesi olduğunu söyle.

Breda kulağına delik açarken, Spitamen büsbütün sakince durur ve esmer yüzü titremeden konuşur:

—Sen şarap istemiştin. Şurada bir mahzen var. Sahibi konuksever birisi idi ve bana da defalarca ikram etmişti. Ben, galiba orada hala, bir güğüm eski şarap bulabilirim.

—Haydi, gidelim, ben senin bana sadık hizmete, dürüstçe başlayışına içeceğim.

Spitamen avludan geçer, yaprak yığının öteye beriye atar ve küçük kare biçimli kapıyı yan tarafa iter. Dibe dayalı çarpık bir merdiven görünür.

O sakince mahzene iner.

—Var! Aşağıdan onun sesi duyulur. Güğümler insan boyunda çok büyük; aktarmak gerek fakat bir kişi baş edemez.

—Tamam, geliyorum, diyerek Bedra mızrağı kapıya dayar ve avucunu kılıcın sapına koyarak, O da mahzene iner.

Çocuk bir ağacın arkasına saklanıp yan tarafta durur ve yavanla yeni arkadaşının dönmesini bekler. Spitamen yalnız çıkar. O derin derin nefes alıp vermekte ve elinde boş ufak bir güğüm tutmaktadır.

—Peki, yavan nerede? Diye sorar çocuk.

—Şarap onun hoşuna gitti ve onu içmek için orada kaldı, sonra da orada uyuyacakmış. Diyerek Spitamen kapıyı kapatır ve onun üzerine yaprakları yeniden serper. “Eğer seni doyurmamı istiyorsan, şimdi vakit kaybetmeden yürüyelim.

Her ikisi de dar kıvrımlı yolda yürümeye başlar. Spitamen’in kanlı kulağında tahta parçası sallanmaktadır. Karşılarına savaşılar çıkar.

—Şarap var mı? Diye sorar onlar güğümü kaparak.

—Breda için arıyorum, diye yanıtlar Spitamen ve kentin ortasına doğru yürümeye devam eder.

Genellikle halkla dolu olan, tüm kenti baştan aşağı ikiye ayıran ana cadde şimdi boştu. Kimi yerlerde tek tük insanlar duvarlara yapışmış halde yürümekte. Açık birkaç tezgâhın etrafına da Makedonlar yığılmış. Onlar büyük çıkınlar getirmiş, kibirli tüccarlar da¹, rengârenk elbiseleri, yün cübbeleri, uzun yorganları sakın sakın evirip çevirmekte ve onları katlayıp kümeler haline getirmekte.

Talan edilmiş bu eşyalar için tüccarlar gümüş ve bronz paralar ödemekte.

—Bir darik veririm, ister misin?

—Beş parça elbiseye bir darik mi? Hâlbuki her cübbe gibi bir elbise dört darik eder! Diye bağırır savaşılar.

—İstemiyorsan geri al. Bende elbisenin böylesi o kadar çok ki, artık satın almak istemiyorum. Üstelik senin elbiselerde kan lekesi var. Onları benden şimdi kim satın alır?

Kentin ortasında, iç kalenin yanında ki taş basamaklara nöbetçiler oturmuş, zar atmakta. Spitamen Makedon garnizonunun önemsiz olduğunu fark eder. Hepsi olsa olsa iki üç yüz yaya ve süvaridir. Tüm Makedon ordusu diğer Sogd kentlerini talan etmek için doğruya doğru yoluna devam etmiş.

İç kalenin yolu, eski duvarlarını yarım daire halinde kuşatan derin hendek üzerindeki köprüden geçmekte. Yolun devamında kent nüfusunun en yoğun olduğu, hemen hemen hiç bahçenin olmadığı, evlerin düz damlarının sınırsız bir merdiven gibi üst üste yığıldığı kısım başlamakta. Marakanda Makedonlar tarafından yağma edilirken çıkan yangınlarla kentin yarısı, harap olmuş ve yangının kömürlerinden hala yer yer dumanlar tütmekte. Aklını yitirmiş ihtiyarlar ve kuruyup zayıflamış çocuklar, yıkıntılar arasında dolanmakta, yiyecek bir şeyler arayarak ve yanık bez parçalarını çekip çıkartarak yıkıntıları karıştırmakta.

Spitamen şimdi boş olan ticaret merkezinden geçer ve filozof arkadaşı

1 Makedon ordusunu, talan ettikleri eşyaları savaşıtlardan satın alan ve satış için diğer kentlere gönderen çok sayıda tüccar sürüsü izler.

Tsen Tsizi'nın yaşadığı sokağa sapar. Ev boştur, mal dolu ambarların yerinde, yamulmuş, kararmış sütunlar fırlak fırlak dikilmekte. Mahzenden ürkek ürkek dışarılara bakmakta olan, yaşlı Hindu uşak Spitamen'i tanıyınca koşarak yaklaşır ve göğsüne yaslanır.

—Sen de mi acıya boğuldun, der ihtiyar hıçkırarak ve avcının kulağına asılı tahta parçasını işaret ederek.

—Bu, acının sadece yarısı diyerek aldırılmazca yanıtlar Spitamen. “Peki, senin bilge öğretmenin nerede?”

Uşak:

—Bilmiyorum. Çapulcular bizim sokağa geldiği zaman, öğretmen sandaletlerini bağladı, asasını aldı ve kentten çıktı gitti. Geri dönmedi, sağ olup olmadığını da bilmiyorum.

Spitamen binaların alevlerinin harareti ile yaprakları buruşmuş olan, budanmış ağaçların olduğu bahçeye gider. Havuzda ki kırmızı balıkların bir kısmı beyaz karınları yukarı gelerek suyun yüzüne çıkmış, sadece Buda'nın taş heykeli eskisi gibi yüzünün alaycı somurtkanlığı ile durmakta.

Spitamen'in cübbesinin eteği ucundan tutarak onu izleyen çocuk, Tsen Tsizi'nın el yazısı parşömen yapraklarından yola dağılmış olan birkaçını bulur. Spitamen onları özenle düzeltir ve koynuna sokar. Avcı ile çocuk duvarın yıkılan yerinden süzülerek terk edilmiş bir bahçeye geçer, sonra da kentin kenar bölgesine kumlu tepeliklerin başladığı yere çıkar.

Spitamen orada süvari grubu gelinceye kadar bekler. Süvarilerin elbiseleri eski püskü, fakat onların hepsinin mızrakları, yayları ve okları iyidir.

—Yavanlar şimdi kentte keneler gibi dağılmış durumda, onlar canlı olarak yakalanmaya değmez. Bizim ana meydana dek gizlice varmamız ve kaleye gidiş yolunu yavanlara kapamamız gerek. Ana müfreze nerede?

—Tepenin arkasında, Altınlı nehrin kamışlıklarında.

—Onları çağırın, yavanlar hiçbir şey beklememekte.

—Spitamen, kulağında ki yeni küpe neyin nesi? Diyerek gülümser süvariler.

—Bu, benim Grekçe biliyor olmamın mükâfatı.

Spitamen ona getirilen yüksek kırmızımsı ata biner, kılıçlı kuşağı kuşanır ve mızrağı eline alır.

—Kukey, bu çocuğu ata yanına al. Bu büyüdüğünde iyi bir köylü savunucusu olur.

Tepenin arkasından Spitamen'in yoldaşları birbiri ardınca görünür ve duvarın yıkık yerinden hızla kente dalarlar.

ÇARPIŞMADAN SONRA

Budaken gözlerini açar. Ortalık karanlıktır. Bir şeyler ona ağırlık yapmakta, bacakları dayanılmaz derece de ağrımakta ve O kimildayamamakta, ellerini de hissetmemektedir. Sadece gözleri bacakları üzerinde enlemesine yatan büyük bir

gövdeyi görür. Üzerindeki gökyüzü kararmaya devam eder. Yıldızlar gökyüzünde oradan oraya kayarak parıldamakta.

Budaken başını biraz kaldırır, son takati ile başını çevirir ve onu yeniden taşların üzerine bırakır.

Şimdi onun bakışı, dağlara dayanmakta olan ovayı kucaklamaya başlar. Belirsiz sis perçemleri yüzmekte ve yerdən uzaklaşmaktadır. Ay duman rengi örümcek ağından sıyrılıp çıkmakta ve siyahımsı mavi gökyüzünde kılıçla koparılmış bir baş gibi yuvarlanmaktadır.

Ayakları üzerine uzanan gövde de neyin nesi? Artık atın sağrısını ayırt etmeye başlar, toynağı bükük bir ayak göğə doğru dikilmekte. Atın ayakları kımıldanmaya ve sallanmaya tüm gövdesi titremeye başlar. Budaken boğuk bir sesle inler. Mırıldanma, homurtu ve pençelerin tırmalayışları duyulur.

Fakat insanlar nerede? Nereye çekilip gittiler? Binlerce idiler, Saklar ve İskit oklarının işlemediği zırhlar içindeki şu kibirli yavanlar.

Budaken etrafına bakınır. Sisler ovadan kopup yükselmekte ve gökyüzünde yüzmekte. Siyah gölgeler hareket etmekte: onlar, sivri burunlarını toprağa sokup, sürü sürü, sessizce birbiri ardına gizlice süzülüp geçmekte. Bunlar kurt. Onlar sürüler halinde toplanmakta ve Saklar sefere çıktığı zaman, gizlice onların izini sürmekte.

Şimdi buradakiler onlar değil mi? Fakat kollarında niçin güç yok? Vahşi hayvanlar Budaken'in yüzünü kemirebilir: şimdi onları daha önce olduğu gibi elleri ile boğacak güçte değil...

Budaken bütün gücünü toparlar ve inleyerek başını kaldırır. Yanı başında bir taş görür. Hayır, o taş değil. Birisi ısrarla ona bakmakta. Bu siyah yüz de kimin ola? Pörtlek gözlerinin akı parlak bir çember gibiydi. Dişler geniş geniş gülümsemekte. Siyah boynunda boncuk-kabuklar ağarmakta. Kim bu? Niçin ısrarla bakıyor da konuşmuyor? Makedon hükümdarına yönelen, Budaken'in savaş sopasına engel olmak için, ona yandan saldıran, siyah derili savaşçıyı Budaken hatırlar. O şimdi bir kardeş gibi Budaken'le yan yana yatmakta ve gözlerinde şaşkınlık okunmakta: O artık Çinvad'ın köprüsünü ve onun arkasındaki, ölümsüzlük veren ve acıları unutturan, altı akıntılı suyun üzerine eğilmiş söğüt ağaçlarını görmüştür.

Savaş meydanında ölen bütün bahadırların buluttan tepelerde oturarak ve daima boza dolu kâselerle kendi seferlerini anarak sonsuz sevinç aldıkları yer olan Çinvad'ın köprüsüne Budaken ne zaman ulaşacak acaba? Onu çadırlara doğru çeken ne? "Ben Çifte Boynuzlunun arkadaşıyım. Yavanların kırmızı elbisesini giyiyor ve yüzüklerini takıyorum. Ben Asya hükümdarının özgür Saklara zincir takmasına yardım ediyorum..." diyerek fısıldayan oğlu Skolot'un sinsi sinsi gülen genç yüzü karşısında belirir.

Şiddetle kabaran bir hırıltı Budaken'in göğsünden fırlayıp çıkar, boğazındaki kanı hissederek. Gökyüzü, ay ve at ayağı takla atmakta, ortadan kaybolmakta ve gözlerini tekrar derin, dipsiz bir loşluk bürümekte...

Parlak güneş gözleri öyle kamaştırmakta ki gözkapaklarını aralamak zordur. Kirpikler sanki kalın sııklardan çit gibidir ve onların gerisinde de portakal rengi

gökyüzü yanmakta. Budaken gözlerinden birini aralar.

Göğsünde bir kuş oturmakta. Sanki parlak ışınların aydınlattığı, maviye çalar siyah renkte, yarım gökyüzü kadar kocaman bir kuştur. Uzun gagasını geriye döndürür ve yuvarlak gözle gözlemler.

Bu bir karga. Budaken'in yüzüne doğru ihtiyatlı bir adım atar ve gagasını tekrar geriye döndürüp keskin gözü ile dikkatle etrafı tarar.

Budaken gözlerini süzer... Yüzünde kanatların serin esintisini hisseder. Kuş sıçrar ve atın karnına konmuş olan karga sürüsünün olduğu tarafa uçup onlara katılır. Kuşlar ürküntü gak gaklarıyla havalandırarak uçuşurlar ve çıplak boyunlu kocaman bir kartal atın gövdesine konar.

Güçlü kanatlarını örtüp aşağı doğru bükük gagalı başını sağa sola döndürerek kibirle çevreye bakınır.

"Artık doymuş, bu nedenle de gagalamıyor." Diyen düşünce Budaken'in kafasından bir an gelip geçer ve yeniden hafif bir uykuya dalar. Artık hiçbir şey onun için fark etmemekte... Çınav'ın köprüsü en güzeldir. Tamamen kristal iplikten yapılmadır ve onda beyaz kabuklar dizilidir. İpler gök mavisi uçurumun üzerinde gerilidir. Rüzgâr da bu boncukları sallamakta... Onlar acaba Budaken gibi ağır bir savaşçıya dayanır mı?

...Buraya eğer Saklar gelirse onlar Budaken'i atın altından çıkarır ve belki de onu kurtarırlar. Eğer Makedonlar gelirse, onun işini bitirirler. Eğer serseri Dahlar gelirse onlar kamış kementle onu boğar, elbisesini, kolyesini ve çizmelerini çıkarır ve altın gemi çalarlar. Ölmüş savaşçıları soymaya çarpışmadan sonra Dahlar gelmektedir.

Adımlar ve hafif sesler. Onlar ne taşımakta: ölüm mü yoksa kurtuluş mu? Fark etmez. Hatta bir insan sesi duymak, canlı bir yüz görmek. Budaken'e artık gözlerini açmak bile zordur. Gün boyu at sineklerinin ısırdığı göz kapakları şişmişti. Adımlar daha yakınlarda. Taşlar üzerinde ayakların yumuşak hışırtısı. Yüzüne birinin eli dokunur ve birbirine yapışmış irinli göz kapaklarını açmayı dener...

—Baba sağ mısın? Sen beni duymadan önce ruhun vücudundan uçup gitmesin diye, avucumla ağzını kapamama izin ver. Ben, Skolot'um, esirlikten kaçtım. Seni bulmak için bütün vadiyi dolandım ve bütün çalıları yokladım. Baba, cesur gözlerini aç... Senin Skolot'un karşında.

Budaken'in boğazından boğuk bir inleme çıkar.

—O sağ. Saklar sağlam savaşçıdır, diye fısıldar yaşlı bir ses. "Eğer inliyorsa, sonra da konuşacaktır. Önce atı yuvarlayalım, sonra da onu elimizin üzerinde taşıyız."

Budaken'in şişmiş yüzünde soğuk su akar, gözlerini yıkar ve ağır göz kapaklarını açar.

Zayıf, saçları darmadağınık Skolot karşısındadır. Onun elbisesi de paramparçadır. Yüzü ve çıplak kolları kirli ve çizikler içinde.

Yanı başında zayıf, çıkık alınlı, uzun düz kır saçlı bir ihtiyar. Onun sırtında Dahların deri elbisesi ve kuş tırnaklarından kolyesi var.

—Bu ihtiyar Dah, seni iyileştirecek. Bir bilge ve savaş yaralarını iyileştirmeyi

biliyor.

—Skolot! Gerçeği söyle, sen öz kabileye ihanet ettin mi?

—Baba, onlar benim bütün yolları, bütün su kaynaklarını, bizim savaş gücümüzü anlatmamı istediler. Onlar beyler üstünde Sak beyi olacağıma söz verdiler. Fakat ben onlara gerçeğin zerresini bile söylemedim ve öz steplere kaçabileceğim zamanı, dakikayı bekledim. Gecenin sessizliğinde nihayet, Yaksart'tan bizim aygırların kışnemesini işittiğim ve tepelerde ki aların alevlerini gördüğüm zaman nehre atladım. Onu yüzerek geçtim, benim omuzlarımdaki üç yara bu güne dek beni kovalamakta olan yavaların okundan...

—Yavanlar nerede?

—Hepsi nehrin gerisine geri döndü ve Sak kılıçlarından aldıkları yaraları iyileştiriyorlar.

—Peki, Gelon?

—Gelon bize ihanet etti. O kendi müfrezesini vadiye götürdü, kendisi ise Çifte Boynuzlunun tarafına geçti.

—Tohar, köpek! Çifte Boynuzluyu canlı yakalayabilirdi, şimdi ise onun pençelerini yalıyor. Benim kara yağız nerede?

—Kara yağız doludizgin Çinvad köprüsüne doğru gitti, burada senin ayaklarında ise onun ölü gövdesi yatmakta.

Budaken sessizliğe gömülür. Onun gözleri yeniden yumulur ve Skolot endişe ile yılışık mavi sinekleri kovalar.

Nihayet Budaken'in dudakları hafifçe mırıldanır:

—Oğlum, ben şimdi huzur içinde Çinvad köprüsüne adım atabilirim...

“DAHA İLERİ GİTMEYELİM”

İskitlerle nehrin öbür kıyısındaki çarpışmadan bu yana Bazilyev'in çadırına hiç kimseyi bırakmazlar. Ana giriş yerinde ağır Pers halısı asılı ve onun önünde, miğferleri savaş durumundaymış gibi yüzlerine kadar indirmiş ve mızrakları sağ ayaklarına dayamış Makedon nöbetçiler put gibi durmakta.

Nöbetçiler birkaç kez değiştirilmiş fakat onların hiçbirisi Bazilyev'i hala görmemişti. Bazilyev'le görüşmek isteyen herkes, asil eterler de, müfrezelerden seçilen sıradan savaşçılar da, sefer durumunun yazıcı başkanı Evmen'in bitişikteki çadırına gelmekte.

—Doktor ve falcı-rahipten başka hiç kimseyi Bazilyev kabul etmez.

—O yaralı mı, yoksa hasta mı?

—Karnı ağrıyor, diyerek kuru bir sesle yanıtlar Evmen.

Herkes, Bazilyev'in ısrarcı inadını bildiğinden, feryat ve inleme uğultularının olduğu yerdeki kendi çadırına döner. Bu çarpışmadan sonra ki yaralılar, daha önceki savaşlarda olduğu gibi değil, pek çoktur. İskit oklarının açtığı yaralar iltihaplanmakta, şişmekte ve gözleri dışarı fırlamış savaşçılar anlaşılabilir sözler

bağırarak, sıtma nöbetine tutulmuş gibi ateşler içinde kıvranmakta.

Eczacı hekimler yaralıları dolanmakta, iltihapları sıkıp çıkarmakta, iyileştirici merhemler sürmekte, ıstırap çekenleri sağlığına kavuşturan tanrı Asklepiya'ya dualar mırıldanmakta. Fakat kemikleri kıran, kancalı İskit mızrak ve savaş sopalarının darbeleri hala korkutucu idi. Eczacı hekimler açık ve derin yaraları dikmişse olsa, yaralılar daima sakat kalacaktı ve artık savaşları hiç düşünmeden, Sogdiana'da kendilerine nerede toprak verileceğini ve ne kadar köle alacaklarını tartışıyorlardı.

Asya seferine son verme zamanının geldiği, Sogdlar'da ki toprakların, vatanlarında, Makedonya yahut Grekya'nın kayalıklarındaki olmayıp çok verimli olduğu ve Bazilyev'e hizmetlerine karşılık savaşçıların mükâfat olarak altın rengi buğdayı da, al renkli elmaları da, sağlık için faydalı soğan ve sarımsağı da bol bol alma zamanının geldiği bütün kampta yüksek sesle konuşuluyordu. Savaş gazileri sahip olmak istedikleri her şeyi, uzun boynuzlu öküzleri de, güzel atları da, uzun saç örgülü, siyah gözlü, on altı yaşlı Sogd kızlarını da sıralıyordu.

Savaşçılar, “yalnız kötü olan bir şey var”, diyerek şikâyetleşmekte:

— Makedon ve Greklerin, Asya'nın bütün halklarının efendisi olmasına tanrıların karar verdiğini unutarak, binilmemiş atlar gibi hala fazlasıyla isyankâr olan Sogd köylüleri, topraklarını vermek istemeyerek, onlara sıkıca yapışmakta, kurtlar gibi bize yan gözle bakmakta.

—Makedonların Sogd köylerine tek başlarına gitmeleri çok tehlikeli, gidenler izsiz tozsuz kaybolmakta, diyerek konuşmakta diğerleri. “Bütün bunları, başlarında vahşi bir hayvan haline de, kuşa haline de, akrep haline de gelebilen ele avuca sığmaz Spitamen'in bulunduğu eşkıya çetesi yapmakta, diyorlar.”

“Daha ileri gitmenin anlamı yok, durma zamanı geldi!” sözleri kampın ortak sesidir:

—İskitlerin topraklarında ise burnunu sokacak bir şey yok. Orada bizim kazancımız ne olabilir? Kuyuların suyu tuzlu, sarımsak yetişmiyor, üstüne bindikleri öküzler ayı gibi tüylü, İskitler atlarını inek gibi sağmakta. Hayır, artık durma ve zapt edilen toprağın savaşçılar arasında pay edilme zamanı geldi.

Çarpışmadan iki gün sonra, yüksek Makedon komutanlar Evmen'in çadırına gelir. Bodur, şişman boyunlu, iri, ileri çıkık çeneli, güçlü omuzlu Makedonlar ağır öküz adımları ile yürür. Onlar yumruklarını böğürlerine dayamış olarak, çadıra girip Evmen'i kuşatırlar.

Çadırın kenarlarında tombul deri kutular, harf sırasına uygun olarak, birbirlerinin yanında put gibi dikili durmakta; onlarda Pers satraplarına ulaştırılan, Makedon episkoplarının¹ hesaplarının bulunduğu tomarlar muhafaza edilmekte. Büyük Pers hükümdarlığının bütün ana yollarına dağılmış olan Makedon müfrezelerinin komutanlarının mektupları da, Suriye, Finike, Mısır idarecilerinin gönderdiği haberler de burada muhafaza edilmekte. Ve nihayet Bazilyev'in seferlerinin ayrıntılı tasvir de, “cihan fatihinin” ne bir tek adımının, ne de bir tek sözünün iz bırakmadan gelecek kuşaklar için kaybolmaması için, özdeyişli

1 Episkop: gözcü, müfettiş.

Anaksimen, Kalisfen, Marsiy, Hares ve diğerleri tarafından özetlendi.

Yüzü yorgun, kırıksık izleri dolu, kötü tıraşlı olan Evmen, pars postunu örtünüp sedire uzanmış, karşısında halıya oturan dört köle-yazıcı da onun dikte ettiklerini parşömen kâğıda aynı anda kaydetmekte.

—“Barbarlar bizim yenilmez-savaşçılarımızın ne bakışlarına, ne çığlıklarına, ne de güçlü darbelerine dayanamadı. Onlar var güçleri ile kaçıştı. Kızgın savaşçılar onları gece yarısına dek takip etti. Bütün barbarlar Makedonlara hiçbir şeyin karşı koyamayacağını gördü...” İşte böyle, ben Bazilyev’in hoşlanacağı tarzda dikte ediyorum.

—Evmen, ne yapıyor Bazilyev?

—Silah temizliyor. Silah temizlemeye Bazilyev’in kendisi başladığı zaman ise onun gazap içinde olduğu ve öfkesini boşaltacağı birini bekliyor olduğu anlamındadır.

—Bırak öfkelenisin. Bizim için fark etmez, onunla konuşmamız gerek.

Evmen asılı bronz kalkana vurunca, Bazilyev’in yanından hiç ayrılmayan, sınanmış savaşçılardan biri koşarak çadıra girer. Savaşçı koyu kırmızı çadıra süzülerek geçer ve dönünce Asya hükümdarının gelmiş olanların hepsini yanına çağırdığını ilan eder.

Makedonlar cübbelerinin kırıksıklarını düzelterek ve öksürerek bir biri ardından Pers halısının arkasına geçerler.

Gök mavisi yelek giymiş olan Bazilyev portatif bir taburede oturmakta. Onun kolları dirseklerine dek domuz yağı ve kire bulanmış. Karşısında diz çökmüş, zayıf boynu damarlı sıska bir ihtiyar silahtar-Pers durmakta. Başının çevresindeki kemer kırışmış kıvrıkcık saçlarını desteklemektedir.

Bazilyev içeri girenlerin her birinin üzerinde somurtkan, kuşkulu bakışını gezdirir. “Ömrün uzun olsun!” diyen Makedon selamına karşılık, Grekçe kısaca “Hayrete!” diyen güzel hatlı dudaklar aralanır.

—Yaralıları çok mu? Diye sorar İskender.

—Okla yaralanmamış olanlar seyrek, İskitler ıskalamadan atış yapıyor. Atlarımızın hemen hemen hepsi yaralı.

—Bu kötü. Benim için şimdi bir at onluk savaşçıdan daha önemli. Peki, ele geçirilen İskit atları işe yaramaz mı?

—Onlarla baş edilemiyor, köpek gibi ısıyor, oldukları yerde keçi gibi hopluyor ve süvarileri fırlatıp atıyorlar.

Herkesin utanmazca dalkavukluğundan dolayı küçümsediği Peritakena yılışarak konuşur.

—Ey, Amonun şanlı oğlu! Ben senin şahane gözlerinde İskitleri ardıç kuşlarının sürüsü gibi dağıtacak olan şahane bir plan düşündüğünü görüyorum.

İskender susar, bez parçasını tuğla tozuna batırarak kılıcı özenle siler:

—Peki, sen ne diyorsun Nikanor? İskitleri ezmek için ne yapmak gerek?

Yaşlıca geniş omuzlu Makedon yuvarlak dik kafasını eğer:

—Bizi yüz yıl hatırlamaları için onları kırmak çok iyi olur.

İskender silkinip canlanır:

—Ben de aynısını düşünüyorum. Sefere devam etmek gerek. İskitlerin en can alıcı yerlerine dalmak, onların Çaç kalesini yerle bir etmek gerek.

—Bazilyev’in alevlenen huyunu bilen diğer Makedonyahılar susar. Onların öküzgözü gibi pörtlek gözleri duygularını ele vermemekte.

—Peki, niye susuyorsunuz? Ptolomey yoksa şimdi daha ileri gitmemek mi gerek?

—Denedik işte, hiçbir sonuç da alamadık. Biz onlarla savaşılamayız.

—Niçin?

—Pekâlâ, bizim alışkın olduğumuz zafer acaba böyle mi? Diye sorar esmer derisinden dolayı Kara lakabı takılan Klit. İskitlerle savaşmak tıpkı yaban domuzunun kartallarla savaşması gibi. Biz İskitleri kovalıyoruz, onlar uçuşan kuşlar gibi dağılıyor, çok geçmeden de hem dönüyor, hem de başka taraflardan saldırıyorlar. Durmak gerekli, çünkü...

“Dur Klit!”, diyerek sözünü keser Evmen. Bazilyev’in emirlerini uygulamayı tercih ederek kendi fikrini çok seyrek ifade etmektedir, bu nedenle kalem odası başkanın söyleyeceğine herkes dikkatle kulak verir:

—Ne istediğini söyle bana Bazilyev. Elbette, ben senin İskitleri parçalayabileceğinden ve onların Çaç kalesini de, Roksanaki ve diğer kentlerini de işgal edebileceğine şüphe duymuyorum. Fakat sen susuz çölün efendisi olmaya ve Makedon savaşçılarını kısırakları sağlamaya zorlamaya mı heves ediyorsun? (Peritakena ve Nikanor bu şerefli işle uğraşmaya zaten hazırlar.) Ya da sen, Pers hükümdarlarının filleri, tavus kuşlarını, elmasları, renkli taşları, Seylan inci ve mucizevî kumaşlarını aldıkları yer olan, Hindistan gibi zengin, daha çok verimli ülkenin sahibi mi olmayı mı istersin? Böylesi şeyler, kuru İskit peynirinden ve kısırak sütünden daha iyi olmaz mı?

—Fakat İskitler karşımızda iken, Hindistan hakkında konuşmak olacak şey mi! Diye kızarak yanıtlar Nikanor. “Şimdi biz eğer Hindistan’a dönersek, İskitler bizim onlardan korktuğumuzu düşünecek ve peşimize takılacaklardır.

Evmen omuzlarını silker:

—Onlar niçin bizimle birlikte değil de, bizim peşimizden gelsinler?

—İskender tuğlayı sıyırmayı bırakır ve hayretle gözlerini Evmen’e kaldırır:

—Sen İskitlerin görüşmelere geleceğini mi düşünüyorsun?

—Sıradan İskitler dalaşmak istiyor, fakat onları beyler yönetir. Ve ben senin baban, hükümdar Filip’in bilgece kurallarını hatırlatayım. “Hücumla ele geçirilmesi mümkün olmayan kale duvarlarını, altın yüklü eşek kolayca aşar.” Dememiş miydi?

—Ben de aynısını düşünüyorum! Diye haykırır yerinden sıçrayan İskender. “Bizim İskit süvarilerinin ordusunu ayartmamız lazım. Hem bunlar gerçek savaşçılar! Gefestion altınlara acıma! Beylerden başla, altın mangırın tıngırtısını bütün beyler sever.”

Çadıra bir savaşçı girer ve toza bulanmış Pers elbisesi içindeki ulağı içeri alır.

Ulak, acili yet işareti olarak, sanki elindeki tomarı yere atmak istiyormuş

gibi yukarı kaldırır ve onu Bazilyev'e verir. Bundan sonra sallanır ve kendini kaybederek düşer.

Herkes, İskender'in balmumu mührü kopartışını ve kaşlarını çatıp hızla yazılmış Grekçe satırları süratle okuyuşunu izleyerek, sessizliğe gömülür. Bazilyev elini sallayarak: "Götürün buradan ulağı. Ona mükâfat verin!" Der, askerler de onu dışarı taşır. Bazilyev devam eder:

—Ben üç ihbar aldım. Marakanda Spitamen'in başında olduğu, ayaklanan Sogd çetesi tarafından kuşatılmış. Yine Spitamen'in komutası altındaki çete, atlara yem bulmak için bir köye giden altmış kişilik Makedon müfrezesinin tamamı kılıçtan geçirilmiş. Nihayet Nautaka çevresinde, Ekbetena'dan gelmekte olan benim kervanıma gene Spitamen'in komutası altında ki çete saldırmış ve yağmalamış. Üç yerde birden ortaya çıkan, bu Spitamen kim olmakta? Bu insan-tanrı mı yoksa üç insan mı? Tercüman!

Evmen perdeyi kenara çekip bağırır:

—Yakir!

Bakır çemberle sıkıca bağlanmış kıvrım kıvrım saçları, şapka gibi olan, solgun mat yüzlü, ince yapılı, genç bir Suriyeli girişte diz çöker.

Makedonlar birbirine bakar ve yuvarlak kafalarını sallarlar. Bazilyev, ayakucunda halıda oturmakta olan, yaşlı silahtar-Pers'e doğru eğilir ve onu ayağı ile dörter:

—Ey, babalık! Spitamen'in kim olduğunu sen biliyor musun?

Spitamen'in kim olduğunu hatırlamak, sanki ona büyük bir zorluk veriyormuş gibi, ihtiyarın alnında sayısız kırışıklık belirir.

—Spitamen, O güneş gibi ışıldayandır, O, hiçbir şeyden korkmayan yiğittir.

—Peki, Spitamen ne kadar, bir kişi mi yoksa pek çok kişi mi?

İhtiyar ellerini karnı üzerine koyar ve özür diler gibi konuşur:

—Kızma, lütfen bana, ama ben onu bilmem.

—Nerede Pers beyleri? Ne yapıyor onlar? Onlar hiçbir fayda sağlamadan, şölen hayatı sürdürüyor. Çağırın onları buraya.

Bazilyev'in emri çarçabuk yerine getirilirken, yavaşlıklarından dolayı onlara kılıcın sapını dörterler.

Uykudan şişmiş yüzleri ve düzensizce giydikleri elbiseler içinde altı Pers beyi görünür.

İskender, soğuk bakışı altında kâh bir ayağına, kâh diğer ayağına dayanan ve geri geri çekilen, derisi pörsümüş şişman Datafern'e, gözlerini kısarak diker.

—Sen biliyor musun Spitamen'i?

Datafern diğer beylere bakınır.

—Kim bu Spitamen? Siz böyle birini duydunuz mu? Diye fısıldayarak sorar.

—Sizin köylüleri ayaklandıran ve onlarla benim savaşçılara saldıran bu Spitamen de kim oluyor? Siz hep hiçbir şey bilmiyorsunuz! Böylesi yardımcılar benim neyime?

—Ah yüce kişi, ah en güzel kişi! Diye konuşmaya başlar beyler. "Sana gerekli olanı emret, biz hepsini yaparız."

—Spitamen, bu, galiba, daima büyük yollarda sürten eşkıyalardan biri, der. Eski satrap Farah. “Senin yenilmez Makedonyalılarından bize bir müfreze ver, yedi gün sonra bizde onu bağlanmış olarak senin ayaklarının önüne atalım.”

—Yedi gün sonra Spitamen’in ya canlı olarak, ya da kafasının burada, benim önümde olmasına dikkat edin, aksi halde siz başlarınızı kaybedersiniz.

—Aynı gün bin kişilik Makedon süvarisi, Marakanda yönünde acilen yola çıkar. Müfreze komutanı Menedem’in yanında Farnuh gider, Spitamen’in bütün tuzaklarını bildiğine inandırır ve gecikineden onu canlı olarak yakalamaya söz verir.

SPİTAMEN’İN AVI

Farnuh söz verdiği gibi yedi gün içinde Spitamen’i yakalamayı başaramaz. Farnuh’un birlikte gittiği Menedem’in bin kişilik süvari birliği Marakanda’nın duvarlarına vardığı zaman, Spitamen’in müfrezesi arık oralarda görünmüyordu. İç kalenin kapılarından, bütün atları yiyip tükettikleri için, sıçan ve çekirge yemeye başlayan ve teslim olma noktasına gelmiş olan, bitkin, ayakta güçlüğüle duran savaşçılar çıkar.

Menedem kendi binliği ile kuzeye doğru, Asya hükümdarına itaat etmeyen Spitamen’in küstah asilerin gittiği yöne doğru doludizgin gider. Fakat bütün müfrezeden ancak birkaç süvari güçlüğüle, zar zor geri döner.

—Bütün müfreze kılıçtan geçirildi, bir kısmı da Altın nehrin bataklık selinde boğuldu. Diye anlatır süvariler. “İskit müfrezeleri Spitamen’e yardım etti. Biz ancak atlarımızın dayanıklılığı ve sürati sayesinde kurtulabildik.”

—Peki, Farnuh nerede?

—İskitler, Farnuh’u ayaklarından vahşi bir atın kuyruğuna baladılar ve onu stepe doğru sürdüler.

Spitamen’in atlıları kentten rüzgâr gibi geçmeye ve bütün yol kavşaklarını tutmaya başladığı zaman, Makedonlar yeniden iç kaleye sığınır.

İskender kendi adımı vererek inşa ettiği yeni kent İskenderiye’nin bulunduğu yer olan Vankat’da kalmaya devam eder. Onun tarafına geçmiş olan Tohar beyi Gelon aracılığı ile İskit beyleri ile “Dostluk Birliği” kurmak için görüşmeleri sürdürür ve casuslardan doğruya doğru giden yolları öğrenir.

Spitamen’i cezalandırmak için gönderilen, Farnuh’un müfrezesinin imha edilmesine dair haber İskender’i kızdırır. Doğuya doğru daha da ilerlemeye dair planlar durdurulur. Bazilyev hızla ordunun en hareketli kısmı ile Spitamen’in yeniden kuşattığı Makedon garnizonunun bulunduğu yer olan Marakanda’ya yönelir.

Kıymetli hediyeler alan İskit beyleri, sadakat işareti olarak İskender’le mızrakları değiş tokuş edip, yeni İskenderiye kentini tehdit etmeyeceklerine ve Yaksart nehrinin karşı yakasına geçmeyeceklerine yemin ederler.

İskender bütün atlıları ile uzaklaşan Spitamen’in izini sürmeye başlar ve

Farnuh'un müfrezsinin imha edildiği yere gelince, ölmüş savaşçıların cesetlerini çarçabuk gömer. Çöllü ovada koşturmaya devam eder, fakat Spitamen'in hiçbir izini bulamaz.

Ona sadece, kül rengi bir devreyi dizgininden çekip tek başına götürmekte olan genç bir İskit'le rast gelir. Hörgüçler arasında da genç kadınla, bir çocuk oturmaktadır.

—Burada ben hiçbir süvari görmedim, diye anlatır göçebe. “Burada başlayan çölü, susuzluk ve boğucu sıcağın mahvolmamak için biz vakit kaybetmeden geçmeye çalışırız.

—Peki, böylesine bir çölde dolanıp durmaya seni zorlayan ne? Diye sorar Bazilyev. “Altın nehrin bereketli vadilerinde otursan daha iyi olmaz mı?”

—Toprak burada hiç kimseye ait değil, orada ise bütün toprağı, beyler kendi aralarında paylaştı.

—Adın ne senin, özgür barbar?

—Benim adım Levşa-Şeppe, çünkü sürücünün kırbacı koyunları sağa doğru sürmeye başladığı zaman ben sola doğru gitmeyi severim. Der. Ve zırhları içinde parıldayan süvarilere aldırmadan, devesi ile adımları ölçülü yürüyüşüne devam eder.

—Bu barbarın ne denli anlamsız bir yüzü var! Diyerek Peritakena gözlemini söyler.

—O deveden sadece konuşmasını bilmekle ayırt olmakta, der İskender. “Fakat ben Spitamen'i gene de yakalayacak ve kazığa oturtacağım. Galiba, bu kısrak sağıcısı gibi salak değildir.”

Ordusu ile Marakanda'ya dönen İskender'in durumu, kızgın kömür çemberinin içine düşen yılının hali gibidir. Tüm çevrede, Sogdiana'da da, Baktriya'da da isyanlar alevlenir.

Köylüler dağlara ve ormanlara kaçar ve Makedonların sefer halinde ki erzaklarına saldırır.

İskender, askerleri ile çarpışmaların olduğu köyleri acımasızca ezer. Grekya'dan yeni destek kuvvetleri olarak, genç Makedon ve ücretli Grekleri getirir.

Nihayet en kararlı tedbirlerle ülkede sükûnet sağlamaya karar verir. Sogdiana'yı bölümlere ayırır ve kararlaştırılan günde oraya gönderilen müfrezeler istisnasız bütün yetişkin ahaliyi kılıçtan geçirecektir.

İskender ayrı bir müfrezeye ile Kureşata ve diğer yakılıp yıkılan kent ahaliyelerinin saklandıkları dağlara doğru harekete geçer. Onun savaşçıları oradan zengin ganimetlerle döner, Bazilyev'in kendisi ise Pers bey kızı Rokşanek'i getirir ve onu kendisinin karısı yapacağını ilan eder. “Benim evlenmem Asya ve Avrupa'yı birleştirecek.” Diyerek ilan eder:

—Sogd beyleri, onların bey kızı hükümdarlar hükümdarının karısı olunca artık beni yabancı olarak saymayacak. Ahali'nin ise hesaba katılacak yanı yok, onların yarısı toprağın içinde sakinleşti, diğer yarısı için de, düğün günümde göz kamaştırıcı oyunlar, savaşçıların at yarışları ve başka eğlenceler düzenleyeceğim.

Spitamen başarılı hücumları ile kendini hatırlatmaya devam eder ve İskender

Pers beylerini yeniden yanına çağırır.

— Aptal Farnuh'un söz verdiği gibi, yedi gün değil, artık yedi ay geçmiş bulunuyor. Siz gene, bu güne dek Spitamen'i tuzağa da düşüremediniz, bana da getiremediniz. Ben size ölümlülerin en kurnazı olan adamı yardım olarak vereceğim. O karanlık ve kötü ruhun yarattığı, ele geçmez Spitamen'i sizin bulup yakalamanıza yardım edecek.

Ve uşaklar, meydanlarda kehanette bulunurken, hastalar için iyileştirici ilaçlar verirken ve bir deli gibi dünyanın yakında yok olacağını söylerken sık sık gördükleri oradan oraya sürten atravanı salona getirir.

Uzun boylu ve bir iskelet gibi zayıf, kirden simsiyah, boz rengi kıvrıkcık saç örgüleri kemerine dek uzamış, yün paçavralar içinde O iri hararetili gözlerle bakar ve karanlık yüzünde uzun sarı deve dişleri ayırt edilir. Kendini tanrının hizmetine adanmış biri olarak, doğumundan bu yana kesmediği ayaklarında ki eğri büğrü tırnaklar, O beylere doğru yaklaşırken taş döşemede takırdar.

—Spitamen'i yakalamak mı? Tamam, ben yapabilirim, ben her şey yapabilirim, diyerek konuşur atravan ve onun büyük ağzı kulaklarına dek gerilir. “Fakat onu yakalar yakalamaz derhal ateşte yakmak gerek, aksi halde O yarasa haline gelir, havalanır ve kaybolur.

* * *

Marakanda'dan güneye doğru uzanan dağ da ki ıssız vadide, gürültülü şelalenin çökeldiği yerde bulunan uçurumun üzerinde ateşler yanmakta. Eski püskü elbiseler içinde, kılıçlı ve mızraklı birkaç onluk insan grubu ateşlerin çevresinde oturmakta. Onlardan birkaçı Pers ya da Makedon zırhına sahip. Yakınlarda dağın yamacında köstekli, zayıf atlar otlamakta.

Kızgın kömür yığını içine büyük bronz bir kazan yerleştirilmiş. Çorba fokur fokur kaynamakta ve esmer köpük kabarak kıyının bir yerinden ateşe dökülerek tıslamakta.

—Dost veya düşman, her kimsen dur! Diyen çalılıklara saklanmış nöbetçinin sesi duyulur.

—Biz yardım ve savunma arıyoruz! Diyen cevap duyulur.

—Ey, Hamam Böceği, bize doğru gizlice gelen kimmiş bir yokla bakalım.

Yaşlı bir köylü kısa mızrağını kaldırıp çalılara doğru iner. Oradan tartışmalar duyulur. Hamam Böceği ardından yürüyen iki kişi ile döner: Biri uzun saç örgülü, kılıklı bir dilenci gibi, kirli yağlı elbise içinde ki atravan, diğerin de ise asil bir Pers görünümü var; onun yüzünün derisi şişmanlıktan pörsümüş, beli omzundan daha geniş, pahalı kırmızı elbisesi kılıklı deri kemerle sıkıca bağlanmış. “Ey ahalî!” Diyerek konuşur Hamam Böceği:

—Bu adamlar Spitamen'i ısrarla görmek istiyor ve ona önemli haberler vereceklerini söylüyorlar. Der ve kısıp gözünü kurnazca kırpar.

—Onları dinlemeli mi yoksa kayadan mı atmalı?

—Bırak bize söylesinler! Çakallara atmalı! Diyen kaba sesler yayılır.

Önce atravan konuşmaya başlar:

—Ah vatanın yiğit savunucuları! Tüm gök kubbe, yüce tanrı Ahuramazda ve bütün dünya sizi seyretmekte ve sizin kahramanlığınıza hayran olmakta. İşte bey Datafern, Bes'in sol kolu idi ve onunla birlikte Çifte Boynuzluyu topraklarımıza sokmamak istiyordu. Fakat bütün kötü ruhlar Çifte Boynuzluya yardım etti, O da topraklarımızı kanla suladı.

—Bırak da bey Datafern konuşsun. Onun yerine sen ne geveliyorsun?

Datafern yumuşak, yılışık bir sesle konuşmaya başlar:

—Ben sizinle birlikte lanet olası yavanlara karşı mücadele etmek için uzun zamandır sizi arıyordum. Fakat sizin ele geçmez şefiniz, Spitamen'in nerede olduğunu hiç kimse gösteremedi. Nihayet ben dağlarda ki ateşleri gördüm ve direk onlara doğru yürüdüm.

—Direk konuş, bizden istediğin ne?

—Ben sizinle birlikte olmak ve size yardım etmek istiyorum. Sizin şefiniz Spitamen nerede? Burada mı?

—Senin neyine? Biz hep biriz. Direk konuş.

Datafern düşünür ve konuşur:

—Haydi, sizin dediğiniz gibi olsun. Belki siz bana inanmazsınız, fakat benim şimdi söyleyeceğim gerçekten sizinle bir olduğumu ve her şeyi ortak davaya vermeye hazır olduğumu gösterecek. Çifte Boynuzlu Marakanda'ya ilk kez yaklaştığı zaman, babam ta dedemin biriktirmiş olduğu bütün zenginlikleri yavanların talan etmesinden korktu. Altın ve gümüşleri deveye yükledi ve güvenilir bir uşakla dağlara doğru gitti ve onun hepsini Agalık civarında toprağa gömdü. Babam haklı olduğu görüldü. Siz kendiniz biliyorsunuz ki, yavanlar sefer torbalarına bütün bir kenti saklamasını biliyorlar. Bizde, evde olan her şeyi elimizden aldılar, benim yaşlı babam da, Agalık'a varamadığı için açlıktan öldü.

—Ancak senin şişman karnın, senin açlık çekmediğini gösteriyor! Diye bağırır biri.

“Alay etme akılsız adam!” Diye söze başlayan Datafern devam eder:

—Bizim cinsimiz böyle, yavalardan ve Çifte boynuzludan çektiğim bütün belaya rağmen ben böyle şişman kaldım. Fakat ben sakın sakın duramam. Ben, diğer cesur savaşımlarla birlikte vatanımı boğan canilere karşı mücadele etmek istiyorum. Ben sahip olduğum her şeyi büyük ortak davamız olan Çifte Boynuzlu ile mücadeleye vermeye geldim. Orada, Agalık'da gömülü olan, Babamın pek çok zenginliği ile silah ve at satın alınabilir...

—Siz, cesur savaşımlar, onu aranızda paylaşabilirsiniz. Diye ilave eder kılıcı atıran.

—Fakat gömüyü topraktan çıkarmak için, sizin babayiğitlerin benimle gelmesi, onu kazıp çıkarması ve hızlı atlarda taşınması gerek. Her şeye el koyan yavan müfrezesi ile orada karşılaşmak mümkün.

Tartışma başlar. Kimi gömünün paylaşılmasından yanadır, kimi de ortak davaya verilmesinden yana. Üçüncüler de önce alıp getirmeyi ne yapılacağına sonra karar verilmesinden yana.

Nihayet, bey Datafern dönünceye dek atravanın rehin olarak ala konulmasına,

onunla beraber on süvarinin vakit kaybetmeden taze atlarda gitmesine karar verirler.

Datafern ve süvariler karanlıkta gözden kayboldukları zaman, atravan ateşin yanına çömelir, onun iri gözleri ateşin ışığını yansıtarak, kızcılık alevcikler gibi parlar. Spitamen bir gölge gibi onun yanı başında belirir. Dağdan, onu hiç beklemedikleri taraftan iner. Genellikle olduğu gibi kafası çevresinde kırmızı kuşak bağlı idi, gri gömleği deri kayışla sıkılmış ve yumuşak ham deriden çizmeleri ise onun adımlarına sessizlik vermekte idi.

—Ve sen, karakarga, bizde mi ortaya çıktın? Sen kendinle hangi belayı getirdin?

Atravan irkilir, yerinden sıçrar fakat Spitamen onun boz elbisesinin eteğinden yakalar.

—Bırak beni, Dokunma! Ben aziz atravanım ve ışıldayan Ahuramazda'nın hizmetçisiyim. Eğer sen bana dokunacak olursan, seni yıldırımla çarpar.

Fakat Spitamen yün kumaşı sıkıca tutar ve bıçağı çekerek bir hamlede elbiseden büyük bir parça keserek yanmakta olan kırmızı kömürlere atar.

—Hey, babayiğitler şimdi bu paçavradan neyin ortaya çıkacağına iyi bakın!

Atravan paçavrayı kapmak ister fakat onlarca el onu tutar.

Paçavradan duman tütmeye başlar, tutuşur ve hızla yanıp tükenir, küllerinde de Pers hükümdarları ve satraplarının tasvirleri bulunan birkaç altın mangır ortaya çıkar...

—Bu rezil solucanın Çifte Boynuzluya kendi kardeşlerini satmasına karşılık olan altın işte. O hırsızdan daha kötü bir katil!

Atravan zayıf olmasına rağmen çok kuvvetli birisidir. O, onu tutan herkesi silkeler ve elbisesinin parçalarını onların ellerinde bırakarak sıyrılıp kaçır.

—Ahuramazda, senin her şeye gücün yeter, beni yarasa haline getir! Diye böğürür O vahşi hayvan gibi bir sıçrayışla uçurumdan atlar.

Birkaç saniye sonra karanlık uçurumun derinliğinden, taşlara çarpışın uzak gürültüsü duyulur.

—Yoksa siz onun Çifte Boynuzlunun casusu olduğunu tahmin edemediniz mi safdiller? Atın onun elbisesini ateşe! Ondane kadar para varsa okadar da böcek var. Ve siz, onda ki her yamanın altında sadece Pers parasının değil Çifte Boynuzlunun kafasının olduğu paraların da dikli olduğunu göreceksiniz.

ACAYİP BİR BAŞ

Bazilyev demir, kan ve ateşle Sogdiana'yı bastırdıktan sonra Bes'in Marakanda'da ki eski sarayında dinlenmeye çekilir.

Akşamları verilen yemekte onun en yakın yardımcıları, müfrezelerin yüksek komutanları ve en asil Persler toplanır.

Sedirde onun yanı başında, altın yıldızlar işlenmiş, koyu kırmızı renk pahalı Finike örtüsüne bürünmüş, Asya'nın genç hükümdarıçesi Rokşanek oturur. Bazilyev

onun adını Roksana olarak değiştirir. Roksana hayretler içinde, genişlemiş gözlerle Bazilyev'e, onun adaleli, ağırkanlı Makedon yoldaşlarına bakar ve Herkül'ün kocaman kadehi ziyafet çekenleri dolaşmaya ve her biri nefes almadan onu bir dikişte içtiği zaman onun yüzünde korku alevlenir.

İşkender ona az dikkat etmekte, Roksana onun eğlencesine sadece birkaç gün hizmet verir, sonra artık yeni seferlerin planları ile düşüp kalkmaya başlar.

İşkender kendinin çok sayıda ki kahramanlıklarını anlatırken içeri bir savaşçı girer ve Bazilyev'in bakışını bekleyerek durur.

—Ne oldu?

—Bey Datafern kabulünü bekliyor.

—Bırak, gelsin. Tam bir aydır yoktu. Onun ne ile geldiğini göreyim.

Şişko Datafern kapıda görünür. Minik fare gözleri etrafını tarar. Zorla soluk alıp vermektedir.

İşkender çok hızlı bir şekilde yerinden kalkar.

Datafern geriye döner ve genç zayıf bir kadını içeri itekler. Kollarını halsizce indirerek durur. Başına beyaz yün bir şal bürümüş, kırmızı desen işlenmiş çalın ucu döşemeye kadar sarkmakta. Koyu kırmızı elbisesi lime lime olup toza bulanmış. Gözleri hiçbir şey görmeden dosdoğru bakmaktadır.

İşkender, Pers beylerinin genellikle onun için düzenledikleri gibi eğlenceli bir serüven bekliyordu, bunun üzerine bağırır:

—Bu keklik mi oluyor? Daha yakına getirsenize!

Datafern kadını elinden tutar ve ipek halı üzerinde salondan Bazilyev'in boylu boyunca uzandığı yere kadar götürür. Diğer eli ile de bey Sogdların genellikle atların boynuna yem torbası olarak taktıkları alacalı bir torba taşır.

—Ey en azizi kişi! Diye haykırır Datafern, İşkender'in yanı başına diz çöker, sonra avuçlarını torbanın içine daldırıp bir insan başi çıkarır. Onun sağ kıllarından tutar ve yüzünü İşkender'e doğru çevirir.

Salonda herkes sessizliğe gömölür. Herkes oturduğu yerden kalkar, acayip ölü yüzü görmek isteyerek yaklaşırlar.

Bu genç bir Sogd ya da İşkit'in başıdır, elmacık kemikleri hafifçe çıkık yüzü doğu çehrelidir. Göz kapakları yarı kapalı, umutsuzluk ifadesi ise genç yüzün son kımıltısı olarak donup kalmış. O, kendi halinde güzeldir. Üst dudakta ki yeni terlemiş esmer bıyık henüz genç olduğunu anlatmakta ve ağzın kasvetli eğimi samimiyet ve dürüstlük izlenimi vermekte.

—Kim bu? Diyen Bazilyev'in sesi boğukça çıkar.

—Spitamen! Diye törensel bir eda ile haykırır Datafern.

“Bu baş benim hoşuma gitti.” Der İşkender ve devam eder:

—Onu ne yazık ki, zafer hatıralarımın arasında, Darius'un kalkanı ve yayı gibi, ya da Bes'in elinden çıkarılan yüzük gibi daima yanımda taşıyamam... Lisip!

—Lisip, Lisip, diye fısıldanır sesler. “Bazilyev seni çağırıyor.”

İşkender'in tapınaklara konulması için bronzdan kendi heykellerinin yapılması görevini verdiği, yaşlı bir Grek sedirden kalkar.

—Ben buradayım, Bazilyev ve seni dinliyorum.

—Sen bronzdan, tıpkı bu baş gibi bir döküm yapabilir misin? Bu benim hasımlarımın en yiğitlerinden biri idi. Diğerleri gibi benden kaçmadı, kendisi hücum etti.

Lisip başa yaklaşarak ve donuklaşan çehreye dikkatle bakarak sakince yanıtlar:

—Yapabilirim Bazilyev. Bu mert bir barbarın güzel bir örneğidir. Fakat ölümün getirdiği bozulma bu yüzü değiştirmeden, benim işe derhal başlamam gerek. Başı özenle bir takkenin içine koyar ve onunla salondan çıkar.¹

—Peki, sen kimsin? Adın ne senin? Diyerek İskender, donuklaşmış hüzünlü bir yüzle kımıldamadan dikilen genç kadına döner.

Ortalığa hâkim olan sessizlik içinde:

—Benim adım Tomris, senin ki ise, eğer sen Çifte Boynuzlu isen halkın Lanetli adını verdiği...

Suriyeli tercüman, bu sözleri işitince duraksar...

Bazilyev ona bakmaktadır:

—Ne söylüyor? Tercüme et!

Suriyeli onun sözlerini fısıldayarak tercüme ettiği zaman, Bazilyev Kadını parmağı ile göstererek kelimeleri teker teker söyleyerek konuşur:

—Ben ona mükâfat vermek, ipek elbiseler giydirmek, onun yeteneğine altın mangırlar atmak istiyordum. Ben kendi düşmanlarıma, eğer onlar bana boyun eğlerse daima cömertçe mükâfatlar veririm. Fakat küstahları acımasızca cezalandırırım. Yalnız benim sevinçli düğünümünden dolayı onu cezalandırmayacağım. Onun yollarda bir dilenci gibi sürmesi için, bu kindar diş kurdu kırbaçla kovalayın!.. Diyen Bazilyev Rokşanek'e döner: "Hükümdariçe Roksana, saf bakışını kadın kılığındaki bu hayvandan çevir." Der ve "Oynayın, şarkılar söyleyin!" Diye bağırır.

Müzikçiler canlanır, harp eşliğinde flüt sesleri birbiri ardına dizilir. Persuşaklar Tomris'in koltuk altlarından tutup, çıkışa doğru hoyratça sürükler.

* * *

Bir asker Tomris'i sarayın kapılarına kadar götürür. O karanlığa doru adımını atar, sallanarak, duvar boyunca ona elleri dayanarak yürümeye başlar. Karanlıkta beliren esmer bir figür yola geçer.

—Tomris... Diye dişler arasından gelen hafif bir ses duyulur.

—Şeppe, sen niye buradasın?

—Arkadaşlarım seni takip etmiş, fakat kaçıraramışlar. Vakit kaybetmeden buradan uzaklaşalım.

Spitamen, Tomris'in elinden tutup, dar bir sokakta yürür, onu dikkatle bir kanaldan enlemesine geçirir ve bir yol kavşağına, yüksek bir devenin silüetinin görüldüğü yere doğru çıkar.

1 "Ölmüş bir Pers'in takke içinde ki" mermerden başı, Roma'daki Term müzesinde günümüze kadar muhafaza edilmiştir.

—Siz nihayet geldiniz, der bir çocuk sesi. “Yan tarafımızdan yavanlar geçti, Onların sizi yakalamasından korktum.”

Spitamen, Tomris’i kaldırır ve devenin tüylü hörgüçleri arasına oturmasına yardım eder.

“Şimdi biz deve ile birlikte dört kişiyiz ve biz yok olmayız.” Der, Spitamen engebeli yolda yürüyerek.

Deve sesli sesli burnundan solur ve büyük ayaklarını tozlu yola ölçülü adımlarla basar.

Tomris’in sesi yeniden duyulur:

—Yalancı Pers beyi, Çifte Boynuzluya kimin başını hediye etti?

—Yoldaşlarımızdan birinin başını. Beyler, ihtiyatsız bir yiğidi yakaladılar. Onlar ihtiraslı ve daima yalan söyler oldukları için, benimki olduğunu söyleyerek onun başını teslim ettiler. Fakat halkımızın özgürlüğü uğruna, ölen birinin yerinde yeni savaşçılar ayağa kalkar. Şimdi hem yavanlar, hem de hin Sogd beyleri birlikte beni avlamak istemekte, onlar buradan def olup gidinceye kadar benim buradan uzaklaşmam ve adımın bilinmediği bir yere gitmem gerek... Adımla, boz deve, önümüzde uzun bir yol var...

SON SÖZ

İSKENDER “YANLISI” VE “KARŞITI” SÖZLER

İskender’in Roksana ile düğünü Marakanda’da yapılır. Kendisinin “Avrupa ve Asya’yı birleştirme” düşüncesinin timsali olarak bu düğünü, birbirini takip eden tören ve ziyafetlerle gerçekleştirince İskender, genellikle Darius’un oturduğu tahta yerleşir, şimdi Pers yüksek erkânı Darius’un ayaklarını öptükleri gibi onunkileri öpmektedir.

Roksana İskender’e sorar:

—Senin Makedonyalıların, niçin senin önünde yere dek eğilmiyor? Makedonlar kaç kişi, Asya halkları kaç kişi? Yoksa Makedonların hepsi tanrıların seçtikleri mi? Tanrının biricik oğlu olan sadece sensin. Onlar eğer senin önünde eğilmezlerse, onlardan biri senin yerini ele geçirmek isteyecektir.

İlk olarak Gefestion onun ardından, Makedon ve Greklerden diğer yakınlar İskender’in önünde Pers geleneği ve tarzına göre yüz üstü yere kapanmaya başlar.

Ama İskender’in yaşlıları ve yoldaşları arasından, ufak bir grup insan eski duruşlarını gene muhafaza eder. Aristo’nun yeğeni hatip, filozof ve tarihçi Kallisfen de onlar arasındadır. İskender bu durumu görmekte, bazen kaşlarını çatmakta, fakat muhbir ve kıskırtıcılar güya Kallisfen’in de katılmış olduğu ona karşı hazırlanan yeni komployu haber de verseler, öfkesini açığa vurmaz.

Bir gün her zaman ki bol ikramlı akşam yemeği sonrasında orada bulunan yakın çevresi birbirinin sözünü keserek “tanrısal” İskender’i övgü yağmuruna tutar. Grekçeyi doru dürüst bilmeyen Roksana konuşmaya katılmaz. İskender çakırkeyif halde herkesi onaylayarak dinler ve kendisi de kendisinin geçmiş ve gelecek zaferleri, kahramanlıkları hakkında övünge bir nutuk çeker.

Dalkavuk Peritakena, İskender’e yapılan ortak övgü korusu arasında, onaylamadan ve meydan okur gibi bakan, Kallisfen’in suskunluğuna İskender’in dikkatini yöneltir. Peritakena, Kallisfen’in reddedeceği ve böylece Bazilyev’e sadakatının olmadığını kanıtlayacağı umudu ile Kallisfen’e, İskender şerefine söz almasını önerir.

Daima gururlu ve bağımsız kişilikli Kallisfen, giydiği ütülenmiş gimatıy içinde zarif ve Mısır mislerinden sürünmüş olarak tıpkı kendi Atina’sında ki gibi oturduğu locadan kalkar, sakince saçının perçemlerini düzeltir ve söze başlar.

Konuşması kendisinin de hiç şüphe duymadan inandığı biçime, İskender’in başarıları ve üstün hizmetlerine dair olur. Onun şanlı zaferlerinin ilerici önemine; İskender’in batı ve doğu arasında aracı ve uzlaştırıcı olduğuna; onun zamanına

kadar ancak çok az seyyahın gelip geçtiği yolları bütün halklara açtığına; onun seferlerinin Asya'nın büyük medeniyet fikirlerinin yeni dünyasını batı halkları için açtığına; gene onun seferlerinin Asya ve Avrupa halklarının gelecekte ki tarihine kesin etkisi üzerine konuşur. Kallisfen, devlet adamı ve başkomutan olarak İskender'in yeteneklerine, onun kişisel cesaretine ve cömertçe dağıttığı iyiliklerine büyük önem verir...

Tercümanlar Kallisfen'in sözlerini Roksana'ya posta posta çevirir. İskender ilkin şaşkınlıkla ve şüphe ile sonra da büyük bir dikkatle dinler ve Kallisfen sözünü bitirdiği zaman, yanına çağırmak ve mükâfat vermek ister.

Fakat Peritakena aşağılandığını belli etmeden Kallisfen'e önerir:

—Sen eğer gerçek bir sofist ve söz ustası isen, Büyük İskender'in seferlerinin eksikliklerini de aynı ustalıklı söyleyebileceğini bize göster...

“Evet,” diyerek destekler İskender.

—Böyle bir konuşma yap! Ben her yerden yalnız övücü sözler işitiyorum. Ben senin sözlerini “İskender karşıtı” sofistçe bir örnek olarak kabul edecek, dostça duygularla dinleyecek ve kızmayacağım...

Ve Kallisfen tam tersinden bir konuşma yapar.

İskender'in babası Makedonya hükümdarı Filip'i güçlü bir ordu kurduğu, Makedonya ve Grekya'yı birleştirdiği, askeri düzende yeni biçimler uyguladığı, bununla da İskender'in doğuya doğru seferinin başarısını hazırlayıp önceden belirlediği için İskender'den daha yüksek olarak değerlendirir. Büyük zaferlerin ve Asya'nın zapt edilme şanının İskender'e değil, dünyanın yarısından geçen onun yenilmez ordusu ile savaş yoldaşları Makedon ve Greklere ait olduğunu söyler. Bir devlet adamı olarak İskender hiçbir yerde hiçbir şey kurmadı, heryere yalnızca yıkım götürdü, Perespol'ü yaktı, Tira ve Sidon'un eski kültürlerini yıktı, halkların zaferi olan onlarca kentin bilim ve kültürünü yok etti diyerek sürdürür. Onun “Asya ve Avrupa birliğinin” zafer sahibinin gücü üzerine kurulu, yenen ve yenilenin, köle ve efendinin birliği olduğu için, onun ölümü ile birlikte yıkılmaya mahkûm olduğunu ve İskender'in acımasızlığı bakımından en kötü tiranlarla kıyaslanabileceğine, Grekleri lafta sevdiğini, otuz bin gözü pek Fivanlıyı köle olarak satıp, vatanlarını savunan Tira kentinin savunucularını çarmıha gerdğine işaret eder. O her şeyini Helen kültürüne borçlu iken ve onu daha da yükseltmesi gerekirken, bunun yerine kendisi bir Helen olmasına rağmen (konuşmanın bu yeri İskender'i çileden çıkarır), onun, köle ruhlu, yenilmiş Pers asilzadelerle kendini çevreleyip, devlet görevlerine de Persleri atayıp, Grekleri ve Grekçe olan her şeyi uzaklaştırmaya başladığına işaret eder. Ve nihayet Pers pantolonu ve ipek kumaştan gibi çizmeler giydiğini ve kendini tanrı yerine koyup, savaş yoldaşlarının ayaklarını öpmelerini istediğini söyler. Acaba kendisinin o kadar ihtiram gösterdiği “İlyada'nın” kahramanları Aşil ve diğer eski Grekler bunlara gerek duyar mı? Acaba onlar bir kahraman örneğin böylesine düşüşüne razı olur mu?..

Kışkırtıcı Peritakena amacına ulaşır, çılgına dönen İskender yerinden sıçrar. Yüzünün sol kısmı ve omuzu öfke ile yamulur.

—Ben, artık senin bana olan gerçek bakışını biliyorum! Nihayet sen, kendi

açık yürekliliğinle benim en kesin düşmanım olduğunu itiraf ettin ve idamı hak ettin...

Kallisfen yanıtlar:

—Ben bir filozof olarak her tür cezayı kabul ederim, fakat nurlu Feba'ya tapanlardan ve öğrencilerinden biri olarak beni gökyüzünden, yıldızlardan ve güneşten mahrum etmemeni, karanlık bodruma atmamanı rica ediyorum. Derhal idam etmek daha iyi.

—Ben de öyle yapacağım.

Kallisfen'e yapışır, cübbesini yırtarlar ve alıp götürürler. O öylesine bir vakarla durur ki, onun ayrılışı eski yoldaşları ile törensel veda haline gelir.

Bu olaydan sonra, İskender'in akşam yemekleri, sıkıcılaşır. Onları, Roksana'nın çeşitli Pers eyaletlerinden getirttiği Pers şarkıcılar, hokkabazlar ve dansçılar bile daha neşeli kılamaz. Dalkavukluk güçlenir. Herkes, tanrının biricik oğlu, bilgelerin en bilgisi diye İskender'i överek, bir biri ile yarışırmasına konuşur, fakat hiç kimse Kallisfen'in, İskender "yanlısı" ve "karşısı" derin anlamlı, cesur sözleri gibisini söyleyemez.

İskender'in emri ile onu, yağmurun yağdığı güneşin yaktığı bir kafese koyarlar.

İskender bağışlanma dileğini bekler. Birkaç kişi Kallisfen için İskender'e ricada bulundukları zaman, İskender sorar:

—Peki, Kallisfen'in kendi ne diyor? Kendisi merhamet diliyor mu?

—Ona cevap verirler:

—O bir tek şey istiyor: tanık olduğu senin seferlerini ve dikkate değer şeyleri kaydetmek için yeteri kadar papirüs tomarı verilmesi...

Kallisfen'in konuşmasından yarım yıl sonra, bir gün İskender, Gefestion'a sorar:

—Kallisfen ne durumda?

—Bitlendi ve ölüyor.

—Hala af dilemiyor mu?

—“Ben ı ışık tanrısına ve Feba'nın adaletine ricada bulanabilirim, fakat tirana değil...” demekte.

—Onun inadı bulaşıcı olabilir. Diğerlerine kötü bir örnek olmakta. Bütün komplocuları yıldırma gerek. Bazilyev'in iktidarına karşı başlıca direniş iplikleri ona doğru gitmekte. İdam edin onu!

KALLİSFEN'İN KAHRAMANCA ÖLÜMÜ

İskender, vahşi bir aslanın insan parçaladığı bayram gösterisi hazırlanmasını emreder. İskender, Hindistan'a birlikte yürümeyi kararlaştırdıkları İskit elçilerini gösteriye davet eder. İskitler, gelecekte ki hücumları için yeni yollar öğrenecekleri için memnundur ve gösteriye gelip, görüşmeleri sürdürürler.

Ölüm cezası, Marakanda'nın eski satrapı ve kısa süreli hükümdarlar hükümdarı Bes'in sarayı içinde yerine getirilecektir. Büyük saray, her birinin kapısı önünde saraya giden iki tarafı gür gül çalıları dolu yolu olan, daha önce Bes'in karılarının yaşadığı tek katlı binalarla çevrilidir. Avlunun ortasında altın renkli balıkların yüzdüğü dikdörtgen biçimli bir havuz bulunmaktadır.

Sarayı kuşatan binaların çatılarında ki halıların üzerine oturarak, İskender'in yakınlarından en asil olanlar yerlerini alır. Sarayın bir tarafında Persler, diğer tarafında ise, Makedon askeri komutanlar; Pek çok savaşçı da çatılara tırmanır.

Bir yerlerden aslanın boğuk öfkeli kükreyişi duyulur. Eğlence için çölde özel olarak ağla yakalanıp getirilmişti.

Asi bir müfrezenin kayalıkların tepesindeki kaleye sığındıkları, dağlara geziden dönen İskender gösteriye gelir. Savaşçılar kaleyi zapt edip onun tüm savunucularını kılıçtan geçirmiş ve talan etmişti. İskender askerlerini orada bırakıp ufak bir erkânla Doludizgin Marakanda'ya gelir.

Köleler onun vücudunu yıkar, hoş kokulu gül yağı ile ovar ve saçlarını ondüleler. Bütün bunlar gösteriyi geciktirir.

Borazanlar ve flütler Bazilyev'in gelişini müjdeler. Herkes ayağa kalkar ve yüksek sesle "Tu bihas!" (Sen yenersin!) haykırırları ile yere kapanır. Sadece dik duruşlu savaşçılar yatanların arkasında ayakta kalır ve uzun mızraklar sık bir diken gibi, akşamın kızaran gökyüzüne doğru bakar.

Gök mavisi kısa bir etek ve pembe ipek bir şalvar giyen İskender, kararlı adımlarla yürüyüp, altın tahtta hazırlanan yeri aldığı zaman, avluya açılan kapılar açılır.

Kırmızı püsküllerle süslü katırların koşulu olduğu, insan boyundan daha yüksek gıcırdayan iki tekerlekli arabaya demir bir kafes yerleştirilmiş. Kallisen'i de artık hiç kimse tanıyamaz. Çıplak olarak büzüşmüş oturmakta ve onun daha önce daima kıvrılmış olan uzun perçemleri şimdi karmakarışık bir yele halini almış.

Kafesi açarlar. Kallisen papirüs tomarını göğsüne bastırarak oradan çıkar. Tomarı kırmızı bir kurdele ile yeniden bağlar ve yere koyar.

Ona bir cübbe verirler. Güzel bir jestle onu omuzlarına atar ve kırışıklarını düzeltir, sağ kolunu serbest bırakır ve uşaklar arabayı götürünceye dek, sakın bir halde bekler.

Katırlar uzaklaşıp, onların çanları sustuğu zaman, yaklaşan yönetici-Pers Kallisen'e fısıldar:

—Bazilyev'e doğru eğil.

Kallisen tıpkı savunur gibi elini kaldırır ve sırtını döner.

İki ellerinde ki mızrak ve kalkanlarla Pers askerleri iki sıra halinde kapılara yaklaşır ve durur. Pers yönetici İskender'in karşısında yere serilip yüz üstü yatar ve sonra diz üstü durarak ve selamlayarak, kırık dökük Grekçesi ile haykırır:

—Halkların yüce efendisi ve onun eşsiz hayat arkadaşı! Muhterem misafirler şimdi, eğer kendi velinimetlerine karşı kötü düşünce beslerse en asil insanları bile neyin beklediğini görecek!..

Sonra Persler acele ile uzaklaşır.

Aslanın kükreyişi şiddetlenir, kızgın demir çubukla dağlayarak onu kızdırmaya çalışırlar. Zincirli yirmi dört köle-Etopyalı bodruma doğru giden yolda ki ufak bir karaağaç altına bekleyerek dikilmekte. Kölenin her birinde yarım mızrak uzunluğunda, keskin yanı iyice bileylenmiş uzun yaprak biçiminde mızrak bulunmakta.

—Açın! Diye bağırır, gösterinin Pers yöneticisi.

Bodrumun kapısı açılır. Köleler kaçarak uzaklaşır ve duvarın çıkıntısı arkasına sokulurlar. Yer altının karanlık dörtgeninden bir aslan büyük atlayışlarla sıçrayıp çıkar ve bilmediği gösteri ile şaşırıp donar kalır. Bodrumun karanlığından sonra güneş onun gözlerini kamaştırır. Çölün enginliğine alışkın aslan, ona anlaşılmaz gelen yapılara yan gözle korkuyla bakar, avlunun ortasında tek başına duran adam ise onun dikkatini hala çekmez, aslan havuza doğru atılır, sıçrayarak onu dolandır ve durur.

Kallisfen azametli bir tavırla cübbeyi atar ve artık batmış olan güneşe dönerek konuşur:

—İnsanın en büyük aydınlatıcısı, nurlu Feb, ışığı ve gerçeği yaratan, hakikatin ve bilgeliğin özgür arayıcısı, son sözle sana sesleniyorum.

İnsan gözleri yere doğru değil, gökyüzüne dönük olarak yaratılan yeryüzü varlıklarının bir tekidir. Sana dua ve övgüler sunmak için tapınaklar kurdu.

Ben, büyük öğretmenim Aristo gibi insanları özgürlük, adalet ve tam gerçeği her şeyden daha çok sevmeye çağırdığım yer olan, bu dünyadan artık ayrılıyorum. Tüm hayat boyunca ben evrenin sırrına nüfuz etmek ve anlamak için uğraştım.

Işığı ile cihanı aydınlatan, nurlu, her şeye kadir Feb, senin yanında olmaya çalışan, kendine tapılmasını isteyen Tiran, ben özgür filozofa ne yapabilir!

Sonsuz Feb, Ben sana son selamımı gönderebildiğim ve esir de, kafese kapatılmış da olsam, özgür öğrenci, düşünür, şair olmanın vakarını koruduğumu söyleyebildiğim için memnunum.

Benim fikirlerim, ölümsüz ruhum, idam edilen Kallisfen'den sonra da yaşayacak olan notlarımda korunacaktır.

Cesur, değerli Büyük İskender'in seferlerini ve kahramanlıklarını yazdığım notlarım bu gün sona eriyor. Ve ne ateş, ne demir, ne her şeyi yutan zaman, hatta ne de Olympos'lu Zeus'un öfkesi benim bu emeğimi yok edecek durumda olmayacak. Kaderimin sayfasını döndürecek olan an bugün geldi, fakat benim ruhum fani vücudumdan daha güçlü, daha ölümsüz ve O, irili ufaklı tiranların irade ve zorbalığının ulaşamayacağı yere, gök cisimlerinin sınırları ötesine, yükseklerle uçup gidecek. Benim şanım benden daha çok yaşayacak. İşte ben yurttan, dostlardan, evden mahrumum. Alınabilir olan her şey elimden alındı fakat yeteneklerim benimle beraber. Onlar bana hizmet edecek ve ben onlarla yaşayacağım. Bazilyev'in iktidarı burada sona eriyor. Varsın merhametsiz bir kılıç ya da çölün vahşi hayvanı günlerime son versin, şanım benden daha çok yaşayacak...

Kallisfen daha fazla konuşamaz. Filozof'un sözlerine sinirlenen İskender,

gösterinin Pers-yöneticisine öfkeyle bakar. O, yukarıdan avluda ki siyah kölelere bağırır. Onlardan biri mızrağı, aslana isabetle fırlatır ve onun arka ayağını yaralar. Aslan sık yele ile kaplı kocaman kafasını öfkeyle sallar ve sıçrar.

Aslan ikinci sıçraması ile Kallisfen'in üzerine atılır. Kocaman hayvanın ağırlığı ile devrilen Filozof düşer. Aslan, aydın başını korkunç ağız ile sıkıttığı düşünürü pençeleri ile parçalar ve böğürerek et parçasını yutar.

İskender ayağa kalkar, Yüzü asıktır. Kaşlar çatık. Gefestion'a söyler:

—El yazmaları muhafaza edilsin. Ne yazdığına dikkatle bakılsın.

—Ben okudum. O senin seferlerini tasvir ediyor.

—Beni mahkûm mu etmiş?

—Hayır, O seni övmüş.

İskender bir an düşünür.

—Bağışlamak, tanrıların imtiyazıdır. Kallisfen'in ölümü düşmanlarım için yeterli bir korkudur, gelecek kuşaklar ise Kallisfen'in el yazmalarının muhafaza edilmesini, İskender'in emrettiğini bilsin. Kallisfen diğer akılsız komplocular gibi olmayan, olağanüstü bir insandı. Ölümsüzlük onun hakkı... El yazmasını kendin muhafaza et ve çoğaltmalarını söyle.

Pers-yönetici yaklaşır ve diz çöker:

—En aziz kişi! Sen şimdi bu Etopyalıların aslanı öldürüşlerini göreceksin!..

İskender, hoşnutsuz halde dikilmeye devam eder.

—Öldürsünler! Aslan da büyük bir düşünürü öldürdüğü için ölümü hak etti.

Pers, Etopyalılara emreder:

—Bitirin işini!

Etopyalılar dar uzun kalkanların gerisine saklanarak, dört yandan yaklaşır. Aslan kükrer, kuyruğu ile yeri döver, Kallisfen'in vücudunu tırmalamaya devam eder. Etopyalılar mızrakları aynı anda fırlatır. Parıldayan keskin sivri uçlar vahşi hayvanın vücuduna saplanır. Aslan yerinden sıçrar ve düşer, yeniden sıçramaya yeltenir fakat kuyruk sokumu kemiği kırıktır. O kükrer ve gövdesini sürüyerek ön pençeleri üzerinde sürünür.

Etopyalılar biraz daha yaklaşır ve diğer mızraklarla çöl hükümdarının işini bitirirler.

Tören sona erer. İskender yavaşça uzaklaşır. Roksana kıymetli takıları ile göze batarak onun peşinden gider. O gülümsemekte, gözleri törensel olarak ışıdamaktadır. Kalabalık, hükümdarlar hükümdarına sadakat ifade ederek yüz üstü kapanır.

Gefestion söylenir:

—Evet, her şeye Hâkim Zeus öfkesini devamlı unuttur, şimşek ve yıldırımlarını fırlatıp atar ve açık gökyüzünün pırıl pırıl olmasına izin verir.

Bin yıl geçer. Asya'nın uçsuz bucaksız ovalarında göçebe, eskiden olduğu gibi, tüylü atlar ya da deve üzerinde düzgün tırıs la gitmekte. Yolunu o, uzak tepeler üzerinde dans eden, gümüşü yıldızlara doğru yöneltmekte.

Onun vahşi türküsü gizemli makamlarında, sonu gelmemiş hikâyeyi, ara verilen rüyayı, kanla karışık gözyaşını ve Asya'nın serpilmeye başlayan mucizevi

İKİNCİ KİTAP

SPARTAKUS

BİRİNCİ KISIM

AKDENİZDEKİ FIRTINA

Üç gün kudurur fırtına. Denizin yeşilimsi dalgaları denizin birbiri ardına coşar, hızla atılır, beyaz köpüklü tepeleri kıvrılır ve korkunç bir gümbürtü ile boşanırlar. Kuduran rüzgârın öfkesine sanki hiçbir şey karşı koyamayacak gibidir. Limana sığınmayı başarmış gemiler sahile çekilir ya da çift halatla rıhtıma bağlanır. Fakat kızgın dalgalar yuvarlanarak buraya dek ulaştığında düzgün direkler geniş geniş sallanır ve yerlerinden oynar, geminin tahtaları ise sanki dağılıp çökmeye hazırlanıyor gibi gıcırda ve çatırda.

Çakıl taşları serpili sahilde taşlardan örülü dalgakıranın kıyısında kadınlar kamçı gibi yağın yağmura aldırmadan şaşkın şaşkın koşuşmakta. Onlar feryat ederek ellerini gökyüzüne doğru kaldırmakta ve kocaları ve babalarının balık avlamaya çıktıkları kayıkları silip süpürerek, kendilerine bu belayı gönderen tanrılara lanet etmekte. Onlar azgın dalgalar arasında tanıdık yamalı yelkenler görmeye çalışarak dikkatle sisli uzaklara bakıyor.

Akşama doğru güneşin bordo renkli ışığı bulut kümelerini yarar ve yalnız kırmızı renkli bir yelkeni aydınlatır. Yanları dik ufak bir gemi, kâh suyun üzerinde kanatlanmakta, kâh burnunu fokurdayan uçuruma çevirip gömülmekte. Fakat kısa bir süre sonra tekrar yukarı doğru atılan gemi, dört köşeli yelkenini yan yatırıp hızla ileriye fırlar. Ayaklar altındaki güvertenin çöktüğü, duvar gibi yüksek dalgaların etrafta kudurduğu ve köpürdüğü böylesi bir fırtınada ancak çok tecrübeli ve cesur denizciler gemiyi yönetebilir.

Nihayet gemi, dalgakıranı dolanıp sakın limanı kayarak geçer. On bir çift uzun kürekle dalgalara dayanan gemi, yelkeni indirip dizili ticari gemilerin yanından ihtiyatlıca süzülerek geçer. Islak sakalı çıplak bahadır göğsüne yapışmış, geniş omuzlu ve bodur sahibi geminin kış tarafında dikilmekte. O, kâh dümenci küreklerine bütün vücutları ile abanmış olan dev yapılı iki siyah deriliye, kâh oturdukları sıraya zincirle kösteklenmiş yirmi iki kürekçiye dönerek boğuk bir sesle bağırır. Gemi çevik bir dönüş yapar ve iki bronz çapayı atıp limanın ortasında durur.

Limandaki kalabalık gemi sahibinin kıyıya gelmesini ve yolda hangi gemilerle karşılaştığını anlatmasını bekler. Çılgık ve haykırışlar yayılır, fakat

sakallı denizci cevap vermeden sadece eli ile yukarı ve aşağı doğru kesin bir jest yapar ve bu jestten karşılaştığı bütün gemilerin battığını anlamak mümkündür. Bir denizci geminin ambarına iner ve kış taraftaki küçük pencereyi ufak bir alev aydınlatır.

* * *

Fırtına geceleyin devam eder. Liman bekçileri gözden kaybolur: karanlığın ortasında limana hangi gemi gelebilir ki!

Ama gene de limanın ortasında iki çapa üzerinde duran tuhaf gemiye doğru, birkaç kayık, suyu yarararak yaklaşır. Bazı gölgeler güverteye tırmanır. Güverteden kayıklara insanları ve yükleri indirirler. Kesik kesik emirler, bağırımlar, küfür ve boğuk inlemeler iştilir.

Sabaha karşı fırtına tamamen dinmeye başlar. Çarşaf gibi deniz gümüş rengi dalgacıklarla parıldar. Koyu esmer yüzeyi, sanki şiddetli bir mücadeleden sonra yorulmuş olan devasa bir göğüsün soluk alıp verşi gibi kâh azcık kabarmakta kâh içine çekilmekte.

Hafif hafif kıyıya vuran dalgalar; gemi omurgası enkazı, şurada burada sürünen kutular, balıkçı ağı parçaları ve portakal sarısı rengindeki nar kabukları üzerinden aşarak yuvarlanmakta.

Güneş ise, hızla uzaklaşan fırtınanın peşinden, doğuya doğru yavaşça yüzen bulut kümeleri arasındaki uzun yarıktan kurnazca göz süzerek bakmakta.

Furiy limanı başkanı, sabahleyin erkenden, kendisine şüpheli görünen gemiyi özenle araştırmaları için gümrük denetçilerini gönderir. “Sahibinin suratı fazlasıyla eşkıyaların ki gibi!” Deyip kendisi de evinin düz damına çıkar.

Fakat limandaki gemiyi göremez. Ona, adı “Fırtınanın Oğlu” olan, kırmızı yelkenli geminin açık denize doğru kürek çekerek, uzaklaşıp karanlıkta, sisin içinde kaybolduğunu haber verirler.

KÖLE TACİRLERİ

Aynı gün Furiy kentinin ana meydanında, büyük bir meraklı kalabalığı toplanır. Tahta döşemeli sahanlıkta onlarca köle satış için sergilenir. Düzgün yapılı, güçlü Trakyalılar, gür kıvrıkcık saçlı, solgun Suriyeliler, omuzları yukarı kalkık ince yapılı bronz renkli Mısırlılar ve bilinmeyen başka uluslardan köleler, ellerini göğüslerinde çaprazlayıp saflar halinde dikilmekte. Bedenleri neredeyse çıplak olan köleler, çiçek çelenkleriyle süslenmişlerdi. Kalçalarına kırmızı kuşaklar bağlanmış, ayakları beyaz tebeşirle boyanmıştı. Ayakta durdukları yerde her birinin boynunda kölenin adı ve yaşının yazılı olduğu ufak bir tahta levha asılıydı.

Pazara gelmiş bağ ve bahçecilikle uğraşan Furiy tüccarları, kölelerin fiyatlarını öğrenerek, hangi zanaatları bildiklerini sormaktadır. Herkes, tecrübeli

ustaları daha ucuza satın almayı istemekte; çizmeci, fıçıcı, bakırcı ya da çömlekçi gibi köle-ustaların ancak birkaçı iyi yaşayacak ve sahipleri tüm aile ile birlikte doyurabilecektir.

Bu nedenle her kölenin omurgalarını da, omuzlarını da, ayaklarını da elleri ile yokluyor; onları eğmeye ve kollarını bükmeye zorluyorlar; köleler umursamazca ve uysalca ağızlarını açıyor, susuzluktan kurumuş dillerini dışarı uzatıyorlar.

—Kötü bir köle satın almak, tıpkı topal bir at satın almak gibidir! Diye konuşmakta kuşkulu müşteriler.

Kölelerin arasında aşınmış bir halı parçası üzerinde, diğerlerinden ayrı oturan üç kişi; bir erkek, bir kız, bir de erkek çocuk ayırt edilmekte.

Erkek, uzun saçlı ve kıvrak sakallı zayıf bir Grek. Omuzları üzerine leylak rengine eski bir cübbe atmış ve elinde yazıyla dolu birkaç papirüs tomarı tutmaktadır. Kaybolan özgürlüklerine yanan ve endişe ile yeni sahiplerini bekleyen kölelerde genellikle var olan somurtkanlık ve bezginlik göstermemekte. Tam tersine, Grek'in yüzü özgür vatandaş gururunu ve güler yüzlü yaşam sevincini muhafaza etmektedir. Sorulara istekle ve gülümseyerek cevap verir, Latin ve Grek dilinde verdiği olağandışı cevaplardan hayrete düşen pek çok meraklı da onun önünde toplanır. Kare biçimli sakalı parlatılmış, kenarında alacalı şerit dikili, uzun kırmızı elbise giyen ve galiba Küçük Asyalı bir yabancı olan üç kölenin sahibi heceleri uzata uzata bağırır:

—Mükemmel köleleri ucuza satın alın! Fırsatı kaçırmayın!

—Ne yapmasını bilirsın sen? Diye sorar kibirli erguvan rengi cübbeye bürünmüş bir şişko.

—Ben taştan Apollon heykeli yapabilirim. Diyerek yanıtlar Grek.

—Yani sen büyücü müsün? Yoksa övünen bir akılsız mı? Acaba her şeye kadir ve çok güzel tanrıyı taştan yapmak mümkün mü?

—Satın al beni, ben de onu nasıl yaptığımı sana göstereyim.

—Muhtemelen sen heykeltıraşsın ve mermerden tanrı Apollon'un tasvirini yontuyorsun.

Köle sahibi söze karışır ve “malı” övmeye başlar:

—Bu köle bilge bir öğretmen, tatlı sesli bir filozoftur. O, olağandışı ustalıkla saf çocuk aklına dürüst kuralları ve kutsal bilgileri katmasını biliyor. Bütün eğitimi ilahi Helen dilinde uygular... Muhterem vatandaşlar, ender bulunan öğretmeni satın almakta acele edin! Kaçırmayın!

“En bilge öğretmene” neyi, nasıl öğrettiği sorulur. Köle, şairlerin akıcı sözleri ile yanıtlar.

—Biz hepimiz çıplak doğarız, köle de, iktidar sahibi asil de.

Değer katmaz bize ne zenginlik, ne de doğuştan asilzadelik;

Sadece ve yalnızca bilim bedeni de, ruhu da geliştirir.

Yapabilirim bir budalayı ben Mars'a¹ denk kahraman...

1 Mars: Eski Romalılarda savaş tanrısı.

—Hangi bilimleri öğretiyorsun? Diye sorarlar kalabalığın içinden

—Okula başlarım ben dilden, ahlak kuralları ve fen bilimi ile.

Uğraşırım, jimnastikle de çocuğun bedenini geliştirmeye.

Öğretirim büyüklere matematikle, bilge felsefeyi.

Gururla taşıyacak benim öğrencim “insan” adını.

Dinleyenler birbirlerine bakar ve böyle bilgin köle ne kadara diye sorarlar?

—İki bin sesteritsiy.¹ Doğrusu bedavaya satıyorum, bilgeliği Sokrat, bilgisi ise Aristo değerindeki filozofu... Ve işte satılık biri daha, olağanüstü rakkas Trakyalı Amika². O çeşitli halkların oyunlarını oynar, bir periden daha hafif uçar, iki flütü aynı anda çalar, şakı söyler ve çocuklara korkulu masallar anlatır. O bunlardan başka, kumaş dokumayı, elbiseler dikmeyi, çörek pişirmeyi de bilir. Onun için topu topuna üç bin sesteritiy. Onun oyunlarını meydanlarda kim gösterirse bir yıl içinde bu fiyatın on mislini kazanacaktır!

“Periden daha hafif olan”, burnunda gümüş küpe takılı, esmer renkli, güneş yanığı tenli rakkas bağdaş kurmuş oturmakta, kin ve korku dolu bakışlarını bir sahibine, bir kalabalığa doğru fırlatmakta.

—Şu Trakyalı çocuğa da bakın diyerek devam eder sahip. Acaba siz herhangi bir zamanda bunun gibisini gördünüz mü? Güç ve cesaret bakımından çok yakında en ünlü gladyatöre³ denk olacaktır.

Sırtında uzun beyaz toga⁴ olan bir şişko çocuğa bakmak ister. Vahşi bir hayvanı andıran, bronz renkli çocuk uzun perçemlerini silkeleyerek, kendine yaklaşan müşterilere yan gözle bakarak oturmakta. Şişko kulağından tutup ta onun ağzına bakmaya yeltendiği zaman, çocuk yan tarafa sıçrar, müşteri ise elini silkeleyerek avazı çıktığı kadar bağırır:

—Köpek! Yılan yavrusu! Parmağımı ısırdı!

—Kuduz bir çocuk o! Diyerek çevreleyen seyirciler gülüşür. “Böylesi bir vahşiyi kim satın alır?”

“Özellikle de böylesini satın alırlar.” Diyerek itiraz eder köle sahibi:

—Yoksa siz, evi beklemesi için azgın bir köpek yavrusu satın almıyor musunuz? Aynı şekilde Getler’in dağ kabilelerinden olan bu Trakyalı Çocuktan da mükemmel bir bekçi olur. İnatçı köleyi ise, üç kuyruklu kayış kamçı uslandırır. Büyüdüğünde ise, onu, sirkte, en çevik ve cesur gladyatör olarak göstermek mümkün olacaktır.

—Fiyatı ne bu çocuğun?

—Bu Geta ufaklığını bin sesteritiye veririm, kayış kamçıyı da hediye olarak.

—Ha-ha-ha diye gülüşürler kalabalıkta. “Bu kadar parayı ancak Kras gibi

1 Sesteritsiy: Küçük gümüş Roma mangırı.

2 Amika: tuhaf bir isim; Latince de bu kelime “kız arkadaşı” anlamındadır.

3 Gladyatör: Eski Roma’da sirk arenaslarında diğer dövüşçülerle veya vahşi hayvanlarla dövüşen, silahlı dövüşçü.

4 Toga: Eski Romalıların cübbe gibi büründükleri, geniş kuşak halindeki kumaştan elbise.

zengin birisi ödeyebilir!”

—Kras mı? Mübarek Mark Litsiy Kras’ın yüksek adını anan kim? Diyerek tısılar ince bir kadın sesi.

Herkes etrafına bakınır, yakınlarda hiçbir kadın yoktur, fakat kölelerin önünde tuhaf bir adam belirir. Yüzü, sarı limon renginde ve buruşuk, şakaklarıysa sarkmış bir ihtiyar kadının ki gibidir. Kollarında pahalı altın bilezikler ışıltıdamakta. Onun sırtında yeşil ve koyu kırmızı çiçeklerle dokunmuş safran rengi Pers elbisesi bulunmakta. Onun önünde mızrakla kalabalığa kabaca baskı yaparak iriyarı bir savaşçı yürümekte. Bir elinde beyaz yün togoyu, diğerinde demir köstek takılı tahta kutuyu tutan yarı çıplak bir köle de arkasından izlemekte.

“Yoksa Kras hakkında konuşan olmadı mı?” Diye soran meçhul devam eder.

—Elbette, her şeye kadir zengin adam Kras, iyi, gayretli köleleri, onların fiyatının kaçta olduğunu hiç düşünmeden satın alırdı. Ben bu üç köleyi de, ayrıca tarlalarda çalışmaya yarayan, atın yerine konulabilecek kadar sağlam, en kalitelisinden yüz kişi daha satın alacağım, fakat elbette böylesine pahalı fiyata değil. Bizim yenilmez komutanlarımızın şimdi, pazarda domuz ve koyundan daha ucuza satılan, esir kalabalıklarını sürekli olarak getirdiği biliniyor.

Satıcı koşarak yaklaşır ve zengin müşterinin gözlerinin içine bakarak, yeminlerle ellerini göğsüne bastırarak, fiyatı sürekli indirerek bağlamaya çalışır. Pazarlık uzun sürer. Nihayet anlaşılır. Etopyalı kutudan sayarak, iki avuç altın ve gümüş mangır çıkarır ve onları sahanlıkta serili cübbeye fırlatır. Müşteri diğer kölelerin arasında Grek filozof-öğretmen, rakkas ve ısırın çocuğun da boynundan bağlı olduğu, kamış ipin ucunu eline alır.

Sonra onları, yol boyunda isli demircilerin sıralandığı, şehir dışına götürürler. Burada köleleri birkaç kişilik gruplar halinde zincirlerler. Muhafızlar ve sürücülerle çevrili olan, köleler yanık türkülerle kuzeye doğru yönelir. Onların önlerinde İtalya’nın başkenti Roma’ya giden uzun bir yol vardır.

Kadınısı ince sesli adamı dört köle tahtırevanda taşır. Bu Roma’daki patriçilerin en zengin haznedarı ve toprak sahibi Kras’ın güvendiği kişidir.

Yol çok geçmeden dağlara doğru çekilir, gemilerdeki kürekçilerin, kölelerin, eski zaman türkülerini kayalıklarda yankılanmaya başlar.

“Bekleme bizi babam, anam,
Size oğlu görmek yok artık
Küreği çekmek, bir daha çekmek,
Omuzları zorla geriye atmak!..
Coşar yeşil dalga,
Bizim taraf uzar gider,
Küreği çekmek, bir daha çekmek,
Omuzları zorla geriye atmak!..”

BÜYÜK YOLDA

Kervan, sürücülerin sıkıştırmasına rağmen yavaş yavaş yol alır. Hasta ya da yaraları iyice kabuk bağlamamış olan köleler hızlı yürüyemez ve diğerlerini de geciktirir. Onlar artık, satış günü pazarda oldukları gibi çıplak değildir. Kimi esir düşerken sırtında olan, kendi eski zarif elbisesi içinde, kimi de büründüğü çeşitli paçavralar içinde olduğundan kalabalık fazlasıyla alacalı bulacalıdır. Buradakiler çeşitli halk ve kabilelerden kişilerdir, fakat hepsinde köleliğin ortak işareti olan; Zincirler ve yarısı traşlı başlar var.

Kölelerden garip giyimli büyük bir grup, özellikle dikkatlerini çeker. At derisinden topuklarına dek uzayan pantolonları, bellerine kadar inen kaba keten kumaştan kısa gömlekleri, başlarında tilki kürkünden yapılmış, arkasından tüylü kuyruk sarkan şapkalarıyla.

Karşılaştıkları köy sakinleri köleleri birbirlerine göstererek: “Bakın, bakın şunlar Trakyalı!” Diye bağırır.

—Bu Trakyalılarla bizim ordu birkaç yıldır savaşıyor. Trakyalılar dağlarda yaşamakta ve hiç kimseye boyun eğmek istemiyor. Dünyada her şeyden çok özgürlüğü seviyor ve savaşta asla geri çekilmiyorlar.

Herkes, hüznü türkü ve ayaklardaki zincir şingirtıları eşliğinde ölçülü adımlarla yürüyen geniş omuzlu Trakyalılara korku ve meraklı bakışlarla süzer. Günün sonuna doğru herkesin tozdan aynı gri renge büründüğü o kalabalığın içinde ufak Geta gözden yiter. Geta, Trakyalı kız Amika’nın entarisinden tutarak yürür. Alay ederek onu kışkırtanlara karşı kolayca öfkeye kapılan çocuğu Amika korur.

Kervan, akşamları karşılaştıkları kent meydanlarında ya da köy çitlerinin dışında durur. Bütün köleleri mümkün olduğu kadar birbirlerinin yakınına toplar, çevrelerinde ateş yakarlar ve kölelerden hiçbirini kaçmasın diye de, gece boyunca nöbetçiler bekler.

Yolun yarısında kervan, pek çok kölenin sahibi Kras’a ait malikâne de mola verir.

Orada tepelikte, güzel heykellerle süslü ve nadir meyve ağaçları ile çevrili lüks mermer bir villa serpilmiştir.

Muhafızlar kölelerin büyük bir kısmını gruplara ayırır ve her birine bildirirler:

—Siz kürekçisiniz, siz çapacısınız, sen ise sabancı, sen kuyu çıkırıkçısı, sen tırmıkçı, sen de arabacı...

En kuvvetliler olarak Trakyalılara el değirmencisi ve taş parçalayan kazmacı olacakları bildirilip çeşitli yönlerle: kimi değirmen taşlarını döndürmeye, kimi de sonra zenginler için güzel yıllalar yapımında ve heykeller oymada kullanılacak olan mermer kütlelerini çıkarmak için taşocağında mermer kütleleri çıkarmaya gönderilir.

Trakyalılar vedalaşma anlamında el avuçlarını yukarı kaldırarak hüznü birbirlerinden ayırır. Onlar kısa bir süre sonra yeniden buluşacaklarını akıllarından geçirmez.

ÖLÜM MAHKÜMLARI

Kölelerin diğer kısmı kuzeye doğru yürümeye devam ederek birkaç gün sonra yolları sabahın erken saatlerinde büyük ve zengin Kapiy kentinin kapılarına varır. Geta, Amika ve Grek filozof bu gruptadır. Kervanı bütün gece boyunca molasız ve yemeksiz sürdükleri için, kentin kapılarına ulaştıklarında herkes mecalsiz olarak yere yığılır.

Kentin kapıları henüz kapalıdır. Onların önünde sebze, tavuk, koyun peyniri ve diğer ürünlerini pazarda satmak için, eşek ve katırlarda getiren köylüler de toplanmıştı.

—Az sonra kapılar açılır mı? Bekçi daha uzun süre mi uyur? Diyerek bağırsır köylüler ve demir kaplamalı ağır kapıyı asalarla döver.

Duvar da kapının yanında karanlık bir delik vardır. Onun içinde uzun yıllardır zincire vurulu bir köle-bekçi yaşamaktadır.

“Orada kapıyı çalan kim?” Diyerek bağırırmaya başlar bekçi:

—Tanrı Apollon’un rahipleri henüz uyuyor, güneşin doğumunu haber veren bronz kalkınlar henüz çalınmadı. Kapıya vurmaya kesin, uykuma mani olmayın. Benim biricik sevincim uykudur, onu da elimden almayın. Rüyamda ben uzaklardaki memleketimi görürüm...

Hoşnutsuz köylüler kapıyı dövmeye devam ettiklerinden gürültü artar ve delikten dört ayak üzerinde acayip bir yaratık sürünerek çıkar. Bu bekçidir. Uzun karmakarışık saçları yüzünü örterek yere dek sarkmakta. Vahşi havyan kürkü parçaları, vücudunda aslı gibi durmakta. Uzun bir zincir, belini kuşatan geniş demir halkadan duvardaki halkaya kadar uzamakta. Dört ayak üzerinde sıçrayarak köle, kapıyı çalanın üzerine atılır. O ise koşarak kaçır, bekçi de anlaşılmayan bir dilde kelimeleri sıralayarak küfretmeye başlar. Diğer köylüler kahkaha atarak bağırsır:

—Yakala onu Serberus¹, parala onu!

Bekçi dört ayak üzerinde durmaya devam ederek yanıtlar:

—Yapamam, zincir bırakmıyor, ayaklarım kırık olmasaydı, o berduşu gene de yakalardım.

—Peki, ayaklarını niye kırdılar?

—Ne için olacak? Kendi memleketime kaçmak istediğim için.

—Burada uzun süredir mi bekçilik yapıyorsun?

—Otuz yıldır, belki de daha çok. Ben gençtim, bıyıklarım yeni terlemişti, şimdi ise ben tamamen ağardım. Fakat ben ellerimin üzerinde sürünerek de olsa, öz köyüme kaçarım, burada, bu tiranlarla birlikte kalmam! Der ve kemikli yumruğu ile kentte yana dönerek tehdit eder.

Köylüler arasında aniden bir kargaşa meydana gelir, yüklü eşekler ürker, tavuklar gıt gıdaklar, herkes çığlıklarla bir yana kaçır:

—Ölüm mahkûmları! Kaçın ölüm mahkûmları geliyor!

Yolda toz bulutu içinde bir kalabalık yaklaşır. Silah şangırtıları duyulur, doğan

1 Serberus: Eski Greklerin ve Romalıların inançlarına göre Ölüler hükümdarlığı—Aid'den çıkış kapısını bekleyen üç kafalı korkunç bir köpek.

güneşin ışınlarında mızrakların keskin sivri uçları ve parlatılmış zırh plakaları alev alev yanar.

Düzgün yapılı, güçlü kuvvetli insanlar dörderli sıralar halinde, askerler tarafından kuşatılmıştı. Kırmızı ya da safran rengi kısa kadın ceketleri içinde, zincire vurulmuşlar ama gene de, onlar yaklaşırken kenarlara çekilen kişilere cesurca bakarak dinç bir şekilde yürüyorlardı.

—Bunlar kim böyle?

—Ölüme mahkûm gladyatörler. Onların hepsini sirkte seyircilere gösterecekler; Gladyatörler orada, aslan, ayı, azgın boğa gibi vahşi hayvanlarla çarpışacak. Her iki taraftan biri diğerini öldürünceye dek keskin kılıçlarla dövüşecek.

Amika, gladyatörleri görünce, onlara bakarak yerinden sıçrar:

—Dikkatli bak Geta, ben onların arasındaki bizim Trakyalıları tanırım! Önde giden yakışıklı, genci tanıyor musun? Göğsünde atı yakalayan pars resmi var. Bu işareti bizim gururlu kabilemizin delikanlıları taşır. Şu güneş yanığı yüzü görüyor musun? Bak, O yakında öleceğine aldırmandan gülümsemekte... Galiba, Bu yiğitlerin, en yiğidi! Üç yıl önce Romalı köpekler bizim pek çok babayığidimizi esir olarak ele geçirmişti.

Amika'nın gösterdiği yakışıklı gladyatör, hızla saftan ayrılır ve yaşlı bir köylünün peşinden koştuğu, ürkmüş eşeğin kulaklarına yapışır.

—Lütfen buyur al, ne istiyorsan onu ye! Diye konuşur ihtiyar. “Sen uzun süre yaşamayacak gibisin.”

Gladyatör sepetten iki elma ve küçük bir somun alır, samimi bir gülümseme ile zinciri şingirdatıp ihtiyarın omzuna vurur:

—Hangimizin yazgısında daha uzun yaşamak olduğunu kim bilebilir?

Kapılar hala kapalı olduğundan, gladyatörler durur ve kendilerini yol yakınında yerlere bırakırlar.

Amika kendine yol açarak, gladyatör—Trakyalıya doğru geçmeye çalışır, fakat kölelerin muhafızı onun omzundan kabaca tutup, yere fırlatarak kırbaçla vurur. Arkadaşını dövdüklerini gören Geta, muhafızın sırtına bir kedi gibi sıçrayarak dişlerini onun boynuna geçirir.

—Bakın, tıpkı bir kurt yavrusu gibi! Diye bağırşırlar etraftan. “Kavak gibi uzun adam onu silkeleyip atamıyor. Aşk olsun doğrusu!

Trakyalı-gladyatör muhafızın yere fırlattığı çocuk ile kavgasını ve onu boğmaya çalıştığını fark eder. Ölüm mahkûmu, bekçileri bir anda iteleyip muhafızın üzerine atılır ve belinde asılı olan kılıcı kapar. Herkes bir yana kaçışır, muhafız ise yüzünü elleri ile kapatıp, ölümü bekleyerek yere düşer.

Trakyalı yarı boğulmuş çocuğu kaldırır ve Amika'ya:

—Peşimden gelin! Sen, galiba bizim kabiledensin.

Rengi sararan fakat gururlu ve çarpışmaya hazır olarak O kendi yoldaşları-gladyatörler yanına geri döner. Etraftaki herkes ne olacağını bekleyerek sessizliğe gömülür. Askerler mızrakları çaprazlayarak gladyatöre doğru yaklaşır. Trakyalı, kılıcı muhafızın hala yatmakta olduğu yere doğru fırlatır. Kılıç havada bir an ışıldar

ve sivri ucu onun kafası yanında yere saplanır. Gladyatörlerin sahibi çarpışmanın olduğu yere koşarak gelir. Yaşlı kadınlara özgü yüzü ile şişko haznedar Kras da tahtirevandandan sıçrayıp gelir ve korku ile muhafızlarının arkasına saklanarak gladyatörlere doğru yaklaşır.

—Ünlü Mark Litsiniy Kras'ın kölelerine dokunmaya cüret eden kim? Siz hepiniz, hepiniz buna cevap verecek!

“Kocakarı suratlı cıvılda!” Diye bağırır gladyatörler:

—Üstüne vazife olmayan işe kârışma, aksi halde gladyatör oyununu hemen şimdi, burada düzenleriz ve seni de, senin alçak yardımcılarını da öldürürüz!

Aniden ileri atılıp, şaşkına dönen haznedarı yakalar ve sürükleyerek kendi saflarına getirirler.

Gladyatör-Trakyalı Amika ve Geta'yı göstererek konuşur:

—Şu andan itibaren bu benim kız kardeşim, bu da erkek kardeşim! Eğer onları elimden almaya kalkışırsan seni sukabağı gibi ikiye ayırım!

Lanista¹, yere doğru eğilerek, korkudan titreyen haznedar Kras'a yaklaşır ve acele acele ona açıklamaya başlar:

—Bu bizim en iyi gladyatörümüz; bu güne dek hiçbir savaşçı onu arenada yenemedi. Onun gösteri yapacağını ilan ettiğim zaman, sirk daima dolup taşmakta. Bu kızla çocuğun senin için ne önemi var? Sat onları bana. Ben iyi para veririm.

Ölüm mahkûmlarının kendini parçalama korkusu içinde kekeleyen haznedar, satmaya derhal razı olur. Lanista ona mangır dolu keseyi verir.

—Yarısı bizim! Diye bağırır ölüm mahkûmları.

Titreyen elleri ile tuttuğu kesenin yarısını haznedar, gladyatörlerin önüne döker ve uzun elbisesini tutarak aceleyle tahtirevana doğru yönelir.

—Adım Spartakus! Der Trakyalı Amika'ya.

Tanrı Apollon'un rahiplerinin dövdüğü, yüksek duvar üzerindeki bronz kalkanlar çınlamaya, topal bekçi de kapılara doğru sürünmeye başlar. Belinde asılı olan büyük paslı anahtarla kapıyı açar ve tüm kalabalık birbirini sıkıştırarak kent içine hareket eder.

GLADYATÖRLERİN OKULUNDA

Bahar gelir. Çiçek açan akasyalar sanki kar serpilmiş gibidir. Gladyatörlerin Kapun Okulu kapısının, yamalı, sararmış cübbeye bürünmüş olan bekçisi duvardaki deliğe sokulmuş durmakta. Sadece bekçinin solgun üç kırmızı tüy takılı, örselenmiş, bronz miğferi ve pürüzlü parmakları ile sıkıca tuttuğu mızrağı görünmektedir.

Genç esmer bir kadın, akasyanın beyaz çiçekyapraklarının serptiği su birikintisini dolanarak kapılara yaklaşır. Kırmızı elbisesi ve burnuna takılı gümüş küpe “barbar” doğu kabilelerinden bir köle olduğuna işaret etmektedir. Bekçinin

¹ Lanista: Gladyatörler, onlara sirkte gösteri yaptıran şahsın mülkiyeti altında bulunuyordu. Aynı zamanda öğretmen ve yöneten olan, bu tip sahiplere genellikle “eskirim öğretmeni” anlamına gelen “lanista” adı veriliyordu.

horlayışını dinleyerek, yanında durur ve kararsız bir şekilde duvara yaslanır.

Az sonra siyah gözlü bir çocuğun kıvrıcık saçlı başı görünür. O etrafına bakınır ve kadını fark edince ona doğru sessizce süzülür:

—Amika, ben birkaç kez çıkmış ve böyle yağmurlu bir havada gelmezsin diye düşünmüştüm.

—Sağ ol, sevgili Geta. Mükâfat olarak şu bir avuç cevizi al. Bu ekmeği de Spartakus'a ver. Yalnız dikkat et, sadece onun eline ver, başka hiç kimseye verme! Burada birde, soğanla haşlanmış koyun kafası var. Spartakus'a sirkteki gösterinin sekiz gün sonra gerçekleştirileceğini ve çok acele etmesi gerektiğini söyle. Kentin her yerinde: “Yenilmez gladyatör-Trakyalı Spartaküs'ün, yenilmez gladyatör-Galli Kriks'le dövüşecek!” Diye ilan edildi.

—Ben ona hepsini söylerim, Amika.

—Sirkte çarpışma olduğu her sefer, onu tekrar görüp görmeyeceğimi bilemeyerek korkudan ölüyorum. Unutma: ekmeği doğrudan onun eline ver!

Şiddetli bir gök gürültüsü bekçiyi uyandırır, O yerinden sıçrar ve bir yana kayan miğferini düzeltip, gözlerini Amika'ya diker.

—Sen gene mi geldin? Diyerek boğuk bir sesle bağırmaya başlar. “Şimdi hiç kimse ile ilgili hiçbir habere izin verilmiyor. Onu sirk arenasında görürsün!”

Geta, yiyecek çıkımını cübbesi altına sokup, gerisin geri kapıdan süzülerek geçer.

O, geniş dörtgen avluyu da koşarak geçer. Onun kenarlarındaki kapıları açık kirli barakalarda çeşitli kabilelerden gladyatörler küme küme toplanmışlar. Sağlam uygun elbiseler içinde Galler, alacalı şalvarlar giyen İskitler, küçük beyaz böcekkabuklarından gerdanlıkları olan siyah derili Nubililer, alacalı cübbeler giymiş solgun renkli Suriyeliler. Bunların hepsi, Roma ordusuna karşı memleketlerini savunmaktan başka hiçbir suçları olmayan savaş esiridir.

Geta, Trakyalıların bulunduğu barakadan yana yürür. İriyarı tenleri güneş yanığı, kıvrıcık saçları iki örgü halinde örülmüş Trakyalılar eski püskü şilteler üzerinde oturmakta: Kimi bakır iğnelerle elbisesini tamir etmekte, diğerleri zar atmakta, birkaçı da dizlerini kucaklamış, sallanarak koro halinde hüznü bir türküyü uzata uzata söylemekte.

Trakyalıların hepsinin göğsünde, omuzlarında ve sırtında mavi boya ile işlenmiş yıldız, kartal ya da vahşi bir hayvan tasviri dövmeler görünmekte. Bu resimlerle onlar diğer kabile gladyatörlerinden ayırt olmakta.

Spartak'ı burada bulamayan çocuk diğer yana yönelir, fakat yolda tanıdık bir isim duyunca gayri ihtiyari durur.

Geta, pek çok gladyatörün dilinden anlamaktadır. Onu çevik bir gladyatör olarak eğitmek isteyen sahibinin okulunda iki yıldır yaşamakta. O, Galca da, Nubidce¹ de ve hatta siyah derili Nubiylilerin dilinde de biraz konuşabilmekte.

—Spartaküs'ü öldürmek gerek! Diye konuşurlar Gallerin bir grubunda.

—O, bizim en güçlü ve en çeviğimiz, biz onunla baş edemeyiz. Onu kıskırtmak ve kalabalık halde çullanmak ve kamçı ile boğmak gerek!

1 Nubidler: O zamanlar bu gün ki Cezayir'in topraklarında yaşayan, Kuzey Afrika'nın yerli kabileleri.

—Bugün yapalım bunu...

Duyduklarından korkan Geta, her şeyi Spartaküs'e anlatmak için koşmaya devam eder. Çocuk onu sevmektedir. Spartaküs, onunla ekmeğini de, soğanını da, üzümünü de paylaşmış ve onu gücendirmek isteyenlere karşı savunmuştu. Çocuğun göğsündeki şahlanmış at resmini defalarca göstererek, Spartakus, ona: “Bu bizim Trakya atı ve sen, Getlerin cesur kabilesinin, yani bizim kanımızın çocuğusun.” Demişti.

Spartakus'u hiçbir yerde bulamayınca, çocuk taştan örülme dış duvara çıkar ve arkadaşını orada bulur. Spartakus yağmura aldırmadan bir taşın üzerinde oturmuş, dalgınca uzak maviliğe, dağların dış gibi sıralı, hala karla kaplı zirvelerine bakıyor ve bir şeyler mırıldanıyordu.

—Spartakus kendine gel! Spartakus! Diye omzunu sarsarak fısıldar çocuk.

Spartakus ona döner. Onun güneş yanığı yüzünde yağmur damlaları yuvarlanmaktadır.

—Burada tek başına kalma, yürü bizim Trakyalılara!.. Diyerek tekrarlar durur.

Spartakus, onun sözlerine dikkat etmeden: “Oraya, uzağa baksana çocuk!” Diyerek konuşur:

—Ben, sadece çevik bacaklı yabankeçisi ve kuvvetli ayı ile karşılaşmanın mümkün olduğu, böylesi kayalık zirvelerde dolaşmaya çocukluktan alışkıyım. İşte şimdi bu duvardan uzak mavilikleri görüyorum, onlar beni bu kafesten defolmaya, dağ rüzgârlarına ve uçurumlar üzerindeki buzlara doğru kaçmaya çağırıyor. Garip öksüzüm, sen hapishanenin taş bodrumunda büyüyorsun ve hürriyetin ne kadar iyi olduğunu bilmiyorsun!

—Spartakus! Seni bir bela tehdit ediyor!.. Der Geta ve Gallerden duyduğu konuşmaları anlatır.

Spartakus dikkatle dinler. Onun kaşları çatılır. Yumruklarını sıkarak yerinden sıçrar.

—Aptallar! Kör köstebekler! Acaba benim ölümüm, onları sirkte ölümden kurtarır mı? Diyerek O cübbesinin eteği ile yüzünü siler ve güçlü elini Geta'nın omzuna koyarak konuşur: “Zararı yok! Bir şekilde konuşurum onlarla! Peki, sen niye titriyorsun? Amika'nın gelip gelmediğinin fark ettin mi?

—Evet, Ben onu gördüm, O, işte bunu sana gönderdi.

Spartakus çıkını çözer ve uzunca arpa ekmeği sevinçle tutar; koyun kafasını çocuğa geri verir.

—Bu sana. Grek öğretmenim bana eski zaman kahramanlarının güçlü olmaları için kendi küçük çocuklarını koyun beyni ile doyurduklarını söylemişti. Bu kelleyi ye, belki sen de kahraman olursun.

—İşte onlar geliyor! Diye haykırır çocuk.

Gali gladyatörler duvarda zincir halinde sessizce süzülerek yürümekte. Önde düzgün yapılı, geniş omuzlu, tıpkı deniz yengecinin makasları gibi güçlü parmakları olan genç Galli, Kriks yürümekte. Spartakus duvarın çıkıntısına dayanıp, hafiften bir ılık çalar. Duvar dardır, aynı anda yalnız bir adam geçebilir.

Fakat aşağıda, duvarın altında birkaç on kişilik Gali toplanır. Onların ellerinde taş vardır. Tehditkâr sözler duyulur:

—Kriks, onu bize at!

Spartakus, “Kararlı mı toplandınız?” Diyerek alayla bağırır:

—Acele etme! Niye geldiğini biliyorum. Fakat önce beni dinle Kriks: bizim hepimizi aynı yazgı bekliyor. Biz hepimiz kalabalığın eğlencesi için arenada öleceğiz.

—Vur, ona! Diye bir ses duyulur aşağıdan. “Dinleme, O seni kurnazlıkla aldatmak istiyor!”

“Kriks dur!” Diyerek Spartakus geri çekilir, ekmeği ortasından ikiye ayırır ve içinde pişirilen hançeri sıyrır. Onu bir elinde tutarak, Spartakus diğer eli ile ekmeği uzatır.

—Bu ekmeği dostluk işareti olarak paylaşmak daha iyi. Sen, Kriks cesur ve güçlüsün. Hapishanenin kapılarını ellerimizle parçalamaya ve şu mavi dağlara ulaşmaya yemin edelim! Orada pek çok özgür kaçak saklanmakta. Dışarıda özgürlük için mücadelede ölmek, sirkte kendi arkadaşlarımızı kırmaktan daha iyi. Siz, sarı arenada yaralanan yoldaşlarımızın kuma nasıl düştüklerini gördünüz. Acaba bizim hepimizde ki aynı kırmızı kan değil mi? Zenginlerin bayram etmesi için, arenada biz şiddetle dövüşelim diye, Romalılar kasten bir halkı diğerine karşı, Trakyalıları, Gallilere karşı, Suriyelileri, Samintlere karşı, kışkırtıyor. Onların bizlerden korktuğu ve en cesurlarımızı yok etmek istedikleri biliniyor. Fakat biz birleşirsek, hatta en güçlü olan Roma’yı bile korkudan titretiriz!..

Gali gladyatörler konuşulani dikkatle dinler. Birkaçı taşı düşürür.

—Fakat silahı nereden bulacağız? Diyen güvensiz sesler duyulur.

“Biz silah elde ederiz!” Diye haykırır Kriks:

—Sen, doğru söylüyorsun Spartakus ve sen bize karşı değil de, bizimle olduğun için memnun oldum. İşte sana benim elim sonsuza dek! Dostluk işareti olarak senin ekmeğinin yarısını alıyorum ve şu andan itibaren seninle her şeyi paylaşacağım, sevinci de, acıyı da. Bizimle özgürlük için dövüşmeye kim geliyor? Zafere hazırlanalım!

—İhtiyatlı olun, ağzınızdan kaçırmayın! Diye belirtir Spartakus. “Kaçmaya teşebbüs için, köleyi idam bekler!..”

CESUR KAÇIŞ

O gece yaklaşık iki yüz gladyatör, en başta Galiler ve Trakyalılar olmak üzere, diğer gladyatörler uyuduğu zaman sessizce kalkar ve kapılara doğru yönelir. Ancak pek azında mutfaktan çalınmış olan basit bıçaklar ve demir şişler vardır. Diğerlerinde ise deri kaplamalı tahta kılıçlara ve tahta uçlu mızraklara sahiptir. Böylesi kılıç ve mızraklar okulda eğitim için kullanılır.

Bu yiğit adamlara karşı, birisi tarafından uyarılmış olan bekçiler ellerinde

meşalelerle koşar, onların arkalarından ise yalın kılıçlı Roma lejyonerleri¹ acele acele koşmaktadır.

—Geri gidin, asiler! Diye bağırır okulun yöneticisi. “Kırın onları!”

Roma savaşçıları, silahsız gladyatörlerin üzerine atılır.

—Geri çekilmeyin! Hürriyete doğru ileri! Diye bağırır Spartakus ve Kriks. Zamanında yetişen diğer gladyatörlerin yardımı ile ağır kaplamalı kapıyı ardına dek açarlar.

Fakat ancak yetmiş sekiz insan yararak dışarı çıkar ve tarlalara doğru koşar. Geri kalanların bir kısmı kılıçtan geçirilir, bir kısmı da karanlık bodrumlara atılır ve kapılar tekrar kapanır.

Artık yiğit kaçakları hiçbir şey durduramaz. Onlar, sisler arasında uzak dağların belirttiği yere, güneye doğru yönelerek, koruluk ve tarlalardan atılarak koşarlar. Seher vakti silahlı bir araba katarı rast gelir. Gladyatörler sevinçle arabaların üzerine atılır, yalnız savaşta işe yarayacak olan her şeyi kapışırlar.

—Biz de sizinle geliyoruz! Diyerek köle-araba sürücülerini de onlara katılır.

At ve katırların koşumlarını çözer, üzerlerine ağır yaralıları bindirirler. Ve bütün müfreze anayoldan kaçınarak, toprak patikalardan süzülerek, aceleyle geçip güneye doğru yola devam ederler.

Akşama doğru mola vermek gerekli olur. Gladyatörler yorgunluktan kendilerini yerlere atar. Spartakus tepelikte tek başına duran mermer villayı işaret eder. Villa genellikle yaz aylarını bu malikânede geçiren ünlü bir zengine aittir. Villayı zeytin ve servi korulukları kuşatmakta, tepeliğin yamaçlarında ise pek çok köle demir zincirlerini şangırdatarak, üzüm bağlarını bellemekte.

—Biz burada, bu villada geceleyelim, der Spartakus. Ve köleleri işaret ederek: “Şu emekçiler ise, şüphesiz ki yarın derhal bizim en iyi yoldaşlarımız olacaklar.”

Gladyatörler tepeye tırmanır. Etrafa nöbetçiler yerleştirir. Bodrumlarda kurutularak islenmiş butlar, büyük peynir tekerleri ve ağızları mühürlü eski şarap güğümleri bulurlar.

O akşam, kaçaklar üç kişiyi başkan olarak seçer: Trakyalı Spartakus’u ve Galli Kriks ile Enomay’ı.² Müfrezenin başkomutanı olarak Spartakus seçilir.

Geceleyin alarm verilir. At üzerinde villaya doğru biri gelmektedir.

Nöbetçiler, tere batmış yorgun atı dizgininden tutar; ondan bir kadınla çocuk iner.

—Sizinkiler! Sizinkiler! Diye bağırır çocuk sesi. “Spartakus nerede?”

—Amika! Geta! Bizi nasıl buldunuz? Diye sorar nöbetçiler.

Geta anlatmaya başlar:

—Siz savaşırken, ben ipe duvardan aşağı indim ve kente koşup, Amika’ya anlattım. Sizin hiçbir zaman geri dönmeyeceğiniz kararına vardık ve size yetişmek için güneye doğru yürümeye başladık. Yolda karşılaştığımız tarlalardaki köleler, sadece Kapun’daki gladyatörlerin ayaklanışını ve sizinle nasıl birleşebileceklerini

1 Lejyoner: Roma ordusundaki asker.

2 Enomay çok geçmeden ölür.

konusuyorlardı. Biz, Amika ile bir villanın yilkısından bu atı çekip aldık. Artık biz sizden hiçbir zaman ayrılmayız!

Sabah erkenden bütün malikânelerden villaya doğru onlarca köle gelmeye başlar. Onlar ayaklarındaki zincirleri ve boyunlarındaki halkaları parçalamış, silah istemektedir. Bazıları da balta, tırpan ve demirci çekiçleri ile gelir.

—Silahı olmayan kazık alsın, biz düşmanları onlarla da döveriz! Der Gladyatörler.

—Yeraltına atılan köleleri kurtarın! Diye yalvarır villanın köleleri.

Spartakus, korkudan titreyen malikâne kâhyası ihtiyar kadının eşliğinde, boyun eğmeyen ya da bir şeyle suçlanan kölelerin atıldığı, rutubetli, leş gibi kokan yeraltı zindanına iner. Onlar zincirlere vurulu olarak, güçlerinin üstünde işler yapmış, ağır değirmen taşlarını döndürmüş ve temeller için taşları yontmuşlardı.

Spartakus demircilere onların zincirlerini kırmayı emrettiği zaman, köleler mutluluklarına inanamaz.

Spartakus oylanmaz ve hızla yoluna devam eder. Akşama doğru müfreze sahil kenti Napoli civarındadır ve tekrar zengin bir malikânede dururlar. Yolda, her yerde köleler baltalarla ayaklananlara katılmaktadır. Birkaç gün içinde müfreze iki bin kişiye kadar büyür. Spartakus peşlerine düşülmesinden çekinerek, kaçakları mümkün olduğunca uzaklara götürmeye acele eder.

Bir yerde atlı müfrezeler onların yolunu keser. Gümüş silah takımları içinde, genç Romalı leopar kürkü ile süslü harareti atını dizginleyerek, uzaktan toza bulamış, yorgun gladyatörlere bağırır:

—Geri dönün, Serseriler! Durun! Senato adına size ilan ediyorum: Siz eğer isyana neden olanları teslim ederseniz, hepiniz affedileceksiniz. Diz çökün ve sol el başparmağınızı yukarı kaldırın. O zaman size dokunmayacağımıza söz veriyorum!..

Önde duran gladyatörler, muhafızların üstüne öyle bir şiddetle saldırırlar ki, onlar her yöne dağılarak tırıs kalkar. Komutan taşlarla yere düşürülür. Gladyatörler onun atını Spartakus'a verir. O attaki yaldızlı takımları kopartır ve yere fırlatır. O, yalnız leopar kürkünü ala koyar.

—Özgürlük için savaşıyorlar, kendilerini Romalıların uğrunda onca kan döktükleri altınla süslemez! İşte şu kürk benim için atta şilte, uykuda yatak olacak!

VEZÜV KRATERİ

İleride, firuze renkli gökyüzünde Vezüv dağlarının esmer zirveleri belirir.

—Biz binlerce yıldır uyuyan şu dağ¹ uyandıracacağız, diye konuşur köleler. “Ayaklanmanın parlak alevi, onun zirvesinde tutuşacak ve tüm İtalya'ya yayılacak.”

1 Vezüv o zamanlarda asırlardır sönmük bir volkan sayılıyordu; onun yeniden püskürmesi, Spartakus'un ayaklanmasından 150 yıl sonra meydana geldi; o zaman Pompei ve diğer Roma kentleri yok olmuştu

Müfreze Napoli kentinin yanından geçer. Yollarda, her yerde pahalı Finike mobilyaları ve halıları yüklü arabalar doludizgin koşturur. Zenginler Spartakus'un çağrısını duyan kölelerin ayaklanmaya başladığı malikânelerinden kaçmakta. Kölelerin yaklaşmakta olduğu haberleri üzerine kentlerde kapılar kapatılmakta, duvarlara nöbetçiler dikilmekte.

Spartakus gladyatörlerin müfrezesini dosdoğru Vezüv'e götürür. Onun zirvesine bir tek patika ulaşmaktadır.

Dağın eteklerinde zarif bahçeler, üzüm bağları ve zeytin korulukları yayılmakta. Onların arasında mermer villalar ağarmakta. Üç ufak kent yan yana durmakta. Onlardan biri hemen sahilde yer almakta. Onun limanında, eğri yelkenli, düzgün yapılı gemiler-galerisi sallanmakta. Patikada yükseğe çıktıkça, mavi deniz daha geniş ve sınırsızca gözler önüne serilmekte.

—Belki bizim de yakında bizi bu sert acımasız ülkeden alıp götürecek gemilerimiz olur, diye konuşur köleler.

Dağın zirvesine yaklaştıkça arazi gittikçe çetinleşir: üzüm bağları yerlerini dış dış siyah kayaların üst üste sıralandığı ve tuhaf görünümlü, soğumuş siyah-kırmızı lav kütlelerinin bulunduğu, derin kasvetli vadilere bırakır. Gladyatörler dağın zirvesine çıkınca, kayalar arasına su ile dolu derin bir çukur görürler.

Üst üste yığılmış kaya yıkıntıları taşlaşmış bir ucubeyi andırmakta ve bunların hepsi muazzam bir yangının kalıntılarına benzemektedir. Aynı zamanda, çiçekler ve sarmaşık bitkilerinin kamçıları kayalar arasında kendi yollarını açmakta; yüz yıllık üzüm çubukları, muazzam kümeler halinde kayalara tutunarak uzanıp gitmektedir.

Patikanın birkaç yerinde Spartakus pusuya nöbetçiler bırakır. Dağa ulaşmak çok zordur, saldırı beklenecek yer değildir ve Spartakus düzensiz ve kötü silahlı ordusunun eğitimi ile meşgul olur. O herkesi, başkanlarının en tecrübeli gladyatörlerden seçildiği, onluk ve yüzlükler olarak ayırır. Onların kendi yoldaşlarına, Roma ordusunda olduğu gibi, tek sıra halinde hızla toplanmayı, birbirine yapışık düzeni, yayılabilme ve zincir halinde saldırabilmeyi ve askerlik sanatının diğer türlerini öğretmeleri gerekiyordu.

Spatakus birkaç kez gladyatörleri kendi müfrezeleri ile dağdan aşağı, zenginlerin çiçek gibi açılan malikânelerine gönderir ve yoldaşları ekmek meyve diğer yiyecek yüklü eşek ve katırlarla geri döner.

O keza binlerce esirin, sirk arenasında utanç verici ölümü bekleyerek topladığı İtalya'nın büyük gladyatör okullarına gizli ulaklar gönderir. Spartakus herkesi, merhametsiz Roma ile mücadele için ayaklanmaya çağırır.

TEHLİKELİ YOLCULUK

Birkaç gün sonra dağın çıkışı Roma müfrezesi tarafından tutulur. Bunlar, telaşlanan senatonun, "Spartakus'u çetesi ile arayıp bulmak ve yok etmek." Sıkı emri ile tecrübeli birinin komutası altında gönderdiği üç bin kişilik savaşıdır.

Roma başkomutanı Klodiy Pulher ateşin yanında alacalı bir halıya uzanmış,

bol çeşitli akşam yemeği ile meşguldür.

Klodiy kendi yüzbaşlarına açıklar:

—İsyancılar şimdi benim ellerimde. Spartakus, benden nereye kaçabilir? Bu kaba gladyatör, sirk arenasında kılıcı çevikçe kullanmasını biliyor, ancak O, acaba bir orduyu da yönetebilir mi? Acaba yalnız bir patika ile ulaşılan, Vezüv'ün tepesine tırmanmak akıllıca mı? Biz, eşkıyalar açlıktan gebermeye başlayıncaya dek sakince bekleyeceğiz. O zaman onlar takatten düşmüş olarak, bir biri ardına buraya, bizim pençemize inmeye başlayacak, biz de onları sonra sirk arenasında, kendi ölümlerini bulacakları yerde göstermek için yakalayacağız! Onlar Spartakus'u bağlanmış olarak, bana kendileri sürükleyip getirecek!

Ve Klodiy kendinden memnun, akşamın portakal rengi gökyüzünde koyu renkli dişleri ile beliren Vezüv'ün açık mor renkli zirvesini seyretmeye başlar.

Bu esnada Spartakus ve birkaç yoldaşı inebilecekleri yer arayarak, dağın sarp kıyılarını dolaşır. Fakat kayalıklar dik yamaçlıdır ve her yerde üzerlerinde kocaman kartalların uçtuğu, derin vadiler görünmekte.

—İşte bizim kurtuluşumuz! Diye haykırır Spartakus ve bütün müfrezeyle yaban üzümü çubuklarını kesmeleri ve onları sarmaşık dalları ile bağlamalarını emreder.

Akşamleyin ve tüm gece ateş ışıklarında, gladyatörler esnek uzun dallardan inatla asma merdiven örerler.

Şafak vakti öncesinde merdiven ihtiyatlıca uçuruma sarkıtılmış... Sağlığını sınamak içinde ağırlığı insanınkinden fazla olan taş bağlanmıştı.

İlk olarak inmeye Geta çağırılır. Cesur çocuğun altında karanlık uçurum uzar gider. Merdivenin sonu yok gibidir; rüzgâr hantalca bağlanmış çubuk dallarını sallar. Nihayet Geta dibe ulaşır ve başarılı iniş anlamında iki kere ısıklı çalar.

Onu diğer savaşılar izler. Bu tehlikeli yolculuk uzun süre devam eder. Sonuncu iple önce silahları indirir. Bu dev yapılı Kriks'dir. Merdiven onun ağır vücudu altında endişe verici bir şekilde gıcırda.

Dağın öbür yanında Romalılar kendi güvenliklerinden emin, kaygısızca horlamaktadır. Nöbetçiler, açlıktan bitkin düşen ilk kaçakların çok geçmeden ortaya çıkmasını bekleyerek uykulu uykulu patikada oturmakta. Karanlığın içindeki nöbetçiler birden alarm verir ve başkan Klodiy'i çağırırlar. Onlar bir gürültü ve patikadaki adımları işitir, birinin ayakları altından taşlar yuvarlanır. Klodiy elinde kılıç gözlerini karanlığa diker.

—Dur! Kımıldama! Diye bağırmaya başlar ilerdeki nöbetçi.

Cevap olarak vahşi bir anırma duyulur ve ateşin ışığında birkaç eşek ortaya çıkar.

Bir nöbetçi bağırır.

—Bakin! Şu eşeğin kulağında bir şeyler yazılı olan tahta bir levha asılı!

Savaşçılardan biri okur:

—“Bilge ve cesur Klodiy Pulher'e. Vezüv'ün zirvesinde kalmış olan eşekler affedilmeleri için yalvarıyor ve doyurulmalarını rica ediyorlar. Spartakus”...

Komutanın hoşlanmasını isteyerek yüzbaşılardan biri konuşur:

—Bu iyi bir alamet. Gladyatörler isyan çıkardıkları için kendi kendilerini eşek olarak adlandırmakta. Onlar galiba açlıktan ölüyor ve affedilmelerini rica ediyorlar!

Bu sırada komutan Klodiy Pulher gibi onun kibirli yardımcıları da, “pis asiler açlıktan ve üzüntülü korkudan ölüyorlar”, diyerek gülmekteler. Spartakus cesur yoldaşları ile birlikte, karanlıkta gizlice Romalıların kampına doğru yaklaşır.

Sadece ürken bir kuşun kanat sesinin, ya da kuru dal çıtırtısının bozduğu, tam bir sessizlik içinde köleler, düşmanın durgun kampına doğru yaklaşır.

Onlar savaş çılgınlıkları ile aniden uyumakta olan Roma askerlerine saldırır. Şiltesiz ve koşumsuz, ürken at üzerinde ilkin Klodiy Pulher doludizgin kaçır. Dehşete kapılan lejyonerler, savunmayı düşünmeden saldıranlardan kaçmaya başlar. Spartakus tüm Roma kampını, bütün silahları, askeri donanımı ve erzakları ile hemen hemen savaşı ele geçirir.

KESİLEN OYUNLAR

Roma’da her zamanki şenliklerden biri sahnelenmektedir.

Duvarlara boyalarla yazılan kocaman ilanlar büyük sirkte istisnai bir gösteri sözü vermekte: “Aslanların yaban öküzlerini avlaması”, “On İskit’in on azgın ayı ile savaşı”, “Nubid süvarilerinin ayakları atinkinden daha uzun, boynu mızrağa benzeyen, kuyruğunda tek bir tüy olan, en sevdiği yiyeceği taş, çivi ve madeni para olan “denizserçeleri”¹ ile sürat yarışı”.

Bunlardan başka ip cambazlarının, ateş yutanların, atlayıcıların, sihirbazların ve rakkasların komik temsilleri vaat edilir. Nihayet, cüceler arasında çarpışma ve üç yüz çift eğitimli savaşçının mücadelesi duyurulur.

Gösteri bütün gün devam eder. Gladyatörlerin savaşları gaddarcadır. Yaralananlar kalkanlarını boşuna atar ve merhamet dileyerek sol el parmaklarını kaldırır. Kanlı savaşla coşan seyirciler: “İşini bitir onun!” diye bağırır ve sağ el başparmaklarını aşağı indirerek, yenilenin öldürülmesini talep ederler.

—Gladyatörlere acımak yok! Diye konuşur zengin seyirciler. “Klodiy Pulher buraya çok geçmeden Spartakus ve onun küstah yoldaşlarını getirir. Onların arenada birbirlerini nasıl kılıçladığını görürüz!”

Uşaklar seyirci sıralarında çeşitli yiyecekler olan tepsileri dağıtmaya ve armağan beleş ikramları almak isteyenler arasında yumruklaşma başladığı sırada, iki konsülün² oturduğu mermer locaya toza bulanmış bir ulak girer.

Arenadaki savaşla meşgul konsül elini tembelce uzatarak: “Mektup kimden?” der.

—Klodiy Pulher’dan.

1 Romalılar Afrika devekuşlarına “Deniz serçesi” diyorlardı.

2 Konsül: Eski Roma’da her yıl seçilen iki devlet başkanından her biri.

—Locadaki senatör ve diğer maiyet konsül mektubu okurken, onun tıraşlı yüzündeki ifadeyi izler. Konsül heyecanını saklayamaz. Diğer konsüle doğru eğilip, kızgınlıktan soluyarak fısıldar:

—Duyulmamış bir rezalet! Dikenlerle silahlı olan köleler, Klodiy Pulher'in bozguna uğratmış ve darmadağın etmişler. O kendisi güçlükle kurtulmuş. Bütün kamp ve bütün silahlar pis baldırı çıplakların eline geçmiş!

—Fakat bu artık Romanın güvenliğini tehdit etmek anlamına gelir! Diye haykırır ikinci konsül. “Şimdi Spartakus nereye olsa gidebilir, yeni kuvvetler toplayabilir, köleleri ayaklandırabilir... Klodiy Pulher nerede?

—O kent dışındaki villaya sığınmış ve oradan başına kül döktüğünü, cübbeye bürünüp oturduğunu, yemek yemeyi reddederek gözyaşları döktüğünü yazıyor.

—Onun ağlayıp ağlamadığının ne yararı var? Onu mahkemeye vermek ve idam etmek gerek! Küstah eşkıyaların tutuşturduğu bu tehlikeli alevi gecikmeden söndürmek için, acele yeni orduları çağırmak ve cesur bir komutan atamak gerek.

—Klodiy Pulher'de ne kadar savaşı vardı?

—Üç bin lejyoner.

—Biz altı bin gönderelim. Az mı? On bin savaşı gönderelim, fakat Spartakus'u bozguna uğratalım!

—Kimi göndermeli?

—Yaşlı Publiy Variniy'i gönderelim. Askeri konularda tecrübeli ve saldırıda cesurdur. Spartakuscular avucuna düşsün diye Klodiy Pulher gibi beklemeye başlamaz.

—Roma ordusunun mahvolduğuna dair haber sirk seyircileri arasında yayılır. Her yerde Spartakus adı anılmaya başlar. Heyecan yoksulların yığıldığı yerlere, üst sıralara dek ulaşır. İki konsül ve senatörler aniden ayağa kalkar ve sirkten uzaklaşır; temsil kesilir ve seyirciler bu sefer ne “deniz kuşunun” koşusunu, ne de İskitlerin aylarla savaşını görebilir.

SPARTAKUS'UN KAMPINDA

Dağın yamacında, Kampaniy'in bereketli tarlalarının ve siyahımsı-mavi denizin gözler önüne serildiği yerde Spartakus'un kampı yayılır. Kampın çevresinde derin bir hendek dolanmakta ve onun arkasında toprak tabya yükselir. Napoli ve Roma arasındaki anayolda ayrı bir müfreze durur. Spartakus ve arkadaşları güneyden gelmekte olan, Sicilya adasından taşıdıkları tahılla dolu bütün arabaları zapt eder.

Dallardan örülmüş kulübeler arasındaki dar bir alanda birkaç kazığa alacalı at şiltesi gerilidir. Şilte Spartaku'u yağmur ve rüzgârdan korumaktadır. Spartakus burada kalmakta. Leopar kürküne oturmuş bir kerpiç parçası ile kılıcını temizlemektedir. Ateşin yanına Amika diz çökmüş, şalgam ve bir parça koyun etinin kaynamakta olduğu bronz tencereyi gözetliyor.

Kriks Spartakus'a doğru yaklaşır:

—Sen, niçin geceleme için villaya gelmiyorsun? Patriçiler¹ kendi keyiflerine göre yaşamayı biliyorlar. Villada hem yıkanmak için havuz, hem yumuşak tüy döşekler, hem mükemmel mermer heykellerle dolu, serin odalar buluruz!

Spartakus saçının perçemlerini silkeleyerek gülümser. Sol kulağı gümüş küpeli, güneş yanığı yüzü bir ordu önderinden çok, dağ çobanının yüzünü hatırlatır.

—Senin söylediğin şu türküyü bak! Fakat biz villada çabucak göbekleri büyütür ve kılıçlarla nasıl dövüşüleceğini unuturuz. Bana ne villadan? O bana kapan gibi gelir. Biz Trakyalıların bir atasözü var: “At şiltesi olanın artık evi vardır. Koyun postu olanın ise damı olan sıcak evi vardır.”

—Sen yoksa yoldaşlarını dinlendirmek istemiyor musun? Onların onca yıldır ıstırap çektikleri biliniyor!

—Böylesi yüz kızartıcı sözleri kimden duyuyorum? Diyerek Spartakus ayağa sıçrar ve kılıcı havada sallar. “Tehlikenin ve ölümün üzerine biz niçin yürüdük, Roma villalarında dinlenmek için mi? Önümüzde korkunç savaşlar var, bir tek saati bile kaybetmeden onlara hazırlanmak gerek. Biz eğer şimdi villalara dağılırsak, zenginler ve yordakçıları bizi domuz yavruları gibi kesecektir. Özgür ve yiğitlerin öyle bir ordusunu kurmalıyız ki ne güç bakımından, ne de talim bakımından Roma lejyonerlerinden geri olmamalı ve Roma’nın kibirli tiranlarını bozguna uğratabilmeli.”

Kriks, Spartakus’a doğru atılır ve onu kucaklar:

—Tabi ki sen haklısın, yiğit arkadaşım benim! Bir anlık zafiyetimin sözlerinden dolayı beni bağışla. Hazır olacağız!

Bu esnada yol kavşağında duran nöbet yeri keşişçileri yaklaşır:

—Uzaklarda toz bulutları var. Büyük bir müfreze hareket halinde. Biz öncü Roma süvarilerinden birini attan düşürdük. On bin kişilik bir ordunun Variniy komutası altında yaklaşmakta olduğunu söyledi. Bizi kuşatmak isteyen Romalılar bütün yollara lejyoner müfrezeleri göndermiş.

Spartakus çardağın yakınında bağlı duran atını çözer, onun sırtına leopar kürkünü atar ve kolanı sıkıca gerer. Kısa yün elbisesine bürünür, üç mızrak alır ve doludizgin Romalıların yaklaşmakta oldukları yöne gitmeye hazır atın üzerine sıçrar.

Araziyi iyi bilen birkaç çoban ve ağabeyinden hiçbir zaman ayrılmayan Geta’da, Spartakusla yola çıkar.

Süvariler üzüm bağları arasındaki patikalardan süzülerek geçer ve bir tepeye çıkar: Oradan onlar Roma lejyonerlerinin uzaktaki kare biçimli muazzam kamplarını görür. Düzgün sıralar halinde ateşler yanmakta. Kimi savaşçılar çadırları kurmakta, kimileri de kazmalarla hendek kazmakta ve onun arkasında da yere çakılan kazıklarla sağlam savunma tabyasını yükseltmekte.

—Burada uzun süre mi duracaklar acaba? Der Spartakus. “Niyetlerine kulak misafiri olmak için daha yakına gitmek gerek.”

“Keşfe biz çıkalım,” diye karar veren çobanlar atlarından yere sıçrar ve çalılıklar arasında sessizce gözden kaybolur.

1 Patriçi: Eski Roma’daki aristokrat.

—İzin ver onlarla ben de keşfe çıkayım! Diye haykırır Geta. “Ben ince bir yılan gibi her yerden sürünerek geçerim!...”

Spartakus dikkatli bir bakışla çocuğa göz atar.

—Dene bakalım, fakat ihtiyatlı ol.

Geta kalan çobana atın dizginini verir ve dar patikadaki sık makiliklerin içine yönelir.

ESARET

Geta üzüm çubukları arasından süzülerek geçer; uzun taş duvarlar sık sık yolunda engel olur. Onların üzerinden O ihtiyatlıca aşar ve çakal ve tilkilerin açtığı dar patikaları izleyerek, tekrar sık yeşil dallar arasına dalar.

Bir yerde dörtayak üzeri sürünmek zorunda kalır. Birden yanı başına şiddetle bir mızrak saplanır ve onun cübbesini yere çiviler. Sert bir el Geta’yı omzundan yakalar ve bir yere doğru sürükler.

Yüksek çalılar arasında, yakın zamanda kazılarak temizlenmiş alandaki ateş çatırdayarak yanmakta. İki asker ateşin yanına oturmuş şişlerdeki et parçalarını pişirmekte.

—Sürükleyip getirdiğin kim?

—Casus! Haydi, bakalım ufaklık şuraya, karşıma oturacak ve bana bakacaksın.

Geta kendini yere bırakır.

Geta’nın karşısında ki, yüzü derin ve buruşuk izlerle dolmuş yaşlı bir askerdir. Çenesi altından kayışla tutturulan, kararmış bronz miğferi de ensesine doğru kaymış. Kaba elbisesi ise yamalarla rengârenktir.

İhtiyar gözlerini dikerek çocuğa bakar ve kıllı iki yumruğunu yavaş yavaş onun burnuna doğru götürür:

—İşte bu yumruk, senin ölümün; bu ise senin tabutun. Şimdi gerçeği anlat! Nereye gidiyordun?

Geta elini uzatır ve sızlanarak rica eder:

—Ekmek ver!..

İhtiyarın gözleri yanıp sönmeye başlar, yumruklarını açar ve eski halı parçası üzerinde, yanında duran deri torbaya sokar. O kuru küçük bir somun çıkarır, elinde çevirir, ikiye ayırır ve küçük yarısını çocuğa verir.

Geta bir parça ekmeği ağzına sokar, fakat korkudan boğazından geçiremez.

—Asiler! Senin gibi böyle kaçaklar çok mu?

Geta sadece kafasını sallar. “Evet” mi, “hayır” mı demek istediği anlaşılmaz. Savaşçılardan biri et parçasında duman tüten şişi tutarak, Geta’nın yakasına yapışır ve onu ayakları üzerine dikildir.

—Kölelerden misin? Spartakusların küçük yılanı! Şuraya baksana, Spuriy: göğsünde şaha kalkmış at resmi var. Bu Trakyalı! Onu iyice bir sorguya çek... Hele kaçmayı bir dene bakalım! Diyerek O öyle bir bastırır ki, Geta tekrar yere

oturur.

Çocuğu yakalamış olan ihtiyar, kayışı onun boynuna düğümler ve ucunu da kendi eline dolar.

—Artık kaçamazsın!

Geta'ya: İsyancıların uzakta olup olmadığını, onların çok olup olmadıklarını, iyi doyup doymadıklarını Spartakus'un görünüşünün nasıl olduğunu: Onun ayı gibi kocaman olup olmadığını, bir koyunu yiyerek bitirip bitirmediğini Sorar.

Geta hep başını sallar ve mırıldanır.

—Spuriy, çocukla ne uğraşıyorsun? Diyerek kızar diğer savaşçı. “Def et onu, ekmekle doyurma!”

—Ben, onu kendime silahtar yapacağım. Bırak benim için mızrak taşısın!

Az sonra iki asker nöbet değişimine gider. Spuriy, Geta ile yalnız kalır. Çocuk inatla sustuğu ve ihtiyar da konuşmayı sever olduğu için, kömürde bir parça koyun etini kızartırken, kendi kendine yorumlarda bulunur:

—Ben kaç yıldır savaşçıyım, peki nerde bana mükâfatlar? Sulla'nın komutası altında ben, kentleri ve köyleri yakarak bütün Grekya'yı ve Trakya'yı geçtim, fakat eve yara izlerinden başka hiçbir şey götüremedim. Peki, eve dönünce ne buldum? Kulübem yamulmuş, damdaki hasır çökmüş. Karım bir kemik bir deri kocakarıya dönmüş, torunları nasıl doyuracağını bilememekte. Bütün toprağı zengin komşu ele geçirmiş, köleler yardımı ile işlemekte... Komutanlar bizi “ataların mezarları ve öz topraklar için dövüşeceğiz,” diye ikna ediyorlardı. Bunların hepsi yalan! Biz sıradan askerlerin kendi toprakları yok! “Vahşi hayvanların yuvaları ve inleri var, İtalya içinsavaşanların ise, hava ve ışıktan başka bir şeyleri yok.” Diye konuşuyordu; elli yıl önce yoksul halkın savunucusu Tiberiy Grak. Peki, o zamandan bu yana bir şey değişti mi? Biz çok az patriçiye lüks ve zenginlik sağlamak için savaşa gidiyor, çarpışıyor ve ölüyoruz... Eğer bende, hatta esir aldığım pek çokları arasından birkaç kölem olsa idi, atık ben de kendimi toparlardım. Onları kendime çalışmaya zorlar ve azıcık zenginlerdim! Kölelerin hepsini zenginler topluyor. Bize, sıradan askerlere, yoksullara gelince becerikli, eğitilmiş, kazançlı köle almayı düşünmek bile olmaz... İsyancıları yakalamak için, şimdi eski savaşçıları çağırıyorlar, bense artık savaşmak istemiyorum! Var sen düşün yaban hayvan yavrusu, şimdi ben sefere nasıl giderim? Beni çağırdıkları ve bana, “Sen savaşa gider misin?” dedikleri zaman ben yalınayak geldim diye yanıtladım. Onlar ayaklarıma baktılar ve iki eski kaligi¹ verdiler, İkisi de sağ ayak; Biri bana büyük diğeri de küçük geliyor...

Geta, savaşçıyı gözlemekte, kendisi ise yalnız, “nasıl kaçmalı?” diye düşünmekte.

Askerler nöbet değişimine gelir. Spuriy halıyı dürer, onu torbaya sokar ve Geta'yı kayışla çeker.

1 Kaligi: genellikle tabanı çivili, bağı sıkılarak bağlanan, kayıştan örülme asker çizmesi.

ROMA KAMPINDA

Spuriy, topallayarak, kampta yürür ve Getayı'da kendi peşinden götürür.

—Götürdüğün Spartakus'un kedisi mi? Diye bağırarak seslenirler ona. “Böyle bir eniği yakalamak için uzun süre mi dövüştün?”

Spuriy sayısız deri çadır arasındaki yoldan geçerek pahalı doğu kumaşından yüksek bir otak önünde durur. Girişte, tepeden tırnağa silahlı bir nöbetçi, kabartılı, dirseğini mızrağa dayamış, dik açılı kalkanı ayağına yaslamış dikilmektedir.

Savaşçının ayaklarında kaligler var. Zırh göğsünü ve sırtını korumakta. Belinde düz, kısa bir kılıç asılı. Başının ve yüzünün büyük kısmını kapatan, bronz miğfer kayışla çenesi altından bağlı.

—Ne istiyorsun?

—Önemli bir casus. Başkana söyle.

Çadırdan çıkan iki asker, girişin yan tarafında durur. Askerler, sapları demet halinde kayışlarla sıkıca bağlanmış, ışıldayan keskin baltaları omuzlarında tutuyor.

Askerlerin arkasından Roma ordusunun başkanı çıkar. Soğuk bakışlarının üzerindeki, yarı kırılmış sık kaşları çatılır. Buruşuk izler dolu tıraşlı yüzünde, kulağından çenesine doğru bir yara izi var.

—Bu yaban hayvan yavrusunu nerede yakaladın sen?

—O bizim kampa doğru sürünerek geliyordu.

—Casus mu? Gebertmeli! Der komutan.

—Bu bir Trakyalı. İşte göğsündeki at resmi. Nöbetçi sorguya çeksin. Trakya zapt edilirken yakalanmış ve Trakyalı dilinde konuşuyor.

Nöbetçi sorar:

—Adın ne senin?

Geta gözlerini kırıştırır ve yere düşerek susar.

—Başkanın kendisi ile şanlı Variney ile konuşurken, ayağa kalk!

—Sen gladyatörlerin kampından mısın? Diye sorar Variney.

—Evet, ben oradan kaçtım. Der Geta ve düşmanlara tek kelime doğru söylememeye karar verir. “Beni dövüyorlar ve yiyecek vermiyorlardı.”

—Spartakus'da sen çok mu savaşçı gördün?

—Önceleri çoktu, şimdi ise az kaldı. Herkes ondan dağlara kaçıyor.

—Peki, bu eşkıyaların istediği ne? Kaçmak mı yoksa dövüşmek mi?

—Köleler dövüşmek istemiyor.

—Nasıl da aptal bir domuz yavrusu, her şeyi ötüyor. Bu çocuğun bize daha fazla gereği yok, onu hançerleyip itlerin önüne atmak mümkün.

Spuriy söze karışır.

—Çok muhterem başkan cesurların gururu ve süsü! Ben uzun zamandır, mızrağımı ve yol torbamı taşıması için bir silahtarım olsun istiyordum. Bu barbar yaban hayvan yavrusunu bana hediye et, ben de ondan cesur bir Roma lejyoneri yaparım...

—Tamam, al!

—Böylece Geta, Spuriy'in kölesi yapılır. O bütün kampta onun peşinden gider, kuyudan su taşır. Fakat bir türlü kaçamaz: Tabya yüksektir; her yerde nöbetçiler durmakta ve onlar Romalı askerler kaçıp dağılması diye kampı dört gözle korumaktadır.

Kampa odun getirmeleri için gönderilen askerlerin bir kısmı, ilk günlerde izinsiz olarak “eve, kendi bahçelerine” doğru koşarlar. Başka bir müfreze gladyatörlerin kampına keşfe gitmeyi reddeder. Savaşçılar akşamları ateş başlarında oturup, güya “bir kılıç vuruşu ile insanı ikiye bölen” Spartakus ve “çiğ et yiyen, savaşta hiçbir zaman geri çekilmeyen ve hiç kimseye acımayan azgın Trakyalılar” hakkında korkunç hikâyeler anlatır.

SPARTAKUS NEREDE?

Spuriy, tortop olup yerde uyuyan Geta'ya ayağı ile vurur. Geta ne olup bittiğini doğru dürüst anlayamadan yerinden sıçrar. Sabah serindir. Doğudaysa şafak söküyor. Etrafta savaşçılar gürültü içinde zırhlarını giymekte, kın içindeki kılıçların bulunduğu kayışları omuzlarına geçirmektedir. Spuriy zırhlarını giymiş, sefere hazır bir halde mızrak ve ortasında bakır kabartma olan dikedörtgen biçimli deri kalkanı tutmaktadır.

Çocuk soğuktan titreyerek, Spuriy'in torbasını kapar.

—Şimdi savaş olacak, diyerek homurdanır Spuriy. Dikkat et, benden bir adım bile uzaklaşma, yoksa mızrağı bir kurbağaya saplar gibi sana saplarım!..

—Spuriy'in başı kararmış bronz miğferin içine gömülür. Hemen hemen tüm yüzü darbeye karşı korunmakta ve ancak deliklerden hoşnutsuz gözleri görünmektedir.

Savaşçılar silahlarını takırdatarak, kampyakınındaki alanda toplanır ve düzgün sıralar halinde dizilirler. Alanın ortasındaki taştan yapılma sunaktan, ateşin dumanı yükselmektedir. Uzun elbiseler içindeki birkaç ihtiyar ateşin etrafında durmakta ve ona sırası ile çam dalları atmaktadır. Biri yere dek uzun elbise ve geniş bir cübbe giyip, cübbenin ucunu başına bürümüş.

—Bu bizim başrahip. O şimdi çarpışmanın başarılı olup olmayacağını haber verecek.

Yağlı bir domuz, siyah bir koyun ve beyaz bir öküz getirirler. Domuz umutsuzca ciyaklar; kanı hisseden öküz, böğürür ve toynakları ile yeri döver; fakat savaşçılar onları çabucak bıçaklar¹.

Yaşlı rahip karaciğer ve yüreği çıkarır, onları inceler ve sonra kanlı ellerini göğe doğru kaldırarak, heceleri uzata uzata dua eder. Başarılı bir çarpışmayı haber verir.

Variniy'in tüm müfrezesi, uzun bir sıra halinde, tozlu yolda harekete geçtiği zaman, güneş doğar ve artık hava ısınmaya başlar. Herkes yaşlı rahibin, “Kısa yol ve büyük başarı” öngörüsü üzerine konuşur.

1 Fala bakılırken genellikle koyun bıçaklanmakta; kenti suçtan, bozgundan, öldürücü hastalıktan, v. b. “arındırmak için” de üç beyaz hayvan (domuz, koyun ve öküz) bıçaklanmakta idi. (A. İ. Nemirovski'den alıntı.)

Ovayı geçerler. Altın renkli buğday tarlasının yerini bahçeler ve üzüm bağları alır.

Ordu öğleye doğru durur; ileride kölelerin kampı fark edilmektedir. O da tıpkı Romalıların ki gibi kare biçimli ve aynı şekilde ve yüksek kazıklar çakılı tabya ile çevrilidir. Kamp sessizdir.

Romalıların komutanı, yüksek beyaz bir atta oturarak son emirlerini verir:

—Düşmana merhamet yok! Esir alınmayacak; hepsi kuduz köpekler gibi kılıçlanacak!

Savaş borazanları boğuk bir sesle öter. Kavortalar¹ koşar adım harekete başlar. Onlar hendeklerin üzerine hızla tahtaları yerleştirir, merdivenlerle yüksek kazıklara tırmanır, baltalarla derince gömülü kütükleri devirirler. Köleler cevap vermemektedir.

Savaşçılar kampa dalar. Görünürde bir tek canlı insan yoktur, kamp boştur. İçlerindeki eşya ve şiltelerle birlikte çadırlar ve dallardan örülmüş kulübeler düzgün sıralar halinde durmaktadır.

Köşelerdeki ufak kulelerde duran nöbetçilerin, ölen gladyatörlerin cesetleri olduğu görülür.

Üç yüz süvari doludizgin çeşitli yönlere gider ve çok geçmeden birkaç çoban yakalayıp getirirler. Başkan Variney onların birbirini tutmaz hikâyelerini dinler:

—Bugün geceleyin köleler kamptan kediler gibi sessizce ayrıldılar. Onlar güneye yönelerek Lukan dağlarına doğru gittiler.

—Köleler, çoban ve eşkıyaların memleketi Lukan'a kaçmış. Diye bağırır Variniy. "Onları dağlarda yakalamak zor olacak. Fakat biz gene de yakalayacağız. Roma, onlar için sirk arenasını hazırla!

Müfreze acele ile yoluna devam eder. Yol tepelikler arasından geçmektedir. İleride keşfe çıkanlar, dörtlü geri döner.

—Spartakus'un müfrezesi önümüzde!

Sürümlü tarlaların satranç tahtası gibi kare kare uzandığı vadide, savaşa hazır gladyatörler durmakta. Onlar, Romalıların düşündüğünden daha azdır. Lejyonerler miğferlerini yüzlerine geçirip, hızla tepeden inmeye ve cepheyi düzelterek, yeniden savaş durumuna geçmeye başlar. İleriye kısa saplı fırlatma mızrakları ile silahlı hafif kuvvetler dizilir, zırhları bürünmüş ağır silahlı savaşçılar arkadan yürür.

Son sıranın ortasında yer alan Spuriy homurdanır.

—Bu köleler ne dikilip duruyor? Onlar hangi kurnazlığı düşünmekte?

Geta, Spuriy'in peşinden tümseğe çıkar. O, uzağa, kölelerin alacalı bulacalı saflarının olduğu yere bakar ve onlar arasında sarı leopar kürklü kara yağız attı ki süvariye araştırır.

Kölelerin safları dalgalanır. Onların cephesi hafifçe kıvrılarak, önce yavaş yavaş, sora daha hızlı Romalıları doğru yaklaşırlar.

Trakyalıların tehditkâr bağırtıları gümbürder ve kölelerin ilk saldırısından sonra, Romalıların hafif silahlı öncü saflarında kargaşalık baş gösterir; o zaman ağır silahlı savaşçılar yardım için atılırlar. Gladyatörler şiddetle saldırır, ağaç

1 Kavorta: Romalıların lejyonerlerden askeri birliği.

kazıklar Trakyalıların elinde fırlıdak gibi döner.

Spuriy'in içinde bulunduğu üçüncü kavorta koşar adım hücumu geçer. Spuriy durur, büyük bir taşın arkasında yere oturur ve çizmelerini çıkarmaya başlar:

—Ben ayağımda böyle işe yaramaz kaliglerle savaşa gidemem!.. Geta şimdi ne düşündüğümü anla. Biz seninle, benim eve, bahçede çalışmaya gidelim. Haydi, geri dönelim! Yalı ayak koşmak daha kolay olur.

Fakat Geta kargaşalıktan yararlanarak, yan tarafa fırlar. Arkasına bakar ve Spuriy'in çarpışma yerinden uzaklaşarak büyük sıçramalarla tarlada nasıl gerisin geri koştuğunu görür.

Roma ordusunu safı kırılmaya başlar. Bazı kısımları kölelerin zapt edilemez saldırısı altında düşer. Trakyalıların savaş naraları gittikçe daha kızgın ve yüksek sesli olur.

Nihayet, Romalıların ilkin orta kısmı, onun ardından sol cephe geriye döner ve silah ve kalkanlarını düşürerek, çil yavrusu gibi kaçmaya başlarlar. Lejyonerler kamplarına sığınmayı başaramaz ve kaçmaya devam eder. Köleler onların kampına dalar ve orada kalan her şeyi, erzakı, silah deposunu ve para kutularını ele geçirir.

Sarıbenekli leopar kürkü örtülü, kara yağız at üzerindeki Spartakus, bir gün önce Romalıların başkanı Variniy'in gecelediği, kampın ortasındaki büyük doludizgin otağa varır ve otağın perdesini bir yana açarak bağırır.

—Kriks nerede? Kriks, sen dinlenmek mi istiyordun? Variniy sana, yumuşak bir loca, tüylü mısır halıları ve ovmak için hoş kokulu yağ dolu güğümler bırakmış! Ve şimdi bunlara birde biz bakalım! Der Spartakus, attan yere atlar ve otağın içine dalar.

Orada birkaç yuvarlak kutu bir biri üstünde durmaktadır. Spartakus, onlardan papirüs tomarlarını aceleyle çıkarır, açar ve kendisine eşlik eden yazıcıya verir, O onları çabucak okur.

—Bakın, arkadaşlar, burada senatonun, isyan etmiş kölelerin yakalanması için tehditkâr emri yazılı! Der Spartakus güler. “Bizi Roma’ya götürmeleri gerekiyormuş! Bu işle görevlendirilen başkan Variniy nerede acaba? İşte ben burada, onun çadırındayım, o beni alsın bakalım!

Çocuğun çınlayan sesi yanıtlar:

—Variniy, lejyonerlerin geri çekilmeye başladığını görünce ilk olarak tırıs kalkıp kaçtı!

Geta, yazıcıyı dinlemekte olan Spartakus’a yaklaşır ve onun yanında kendini yere bırakır. Geta’nın boynunda dolanmış olan kayış vardır.

—Bende ki bu kayışı kes Spartakus. Beni esir almışlardı.

—Biz, seninle aynı kandanız! Diye bağırır Spartakus, kılıçla kayışı keserek. “Biz boyun bükten koyunlar değil, hürriyeti seven insanlarız. Bu nedenle sen esirlikten kaçmasını bildin. Hey, yoldaşlar, Bu otağı kendinize şilte olarak kesin!

İKİNCİ KISIM

TEHDİTKAR İSİM

Spartakus tüm İtalya'da ünlenir. Güney İtalya köleleri, özellikle de, özgürlük için beklenmedik bir olanak gören, cesur, yarı vahşi Lukan çobanları kalabalıklar halinde akın akın ona gelirler. Ayaklananların sayısı birkaç ayda yetmiş bin kişiyi bulur.

Spartakus'un bir an için bırakmış olduğu, bereketli Kampaniy bölgesi onun tarafından yeniden hızla geri alınır. Yerli zenginlerin yazlık evlerini savunmak için oraya gönderilmiş olan, bütün bir Roma korpusu¹ dağıtılır ve yok edilir.

En ünlü kentler hücumlarla ele geçirilir. Boyun eğmeyen her köleyi daha önce sahipler çarmıha geriyordu, şimdi ise kibirli aristokratları, ele geçirdikleri kentlerin kapılarında eski köleler kendileri çarmıha gerer.

Pek çok köy ve kentte isyanlar başlar. Köleler kendi zalimlerini öldürür ve zincire vurur, hapishanelere dağıtır. Vergi ve haraçlarla yıkıma uğrayan pek çok köylü saban ve kürekleri atar, çobanlar sürüleri bırakır ve ayaklananlara katılır.

Spartakus'u sınırsız cesareti, kararlılığı ve hem müfrezelerini yönetirken, hem de ganimeti paylaştıırken adaletli davranışından dolayı severler.

Spartakus, Furiy (İtalya'nın güney sahilindedir) limanına sahip olduğu zaman, deniz tüccarları bakır, bronz, demir ve ordu için gerekli her şeyi sağlayarak ona yardımcı olur. Pek çok demirci silah üreterek gece gündüz çalışır.

Ele geçirilen ganimetleri satın almak için her yerden Spartakus'a tüccarlar gelmeye başlar. Fakat Spartakus, idam tehdidi ile onlara altın ve değerli taşlarla kampta görünmelerini yasaklayarak, sadece yiyecek maddesi, silah ve savaş için gerekli olanları getirmelerine izin verir.

KAYGISIZ GALLİLER

Dallardan örülme kulübeler ve yabani hayvan kürklerinden ibaret küçük çadırların düzgün sıralar halinde dizili olduğu, gladyatörler kampına, kış akşamı sis kümeleri ile çöker. Sayısız ateş, yüzlerini sakal bürümüş ve zorlu seferi hayatta

1 Korpus sözü burada Roma lejyonerlerinin büyük askeri birliği (müfrezesi) anlamındadır.

kabalaşmış, sertleşmiş savaşçıları, ateşin kırmızı ışığı ile mavimsi alacakaranlıkta aydınlanıyor. Ateş daha da daha da parlayarak alevleniyor.

Kahverengi yün cübbelere bürünmüş, münferit kısım başkanları, bir ateşin etrafında oturmaktadır. Aniden başlayan rüzgâr, kömürleri üfürerek kıvılcımları kapar ve onları yukarı, gri kurşuni renk bulutlara doğru götürür.

Ara sıra hafif toz gibi bir kar yağar. Böyle anlarda savaşçılar cübbelerine daha sıkı bürünmektedir. Ateşin parıltıları, savaşçıların esmer, güneş ve rüzgârdan çatlamış adaleli ellerini, çatık kaşlarını ve ışıldayan gözlerini aydınlatır.

“Dahasonraneolacak?” Düşüncesi uzun zamandır herkesi endişelendirmektedir. Pek çok kişi düşündüğünü ifade etse de çoğunluk hala susmaktadır.

Mızraklı ve sol elinde ufak yuvarlak kalkan olan bir savaşçı ateşe doğru yaklaşır. Üç kırmızı tüylü ve bakır maskeli miğfer hemen hemen tüm yüzünü örtmektedir.

Savaşçı, “selam sana şef!” Diyerek anlatmaya başlar:

—Az önce tanımadığımız iki adam, bizim kampın kapılarına kadar yaklaştı. Onlar, Roma’dan çok önemli haberler getirdiklerini, fakat “onları yalnız Spartakus’a söyleriz,” diyorlar. Bu insanların neci olduğunu, kim bilir! Belki de yalan söylüyorlar. Benim başkanım “onları ne yapalım?” Diye sormaya beni gönderdi.

Boğuk sesler yanıtlar:

—Bırak burada anlatsın. Onların türkülerine göre, ne biçim kuş olduklarını anlarız.

—Getir onları! Der Spartakus.

Nöbetçi karanlıkta kaybolur ve çok geçmeden döner. Geniş kenarlı, samanrengi şapkalı iki kişi de onu takip eder. İkisinde de, uzak yoldan gelen yolcu havası vardır. Kısa cübbelerini dizlerine kadar sıvamışlar, ayaklarındaki sandaletler çarpılmış, ellerinde ise asalar bulunmakta. Biri, saçları uzun perçemli ve zayıf çökkün yüzü kıvrıcık kır sakallı; diğeri ise şişman ve pembemsi olup, siyah yağlı gözleri fıldır fıldır dönmektedir. Pembemsi olanı sevimlice gülümseyerek oturanlara göz atar ve sanki suskun şefleri tavlama ister gibi, herkese başını sallar.

—Selam size yenilmez yiğitler ve cesur kahramanlar! “Hoşsohbet, aktör, şarkıcı, dansçı olan ben, Grek Elpidor, ünlü şef Spartakus’u görebilir miyim? Biz size dosdoğru Roma’dan geliyoruz.”

—Ateşin yanına otur, ısın. Sen, onu belki sonra görürsün.

—Peki, sen hangi kabiledensin? Diye sorar şeflerden biri ihtiyara.

—Ben, özgür bir Grek, filozof Aristomen’im ve bilgilere meraklı, gerçeği arayanım. Ben aslen, sert Evksin Denizi sahilindeki uzak Sinop kentindenim, fakat ben bilgeliği, Grekya’nın mükemmel kenti Atina’da öğrendim. Romalılar beni yakaladı, kanunsuzca köle yaptı ve asil patrisilerin çocuklarına güzel konuşmayı ve felsefeyi öğretmem için Roma’ya getirdiler. Orada ben zengin Mark Litsiniy Kras’ın kölesi oldum.

—Sen de bununla barışmadın mı?

—Filozofa zincir takmak mümkün, fakat onun özgür düşünce ve iradesini

prangaya vurmak, köleleştirmek mümkün değildir. Ben sizin ayaklanmanızı duyar duymaz, efendimden kaçmak için fırsat aramaya başladım ve nihayet dolambaçlı yollardan size ulaşmayı başardım.

—Peki, sen burada ne yapmayı düşünüyorsun? Sen bize nasıl yardımcı olabilirsin?

—Ben, kılıç kullanmada zayıfım. Fakat ben yaraları iyi edebilirim. Sizi hangi tehlike tehdit ediyor olursa olsun ben sizinle birlikte olmak istiyorum.

—Bizim ateşin yanına otur. Siz hangi önemli haberleri getirdiniz?

Aktör Elpidor yüzüne manidar bir ifade verir, endişeyle etrafına bakınır, öne doğru eğilir ve parmağını kaldırıp fısıltıyla konuşmaya başlar:

—Ben dosdoğru Roma’dan geliyorum; orada herkes korku ve kargaşa içinde; “Roma ebedi kent ve tüm dünyanın efendisi Roma tehlikede ve herkes kaybolmakta,” diye bağırlıyorlar. Konsullar ne yapsın? “Anayurdun babası” senatörler ne düşünsün? O zaman senatonun emrine göre ülkenin yüksek idarecisi, iki konsul kendileri ordunun başına geçti. Sefere onlar da katılacaklar, fakat onlar size ne yapabilir? Onların lejyonerlerinin daha ilk karşılaşma da tavşanlar gibi kaçtıkları biliniyor! Siz yenilmez kahramanlarsınız!

—Gelsinler buraya! Diye bağırır gladyatörlerden biri. “O zaman kızgın ayının pençesine düşmenin tadını öğrenirler.”

Elpidor gülmeye başlar:

—Ben de aynen böyle düşünüyor, fakat hayret ediyorum: Sevinmeniz ve bayram yapmanız gerekirken, niçin hepiniz böyle düşünceli ve asık suratlısınız? Ve nerde dinleniyorsunuz? Burada, tarlada, yağmur ve kar altında mı? Sizi kim ve ne korkutabilir? Hiç kimse! Siz niçin kentlerdeki, rüzgârın esmediği, insanın tepesine yağmurun yağmadığı, sıcak evlere yerleşmiyorsunuz? Orada, şimdi ateşin yanında olduğu gibi islenmeye gerek kalmaz. Siz kendiniz köle sahibi olabilecek, başkalarının efendisi olabilecek, gairesiz yaşayabilecek, neşelenebilecek ve türküler söyleyebilecekken, niçin köleler gibi yaşam sürdürüyorsunuz?

—Senden hoşlandım! Der genç bir savaşçı. “Bu gün sen Kriks’in misafiri olacak ve bize en iyi türkülerini söyleyeceksin. Biz Galliler, neşeli oyunları ve halay çekmeyi severiz.

—Peki, sen, filozof Aristomen ne diyorsun? Senin yol arkadaşın doğru mu söylüyor? Bizim kente geçmemize gerek var mı? Diyerek soran aydınlık, soğuk gözlerini diker ve sol kulağındaki küpe ateş her parladığında ışıldar.

Onun yanı başında saçarlı ondüleli, bronz renkli bir çocuk oturmakta ve meraklı bakışını kâh şefe, kâh filozofa çevirmekte.

Filozof cevap verir:

—Eğer siz, güçlü, her şeye kadir Roma’ya karşı ayaklandıysanız, hepiniz bu güne dek tarihte eşi görülmemiş, bir cesaret ortaya koydunuz demektir. Eğer siz sadece, insanların mutlu, köleliğin olmadığı, özgür bir hayat kurmalarını düşünüyor ve gücünüzü buna veriyorsanız, bütün ezilenler ve tüm dünyanın ıstıraptan bitkin düşen köleleri zincirlerini parçalayacak ve size yönelecek, hiçbir güç size karşı çıkamayacak. Eğer siz, felakete düşseniz, başarısızlığa uğrasanız bile, uzun yüz

yıllar boyunca bütün ezilenler sizin adlarınızı anacak ve: “İşte böyle cesur insanlar vardı! Zincirleri bizde niçin atmayalım ve hürriyet için ölmeyelim?..” Diyecekler.

—İhtiyar sen güzel konuşuyorsun! Diye bağırır, kulağı küpeli şef. “Sen bugün Spartakus’un misafiri olacaksın.”

Çocuk sorar:

—Sen beni tanıdın mı? Sen, Trakyalı Amika ve benimle birlikte, tüccar gemisi hapisanesinde Furiy limanına gelişimizi ve sonra esir pazarında hepimizi satışlarını hatırlıyor musun?

—Ve şişkonun parmağını senin nasıl ısırıldığını da? Diyerek yanıtlar filozof. Ben seni bu kampta, kahramanların yanında görmekten memnun oldum çocuk. Peki, rakkas Amika nerede?

—O daima, hatta çarpışma zamanlarında bile bizimle birlikte ve seferi hayatın bütün sıkıntılarına yiğitçe, fedakârca katlanmakta. Der ateşin etrafında oturanlar.

* * *

Ertesi gün, gamsız Kriks Galli ve Germen yirmi bin kişi ile Spartakus’un ana ordusundan ayrılır. Onlar kuzeye, meyve bahçeleri ile ünlü zengin kente doğru gider ve orada kendi ayrı kamplarını kurarlar. Aktör Elpidor da onlarla birlikte gider.

Birkaç gün sonra ise yorgun, kan ter içindeki atlarda altı Galli, doludizgin Spartakus’un yanına gelir. Onlar paçavralara sarınmış, kan ve kirle kaplıdır. Attan güçlkle iner ve eczacı-hekim ve su rica ederler.

Gözyaşları ve acı ile içlerini çekerek anlatırlar:

—Galli ve Grek yirmi bin yoldaşımız kılıçtan geçirildi. Romalıların yanına kaçan ve biz Galililerin ayrı kamp kurduğunu onlara haber veren Elpidor, konsul Lutsiy Gelliy’in bize gönderdiği bir casusmuş. Ve işte bizim kaygısızca ziyafet çekip, eğlenceli oyunlar düzenlediğimiz sırada, onların yaklaştığından haberimiz bile olmadan, Romalılar bizi muazzam bir ordu ile aniden kuşattı ve hızla saldırdı. Biz umutsuzca savaşarak savunduk, ancak Romalılar bizden daha iyi silahlı idiler ve...

—Peki, Kriks nerede? Diyerek Spartakus Galililerin sözünü keser.

—Kriks aslan gibi dövüştü! Pek çok düşmanı kılıçtan geçirdi. Fakat Roma kılıçları ile yaralandı. Diyen, Galli savaşçılar umutsuzluk içinde bağırmaya ve elbiselerini parçalamaya başlar.

SPARTAKUS’UN DARBESİ

Spartakus en yakındaki Galli’yi omuzlarından yakalar ve onu sarsarak bağırır:

—Savaşçıya bataklıktaki kurbağa gibi vıraklamak yakışmaz! Kesin sesinizi, yoksa hepimizi kamptan kırbaçla kovarım!..

Spartakus'un sesi tehditkârdır, bağırانların hepsi sessizliğe gömüldü.

—Oturun! Bizim eczacı-hekim şimdi size yardım eder. Siz benim sorularıma, külde bir yumurta pişirecek kadar bile, vakit olmadığı için çok kısa cevaplar verin. Savaş nerede oldu? Düşmanın savaşçısı ne kadardı? Siz oradan kaçtığınız zaman onlar orada ne yapıyordu? Orada mı idiler, yoksa gidiyorlar mıydı?

Galli savaşçılar, birbirlerinin sözünü keserek, Spartakus'un sorularını yanıtlarken, müfrezelerinin nasıl katledildiğini de anlatmış oldular.

—Romalılar hala savaş alanında idiler, diyerek Galliler hikâyelerini bitirir. “Onlar hala ölenlerden zırhları soyuyor ve bizim kampı talan ediyorlardı.”

—Yeter! Diye bağırır Spartakus. Toplantı borazanlarını çalın, alarm verin! Biz şimdi harekete geçiyoruz. Bütün gece gitmemiz gerekecek. Arabalar burada kalacak. İki günlük yiyecek alınacak. Cesur savaşçılar borcumuzu anladınız mı? Ölen yoldaşlarımızın öcünü alacağız!

—Anladık! Diye yanıtlar savaşçılar Spartakus'u ve hızla kendi kısımlarına ve çadırlarına yönelirler.

Kampın bütün köşelerinde toplantı borazanları çalınır. Gladyatörler çadırların arasındaki ufak alana silahları ile koşar ve sefere hazır olarak sıraya dizilirler. Bütün kamp canlanır. Çok geçmeden öncü yüzlük savaşçılar kapıdan geçmeye başlar.

Kırmızı elbise içindeki Trakyalı kadının yanında oturmakta olduğu ateşin önünden Spartakus kara yağız atın üzerinde geçer. Amika'nın siyah gözleri ayrılan gladyatörlere endişeyle eşlik eder.

—Hoşça kal Amika! Der Spartakus. “Ya zafer, ya ölüm!”

Geta, cübbesine bürünmüş, son alevleri sönmekte olan ateşin yanında ısınarak uyuklamaktadır. Gece yarısı Trakyalı kadın onu uyandırır:

—Kalk Geta! Bizim savaşçılara yetişmek için gidelim. Onlar belki de ölmekte, öyle ise, bizde onlarla birlikte ölürüz. Fakat belki de biz, kanı akan bir savaşçının yarasını sarabilir ve bir yudum su verebiliriz.

Onlar atları çözer, yiyecek ve temiz bezler olan heybeyi alırlar. Kamp hemen hemen boştur. Sadece bir iki yerde ateşlerin yanı başında yaralı ve hastalar oturmaktadır.

Nöbetçi Amika'yı tanır ve el sallayarak geçişine izin verir:

—İyi haberlerle geri dönün!

Yol tepeler arasında kıvrıla kıvrıla uzanır. Gecenin alacakaranlığında, iki kez ahalinin terk ettiği köylerin, kamış damlı kulübeleri yanından geçmek zorunda kalırlar. Aç köpeklerin havlayışları, atlılara eşlik eder. Seher vakti bir grup ahali ile karşılaşılır. Omuzlarında sepetlerle, zavallı ev eşyalarını yükledikleri eşekleri ve öküzleri aceleyle sürmektedir.

—Orada! Orada çok savaşçı var! Diye bağırır onlar kuzey yönünü göstererek. “Orada hala korkunç bir savaş devam ediyor. Oraya gitmenin anlamı yok, sizi de öldürürler!..”

—Fakat orada cesur savaşçılar, sizin de, tüm ezilenlerin de hayatını iyileştirmek için savaşmakta. Diye konuşur Amika. “Haydin birlikte gidelim, onlara yardım

edelim!..”

Delikanlı köylüler, gerisin geriye dönmeye hazırmışçasına duraklar, yaşlı biri ise bağırp çağırma başlar:

—Sen akılsızca sözler söylüyorsun! Kulakasmayın ona! Hayat boyu sabretmek ve cefa çekmek, bize tanrıların yazgısı. Romalı zenginlerin iktidarını biz kırabilir miyiz?!

—Sizin gibiler daima kendi efendilerinin kölesi olarak kalır?..

—Tanrıların kendisi bunu istiyor! Gidelim!.. Diyerek ihtiyar gençleri peşinden sürükler ve yola devam eder.

Sabahleyin, bir köyden geçen yol, kütük ve taş yığılarak kapatılmış olduğundan, köyü dolanarak geçmek zorunda kalırlar. Mızrak, tırpan ve baltalarla silahlanmış korku içinde ki ahali yığınağın gerisinde saklanmaktadır. Oradan geçen yolcuları taş yağmuruna tutarak, hiç kimsenin yaklaşmasına müsaade etmezler.

Akşama doğru uzaktan yoldaki ilk lejyoner grupları görünmeye başlar. Biri at üzerinde gelmekte, kanla şişmiş sargılar onun yaralarının ağır olduğunu söylemekte. Savaşçılar yaralı yoldaşlarının yan taraflarında yürüyerek desteklemekte.

Lejyonerlerin atları ellerinden almasından korkan Amika ile Geta çabucak yoldan sapıp, dosdoğru başakları olgunlaşmış hasat edilmemiş tarladan doludizgin gider. Yaralarından ve yorgunluktan düşe kalka gelen, Romalı asker grupları gittikçe daha sık gözlerine çarpar.

—Romalılar koşuyor! Zafer bizden yana gibi. Der Geta.

YENİ SEFER

Birden ileride, ovada yürüyerek geçen binlerce asker tarafından çiğnen ekinlerin olduğu yerde, sayısız ateş parıldamaya başlar. Patikada enlemesine yatan ölü Romalıların vücutlarını aniden fark eden atlar, yan tarafa atılır.

Amika ile Geta, Spartakus’u güçlkle arar bulur. O büyük bir ateşin karşısında dimdik ve kımlıdamadan durmaktadır. Bütün bütün ağaçlar bir biri üstüne yığılmış. Ateşin üzerine konulmuş vücutları da alevler sarmış. Spartakus fısıldar:

—Neşeli, yiğit Kriks ve yoldaşlarından kalanların hepsi işte bu!..

Sağ kalmış birkaç onluk Galli ve Germen ateşin etrafına toplanır, onlar kılıçları başları üzerinde tutarak, sonbahar rüzgârının inleyişi gibi hüznü bir savaş türküsünü koro halinde, uzata uzata söylerler ve zincir olup, ateşin etrafında dönerler. Kriks ve can veren diğer yoldaşlarını hatırlayarak, kılıçlarla kalkanlara vura vura, uzun süre türküler söyler ve sonra kılıçlarını çaprazlayıp, sıkışık çember halinde toplanırlar.

—Gannik buraya! Gannik bizim şefimiz olacak! Diye bağırlar.

Genç, yaralarla kaplı bir savaşçı, çemberin ortasına geçer, çaprazlanan kılıçların üzerine yerleşir savaşçılar da, sanki kalkan üzerindeymiş gibi O’nu kılıçların üzerinde havaya kaldırır ve can veren Kriks’in yerine onu kendilerine şef seçerler.

Borazanlar bütün savaşçıları yeniden sefere çağırarak, telaşlı telaşlı çalınır. Pek çoğu artık, ölen düşmanlardan çıkarılan Roma silahları ile yaklaşır. Herkes sıraya geçer ve emirleri bekler.

Spartakus, hala Kriks, Galliler ve Greklerin vücutlarının olduğu ateşin karşısında dikilmekte ve rüzgâr da onu dumana büriyüp, kıvılcımlara boğmaktadır.

Nihayet kendine gelir ve ona getirilen atın üzerine sıçrar. Tümseğe çıkar. Yorgun, toza bulanmış, hafif yaralı gladyatörler ve ayaklanmaya katılan gönüllülerin alacakaranlıkta gözden kaybolan sıraları etrafta dikilmektedir.

Spartakus askerlere: “Kahraman arkadaşlarım!” Diyerek hitap eder:

—Bu gün siz büyük bir kahramanlık gösterdiniz. Siz yalnız, öldürülen yoldaşlarımızın öcünü almadınız, fakat bizi yeniden zincire vurmak için toplanan, zenginlerin, köle sahiplerinin ordusunu imha ettiniz. Ancak, biz eğer şimdi zaferi kutlamaya başlarsak ve gamsızca dinlenmek için lüks villalara gidersek, tıpkı burada ihtiyatsız Galliler ve Germenlerin mahvolduğu gibi, biz de davamız için hiçbir yararı olmadan mahvoluruz. Dikkatle dinleyin, cesur savaşçılar! Diğer konsulun komutası altında yeni bir ordu üzerimize gelmekte. Onlar bizi arıyor ve onlar yakınlarda!..

—Biz buradayız! Biz buradayız! Diyerek gümbürder gladyatör sıraları.

“Bu nedenle”, diyerek devam eder Spartakus:

—Bizim bir tek çıkışımız var: Roma ordusuna aniden saldırmalı ve yok etmeliyiz! Ben sizin çok yorulduğunuzu biliyorum, fakat kendi uzak memleketinizi, aileleriniz ve çocuklarınızın yaşadığı kulübelerinizi hatırlayın. Biz ocaklarımızın tatlı dumanını yeniden hissedebiliriz, eğer hür olursak. Hürriyete ise, ancak kılıcımızla ulaşabiliriz. Bu nedenle, hemen şimdi düşmanla karşılaşmak için yola, yeni sefere çıkalım. Kılıcımızın keskinliği hürriyettir, aksi yeni zincirler!..

Binlerce yiğit göğüsten yüksek sesli haykırışlar kopar:

—Hürriyet! Hürriyet! İleri savaşçılar! Bizi zafere götür Spartakus!..

Borazanlar hücum için çalınır ve gladyatör sıraları sınırsız bir silsile halinde ileriye doğru hareket eder.

Kölelerin ordusu duyulup görülmemiş hızla muazzam bir hareket gerçekleştirir ve ikinci konsülün komutası altında Romanın gönderdiği ikinci orduya hücum eder. Gladyatörler umutsuzlukla dövüşür ve tek sözle ölümü küçümseyerek mızrakların üzerine atılırlar. Onların saldırıları altında, Roma lejyonierleri mükemmel silahları ve hazırlıklarına rağmen ayakta kalamaz. Onlar ezilir, alt üst olur ve arabalarını terk edip kaçmaya başlarlar. Roma tüccarlarının, para babalarının ve kodaman toprak sahiplerinin ücretlileri, kendi hayatı ve özgürlüğü için, ezilen yoksulların mutluluğu için dövüşenlere karşı duramaz.

İHTİLAFLARIN BAŞLAMASI

Kesin iki zaferden sonra İtalya'nın bütün yolları, gladyatörler ordusu önünde açılır ve artık onu tutabilecek kuvvetler yoktur.

Peki, Spartakus niçin somurtkan? O, her yerden gruplar halinde gelen insanlara, gladyatör ordusu ile birleşmek isteyen köle ve yoksullara karşı, niçin böyle sert davranmakta?

O yaşlı kölelere: “Siz buraya niye geldiniz?” Diyerek konuşur:

—Bize, savaşçılar, eczacı hekimler, demirciler ve bakırcılar, davamız için yararlı kişiler gerek, işe yaramaz boğazlar değil. Siz özgürlük için savaşanların ordusuna geldiğiniz halde, niçin kendiniz bir kılıç, mızrak ya da hiç değilse büyük bir bıçak ele geçirmeye özen göstermediniz? Siz bize yardıma mı geldiniz, yoksa sizi doyurmamızı, barındırmamızı mı istiyorsunuz? Biz yaralı savaşçılarımızı, savaşlarda sakat kalmış olanları güçlükle doyurabiliyoruz. Biz onları arabalarda yanımıza alıyoruz, gidiş hızımızı onlar zaten zorlaştırıyor.

—Ama biz de zincirlerden kurtulmak istiyoruz. Diye yanıtlar ihtiyarlar.

—Ezenleri dağıtmamızı bekleyin, o zaman sizler de özgür olacaksınız. Şimdi ise siz, mücadele için kılıç kaldıran, bizim ellerimizi bağlarsınız ve amaçsız olarak ölürüz.

—Bizim burada, özgür olarak ölmemiz daha iyi. Diye bağrışır ihtiyarlar. “Fakat biz zincirlere geri dönmeyeceğiz!”

Ve onlar, eski köleliklerine geri dönmek istemeyerek, Spartakus’un kampı civarında kalır.

Köle ordusu şeflerinin danışma toplantılarında tartışmalar ve ihtilaflar baş göstermeye başlar. Ortak tehlike herkesi birleştirdiği sürece, herkes itiraz etmeden Spartakus’a itaat ediyordu. Onun atak hücumları, öngörülleri ve düşmanın planlarını bozmayı bilmesi zafer ardına zafer getirmişti.

Fakat güya artık tehlike kalmadığı zaman, gladyatörler ordusu İtalya’nın yarısına hâkim olduğu zaman, şeflerin pek çoğu Spartakus’un etkisini yargılamaya ve ayrı bağımsız ordu oluşturmakla tehdit etmeye başladılar. O zaman Spartakus kesin olarak ilan eder:

—Bizim şimdi İtalya’yı terk etmemiz gerekir. Kuzeye gidelim, Alpleri aşalım ve kendi vatanımıza dönelim!

Bazı şefler, “Terk etmek için henüz erken!” diyerek cevap verir:

—İtalya, şimdi bizim ellerimizde. Biz burada bir yıl daha kalabilir, en büyük kentleri ele geçirebiliriz. Büyük servetler elde edince, servetimizle birlikte vatanımıza döneriz!

Bu tartışmalarda yaşlı filozof Aristomen hararetli konuşmalar yapar:

—Akılsızlar! Siz nasıl olurda Spartakus’un bilgece planını reddedersiniz? Bir yıl önce ne olduğunuzu hatırlıyor musunuz? Acaba siz, o zaman vatana dönmeyi hayal edebiliyor muydunuz? Sizin hepinizi aynı son bekliyordu: sirk arenasında kendi kardeşinizin elinden rezilce ölüm. Şimdi bütün yollar açıldığı zaman, niçin vakit kaybediyorsunuz? Başlarınız üzerinde bulutlar yeniden toplanır. Romanın ana askeri kuvvetleri şimdilik memleket dışında, İspanya ve Frakya’da, uzakta; fakat onlar İtalya’ya dönebilir ve o zaman sizler doğduğunuz köyleri göremezsiniz!

—Roma kuvvetleri eğer dönerse onları da, şimdiye kadar nasıl perişan ettiyse aynı şekilde perişan ederiz! Diyerek, şefler kendilerine güvenle gülümser.

Aristomen, “Ah, akılsız köpek yavruları!” diyerek kızar:

—Bütün ıstırap çekenlerin, aristokrasinin ezdiği herkesin sizin yanınıza gelmesi ve sizin mücadelenizi desteklemesi için nasıl davranmanız gerekiyorsa siz öyle davranmalısınız. Bazılarınız niçin, yoksul-köylü ve emekçi zanaatkârların barışçıl köylerinin talanı ile kendi ellerini kirletmeye yelteniyor? Siz niçin, sizin dostlarınız olacak olanları itekliyorsunuz? Niçin siz, eski köleler, özgür vatandaşları köle yapmaya hazırsınız? Niçin siz, talan edilmiş mal mülkle yüklü bunca arabayı kendinize getiriyorsunuz?

Tartışmanın ortasında Spartakus ayağa kalkar ve bir an elini kaldırır. Herkes susar.

—Dinleyin beni, gamsız akılsızlar! Ben sizi bir kez daha, henüz geç olmadan İtalya’yı terk etmeye çağırıyorum! Alp dağları ileride. Eğer biz onları aşarsak, Roma zenginlerinin vahşi pençelerinin ulaşamayacağı yere, ülkeye varmış oluruz. Orda hürriyeti buluruz. Dinleyin şu mucizevî, güçlü sözü: HÜRRİYET! Biz orada özgür, eşit haklı, mutlu insanların kendilerinin, eşi benzeri olmayan devletini kurarız. Bu güneşin ve sevincin devleti olacaktır. Biz örnek olacağız ve diğer halklar bize katılacak, saflarımız her gün büyüyecek. Şimdi ayaklanmış olanlar yüz yirmi bin kişi. Onların sayısı çok, çok daha fazla olacak!..

—Fakat bu bir masal! Diye haykırır yakında dikilen şeflerden biri. “Bu şimdiye kadar hiçbir yerde olmayan bir şey!”

—Fakat bu olacak! Diye bağırır Spartakus.

—Ama önümüzde bir de Mutina¹ kenti var, diyerek işaret eder diğer bir gladyatör şef. Ordumuzun konsül yardımcısı ve lejyonerleri ile karşılaşmaya hazırlandığı yer orası. O bizi beklemekte...

— ... Onu bozguna uğratalım diye! Diyerek sözü keser Spartakus.

—Nerede bu konsül yardımcısı? Diyen bağırtilar duyulur. “Doğrusu şimdi bizim ona saldırmamızı ve yeryüzünden süpürmemizi bekleyerek titremektedir!”

—Mutina’ya doğru ilerleyelim ve daha sonra buradan çekip gidelim! Diyerek devam eder Spartakus: “Eğer siz istemez iseniz ben yalnız giderim! Benim hiçbir servetim yok. Cübbem, kılıç ve uyumak için postum, yanıma alacağımın hepsi işte bu!

—Ben seninle giderim! Der filozof Aristomen.

—Ben de giderim! Diye bağırır Geta.

—Hayır, sen bizi terk etmezsin! Diye bağırmaya başlar şefler ve etrafta dikilen savaşılar. “Ayaklanmayı ilk sen başlattın, eski köle ve gladyatörlerin büyük yenilmez ordusunu sen kurdu! Romalı savaşıclardan onların kılıç ve silahlarını biz ellerinden aldık, artık biz hiç kimseden korkmayız!..

Spartakus susar ve bağırtiların kesilmesini bekler.

—Ölüm bizi daima tehdit eder! Ben sizinle birlikte dövüşmeye ve ölmeye hazırım. Fakat basit eşkıyalar gibi sizinle kent talan etmeye gitmem. Bizim amacımız yükseldikçe, bizim şanlı yolumuz da uzayacaktır!

Şeflerin bazıları konuşur:

1 Mutina: (şimdi ki Modena) Alp boğazlarına giden yolların geçtiği kent.

—Biz neden dosdoğru Roma'ya, zenginlerin, tiranların, para babalarının, tüm dünyanın kanını emenlerin yuvasına gitmeyelim? Eğer biz onun gücünü kırar ve sayasız köleyi kurtarırsak, ezilen halklar Roma boyunduruğunu atacak ve yeni özgür bir hayata başlayacaktır!

—Bizimle kal! Diye bağırır diğer şefler de. “Seninle bizi götürdüğün her yere gideriz!”

Şeflerin toplantısı uzun süreli ve fırtınalı olarak devam eder.

Spartakus'un ikna çabasına rağmen çoğunluk Roma'ya gitmenin erken olduğunu, beklemek ve dinlenmek gerektiğini, şimdi İtalya'dan ayrılmak istemediklerini ilan eder. Spartakus'a orduyu geçici mola için güneye, bereketli bölgelere götürmesini önerirler.

Köle ve gladyatörler ordusu güneye doğru hareket eder, korkudan titreyen “sonsuz kent”e dokunmadan geçerler.

“BOYNUZLARI SAMANLI”

İki konsulun ordusunun da bozguna uğradığına dair ilk haberler Roma'da alındığı zaman, başkentte panik başlar. Malikânelerinden kaçan, korku içindeki patrisiler ayaklanan kölelerin yarattığı dehşetlere dair inanılmaz masallar yayarlar. Onlar hayatlarını ve mülklerini kurtarmaları için yalvararak ünlü senatörleri kuşatır:

—Villalarımız yanıyor, köleler çalışmayı bırakıp Spartakus'un yanına koşuyorlar. Bu düzensizliğe son vermek gerek! Küstahça başlarını kaldıran ve artık bizi dinlemeyi bırakan, bütün köleleri şiddetle cezalandırmak gerek!

Roma'nın idarecileri, Spartakus eğer “Sonsuz kentin” kapılarına gelecek olursa, düşüncesinden, dehşete düşerek heyecanlanır.

—O zaman köleler bizim hepimizi kılıçtan geçirir! Diye bir birlerine fısıldanır Romalılar. “Roma'daki kölelerin, hür vatandaşlardan çok daha fazla olduğu besbelli!..”

Kendi yurtluklarından kaçan zengin patrisiler, sonsuz toplantı halinde olan fakat çare bulamayan senatoda görünürler.

Senatörler ricacıları karşılamaya çıkar ve “gerekli tedbirleri almak” vaadi ile onları yatıştırır.

Senatörlerden biri açıklar:

—Bir türlü, uygun bir komutan bulamıyoruz. Biz birkaç kişiyi komutan atadık, fakat hepsi reddediyor. Bizim en iyi komutanlarımız ise, seçkin kuvvetlerimizle birlikte, diğer ülkelerde, uzaktalar.

Sabırsız ricacılar bağışmaya başlar:

—Olmayan ya da tehlike anında menfur kölelere karşı çıkmaktan korkan komutanlara ne gerek var? Onların üzerine “boynuzu samanlı öküz” gönderelim, kendi askerleri böylesinden, düşmandan korktuğundan daha çok korkar.

—Doğru! “Boynuzu samanlı öküz” gönderelim!

Romalıların geleneğinde: uzaktan görenlerin samandan çekinmesi için, kindar, tos vurmayı seven öküze saman sarıyorlardı. Kendisinden büyük belalar beklenebilir ve çekinilmesi gereken insan, ünlü toprak sahibi, zengin Kras'ın lakabı böyle idi. Kras ün aramaktadır ve bağırıanların pek çoğu onun tarafından satın alınmıştı.

—Kuvvetlerin başına Kras'ı geçirelim! Kras'ı gönderelim! Diye ricacı patrişilerin çığlıkları yayılmaya başlar. “Biz, Kras'ı tanırız! Kimin, herkesten daha çok evleri ve tahıl ambarları yanıyor? Onda olduğu gibi, kimin herkesten daha çok toprağı ve kölesi var? Şimdi O kölelerden, herkesten daha çok ıstırap çekiyor, özellikle O, onlara kin duymakta.

Senatörler razı olur ve Spartakus ile savaşımaya en kodaman toprak sahibini, zengini, ev sahibini, tefeci ve Roma'nın vurguncu-bezircânını, Mark Litsiniy Kras'ı göndermeye karar verir. Ona yardım için de, işinin ehli en iyi askeri komutanları verirler. Yağlı ensesi ve asık suratı ile bodur, kurnaz Kriks senatonun teklifini soğukkanlıca kabul eder, fakat kendi şartlarını ortaya koyar:

—Benim iştirakim eğer cumhuriyete yararlı olacaksa, ben eşkıyalarla mücadeleyi üslenmeye razıyım. Fakat ben cumhuriyetin bütün askeri kuvvetlerinin bana, komutanlığım altına verilmesini, herkesi mahkemesiz cezalandırmaya ve affetmeye hakkım olmasını, talep ettiğim her aracın bana verilmesini ve her yaştan vatandaşı bu savaş için çağırabilmeyi talep ediyorum, o zaman ben azgın Trakyalı ve onun isyancılarını yakalarım...

Senato bütün gece oturuma devam eder ve Kras'ı “imparator”¹ ilan edip, onun taleplerini kabul eder.

Bu vesile ile Kras, kentin caddelerine üzerinde yiyecek olan birkaç bin masa sergiletip, bütün Romalıları için bedava ikram düzenler. Her birine, üç aylık yiyecek olarak buğday da verir. O, yaşlı, tecrübeli savaşçılara ayrıca özel mükâfat sözü verir. Romanın zengin gençleri “cumhuriyeti kurtarmaya” çağrılır ve ayrıca özel imtiyazlı, mükemmel silahlı, atlı müfrezeler oluştururlar.

Başlangıç için Kras on lejyon² toplar; onlara yeni çağrılan lejyonerler ve daha önce Spartakus'un bozguna uğrattığı, kuvvetlerin artıkları girer.

Kendini tecrübeli askeri komutanlarla kuşatarak, Kras kendi güvenliği için ayrıca özel tedbirler alır. O, “herhangi bir kölenin suikastından kendini korumak” için diyerek tedbirlerini kendi yakın arkadaşlarına açıklar:

—Ben, bana çok benzeyen iki Romalıyı kiraladım. Aynı benim gibi sırtlarında kırmızı renkli imparator cübbesi olacak ve onlar kuvvetleri dolaşacak, nöbetçileri kontrol edecek, yorgun savaşçıları dinleştirecek ve hatta eğer gerekirse çarpışmaya iştirak edecekler. Bana gelince, gizli bir yerden herkesi yöneteceğim!..

1 İmparator kelimesi o zamanlarda şerefli bir unvan idi, günümüzdeki gibi “başkomutan”, “hükümdar”, “yüksek komutan” anlamındadır; Kras orduyu konsül yardımcısı unvanı ile yönetti.

2 Lejyon: Eski Romalılarda Sezar ve imparatorluk zamanında altı bin kişilik askeri kıtalara verilen ad.

TRAKYA ASLANI

Roma'dan gizlice çıkararak, Spartakus'un yanına ulaşan köleler, Kras'ın yüz bin kişilik ordusunun ona karşı yola çıktığını haber verir. Ordudaki altmış bin kişi eğitilmiş Roma lejyoneri, kırk bin kişi de "müttefik"¹ kuvvetlerdir.

—Onlarda mükemmel silahlar var. Diye konuşur gelenler.

—Daha iyi, diyerek belirtir Spartakus. "Bizim silahımız az."

—Onların erzak dolu büyük arabaları var.

—Bizim onlara da ihtiyacımız var!

—Onlarda birkaç bin de atlı var.

—Bizde ki atlar da yetmiyor. Diye yanıtlar Spartakus. "Biz Trakyalılar, İskitler gibi at üzerinde savaşmaya alışkınız. Yaya yürümek bize zor geliyor. Ve biz onların atlarını da ellerinden alırız!

Bu esnada Spartakus'un kuvvetleri bereketli bir bölgede bulunuyordu. O'nu kesin olarak dinleyen, iyi eğitilmiş kuvvetlerin çekirdeği, otuz bin Trakyalı, Grek, Suriyeli de yanında.

Sonra, diğer kabilelerden, Keltler, Germenler, İberler, başka kabile ve halklardan yaklaşık kırk bin savaşçı daha vardır. Onların hepsinin kendi şefleri vardır ve sık sık ordunun ana çekirdeğinden ayrıлып, İtalya'da dolaşmaya çıkıyor, kenti zapt edip yağmalıyor ve malikâneleri yakıp talan ettikleri eşyaları kampa getiriyorlardı. Kras'ın kuvvetlerinin hareketine dair söylenti duyulunca, şeflerin hepsi, Spartakus'un yanına müzakere etmeye gelir.

—Bizi Roma'ya götür! Diye talepte bulunur onlar.

Spartakus susarak dinler ve alışkanlığı üzere kılıcını temizler. Daha önce olduğu gibi, O ateşin karşısında, leopar kürküne oturmakta ve rüzgâra karşı koruyan üzerindeki at şiltesi de kazıklar da asılı durmaktadır. Yanı başında Trakyalı çocuk oturmakta ve içinde elyazmaları olan, yuvarlak deri kutuyu elinde tutmaktadır.

Spartakus kutudan bir rulo çıkarır, ayağa kalkar ve ateşin etrafında oturmakta olan şeflere döner:

—Şimdi siz benden, sizi Roma'ya götürmemi istiyorsunuz! Sizin hepinizin burada gördüğü, arkadaşım filozof Aristomen'in bize yazdığı işte burada! Aristomen gizlice Roma'ya gitti ve şimdi orada bir dilenci kılığında sokaklarda dolaşmakta ve ne konuştuklarını dinlemekte. O, Kras'ın savaşçılara konuşmasını dinlemiş ve işte baş düşmanımızın duyurduğu ilan: "Bana "boynuzları samanlı öküz" derler. Fakat ben sadece kindar değil, inatçı bir öküzüm. Ben uzun süre Spartakus'u takip edeceğim ve nihayet bu Trakya eşkıyasını boynuzlarımla duvara sıkıştırmasını bileceğim. Ben yeterince kuvvet topladığım ve Spartakus'tan iki kez daha güçlü olduğum zaman, vahşi öküz sürüsünün kamışlarda güçlü aslanı çiğneyişi gibi, O'nu lejyonlarımla ezeceğim"...

—Trakya aslanı Roma öküzünü parçalamasını bilir! Diye bağırır şeflerden biri.

1 "Roma Kartalı" altına çağrılan, (Romalıların bayrağı yoktu) çeşitli İtalya eyaletlerinden, aslen Roma soyundan olmayan vatandaşlardan meydana gelen hafif silahlı kuvvetlere "Müttefik" adı veriliyordu.

Spartakus, “işte görüyorsunuz arkadaşlar” diyerek devam eder:

—Bizim büyük ve belirleyici savaşa hazır olmamız gerek. Biz aslanlar gibi hareketli olmasını ve düşmanla dövüşmek bize yarar getirmeyecekse, ondan hızla uzaklaşmasını bilmeliyiz. Zafer olanağın bulduğumuz anda ise, biz ona şiddetle hücum etmeliyiz. Fakat bizim savaşçılarımız aslanlara mı benziyor? Siz çadırlarınızı mobilya, pahalı vazo, halı ve hatta ağır heykellerle doldurdunuz. Kimsiniz siz: eski eşyalar tüccarları mı, yoksa savaşçılar mı? Bu nedenle haber vereyim: ben yarın sabah alacakaranlıkta sefere çıkıyorum. Arabaları ve yük hayvanlarını da ben yanıma alıyorum, fakat onlarda sadece yedek erzak ve ağır yaralılar olacak. Sizin topladığınız bütün pahalı ıskarta mallar, bu gün derhal yakılacak! Yağmalanmış malları kim muhafaza etmek istiyorsa, burada kalsın ve Romalıları beklesin. Siz, Kras’ın yabancı mülkleri bedavaya toptan satın aldığını bilirsiniz. O, belki sizinle karşılaştığı zaman, sizin hepinizi kazığa oturtmak için, bu eski ıskarta malları da satın alır! Ben de sizsiz giderim!

—Yağmalanmış malların hepsini yakalım! Diye dostça çığlıklar duyulur. “Kahrolsun bezirgânlar ve hurdacılar!..”

Kampın bütün köşelerinde muazzam ateşler alev alır, gamsız savaşçıların malikânelerden yağmalayıp getirdikleri güzel güzel yanar.

Spartakus’un kuvvetleri seher vakti kampı terk eder.

Hızlı farklı yeni yürüyüşlerle, her sefer yönü değiştirerek, Kras’ın atlı keşifçilerini şaşırtarak ilerler Spartakuscular, yüz bin kişilik Roma ordusu ise onların peşine düşer.

KURA ÇEKEREK ÖLMEK

Kras müfrezelerin, Spartakus’un kuvvetlerini izlemelerini, fakat onun emrini bekleyerek, şimdilik gladyatörlerle çatışmadan kaçınmaları emrini yayınlar. Kras’ın öncü müfrezesine genç Mummiy komuta etmektedir. O kendi insanları ile gladyatörlerin dağ eteğinde dinlenmekte olan kısmına rastlar. Onların ateşleri tütümekte, kil ve bronz tencerelerde yiyecekleri pişmektedir.

—Muzaffer olanlar yargılamaz! Der Mummiy kendi savaşçılarına. “Biz eğer bu pis kopukları yakalar ve imparator Kras’a götürürsek, zaferimizden dolayı O, bizi mahkûm etmez!

—Borazanlar savaşa çağırarak çalınmaya başlar. Lejyonerler “bara” diye savaş naraları ile koşar adını gladyatörlere doğru harekete geçer. O zaman çingirak asılı davullar gümbürder ve köle müfrezeleri kuvvetli “ulala” savaş naraları ile hızla karşı atağa geçer. Bunlar, Trakya ve Suriyeli savaşçı Spartakuscular dır. Onlar, şiddetle Romalıların saflarına dalar, pusuya yatmış olan Trakyalı atlılar tepeden uçar gibi atılır ve geri çekilme yolunu lejyonerlere kapatır.

Roma savaşçıları karmakarışık olur, geri döner ve darmadağınık kaçmaya başlar. Müfrenenin ancak ufak bir kısmı Kras’ın kampına kadar ulaşır.

O zaman Kras gerçekten “boynuzları samanlı” olduğunu göstermeye karar

verir ve İtalya’da uzun yıllardır değişmeden kalan eski savaş geleneğini yani “onuncuya ölüm”ü ilan eder.

Kuvvetler, taş sunağın bulunduğu meydanın etrafında kareler halinde dizilir. Sunakta ateş yanmakta ve uzun elbiseler içindeki rahipler şarkılar söylemeye, dualar ve sihirli sözler haykırarak oynayıp zıplamaktadır.

Düşmandan kaçan ve dönen Mummi’nin öncü müfrezesinden ilk beş yüz kişi onar kişi halinde bölünür. Lejyonerlerin her on kişisi sıra ile sunağa yaklaşır. Rahipler su dolu vazo tutmaktadır. Vazonun içinde dokuzu beyaz biri siyah on kamış bulunmaktadır. Her lejyoner bir kamış çıkarır, rahiplere verir ve oradan uzaklaşır. Beyaz kamış çeken sağ tarafa yürür, eline siyah kamış geçen ise, sola döner. Sol tarafta başlarına cübbe bürümüş olarak duran adamlar, yaklaşan lejyoneri büyük taşlarla öldürür.

Böylece bütün kuvvetlerin gözleri önünde, savaş alanından kaçan elli savaşçı öldürülür ve onların vücutlarının gömülmesi yasaklanır.

Kras orduya karşı bir konuşma yapar. Herkesin Spartakus’tan daha çok kendi başkomutanından korkması gerektiğini ilan eder ve lejyonerler eğer savaşta gerisin geri bir daha kaçarlarsa, “onuncunun ölümünün” tekrarlanacağını ilan eder.

“DENİZİN KRALLARI”

Kras en sert tedbirlerle, kendi ordusunda düzen ve disiplini kurar, yeni lejyonlar devşirir ve eskiden olduğu gibi çarpışmadan kaçınarak, Spartakus’un peşine düşer.

—Ben, O’nu öyle bir dağlık vadide sıkıştıracağım ki, diye konuşur “Bu eşkıyaları bir vuruşta derhal ezeceğim.”

Spartakus hep güneye doğru gider. Dağlık Lukaniya’ya girer ve tekrar denize ve kölelerin ordusunun iki yıl önce kaldıkları yere, Furiy limanına kadar ulaşır. Burada gemici, deniz tüccarları ile görüşür.

Uçurumlu deniz kenarında dikilirler Spartakus ve birkaç yoldaşı. Beyaz ve kırmızı renkli, yatık yelkenli gemilerin girdikleri, pek çok kayıkçı kayığının kayıp geçtiği yer olan hareketli liman ileride yayılmaktadır.

Pek çok süslü tüccar kalyonu sahile yakın sallanıp durmakta, güneş ve rüzgârdan kararmış, ayakları zincirlenmiş, yarı çıplak kürekçiler kanepelerde uyuklamaktadır.

Deniz çalkantılıdır. Sonbahar rüzgârı yeşil dalgaları, beyaz köpüklerle kıvrım kıvrım yapar. Tek başına bir Finike palmyesi, şemsiyemsi dağmık tepesini sallamakta. Artık karla kaplanmış olan Lukan dağlarının zirveleri kışın yakın olduğunu anlatmaktadır.

Alacalı uzun elbiseler, kırmızı keçe kalpaklar giymiş, bıçakları bellerindeki tahta kın içinde olan birkaç denizci Spartakus’a yaklaşır ve kaba sesleri ve kırık dökük Latince sözcükle konuşmaya başlar.

—Senin çağırman üzere geldik. Denizin şu hediyelerini kabul et!

Onlar, deniz salyangozu, istiridye, büyük siyah yengeçler dolu söğüt sepeti Spartakus'un önüne koyarlar.

Spartakus sorar:

—Siz gemilerinizde ne kadar insanı taşıyabilirsiniz?

—Bu kimi taşıdığımıza bağlı; biz köleleri, varılacak yere kadar ne ayağa kalkabilecekleri, ne de kımlıdayabilecekleri, hapishaneye balık gibi doldururuz; hür vatandaşlar ise hapishaneye tıkmaz!

—Sizin kaç geminiz var?

—Kaç gemi mi? Biz “denizin kralarıyız”¹. Nereyi karlı bulursak oraya yüzeriz. Eğer ödeme iyi olursa, binlerce gemi buraya, martı kuşları gibi üşüşür!

—Ödeme için sizi kırmayız, ancak sözünüzü tutabilir ve zamanında ulaşabilir misiniz?

—Nereye yüzülecek?

—Sicilya adalarına.

—Şimdi deniz fırtınalı. Sizin daha ileriye, İtalya'yı Sicilya'dan ayıran Messin boğazına kadar varmanız iyi olur. Oradan taşınma daha kısa ve daha kolay. Fırtınalı havada buradan taşımak hem daha zor, hem de daha uzak. Fakat parayı önceden, şimdi ödemek gerek.

Spartakus tüccarlara pek çok altın verir ve onların iki bin ağır yarlıyı şimdi almaları ve Sicilya'ya taşımaları konusunda sözleşir. Sonra bu gemiciler, çok sayıda gemi ile Messin boğazında bekleyecek ve gladyatörlerin geri kalan bütün kuvvetlerini de adalara geçirecektir. Bundan birkaç yıl önce köleler Sicilya'da ayaklanmıştı. Roma'da onları sert tedbirlerle bastırmıştı ve bu nedenle gladyatörler ordusu, isyan etmiş Sicilyalıların desteğini ümit edebildi.

Aynı gün, Spartakus'un ağır yaralı savaşçıları ile kırk gemi limandan ayrılır ve sahil boyunca batıya doğru yönelir.

TEKRAR TUZAK

Yüzmeye hazır son gemi hala iskelede iken, “denizin kralı” ayrılmakta olan ağır yaralı köleleri ziyaret etmek için, Spartakus'un gemiye buyurmasını rica eder.

Spartakus, çocuk Geta ile gemiye çıkar.

—Bu merdivenden aşağı, hapishaneye in! Arkadaşların orada! Der Spartakus'un önünde yere doğru eğilerek dümenci.

Spartakus durur. Dümenci bu daveti yaparken, denizcilerin yüzünde belirip kaybolan alaylı gülümseme O'nda şüphe uyandırır. O, yanında dikilen Geta'nın dümen kabinin ufak penceresine dehşetle bakışını fark eder. Pencerede ihtiyar kadın suratı gibi kindar bir yüz, perdenin arkasında bir an görünüp kaybolur.

¹ Sahillerdeki köy ve kentleri soyan, yakaladıkları ahaliyi köle olarak satan Deniz eşkıyaları, kendilerine “Deniz'in Kralları” adını veriyordu.

“Bura tuzak!” diye düşünür Spartakus ve hızla etrafa göz atar. Elllerinde parlayan kılıçlarla birkaç denizci gizlice O’na doğru yaklaşmaktadır.

Bu esnada dümençinin komutu üzerine gemi rıhtımdan uzaklaşmaya, kürekçiler uzun küreklerle suya vurmaya ve yatık kırmızı yelken gıcirtı ile yükselmeye başlar. Spartakus Geta’yı kucaklayarak kapar ve O’nun la birlikte bordadan suya atlar.

Gemiden duyulan şiddetli çığlıklar, uğurlamaya gelen büyük bir kalabalığın durduğu sahilde yüksek sesle yankılanır.

—Spartakus bizimle! Diye bağırırlar sahilde. “O, bizi terk etmedi! Tüccarlar, O’nun gemi ile memleketine gitmek istediğine bizi inandırmak istiyorlardı!”

—Spartakus’a ölüm! Diye haykırırlar gemide ve ihtiyar kadın suratlı şişko herkesten daha çok ciyak ciyak bağırmakta ve kudurmaktadır.

—Bakın, görün! Haznedar Kras Gemide! Spartakus’u kılıçlatmak için canileri O satın aldı!

Gemiden atılan birkaç ok dalgalara çarpar, fakat Spartakus ve Geta sahile kadar yüzer ve kalabalığın sevinç çığlıkları arasında rıhtıma çıkarlar.

Rüzgârla dolan yelken, Kras’ın rüşvetle satın aldığı ve özgür kölelerin korkusuz ordusunun şefini kaçırıp götürmeyi başaramayan tüccarların gemisini gittikçe daha uzağa götürür.

Gladyatörler ordusu sahil yolunda harekete geçer. İncir, badem ve üzüm bahçeleri dağların yamaçlarında uzayıp gitmektedir. Her yerde, meyveleri olgun nar ağaçları ile karşılaşmakta. Bunların hepsi barışçıl, mutlu bir hayata çağırmaktadır. Fakat yorgun savaşçılar dinlenmeyi düşünmez.

Spartakus kara yağız bir at üzerinde yol almaktadır. Uzun boylu, zayıf filozof Aristomen’de yanı başında yürümektedir.

“Sicilya’ya geçmek için acele etmek gerek,” diye yüksek sesle konuşur Aristomen:

—Yoksa Romalılar, isyan etmiş köleleri cezalandırmadan onların gaddar ellerinden kayıp gitmesine razı olur mu? Kras, boğazdan yüzerek geçmeye engel olmak için tüm çabayı harcayacaktır.

Kölelerin ordusu boğaza kadar üç gün yürür ve dördüncü gün kararlaştırılan yere, ufak Regiy kentine varır. Tüccar gemilerinin onları orada artık bekliyor olmaları gerekmektedir. Mavi boğazın gerisindeki Sicilya sahili açıkça görünmekte ve aynı yöndeki rüzgârla oraya birkaç saat içinde ulaşmak mümkündür. Fakat deniz de hiçbir yelken görünmemekte ve limanda hiçbir gemi yoktur. Sinsi gemicilerin aldattığı besbellidir.

—Gaddar Kras “denizin kral”ını satın almak için altına acımamış, der Aristomen. Bu soyguncuların buraya gelmeyecekleri açık!

—Bizim geri dönmemiz ve yolumuzu kılıçla açmamız gerek, diyerek konuşur köleler.

Fakat dönüş yolunun kesilmiş olduğu görülür: olağanüstü bir hız ve zorlama ile Kras’ın bütün ordusu, kuvvetleri birkaç gün içinde, tüm Brutiy yarım adasını bir sahilten diğer sahile kadar kesen, yüksek tabyalı derin hendekler kazmışlar.

Kras düğün bayram etmiş ve bu iş için, savaşçılarına büyük mükâfatlar

vermişti.

—Trakya aslanı şimdi torbada, hem de sağlam torbada! Diye konuşur Kras. “Ben onu boynuzlarla deniz kenarına sıkıştırdım ve onu orada geberteceğim!”

Gerçekten de gladyatörlerin yiyecek erzakı bitmek üzereydi ve savaşçılara her zamanki tayının dörtte biri verilmeye başlanır. Çok geçmeden gelecek olan ölüm kaçınılmaz gibidir.

KIŞ GECESİ

Brutiy yarım adası üzerinde kar ve yağmurla karışık fırtınalı bir rüzgâr esmeye başlar. Küçük Regiya kenti ve civardaki köylerin ahalisi ev ve kulübelerine saklanır. Spartakus’un kampında ise gürültülü bir neşe vardır. Spartakus, ikinci gündür deri çadırların arasında dolaşarak, savaşçıların büyük bir gürültü ile dinçleştirir.

—Yiyin, için, türküler söyleyin, neşelenin! Hiçbir şeye acımayın! Şanlı ölümden önceki günü bayramla kutlayalım. Biz kibirli Romalılara teslim olmayacak ve özgür olarak ölmek için son dakikada kendimizi bıçaklayacağız...

Kölelerin ordusu arasında Kras’ın casusları var idi. Onlar koşarak onun yanına varır ve Spartakus’un kampındaki tuhaf konuşmaları ve ziyafeti anlatırlar.

—Daha da iyi, artık onların kurtuluşu yok! Diye sevinçe coşar Kras.

Alev alev yanan ateşlerin yanında flütler çalınır, düdükler öter, Trakyalılar ise birbirlerinin belini kucaklayarak, kâh sağa, kâh sola doğru eğilerek, uzun kıvrımlı bir çember halinde halay çekerler. Eski adetlere uyarak, bütün şefler ve Spartakus basit savaşçılarla birlikte, savaş oyununa katılır ve garip savaş türkülerini söylerler.

“Sen “Kazma” değil, ben de “Kürek”

Sen de insan, ben de insan!

Çözüldü zincirler, açıldı önümüzde,

Bütün yollar. İleri arkadaşlar!

Baksana, görsene yıldızların daha parlak

Olduğunu, yıldızların hoş kokulu!

Rüzgâr okşuyor, omuzlarımızı ana gibi,

Yol pınarlarının suyu daha bir tatlı.

Artık sen hürsün! Ve sabahları seni,

Artık güneşin sıcak ışığı uyandıracak.

Muhafızın kaba sesi değil,

Yahut çizme ile böğrüne vuruş değil.

Artık sen hürsün! Ne kan

dökmeceksin,

Artık sirk arenasında.

Ne de öleceksin bayram eğlencesinde,

Şiş göbekli gaddar asilzadenin.

Şimdi, eğer ölmek gerekirse

Bilirsin, kendi özgürlüğün için öldüğünü!

Çağıracağız isyancıları türkü ile

İnanacağız kendi zaferimize!

Çoğuz biz, çoğuz! Nehir gibi akarız,
Yolumuzdaki tüm dereleri toplarız,
Uçsuz bucaksız denize akmaya,
Fırtınalı dalgalarda köleliği boğmaya.

Numidli'ler kılıçları havada sallayarak, büyük sıçrayışlarla oynar, Grekler çiftler çiftler çıkar ve başları üzerinde havayı kılıçla ustaca yarararak, kılıç kılıca vurarak, kendi etraflarında dönerler.

Ateşler tamamen yanar, rüzgâr uğuldayarak ateşi üfler, kıvılcımları sürükler ve dumanı etrafta döndürür. Gittikçe yoğunlaşan kar, kölelerin gürültülü kampını örterek lapa lapa yağar.

* * *

Karanlıkta, gladyatörler ordusunun öncü kısmı, Romalıların hendek ve tabya engellerinin önceden belirlenen yerine doğru ihtiyatla ilerler. Her biri, kütük, çalı çırpı demeti, ya da kalkanında toprak taşır. Hendeği çabucak doldurur ve at ve arabaların geçmesine uygun köprüyü kurarlar.

Gladyatörlerin bir kısmı hala, ateşlerin yanında gürültü yapar, flütler öter ve deri gerilmiş boş kap kacaklar gümbürderken, ordunun yarısı hendekten karşıya geçer. Trakyalı süvariler, büyük yoldaki en yakın tepelere hızla varır ve bütün gladyatörlere gecenin karanlığında nerede toplanılacağını göstermek için ateşler yakarlar.

Romalıların kampında görülmemiş bir telaş başlar, uyuyan lejyonerleri kaldırmak için borazanlar çalınır. Müfrezeler karanlıkta bir birlerine çarparak, sıraya dizilirler. Rüzgârın üflediği yanan meşaleler her tarafta hareket halindedir.

Lejyonerlerin ve kölelerin münferit müfrezelerinin kanlı çarpışmalarına rağmen, Romalılar artık gladyatörler ordusunun çekirdeğini durduracak güçte değillerdir ve sabaha karşı Spartakus kendi ordusu ile birlikte Lukan dağlarının boş vadilerinde uzaktadır.

BİZİ ROMA'YA GÖTÜR

Gladyatör sıralarının silsilesi, dağlıklı taşlı yolla uzar gider. Kısa çamların бүрүdүğү kayalar etrafta kasvetli kasvetli yükselmekte. Hırpani, saçı saklı bir birine karışmış, kılıçlı, mızraklı ve baltalı, savaşçılar ağır adımla yürürler. Kirli sargıları kanlıdır. Onlar şimdi yolun onları nereye götürdüğünü, gece yarısına kadar yaşayıp yaşamayacaklarını bilmeden yürür, fakat hepsini bir tek düşünce bağlar: düşmana teslim olmamak!

Ara sıra savaşçıların saflarında neşeli bir türkü alevlenir, o zaman göğüsler dikleşir, ayaklar daha kolay adımlar ve can veren şakalar duyulur.

Birkaç süvari ile çevrili olan Spartakus kara yağız at üzerinde kâh ileride, atlı keşişçilerin arasında görünür kâh son saflarda geri kalanları dinçleştirir.

—Geride kalmayın! Diye ısrar eder O. “Romalı köpekler ayaklarımızı ısırmak üzere!..”

Keçi postlarına bürünmüş Lukan çobanları dağlardan iner ve savaşçılara kuzular, yabanarısı balı ve taze peynir getirirler. Spartakus, çobanlara uygun yollar ile dağlardan geçiş yerlerini sorar ve ordusunu hızla ileri götürür, yönünü her zaman değiştirerek peşlerindeki Roma ordusunun yolunu şaşırtır.

Başlıca Galliler ve Germanlerden oluşan ordunun bir kısmı, bir dağ gölü yanında, büyük inek ve koyun sürülerinin otladığı yerin güzelliğine ve çayırın yeşilliğine kapılır. Spartakus’un yasaklamasına rağmen ordunun bu kısmı burada duraklamaya karar verir. Gladyatörlerin diğer bütün müfrezeleri sarp dağlık geçitlerden ileriye doğru devam eder.

Çok geçmeden, Kras’ın lejyonerlerinin gamsızca dinlenen Gallilere saldırdığına ve acımasız bir savaşta onların hepsini kılıçtan geçirdiklerine dair korkunç haber Spartakus’a ulaşır.

O zaman Spartakus, ısrarla kendisinin izini sürerek takip etmekte olan Kras’ın lejyonlarından uzaklaşıp ordusunun yolunun yönünü tekrar değiştirir ve güneye döner.

Kras’ın ordusu iki kanada ayrılır. Kras ele avuca gelmez Spartakus’u bir kerpeten gibi sarmaya çalışır.

Spartakus ordusu aceleyle geri çekiliyormuş gibi yaparak, yük hayvanları ve arabaları kasten yola atar. O zaman geri çekilenlerin peşinden koşan, gladyatörlerin son güçlerini de yitirmekte olduğundan emin Romalılar yollara yayılır, Spartakus ordusunu hızla geri döndürür ve Kras’ın lejyonlarını yarisına, kanatlardan birine aniden hücum eder. Bu hücum Romalıları öyle bir dehşete düşürür ki, onlar kendi yaralı komutanlarını savaştan zar zor kurtarıp, toptan kaçmaya başlarlar.

Beklenmedik bu zaferle canlanan ve onlara karşı artık hiç kimsenin karşı duramayacağından emin köleler ve gladyatörler Spartakus’un etrafında toplanır ve silahlarını sallayarak onun, onları Roma’ya götürmesini talep ederler.

—Savaş esnasında hata yapmak olmaz, diyerek yanıtlar Spartakus. “şimdi biz her şeyden önce Kras’la hesaplaşmalıyız! 1

—Biz hiçbir şeyden korkmuyoruz! Diye bağırır savaşçılar. Bizi kim yenebilir? Fakat biz savaştan yorulduk ve kibirli Roma’yı son bir vuruşla bitirmek istiyoruz. Biz onun saraylarında dinlenmek istiyoruz. Bizi Roma’ya götür!..

SON ÇARPIşMA

Bu sırada Roma, Kras’ın tek başına Spartakus’un ordusunu yok edebileceğini ümit etmez ve O’na yardım için, o günlerde İspanya’dan dönen Pompey’i ikinci

başkomutan olarak atar, kısa bir süre önce Küçük Asya'da Mitridat'ı yenen Lukul ise kendi ordusu ile birlikte Brundizya'da bulunmaktadır.

Böylece Spartakus kapana kısıtılmış olur.

Sonuç olarak köle ve gladyatörlerin, Kras'ın Roma Lejyonları ile son çarpışması cereyan eder.

Akşam olur. Romalılar gladyatörlerin durdukları yere yaklaşır ve onların gözleri önünde savaş kurallarına göre tabya yapmaya ve derin hendek açmaya başlarlar.

Spartakuscular, Romalıların düzensiz bir şekilde kendilerine karşı koştuklarını görerek, hendeğe atlar ve içinde çalışanlara saldırır. Her iki taraftan lejyonerler ve köleler kendi arkadaşlarına yardım için atılır ve kapışma gittikçe şiddetlenir.

Spartakus umutsuzluk içindedir: "Peki itaat nerede? Savaşçıların düzgün safları ve kuvvetlerin düzeni nerede? Galiba, Kras burada bize bir tuzak hazırladı!"

Spartakus kendi görüşünde haklı çıkar. Kölelerin büyük bir kısmı, kendi arkadaşlarına yardım için düzensizce koşmaya başlayınca, daha önce gizlenmiş olan, Roma lejyonerlerinin taze müfrezeleri tepelerin arkasından çıkarlar. Onlar pusuda beklemiş ve tayin edici anda omuz omuza sıkı saflar halinde düzensizce dövüşmekte olan gladyatörlerin üzerine doğru hareket ederler.

Romalıların hızla yaklaştırdığı mancınıklar gladyatörleri taş ve büyük oklarla yaralamaya başlar.

Savaşı gözetleyen Spartakus birden Geta'ya sorar:

—Atım nerede? Onu buraya getir!

—Geta koşar ve Spartakus'un sevdiği kara yağız atla çabucak geri döner.

Yakınında olan gladyatörler konuşmaya başlar:

—Baksanıza! Spartakus acaba bizi terk etmeye mi karar verdi?

—Olamaz! O, bizi bırakmamaya ve Romalılarla bu gün ki savaşa, hatta bu son çarpışma olacaksa dahi birlikte atılmaya söz verdi.

—Arkadaşlar! Diye haykırır Spartakus. Ben, acaba her hangi bir zamanda size yalan söyledim mi? Acaba her hangi bir zamanda tehlike anında sizi terk ettim mi? Ben sözümü bu gün de tutacağım!

Spartakus kara yağız atının sıcak boynunu şefkatle okşar, ışıldayan kılıcını çıkarır ve onu atın kalbine saplar.

Güzel atın yere düşüşünü, can çekişirken kanın akışını gören Geta, gözyaşları ile: "Ne yaptın! Niçin?" diye bağırır.

—Şimdi başladı son savaşımız! Diyerek yanıtlar Spartakus: "Bu atın üzerinde düşmanlar beni pek çok kez gördü, bense kindar tiranın işini bitirmek için, Kras'a kadar varmak istiyorum. Bu işi yaya olarak yapmak daha kolay olur."

Çarpışma gittikçe daha şiddetli bir hal alır.

Spartakus görülmemiş bir çeviklik ve kuvvetle düşman saflarını yararak Kras'ı arar. O birkaç Roma komutanını kılıçtan geçirir, fakat kendi de kalçasından ağır yaralanır. Dizüstü düşünce yuvarlak kalkanını siper ederek, her taraftan ona saldıran lejyonerlere karşı uzun süre dövüşür.

Bu kanlı çarpışmada ölür gladyatörlerin korkusuz öderi.

Çarpışma hava kararınca kadar sürür. Her iki taraftan da kurbanların sayısı çok fazladır. Kurtulmuş olan sadece birkaç bin gladyatör dağlara doğru çekilir ve Roma müfrezelerinin takibi altında oradan oraya dolaşır dururlar.

Kras, gece yarısı dumanı tüten meşalelerin koyu kırmızı ışığında çarpışma alanında görünür. Önden flütçüler ve iki savaşçı-liktor¹ omuzlarında baltalarla yürür. Kras'ı çok sayıda maiyeti ve muhafız çevreler. Onlar çarpışanların vücutlarının yığılı olduğu ovoidan güçlükle geçer. Ağır yaralı ve ölmekte olanların inlemeleri her yerden duyulur...

—Biz yarın gömü töreni düzenleyelim, der Kras. “ve can vermiş Romalıların vücutlarını yakalım...”

* * *

Kras maiyeti ile uzaklaştığı ve ayın gümüşü parıltısı az önceki çarpışma alanını aydınlattığı zaman kayaların ardından üç figür belirir. Onlar can vermiş savaşçılar arasından, onların yüzlerine dikkatle bakarak, ihtiyatla ve sessizce geçerler.

“Bütün arkadaşlarımız can vermiş,” diyerek konuşur Aristomen:

—İşte cesur Numidyalılar, işte yiğit Grekler, işte Galliler ve Suriyeliler!.. Keza Roma'nın yoksul köylü ve çobanlarını da görüyorum... Hürriyet için savaşanlara onlar da katılmış ve kahramanca bir ölümle onlarla birlikte can vermiş!..

—Sonsuz uykuya yatmış nice arkadaşlarımızı gördük! Der cübbeye bürünmüş bir kadın. “Fakat Spartakus nerede? Ben, O'nun vücuduna hoş kokulu yağ dökmek ve korkusuz gözlerini kapatmak istiyorum...”

Kederlenme Amika, diyerek yanıtlar ihtiyar:

—Onun vücudunu bulamaz isek bu bir felaket sayılmaz. Burada herkes kardeşler gibi yatıyor. Serp hoş kokulu yağı, hepsi aynı. Sonuncu selamıyla kahramanların anısına ihtiram göstermiş olursun.

—Geta! Der Amika. “Senin gözlerin keskin. Can verenlerin yüzlerine dikkatle bak, Spartakus'u hala, belki bulabiliriz.

Öksüz kalmış olan üç arkadaş, ölüm öncesine birbirine karışmış olan köle ve Roma lejyonerlerinin yattığı, bütün alandan yavaş yavaş geçerler. Ayaklananlar, göğüslerinden yaralanmış olduklarından, korkusuzca çarpıştıkları besbelli.

Spartakus'un vücudu ne o zaman, ne de ondan sonra bulunamaz.

Sabahleyin bütün vadide kocaman ateşler, can vermiş Romalıların vücutlarını yakarak alev alır.

Boş dağ patikalarından yürür Aristomen, Amika ve Geta.

“Furiyah'da benim dostlarım olan Grekler var,” diyerek konuşur yaşlı filozof:

—Onlar gemi ile benim evime, benim kıymetli vatanıma gitmemize yardım eder. Gaddar Roma'dan uzakta biz başka bir hayata başlarız ve orada bizim küçük arkadaşımız Geta, büyük öğretmeni ve arkadaşına layık, bir Spartakuscu, bir özgürlük savaşçısı olarak büyür!

1 Liktor: Eski Roma'nın başlıca hâkimlerinin önünde yürüyen elinde çomak demeti taşıyan bir çeşit baltacı.

* * *

Romalıları muazzam kurban bedeli ile satın aldığı, bu zaferden sonra, aristokratların kuvvetleri, bütün İtalya'da korkunç köle kıyımları yapar. Onlar, mücadelenin son kıvılcımlarını ve hürriyet umudunu, nihai olarak boğmak isterler.

Ancak Romanın, ayaklanan kölelerin son müfrezelerini de dağıtmayı başarabilmesi için on yıl geçer.

Spartakus'un ölümünden sonra konsül Pompey, elli bin kişilik köle müfrezesi ile Etruriya'da çarpışmak zorunda kalır. Spartakuscular, güney İtalya'da tutunurlar ve Furiya'yakın tüm bölge, 63¹ senesinde hala onların müfrezelerinin iktidarı altındadır.

Esir alınan altı bin kölenin, canlı olarak çarmıha gerilmeleri, Kras'ın, Spartakus üzerinde zaferinin kanlı anıtı olur. Galip gelenler, bu çarmıhları isyanın başlamış olduğu yer olan Kapuya kentinden, Roma'nın duvarlarına kadar bütün yola kurar.

Başkent'in asilzade hâkimleri sevinçten bayram eder, debdebeli törenler ve yeni gladyatör oyunları düzenlerler.

Fakat halkın içinde, ezilenlerin ve kölelerin dostu korkusuz Spartakus'a dair hikâyeler, kuşaktan kuşağa nakledilir ve rivayetler İtalya'nın sınırları dışına, uzaklara yayılır. Bütün ezilenlerin, özgürlük için savaşımların yol feneri olan, Hürriyet sever Trakyalının anısı günümüze kadar korunur.

1932.

* * *

1 Kölelerin ayaklanması m.ö. 73 (ya da 74) yılında başlar, Spartakus ise m.ö. 71 yılında ölür.

İSKENDER & SPARTAKÜS

Vasili Yan

2 TARİHSEL ROMAN

Antik dünyayı roman diline dökerek anlatan Sovyet tarihsel romancılığının usta kalemi Vasili Yan, (1875–1954) “Tarihsel roman kesin, ince, güzel ve akıcı yazılmış olduğu kadar, destansı anlatımın, gerçekliğin ve erdemin de öğretmeni olmalıdır.” der.

Antik Dünya’da Tarih’in gidişi kördüğüme döndüğü zaman, çözüm “Barbarın kılıcı” ile geliyordu. “KURGANDAKİ ALEVLER” “Gordias’ın düğümünü” kılıcını çekerek kesen, yarı tanrı sayılan, Makedonyalı İskender’in (M.Ö. 330–329) Orta Asya seferini anlatır.

“SPARTAKÜS öyküsü ile ben, ayaklanan kölelerin yiğit önderini, çeşitli uluslardan insanları birleştirmeyi bilen yetenekli organizatörü, güçlükler içindeki Trakyalıyı göstermeyi denedim.” diyor, Vasili Yan.

İçinden çıka geldiğimiz, Antik dünyayı “kesin, ince, güzel ve akıcı” bir kalemle anlatan Vasili Yan’ı okumak, çağdaş dünyadaki çözüm/doğum sancılarını bilince çıkarmak için de gerekmekte. Bu duygu ve düşünce ile Vasili Yan’ın eserlerini Türkçe’ye kazandıracağız.

ABAKÜS
Yayınları

ABAKÜS Kültür Sanat Ürünleri Ltd. Şti.
İzmir 2 cd. No:45/15 Kızılay - ANKARA
www.abakuskultursanat.com.tr
info@abakuskultursanat.com.tr

